

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI**

**SURİYELİLERİN TÜRKİYEDEKİ HAKLARI VE
HAKLARININ FARKINDALIĞINA YÖNELİK
ARAŞTIRMA: KONYA ÖRNEĞİ**

ÖZGE SALLUM

**YÜKSEK LİSANS
Doç. Dr. Nuran KOYUNCU**

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özge SALLUM
	Numarası	128104011011
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. Nuran KAYUNCU.
	Tezin Adı	Suriyelilerin Türkiye'deki Hakları ve Haklarının Farkındalığına Yönelik Araştırma: Konya Örneği

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ..... başlıklı bu çalışma 29.04/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr. Nuri	Nuran KAYUNCU	NK
2	Dr. Öğr. Üyesi	Zübeyre BAYRAKTAR	ZB
3	Doç. Dr.	Erhan İSCELİ	Eİ

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özge Sallum		
	Numarası	128104011011		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi/ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Suriyelilerin Türkiye'deki Hakları ve Haklarının Farkındalığına Yönelik Araştırma: Konya Örneği			

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Özge SALLUM

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özge Sallum		
	Numarası	128104011011		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi/ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Nuran KOYUNCU		
Tezin Adı	Suriyelilerin Türkiye'deki Hakları ve Haklarının Farkındalığına Yönelik Araştırma: Konya Örneği			

ÖZET

Türkiye'nin en önemli sınır komşularından olan Suriye 2011 yılından bu yana iç savaştan etkilenmiş ve bu durum Türkiye'yi de etkilemiştir. Suriyeliler ülkelerinden zulüm nedeniyle zorunlu olarak çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Bu göç başta hukuki olmak üzere birçok açıdan Türkiye'yi etkilemiştir.

Resmi olarak yapılan açıklamalar ve görsel basından da dikkat edileceği üzere Suriyelilerin hukuki statüsü ile alakalı farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bu tezin amacı da Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin hukuki olarak statülerini ortaya koyabilmektir. Türkiye'de yaşadıkları sürece karşılaştıkları sorunlara hukuki bağlamda değinmek istenmiştir. Konya ilinde anket yoluyla Suriyelilerin haklarından

ne kadar haberdar oldukları istatistiksel olarak belirlenmiş ve hukuki literatür çerçevesinde açıklanmıştır.

Tezin giriş kısmında ve birinci bölümde Suriye ve siyasi yapısı ele alınmış akabinde savaş sürecine kadar geçen zaman irdelenmiştir. İkinci bölüm birinci kısımda uluslararası hukukta ve milletlerarası sözleşmelerde mülteci kavramı ve mültecilerin hukuki statüsü ve uluslararası hukuk bakımından mülteci kavramı ve ilgili kavramlar açıklanmıştır. İkinci kısımda ise Suriyelilerin Türkiye’de ve Türkiye’nin kabul ettiği uluslararası belgelerdeki hakları madde madde belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde Türkiye’nin mülteci politikası, 1951 Cenevre Sözleşmesi, 1967 Protokolü, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte Türkiye’deki hakları yasalar çerçevesinde açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise Konya bölgesinde yapılan anket sonuçları değerlendirilmiş ve Suriyelilerin haklarının farkındalığına yönelik değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Mülteci, Uluslararası Koruma, Geçici Koruma, Suriyelilerin Hukuki Durumu, Göç, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Konya’daki Suriyeliler

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

Author's	Name and Surname	Özge Sallum		
	Student Number	128104011011		
	Department	Political Science and Public Administration / Political Science and Public Administration		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Nuran KOYUNCU		
Title of the Thesis/Dissertation	Rights Of Syrians In Turkey And Research About Awareness of The Rights Of The Syrians: Konya Example			

ABSTRACT

Not only Syria, which is one of the most important border neighbors of Turkey, but also Turkey has strongly been affected from the Syrian civil war from 2011 and now. Syrians have migrated to various countries due to the persecution of their countries. In particularly, this immigration has affected many aspects of Turkey by legally.

Some different concepts are used for the legal status of Syrians as it is mentioned in the official explanations as well as the visual media. This aim of this thesis is to be able to reveal the legal status of Syrian living in Konya. The problems they face to face as they live in Turkey were asked to be adressed in a legal context. The level of awareness of the legal rights of Syrians has been determined by means

of questionnaires in the province of Konya statistically and explained to the framework of legal literature.

In the first part of introduction section, Syria and its political structure are discussed and then the time to war period is examined. The concept of refugee in international law and international conventions, the legal status of refugees and the concept of refugee, in the context of international law and related concepts are explained in the second part. Rights in the international instruments that the second part of the Syrians in Turkey and Turkey's acceptance is explained by the items.

In the third section, The policy of Turkey's refugee, Geneva Convention in 1951 and the Protocol of 1967, Foreign Protection act and international rights in Turkey with temporary protection regulations are described in the legal framework. In the fourth section, the results of the survey conducted in Konya region have been evaluated and an evaluation was made for the awareness of the rights of Syrians.

Keywords: Refugees, International Protection, Temporary Protection, Legal Status Of Syrians, Immigration, Foreigners And International Protection Law, Syrians in Konya.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU	ii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
ÖNSÖZ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM SAVAŞA GİDEN SÜREÇTE SURİYE TARİHİ VE SURİYE'DEN GELENLERİN GÖÇ SÜRECİ

1.1. Eski Çağlarda Suriye	4
1.2. Suriye'de İslamiyetin Yayılışı	5
1.3. Suriye'de Osmanlı Hakimiyeti Dönemi	6
1.4. Fransa Manda Yönetiminde Suriye (1920-1946)	8
1.5. Suriye'de Baas Partisi ve Arap Baharına Giden Süreç	9
1.5.1. Suriye'de Askeri Darbeler 1949-1970	9
1.5.2. Suriye Birleşik Arap Cumhuriyeti (1958-1961)	11
1.5.3. Baas Partisinde İktidar Mücadelesi 1961-1970	12
1.5.4. Neo Baas Dönemi (1966-1970)	13
1.5.5. Nusayrilik, Hafız Esad ve Baas Parti Dönemi (1970-1991)	13
1.5.5.1. Nusayrilik	13
1.5.5.2. Hafız Esad ve Baas Parti Dönemi	15
1.5.6. Suriye'de Hama Katliamı (2 Şubat 1982)	17
1.5.7. Beşar Esad Dönemi (2000-Günümüz)	17
1.5.8. Arap Dünyasında Yaşanan Değişim ve Rejime Karşı Ayaklanmaya Giden Süreç: Arap Baharı	21

İKİNCİ BÖLÜM SURİYE'DEN GELENLERİN ULUSLARARASI HUKUKTA YERİ VE SURİYELİLERİN TEMEL HAKLARI

2.1. Uluslararası Hukukta ve Milletlerarası Sözleşmelerde Mülteci Kavramı ve Mültecilerin Hukuki Statüsü	27
2.1.1. Göç Kavramı	27
2.1.1.1. Göçün Çeşitleri	28
2.1.2. Mülteci Kavramı	33
2.1.2.1. Mültecilik Statüsünün Kazanımı	36
2.1.2.2. Mültecilik Statüsünün Sona Ermesi	37
2.1.2.3. Mülteci Türleri	38

2.1.2.3.1. Çevresel Mülteci	38
2.1.2.3.2. Yerinde Mülteci	38
2.1.2.3.3. Varışta Mülteci	39
2.1.3. İkincil Koruma	39
2.1.4. Sığınmacı Kavramı	40
2.1.4.1. Sığınmacı ve Şartlı Mülteci Farkı	43
2.1.5. Göçmen	44
2.1.6. Vatansız	46
2.1.7. Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler	50
2.1.7.1. Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere Yardım Eden Uluslararası Kuruluşlar	54
2.1.7.2. Yerinden Edilmiş Suriyelilerin Hukuki Durumu	57
2.2. Suriyelilerin Türkiye’de ve Türkiye’nin Kabul Ettiği Uluslararası Belgelerdeki Hukuki Hakları	58
2.2.1. İltica Hakkı	58
2.2.2. İkamet ve Seyahat Hakkı	60
2.2.3. Eğitim Hakkı	62
2.2.3.1. Türkiye’deki Suriyeli Okul Çağındaki Gençlerin Durumu	64
2.2.3.2. Suriyeli Çocukların Türkiye’deki Eğitim Hakları	65
2.2.4. Adil Yargılanma Hakkı	66
2.2.4.1. Türk Hukukunda Yabancıların Adil Yargılanma Hakkı	68
2.2.5. Din Özgürlüğü	69
2.2.6. Örgütlenme Hakkı	70
2.2.7. Mülkiyet Hakkı	71
2.2.8. Çalışma Hakkı	73
2.2.8.1. Uluslararası Hukukta Suriyelilerin Çalışma Hakkı	74
2.2.8.2. Türk Hukukunda Suriyelilerin Çalışma Hakları	75
2.2.9. Geri Gönderilmeme	79
2.2.10. Vergi Mükellefliği	83
2.2.11. Sosyal Yardım ve Güvenlik Hakkı	86
2.2.11.1. Sosyal Yardım ve Güvenlik Hakkı Bakımından Ülkemizdeki Suriyeliler	90
2.2.12. Sağlık Hizmetine Erişim Hakkı	91
2.2.13. Sınır Dışı Edilme Hali ve Sınırdışı Edilmeye Karşı Koruyan Durumlar	95
2.2.14. Vatandaşlık Hakkı	99
2.2.15. Yabancıların Aile Hayatı Hakkı	104
2.2.16. Yabancıların Siyasi Hakları	105

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KANUNLARINA GÖRE SURİYELİLERİN HAKLARI VE HUKUKİ STATÜSÜ

3.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü	108
3.1.1. Suriyeli Misafir Kavramı	109
3.1.2. Suriyeliler Mülteci mi Sığınmacı mı?	110
3.2. Yabancılar ve Suriyelilere Yönelik Türkiye’nin Kabul Ettiği Başlıca Kanunlar	111

3.2.1. 1951 Cenevre Sözleşmesi	112
3.2.2. 1967 Protokolü.....	112
3.2.3. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK).....	113
3.3.4. Pasaport Kanunu.....	113
3.2.5. Geçici Koruma Yönetmeliği	121
3.2.6. 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği	125

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KONYA'DA SURİYELİLERİN HAKLARININ FARKINDALIĞINA

YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI

4.1. Yöntem.....	127
4.1.1. Araştırma Modeli	127
4.1.2. Evren ve Örneklem	128
4.1.3. Araştırmaya Katılımların Demografik Özellikleri ve Frekans Tabloları... ..	129
4.1.3.1. Konya'daki Suriyeliler	129
4.2. Veri Toplama Araçları	151
4.3. Verilerin Analizi	151
4.4. Araştırmanın Amacı.....	152
4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	152
4.6. Araştırmanın Sayıltıları.....	152
4.7. Güvenirlik Analizi	152
4.2. BULGULAR ve YORUM.....	153
4.2.1. Ölçeklere Ait Frekans Dağılımları ve Betimsel İstatistikler.....	153
4.2.2. Betimsel İstatistikler	153
4.2.3. Araştırma Problemlerinin Testi	155
4.2.3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	155
4.2.3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	157
4.2.3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	160
4.2.3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	162
SONUÇ.....	165
KAYNAKÇA.....	170
EK: TÜRKÇE-ARAPÇA ANKET.....	189
ÖZGEÇMİŞ.....	199

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 29 Ağustos 2018 İtibariyle Suriyelilerin Sayısal Verileri	644
Şekil 4.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 20 Aralık 2018 Verilerine Göre En Çok Suriyelinin Bulunduğu 10 İlimiz.....	130
Şekil 4.2. Katılımcılara Ait Cinsiyet Dağılımı	132
Şekil 4.3. Katılımcılara Ait Yaş Dağılımı.....	132
Şekil 4.4. Katılımcılara Ait Medeni Durum Dağılımı	132
Şekil 4.5. Katılımcılara Ait Eğitim Durumu Dağılımı.....	133
Şekil 4.6. Katılımcılara Ait Gelir Durumu Dağılımı	133
Şekil 4.7. Katılımcılara Ait Mesleki Durum Dağılımı.....	134
Şekil 4.8. Suriye'den Türkiye'ye Savaş Yüzünden mi Geldiniz?	136
Şekil 4.9. Türkiye'ye Nasıl Giriş Yaptınız?	136
Şekil 4.10. Türkiye'de İkamet Etme İzni Grafik Dağılımı	137
Şekil 4.11. Sigortanız Düzenli Olarak Ödeniyor mu?	138
Şekil 4.12. 5'li Likert Ölçek Frekans Dağılımı	139

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Katılımcılara ait demografik bulguların frekans dağılımları	131
Tablo 4.2. Katılımcılara ait meslek durumu frekans dağılımları	134
Tablo 4.3. Katılımcıların Türkiye'ye savaş yüzünden gelme durumu frekans dağılımları	135
Tablo 4.4. Katılımcıların Türkiye'ye giriş durumu frekans dağılımları	136
Tablo 4.5. Katılımcıların Türkiye'de ikamet etme durumu frekans dağılımları.....	137
Tablo 4.6. Çalışan katılımcıların sigortaların ödenme durumu frekans dağılımları	138
Tablo 4.7. Türkiye'de Suriyeli çocuklara ve gençlere Türk Devleti tarafından sağlanan eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	139
Tablo 4.8. Türkiye'de hastanelerde sağlık haklarından yeterli yararlandığınızı düşünüyor musunuz?	141
Tablo 4.9. Suriyelilere dönük yapılan kamu politikalarının yeterli olduğu görüşüne katılıyor musunuz?.....	144
Tablo 4.10. Karşılaştığımız problemlerde hukuki olarak Türk Devleti tarafından korunduğunuzu düşünüyor musunuz?	145
Tablo 4.11. Türk vatandaşlığına sahip olmanın Türkiye'de yaşamak bakımından size fayda sağladığını düşünüyor musunuz?	145
Tablo 4.12. Çalışan Suriyelilerin sosyal yardım ve güvence bakımından Türkiye Devleti tarafından yeterli korunduğuna katılıyor musunuz?	146
Tablo 4.13. Hukuki olarak Türkiye'de adil yargılanma hakkına sahip olduğunuz görüşüne katılıyor musunuz?	147
Tablo 4.14. Din ve ibadetlerinizi Türkiye'de rahatça yaptığınızı ve hukuki olarak korunduğunuzu düşünüyor musunuz?	147
Tablo 4.15. Türkçe öğrenmenizde devletin kurumlarının yeterli yardımı ve eğitimi verdiği görüşüne katılıyor musunuz?	148
Tablo 4.16. Türkiye'de haklarınızdan yeteri kadar faydalandığınızı düşünüyor musunuz?	149
Tablo 4.17. Türkçe bilmeyen Suriyelilere yönelik onların haklarını daha iyi öğrenmesi için Arapça dilinde bir seminer verilmesi gerektiğine katılıyor musunuz?	150
Tablo 4.18. Haklarınız konusunda daha bilinçli olmanız için kamu politikası olarak Suriyelilere yönelik hukuki danışmanlık niteliğinde bir kurum oluşturulması ve Arapça hizmet vermesi gerektiği görüşüne katılıyor musunuz?.....	151
Tablo 5.1. Betimsel İstatistikler	154
Tablo 5.2. Birinci alt probleme ilişkin tablolar	156
Tablo 5.3. İkinci alt probleme ilişkin tablolar	158
Tablo 5.4. Üçüncü alt probleme ilişkin tablolar	160
Tablo 5.5. Dördüncü alt probleme ilişkin tablolar	162

KISALTMALAR CETVELI

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BAC	Mısır ve Suriye Birleşik Arap Cumhuriyeti
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Mülteciler Yüksek Komiserliği
CIA	Central Intelligence Agency
ERC	Acil Yardım Koordinatörü Etkinleştirme Örgütü
FIRDOS	Suriye Entegre Kırsal Kalkınma Örgütü
GIGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IDU	Ülkesinde Yerinden Edilme Birimi
IHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
MAWRED	İktisadi Kalkınmada Kadının Rolünü Modernleştirme ve Etkinleştirme Örgütü
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
OHCHR	İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi
SPSS	Statistical Package for The Social Araştırma Science
TVK	Türk Vatandaşlığı Kanunu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNİCEF	Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu
UNİFEM	Birleşmiş Milletler Kadınlar için Kalkınma Programı
WFP	Dünya Gıda Programı
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
YY	Yüzyıl

ÖNSÖZ

Dünyanın varolduğu zamandan bu yana değişmeyen ve hala günümüzde de devam eden en önemli kavramlardan biri de şüphesiz ki göç olgusu olmuştur. İnsanlar bir yerden başka bir yere ekonomik, siyasi ve sosyal sebeplerden dolayı hareket etmek zorunda kalmışlar ve bu durum da göç kavramı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu nedendir ki göç, dünyayı ve son zamanlarda da Türkiye'yi ilgilendiren önemli bir sosyal problemdir.

2010 yılından beri Arap coğrafyasında devam eden hareketlilik ve ayaklanmalar birçok ülkede başarı ile sonuçlanmış ancak Suriye'de başarılı olamamıştır. Suriye'ye sıçrayan demokrasi ve özgürlük dalgası iktidar ve muhalefet arasında çatışmalara neden olmuştur. Bu çatışmalardan sonra halk ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve ülke içinde gıda, yakıt ve çeşitli konularda sıkıntılar oluşmuş, işsizlik hızla artmaya başlamıştır. Akabinde ülkeden kaçan insanlar da en yakın coğrafya olan Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmışlardır.

2011 yılında Suriye'de başlayan savaş ve kaos ortamından sonra bu durum milyonlarca insanın göç etmesine neden olmuştur. "Açık Kapı Politikası" uygulayan Türkiye, göç yolları üzerinde transit bir geçiş noktası haline gelmiştir. Suriye'de olaylar durulana ve hayat normale dönene kadar da mülteciler 'misafir' olarak tanımlanmıştır. Suriye'deki insanlık dramı sonrasındaki göç sonunda ülkemiz sınır kapılarını açmış ve sınır bölgelerde barınma merkezleri kurmuş ve göç eden bu insanları mülteci olarak tanımlamak yerine bir misafir tanımı içerisinde barındırmıştır.

Zamanla geri dönüşlerin olmaması ve kalıcı oldukları anlaşıldıktan sonra bu durum bir hukuksal boşluğa neden olmuştur. Türkiye bu göç süreci sonrasında Suriyelilere yönelik yardımlarda tüm gücüyle destek olmaya çalışmış ancak göç edenlerin sayısı ve maddi olanaklar nedeniyle bazı sorunların ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Misafir olarak tanımlanan ve hukuki statüsü belirsiz olan bu kişilere yönelik 2013 Aralık tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girmiş ve Suriyeliler geçici koruma altına alınmışlardır.

YUKK'a bağlı olarak ıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği de bu konuda atılan önemli hukuki adımlardan bir tanesidir. Kanunda mülteci dışında, şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma gibi statülere yer verilmiştir. Uluslararası koruma kapsamında düzenlenen bu statüler Suriyelileri ilgilendirdiği için çalışma konusu olarak tercih edilmiştir.

Tezin son kısmında ise Konya'da yaşayan Suriyelilere yönelik bir saha araştırması yapılmış ve onların yabancılara yönelik yapılan son değişikliklerden haberdar olup olmadıkları, haklarının ne kadar farkında oldukları ve elbette ki yaşadıkları problemlerin sebebi olarak haklarının bilincinde olup olmadıkları konusu üzerine bir tespit çalışması yapılmıştır.

Araştırma yapılırken aynı zamanda Suriyelilerin haklarının neler olduğu madde başlıkları altında teker teker incelenmiştir. Araştırma bölgesi olan Konya'da Suriyelilerin haklarının farkındalığına yönelik yapılan araştırma sonucunda haklarının ne kadar farkında oldukları ve bu farkındalığın yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim seviyesi, çalışma durumu ile alakası belirlenmiştir.

Türkçe bilenler ve üniversite mezunu olan bir kesime tanınmış olan vatandaşlık hakkı sayesinde, ölkemizde çalışan ve sermaye getiren kesim az da olsa haklarına kavuşmuştur. Kendilerine sunulan eğitim, sağlık gibi haklar yanında üniversiteler ve kurumlar tarafından açılan Türkçe dil kursları sayesinde de Türkçe konuşma yetenekleri artmakta ve bu durum da dil problemini zamanla çözmektedir. Çalışmamız sırasında yaptığımız ankette genellikle Suriyeli öğrenciler anket sorularına cevap vermiştir.

Bu tez çalışmasında temel olarak Suriyelilerin hukuki statüsünün tam olarak ne olduğuna açıklık getirmek ve Konya'da yaşayan Suriyelilere yönelik yapılan saha araştırması sayesinde haklarının farkındalığına ışık tutulmak istenmiştir. Beni her zaman destekleyen canım eşime, ben tezimi yazarken oğluma bakan en büyük destekçim anneme, tez çalışması boyunca beni her konuda yönlendiren tez danışmanım Doç. Dr. Nuran KOYUNCU'ya teşekkür ederim.

Özge Sallum

08.03.2019

GİRİŞ

Suriye`de devam eden iç savaş ve Arap Baharı'nın etkileri sonrasında devam eden siyasi ve sosyal krizler nedeniyle milyonlarca Suriyeli göç etmek zorunda kalmıştır. Suriyeliler başta Türkiye olmak üzere birçok ülkeye göç ederek dört bir tarafa dağılmışlardır. Üzerinden geçen yedi sene boyunca kendilerine misafir gözüyle bakılan Suriyelilerin artık misafir olmadıkları ve kalıcı oldukları anlaşılmıştır. Kendilerine misafir gözüyle bakıldığından belli bir süre hukuki bir adım atılmamış ancak yaşanan hukuki boşluklar ve statülerinin belirsiz kalması nedeniyle gerekli kanunlar hükümet tarafından çıkarılmış ve gerekli politik adımlar atılmıştır.

Türkiye izlemiş olduğu 'açık kapı politikası' ile sadece sınır kapılarını açmamış aynı zamanda gönül kapılarını da sonuna kadar açmış ve kendisine sığınan mültecilere elindeki tüm imkanları kullanarak hayatlarını devam ettirmeleri adına yardımcı olmuştur. Suriyeliler misafir olarak tanımlanmış ancak bu kavramın Türk hukukunda ve uluslararası hukukta bir yeri yoktur. Bu yüzden yabancılara yönelik 2013 yılında yürürlüğe girmiş olan Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkarılmış böylece Suriyeliler "Geçici Koruma Statüsü" altına alınmışlardır.

Kanuni haklarından haberdar olan Suriyeliler Türkiye`de yaşadıkları sürece haksızlıklarla ve sorunlarla daha az karşılaşacaklardır. Suriye`den Türkiye`ye göç eden üç buçuk milyona yakın insanın entegrasyon sürecinde daha az sorunla karşılaşması için uyum çalışmaları sorunların çözümünde yardımcı olacaktır. Çünkü bilindiği üzere göç olgusu ile karşı karşıya olan Türkiye, göçün beraberinde getirdiği sorunları çözememesi durumunda en önemlisi de sosyal entegrasyonun sağlanamaması durumunda ortaya çıkabilecek olan vatandaş ve mülteci çatışması ile sınır güvenliği konularıyla yüzleşmek zorunda kalabilir. Bu nedenle Suriyelilerin Türkiye`ye göç etmesi durumu zaman zaman kamusal düzene ve ulusal kimliğe karşı da bir tehdit unsuru olarak görülmüştür.

2011'den bu yana büyük bir Suriyeli göç dalgasıyla karşılaşan Türkiye sosyal, ekonomik ve siyasi anlamda birçok problemle de karşılaşmıştır. Göç olgusu nedeniyle bu problemler ivedilikle ele alınması gereken konular arasında yer

almaktadır. Bu toplumsal sorunları da en az seviyeye indirebilmek adına problemleri yönetmek hem kamusal bir ihtiyaç hem de bir zorunluluk halidir.

Ülkemiz son yıllarda yabancı kişiler tarafından yaşamak için cazip bir ülke olarak görülmektedir. Buna kaynak olarak turizm, sağlık, eğitim gibi alanlarda cazip iş bulma imkanı görülebilir. Diğer bir yandan da iradeleri dışında ülkelerini terk edip Türkiye'ye gelmeyi tercih eden göçmenler de vardır. Çalışma, Türkiye'de bulunan Suriyelilerin hukuki statüsünü tespit ile sınırlandırılmıştır. Suriye dışındaki diğer ülkelerden farklı nedenlerle Türkiye'ye gelen yabancılar kapsam dışı bırakılmıştır.

Çalışmada Suriye siyasi tarihindeki süreç, Suriyelilerin Türkiye'ye geliş süreci, bu süreçte yaşanan sorunlar ve Türkiye'de buna yönelik atılan hukuki adımlar dikkate alınmıştır. Çalışma, yabancılar hukuku bakımından haklarının gerek milli gerekse uluslararası hukuk bakımından incelenmesi ve Konya şehrinde yapılan bir saha araştırması ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın giriş kısmındaki birinci bölümde savaşa giden süreçte Suriye tarihi ve Suriye'den gelenlerin hukuki durumu incelenmiş ve ilk bölümde Suriye siyasi tarihi ve Baas Partisi'ne giden yoldaki siyasi süreç takip edilmiş ve daha sonra Baas Partisi döneminde yaşanan süreç anlatılmıştır. Suriye'de 2011'den beri yaşananların ve Suriye'deki sosyal ve siyasi sürecin daha iyi anlaşılması adına önemli olaylar ve yaşanan askeri darbeler de dahil olmak üzere çalışma süreci içinde incelenmiştir ve sonunda ise Arap Baharı sürecinde yaşanan iç savaş ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise Suriye'den gelenlerin uluslararası hukuktaki yeri ve sahip oldukları temel haklar ele alınmıştır. İkinci bölümün birinci kısmında, uluslararası hukukta ve milletlerarası sözleşmelerde mülteci kavramı ve mültecilerin hukuki statüsü ele alınmış ve bu kavram detaylı incelenmiştir. Mülteci tanımı yanında sığınmacı, göçmen ve vatansız gibi mülteci kavramı ile karışan terimler de netleştirilmiştir.

İkinci bölümün ikinci kısmında ise Türk hukukunda uluslararası koruma kapsamında Suriyelilerin sahip oldukları haklar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde

Türk kanunlarına göre Suriyelilerin hakları ve hukuki statüsü ele alınmıştır. Dördüncü bölümde ise Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'da Suriyelilerin haklarının farkındalığına yönelik saha araştırması ele alınmıştır. Yapılan anket çalışması SPSS 21.0 (Statistical Package for The Social Araştırma Science) programı çerçevesinde değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Tez çalışması maddeler üzerinden devam etmiş ve ülkeye kabulleri ve iltica, ikamet ve seyahat hakkı, eğitim hakkı, adil yargılanma hakkı, din özgürlüğü, örgütlenme hakkı, mülkiyet hakkı, seyahat hakkı, taşınmaz mal edinme, çalışma hakkı, geri gönderilmeme, vergi mükellefligi, sosyal yardım ve güvenlik hakkı, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı, vatandaşlık hakkı üzerinde durulmuştur. Tezin son kısmında anket çalışması ile Konya genelinde belirli bölgelerde 101 kişiye anket soruları sorulmuş ve sonuçları istatistiksel olarak SPSS 21.0 (Statistical Package for The Social Science) programında değerlendirilmiştir.

Konya bölgesinde Suriyelilerin haklarının farkındalığına yönelik yapılan araştırma sonucunda haklarının farkındalığı irdelenmiştir. Araştırmamızda daha çok Suriyeli genç öğrenciler katılım sağlamış ve yapılan mülakatlarda da Türkiye'de olduklarından dolayı memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Yapılan görüşmelerde hükümetten de memnun olduklarını söyleyenler fazladır. Türkçe bilenler ve üniversite mezunu olan bir kesime tanınmış olan vatandaşlık hakkı sayesinde, ülkemizde çalışan ve sermaye getiren kesim az da olsa haklarına kavuşmuştur. Kendilerine sunulan eğitim, sağlık gibi haklar yanında üniversiteler ve kurumlar tarafından açılan Türkçe dil kursları sayesinde de Türkçe konuşma yetenekleri artmakta ve bu durumun da dil problemini zamanla çözdüğü görülmektedir. Haklarından haberdar olan ve hakları ile bilinçli Suriyelilerin Türkiye'de yaşadıkları sürece daha az sorunla karşılaşacağı beklenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVAŞA GİDEN SÜREÇTE SURİYE TARİHİ VE SURİYE'DEN GELENLERİN GÖÇ SÜRECİ

1.1. Eski Çağlarda Suriye

Suriye coğrafi konumu, içinde bulunan farklı mezhepler, dinler ve siyasi yapısı ile bir Orta Doğu ülkesi olarak karsımıza çıkar¹. Suriye, ilk defa tarih sayfalarında Yunanlılar tarafından üç kıtanın birleştiği yer olarak ifade edilmiştir. Suriye zamanla Lübnan, Filistin, İsrail ve Ürdün'ü de içine alan bir bölge halini almıştır. Bu bölge büyük Suriye olarak da bilinen idealin aslında gerçek yüzünü ortaya koymaktadır.

Suriye eski çağlardan bu yana uygarlığın ve yerleşik hayatın vazgeçilmez yerlerinden biridir. Suriye'nin en önemli kentlerinden olan Şam, Suriye'nin en eski yerleşim yeridir ve Suriye yerleşim tarihi MÖ 5000 yıllarına dayanır². MÖ 2240 ve 2000 yılları arasında Akadlar burada yaşamış ve ardından MÖ 2000 ve 1800 yılları arasında Amuriler bölgede hâkim olmuştur. MÖ 1750-1550 yıllarında ise Halep civarında Yamhad Krallığı yaşamış ve MÖ 1600 yıllarında Hitit saldırıları nedeni ile de yıkılışa geçmiştir. Hitit ve Mısırlılar arasında tarihin ilk anlaşması olan Kadeş Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmada Suriye'nin kuzeyi Hititlere, güneyi ise Mısırlılara bırakılmıştır³.

MÖ 612 yılında Suriye'de Babil egemenliği Asurların egemen olması ile başlamıştır. MÖ 539'da Babil'i ele geçiren Persler daha sonra büyük İskender'e yenilmişler ve Suriye bu zamandan sonra Makedonyalıların egemenliği altına girmiştir⁴. Suriye'de krallıklar kurulmuştur. Bu krallıklar; İrsal Krallığı (MÖ 1075-587), Yahudi Krallığı (MÖ 142-MS 100), Halep Krallığı (MÖ 1800-1450), Şam

---

¹ Suriye Siyasi Tarihi, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye/2012/05/29/6619/suriye-siyasi-tarihi>, (Erişim Tarihi:14.06.2017)

² Celalettin Yavuz, **Geçmişten Geleceğe Suriye Türkiye İlişkileri**, Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 2005, s.9.

³ O zamanlar Mezopotamya "Dış Suriye" olarak tanınmaktadır. Şam bölge olarak iç Suriye, Filistin bölgesi Güney Suriye, Halep de Kuzey Suriye olarak bilinmektedir.

⁴ Volkan Aydos ve Meltem Duran, **Suriye Ülke Etüdü**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2000, s.20.

Krallığı (MÖ 950-732) ve Fenike Krallığı (MÖ 1000-520) olarak bilinmektedir⁵. Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetine giren Suriye'de Roma'nın parçalanmasından sonra Bizans egemenliği başlamıştır.

1.2. Suriye'de İslamiyetin Yayılışı

Suriye'de Halid Bin Velid komutasındaki orduların 634 yılında denetim sağlaması ile Suriye'de Müslüman Arap hâkimiyeti dönemi başlamıştır. Bu hâkimiyet süreci içinde Suriye'de Müslüman Arap kimliği oluşmaya başlamıştır⁶. 661 yılında Emevilerin kurulması ve Şam'ın baş şehir yapılması sonrasında Suriye, Emevi hâkimiyetine girmiştir. Emevi Devleti yıkıldıktan sonra halifeliğin merkezi Bağdat'a taşınmış ve Şam şehri eski önemini kaybetmiştir.

Abbasilerin hâkimiyetinden sonra Suriye toprakları üzerinde Müslüman ve Hıristiyanların hâkimiyet mücadelesi devam etmiştir. Abbasiler zamanında merkezi otoritesi zayıflayan Suriye, Tolunoğulları egemenliğine girmiş ve Suriye'de hâkimiyet kuran ilk Müslüman Türk devleti olmuştur⁷. 905 yılında Tolunoğulları'nın yıkılmasının ardından bölge Hamdeniler ve İhsitlerin egemenliği altına girmiştir. Fatimiler bölgede güçlenmiş ve önce Mısır daha sonra Filistin ve Şam bölgesini ele geçirmişlerdir⁸.

11. yy başlarına gelindiğinde Büyük Selçuklu Devleti'nin hâkimiyet kurduğu Suriye'deki hâkimiyet, Haçlı Seferleri nedeni ile kısa sürmüştür. 1128 yılında Selçuklu emirlerinden Musul Atabeyi'nin oğlu Nurettin Zengi, Suriye'de hâkimiyet kurmuştur. 1171 yılında Zengilerin komutanı olarak Suriye'ye gelen Selahattin Eyyubi, Fatimi devletine son vererek Suriye ve Mısır bölgesini de içine alan üçlü bir yönetim kurmuştur. Eyyubiler yıkıldıktan sonra Sultan Baybars Memlük ordusu ile savaştan galip gelerek Suriye'de hâkimiyeti kazanmıştır. Eski Eyyubi toprakları olarak bilinen bu dönemde ülke altı eyalete ayrılmıştır. Yönetim ise yoğunlukla Suriyeli Arap ailelerin elinde kalmıştır. Dürzîlik, Nusayrîlik,

---

⁵ Yavuz, **a.g.e.** , s.15-16

⁶ **a.g.e.** , s.21

⁷ **a.g.e.**, s.29

⁸ Aydos ve Duran, **a.g.e.** ,s.21-22

İsmailiye mezhepleri ile Marunî Hıristiyanlarına karşı sert siyasi politikalar yürütülmüştür⁹.

1.3. Suriye’de Osmanlı Hakimiyeti Dönemi

Yavuz Sultan Selim’in 24 Ağustos 1516 yılında Mercidabık savaşı sonrasında Memlûkleri yenmesiyle Suriye’yi Osmanlı topraklarına katmış ve Osmanlı egemenliği Suriye topraklarında başlamıştır. Osmanlı hâkimiyeti sonrası Suriye’de siyasi sosyal ve ekonomik açıdan en iyi dönemini yaşamıştır.

Suriye’yi dört eyalete ayıran Osmanlı Devleti, bölgede askeri feodal bir düzen kurmuş ve bu sayede özerk bir yönetim oluşmuştur. Yönetim merkezinde Osmanlı Devleti tarafından gönderilen yöneticiler dışında Arap din adamları yer almıştır. Ekonomik olarak ise Halep ve Şam’dan Avrupa’ya yapılan güçlü ticaret, Hıristiyan ve Yahudilerden oluşan güçlü bir tüccar sınıfını ortaya çıkarmıştır¹⁰.

18.yy sonrasında Suriye’de meydana gelen isyanlar, Avrupalı devletlerin askeri müdahalelerine zemin hazırlamış ve Fransız ordusu Mısır’a girmiş ardından Suriye, Fransız askerlerinin istilasına uğramıştır. Akka kalesinde Osmanlı kuvvetlerinden Cezzar Ahmet Paşa yönetimindeki orduyu geçememişlerdir¹¹. Fransa’nın daha sonra bölgeden çekilmesinin ardından karmaşadan yararlanan Mehmet Ali Paşa, Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu olumsuz durumu kullanarak Mısır’da egemen olmuştur. Mehmet Ali Paşa daha sonra Oğlu İbrahim Paşa’yı Suriye’ye askerleri ile sefere göndermiş ve 1832 yılında bu toprakları hâkimiyeti altına almıştır¹².

Osmanlı Devleti’nin Suriye’nin topraklarını geri almak için 1839 yılında Nizip savaşında yenilgiye uğramasından sonra Osmanlı ordusunun da güçsüzlüğü iyice ortaya çıkmıştır. Avrupalı güçler Mehmet Ali Paşa’nın bölgede

---

⁹ Mecid Gaffur, “Hafız Esad Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri”, **Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002 ,s.7

¹⁰ Aydos ve Duran, **a.g.e.** ,s.22.

¹¹ Erdem Erciyes, **Orta Doğu Denklemi Türkiye-Suriye İlişkileri**, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2004, s.41.

¹² Şinasi Altundal, **Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı (Mısır Meselesi 1831-1841)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s.57.

güçlenmesinden sonra rahatsızlık duymuş ve duruma müdahale etmiş¹³ ve bölge yeniden Osmanlı'ya bırakılmıştır.

Osmanlı Tanzimat Dönemi'nde kaybolan merkezi otoriteyi yeniden sağlamak daha merkezi bir otorite için yönetim modernize etmiş ve getirilen yeni sistem sayesinde merkezi hükümete bağlı maaşlı kişiler tarafından eyaletler yönetilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda daha önce bölgede feodal güç olan paşalar ve vergi toplayıcılar gücünü kaybetmiştir. Büyük aileler sosyal ve ekonomik hayatta egemen sınıf olarak kalmaya devam etmiştir¹⁴.

Suriye'de halk arasında beliren olumsuz tavırların sebeplerinden biri de Islahat ve Tanzimat fermanlarında yabancılara verilen ayrıcalıklar olmuştur. Batılı devletler durumu daha da karıştırmış ve bölgede gerilim artmıştır. Suriye'de daha önce de ortaya çıkan Müslüman-Dürzî ve Müslüman-Hıristiyan çatışmaları artmaya başlamıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti tarafından ittihatçıların izlemiş olduğu politikalar da bölgede Arap milliyetçiliğinin artmasına sebep olmuştur¹⁵.

İngilizler Mısır bölgesinde egemen iken zamanla Suriye bölgesini işgal etmeye başlamışlardır¹⁶. Arapların bölgede İngiliz ve Fransızlarla ortak çalıştığını gören Cemal Paşa bölgede sert önlemler almıştır. Alınan önlemler yetersiz kalmış ve sonunda 27 Haziran 1916'da Şerif Hüseyin, İngiltere ile iş birliği yaparak Türklere karşı isyan hareketi başlatmıştır¹⁷.

İngilizler Arap desteği ile Hicaz bölgesinde işgallere başlamıştır. İngilizlerin bölgede işgallerini fırsat bilen Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal bölgede bir Arap hükümeti kurmuştur. Bu durum Arap milliyetçileri tarafından atılan ilk ve en önemli başarı sayılmıştır. Bölgede söz sahibi Arap liderler Şam'da bir kongre kurmuştur. Bu kongre tarafından Faysal, Filistin'i de içine alan Suriye'nin kralı ilan edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ile beraber İngiltere ile İtilaf devletleri

---

¹³ Tahsin Ünal, **Türk Siyasi Tarihi (1700-1958)**, Emel Yayınları, Ankara, 1977, s.200.

¹⁴ Bernard Lewis, **Tarihte Araplar**, Anka Yayınları, İstanbul, 2003, s.225

¹⁵ Aydos ve Duran, **a.g.e.**, s.22

¹⁶ Türel Yılmaz ve Mehmet Şahin, **Ortadoğu Siyasetinde Türkiye**, Platin Yayınları, Ankara, 2004, s.44

¹⁷ Derviş Kılınçkaya, **Osmanlı Yönetimindeki Topraklarda Arap Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Suriye**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s.93

arasında anlaşma imzalanmış ve Filistin İngiltere'ye, Suriye ve Lübnan ise Fransa mandasına bırakılmıştır¹⁸.

1.4. Fransa Manda Yönetiminde Suriye (1920-1946)

Fransa bölgede egemen olduktan sonra buradaki milliyetçi söylemleri kırmak için harekete geçmiştir. Temel hedefi bölgeyi çeşitli etnik grupların yönetimine vererek bölgeyi yönetmek olmuştur. Fransa, merkezi bir Sünni devleti, kuzeyde bir Alevi devleti ve güneyde ise Dürzî devleti kurmayı hedeflemiştir. Suriye yönetim bakımından beş farklı etnik bölgeye ayrılmıştır. Sadece Lübnan'da Hıristiyan bir yönetim kurulmuştur. Bu bölgelerin isimleri ise Cebeli, Dürzî, Halep, Şam ve İskenderun şeklinde belirlenmiştir¹⁹.

Ekonomik ve siyasi anlamda desteklenen azınlıklara Fransızların sağlamış oldukları en önemli yardım, Fransızların kurmuş olduğu bazı birliklerde bu azınlıklara yer verilmiş olmasıdır. İşte bu durum orduda kırılma noktası olan Nusayriler ve diğer azınlıkların, gelecekte Suriye siyasi tarihindeki kritik olaylarda rol oynamasına neden olmuştur. Bu durum daha sonradan Sünnilerin ordudaki egemenliğini kırarak yerine Alevi merkezli bir gücün oluşumuna zemin hazırlamıştır²⁰.

Fransızların kontrolü altında bulunan manda rejimi, zamanla Dürzîler başta olmak üzere Nusayrilerin ve Bedevilerin isyanlarına yerini bırakmıştır. 1925 yılına gelindiğinde Şam ve Halep birleşerek Suriye Devleti adını almıştır. Lübnan ise daha sonra bu birlikten ayrılarak Fransa'ya bağlı olarak kalmıştır²¹. Alevi ve Dürzîler ise 1936 yılına kadar ayrı bir yönetim olarak kalmaya devam etmiştir²².

Fransa manda yönetimine karşı isyanlarda yaklaşık altı binden fazla insan hayatını kaybetmiştir. Direniş o kadar yükselmiş ve baskısını arttırmıştır ki zamanla

---

¹⁸ Aydos ve Duran, **a.g.e.**, s.23

¹⁹ William L. Cleveland, **Modern Ortadoğu Tarihi**, Agora Kitaplığı Yayınları, İstanbul, 2008, s. 243-244

²⁰ Doğan Şentürk, **Ortadoğu'da Arap Birliği Rüyası:Saddam'ın Baas'ı**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003, s.13

²¹ **a.g.e.**, s.14

²² Sayim Türkman, **ABD Ortadoğu ve Türkiye**, Nobel Yayınları, Ankara, 2007, s.97

Fransa manda yönetimi “Ulusal Grup”²³ oluşumunu kabul etmek zorunda kalmıştır²⁴. Fransa manda yönetimi İkinci Dünya Savaşı zamanında ekonomik olarak sıkıntı içerisine girince siyasi olarak da manda yönetimlerine karşı olan tavrını yumuşatma kararı almıştır.

1936 yılının sonunda kurulan ulusal hükümeti Fransa tanımıştır. Bu anlaşma aynı zamanda Suriye'nin bağımsızlığının kabul edilmesi anlamına gelmiştir. Alevi ve Dürzîler Suriye yönetimine katılmış ancak Lübnan ayrı bir ülke olarak devam etmiştir. Fransa ile yapılan anlaşma gereğince Fransa'ya dış politikada belirleyici olma ve ülkede iki askeri üs bulundurma hakkı verilmiştir. Ayrıca bu dönemde Fransa ile Türkiye arasındaki anlaşma gereğince de Hatay bağımsızlığına kavuşmuştur²⁵.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere ve Fransa bölgeyi ele geçirip bağımsızlığını ilan etmiştir. Daha sonra Şükrü El Kuvvetli tarafından oluşturulan Milli Cephe Hükümeti kurulmuş ve kazanmıştır. ABD ve Rusya başta olmak üzere batılı güçler Suriye ve Lübnan'ın bağımsızlığını kabul etmişlerdir. BM Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda Fransa ve İngiltere, Suriye ve Lübnan'dan düzenli olarak çekilme kararı almıştır. Fransa, 17 Nisan 1946 yılında bütün askerlerini Suriye'den çektiğini bütün kamuoyuna duyurmuş ve böylece yirmi beş yıllık Fransa manda yönetimi sona ermiştir.

1.5. Suriye’de Baas Partisi ve Arap Baharına Giden Süreç

1.5.1. Suriye’de Askeri Darbeler 1949-1970

Suriyeli Arap entelektüelleri olarak bilinen Mişel Eflak ve Selahattin Bitar'ın öncülüğündeki bir grup tarafından “Arap Yeniden Diriliş Partisi” adında

---

²³ Suriye’de bulunan Fransa manda yönetimi Suriye halkı içinde kaos yaratmıştır. Durumdan rahatsız olan halk yönetime karşı olmuştur. Öyle ki ayaklanmalar sonunda ülkede beş binden fazla insan hayatını kaybetmiştir. Bu olaylar ülkede beliren milliyetçi cephenin daha belirginleşmesine neden olmuştur. Bu Fransaya karşı ciddi bir muhalefet halini almış ve Fransa kaybetmeye başladığı otoritesini tekrar sağlamak için Ulusal Muhalefet Grubu’nu tanımıştır. Bknz: Erdal İnce, “Suriye’de Baas Rejimi’nin Kuruluşu ve Türkiye”, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi** ,Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic cilt I/1, 2017, s. 261-280

²⁴ William L. Cleveland, **a.g.e.** ,s.250

²⁵ Ali Dağıstan ve Adnan Sofuoğlu, **İşgalden Katılıma Hatay**, Ankara, Phonex Yayınları, 2008, s.106

yeni bir parti kurulması kararı alınmıştır.²⁶ Bu parti Baas Partisi olarak bilinen partidir ve partinin kurucuları Avrupa'da eğitim almış yüksek tahsilli kişilerdir.

19. yy.da ortaya çıkan romantik ve halkçı Alman Nasyonalizminden temelini alan Baas ideolojisi temel olarak Arap milliyetçiliği ile Arap sosyalizminin bir sentezi olarak doğmuştur²⁷. "Baas" kelime anlamı olarak ise yeniden doğuş demektir ve partinin temel ideolojisi Osmanlı'nın bölgeyi terk etmesinin ardından oluşan Pan-Arap ideolojisidir²⁸.

Baas Partisi aynı zamanda eskiden beri süre gelen merkezlerdeki büyük ailelerin yönetimde söz sahibi olan yapıya bir anlamda başkaldırıdır. Parti, toplumda azınlık konumunda olan başta Aleviler olmak üzere diğer grupların dikkatini çekmiştir²⁹. Sınıfsal konumları ve etnik yapılarında benzer durum görülen bu kişiler zamanla yönetimde ve özellikle ordu içinde yapılanmışlar ve bu yolla iktidara gelmişlerdir.

Suriye bağımsızlık kazandıktan sonra üst üste askeri darbeler ile karşılaşmak zorunda kalmıştır. Bu askeri darbeler zincirinin ilk başlangıcı ise Sünni General Hüsnü Zaim tarafından gerçekleşmiştir. Bu darbeyi dış güçlerden yardım olarak gerçekleştiren Hüsnü Zaim, Türk dostu olarak bilinmektedir³⁰. Zaim yönetimde 1949 yılına kadar kaldıktan sonra gerçekleşen bir askeri darbe sonrasında idam edilmiştir. Gerçekleştirilen bu darbeye İngiltere destek vermiştir.

Darbe sonrasında yasaklanan partilerin yeniden açılmasına ve siyasi yaşamın devam etmesine izin verse de siyasi arka planda her zaman ordu varlığını devam ettirmiştir³¹. 1949 yılında Albay Edip Çiçekli, Irak ile siyasi çıkarlar anlamında iş birliği yapılması gerektiğini düşünmüş ve ülke yönetimindeki

---

²⁶ Baas Partisi'nin kuruluşuna ilişkin olarak 1940, 1941 ve 1943 yılları olarak üç farklı tarih göze çarpmaktadır. Bu çalışmada 1943 yılı Baas Partisi'nin kuruluş yılı olarak kabul edilmektedir. Bknz: Kamel Abu Jaber, **Arap Baas Sosyalist Partisi** (Çev. Ahmet Ersoy), Altınok Matbaası, Ankara, 1970, s.28.

²⁷ Mehmet Atay, "Arap Baas Sosyalist Partisi Üzerine", **Avrasya Dosyası Dergisi**, Asam Yayıncılık, İstanbul, 2000, C.6, Sayı:1, s.131.

²⁸ Tuğçe Ersoy Öztürk, "Dünden Bugüne Pan-Arapçılık ve Arap Baharı Yeni Bir Pan-Arap Uyanışı mı?", **Akademik Ortadoğu**, Cilt 7, Sayı 1, 2012, s.123.

²⁹ Albert Hourani, **Arap Halkları Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.467.

³⁰ Figen Atabey, "Hatayın Anavatana Katılma Süreci", **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, Cilt:4, Sayı:7, Temmuz 2015, s. 202.

³¹ Sabahattin Şen, **Ortadoğu'da İdeolojik Bunalım Suriye Baas Partisi ve İdeolojisi**, Bir Yayıncılık, Ankara, 2004, s.184

liderlerin ülke çıkarları aleyhinde olduğu gerekçesiyle darbe yapmıştır. 1951 yılında darbe lideri olan Edip Çiçekli genelkurmay başkanı olmuştur. Edip Çiçekli dört sene görevinde kalmış ve 10 Temmuz 1953 yılında yapılan referandum ile cumhurbaşkanı olmuştur³². Ardından bir yıl sonra Albay Faysal El Atası tarafından darbe ile 25 Şubat 1954 yılında Edip Çiçekli iktidardan uzaklaştırılmış ve bu olayda Baas Partisi önemli bir rol oynamıştır³³.

Edip Çiçekli iktidardan uzaklaştıktan sonra darbe sonrası sivil bir yönetim kurulmuş ve iktidara muhafazakâr partiler gelmiştir³⁴. 1955 sonrası iki yıl boyunca muhafazakâr partilerin iktidarda olduğu bir dönem olmuştur. Bu dönem radikal siyasi akımların artış gösterdiği bir dönemdir. Arap Birliği oluşmuş bunun neticesinde Sovyetler Birliği'ne yakınlaşma başlamıştır. Ekonomik ve siyasi anlamda iyileşmeler Baas Partisi, Arap Sosyalist Partisi ve Komünist Parti'yi bir arada ortak bir çalışma yapmaya itmiştir³⁵.

Baas Partisi bu dönemde yönetimi ele almak için yoğun çaba harcamış özellikle yönetim ve ordu içinde nüfuslarını arttırmayı amaçlamıştır. Baas Partisi hem yeni gelen iktidarlara indirmek için uğraşmış hem de genelkurmay başkanını istifa etmeye zorlamıştır.

1.5.2. Suriye Birleşik Arap Cumhuriyeti (1958-1961)

1958 yılında Mısır ve Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni (BAC) kurmuştur. Bu birleşmeye diğer partiler destek vermiş olsa da en önemli desteği Baas Partisi vermiştir. Birlik kendi içinde zamanla bazı çekişmeler yaşamaya başlamıştır. Bu çekişmelerin sebebi olarak birlik içinde Mısır'ın siyasi baskınlığının fazla olması gösterilmiştir.

Mısır zamanla birlik içinde bulunan Suriye'nin işlerine müdahale etmiş ve Suriyeli bazı politikacıları görevinden almış ve sosyalist kanunlar çıkararak orta sınıfın çıkarlarını zedelemiştir. Bunların sonucunda Mısır, birlik içinde milliyetçi

---

³² Ömer Pehlivanoglu, **Ortadoğu ve Türkiye**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2004, s.97

³³ Şen, **a.g.e.**, s.192

³⁴ Şentürk, **a.g.e.**, s.152

³⁵ Suriye Tarihi, <http://www.countrystudies.us> (Erişim Tarihi: 12.06.2018)

bir grup oluşturmuş ve bu duruma karşı durmuşlardır. 1961 yılında Şamlı Sünni subaylar liderliğinde gerçekleştirilen darbe neticesinde Birleşik Arap Cumhuriyeti sona ermiştir. Darbeyi gerçekleştiren Sünni albaylar bu darbeden önce stratejik noktalarda kendi subaylarını bulundurmıştır³⁶.

1.5.3. Baas Partisinde İktidar Mücadelesi (1961-1970)

1961 yılındaki darbeden sonra Suriye içinde siyasette egemen olan ve 1963 yılına kadar kalan ayrılıkçı rejim, Birleşik Arap Cumhuriyeti dönemindeki bütün politikalarından ve Baas Partisi'nin uyguladığı bütün politikalarından kopuşu simgelemiştir. 1962 yılında bu ayrılıkçı rejime karşı bir darbe girişimi olsa da başarısız olmuştur. 1963 yılında bir askeri darbe olmuş ve bu sefer Baas Partisi başa gelmiştir.

1966 yılında bölgedeki radikaller kendi içinde tasfiyeler yaparak ve bölgedeki aşiret ve mezheplerden de destek alarak yeni bir darbe girişiminde bulunmuştur. Bu darbeden sonra 1960'lardan beri süre gelen Baas Partisi'nin sosyalist dönüşümüne son nokta konulmuştur. Parti içindeki dönemde eski milliyetçi Baasçılardan çok radikal sosyalist Baasçıların olduğu bir döneme girmiştir³⁷.

Neo-Baas olarak nitelenen grup, Hafız Esad, Salah Cedit Muhammed Ümran gibi Nusayri kökenli subayların olduğu bir gruptur. Bu grup zamanla içinde oluşan mücadeleler ve ordu içindeki rekabetten ise kendini koruyamamıştır. Parti içinde kırsal kesim kendisini daha çok göstermeye başlamış, önce iktidar mücadelesi ve ardından da azınlık içinde Alevi-Sünni grup arasında mücadele bölgede aşiret bağlarının etkisi ile iyice artmıştır³⁸.

Bölgelerdeki aşiret ve mezhepsel bağların iktidar mücadelesinde kullanılması özellikle Sünni-Müslüman elitin siyaset içindeki tekeli kırılmaya yönelik bir hareket olmuştur. Kırsal kökenli azınlıklar kendi mezhep ve aşiretlerinden gelenlerle beraber yapılanmayı tek çare olarak görmüşlerdir.

---

³⁶ Nicolas Van Dam, **Suriye'de İktidar Mücadelesi** , İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s.60-62

³⁷ Derek Hopwood, **Syria, 1945–1986: Politics and Society**, Boston,1988, p.90

³⁸ Şen, **a.g.e.** , s.234

1.5.4. Neo-Baas Dönemi (1966-1970)

23 Şubat 1966 yılında gerçekleşen darbe ile Salah Cedid ve Hafız Esad'ın liderliğini yaptığı Neo-Baas grubu askeri darbe ile iktidarı ele geçirmiştir. Böylece tarihte Nusayri subaylar ilk kez ordu ve hükümet içerisinde bu kadar etkili bir pozisyonda yer almıştır³⁹. Bu dönem içinde Baas Partisi siyaset içinde gücünü arttırmış ve gizli servis içinde güçlenmiş ve kamuoyunda güçlü bir yere sahip olmuştur.

1966 yılında İsrail ile yapılan 6 Gün Savaşları Suriye'nin yenilgisi ile sonuçlanınca Suriye'de iktidar sallanmaya başlamıştır. Salah Cedid ve sivil hükümet içinde yer alan kişiler ve onun temsilcileri yaşanan yenilgi sonunda itibarlarını kaybetmiştir. Ancak Savunma Bakanlığı, Hava Kuvveleri Komutanlığı ve hükümette yer alan Hafız Esad daha da güçlenmiştir⁴⁰. Suriye, sosyolojik olarak bakıldığında nüfusu 22,5 milyon civarındadır ve kültür bakımından homojen olmasına rağmen etnik bakımdan çeşitlilik vardır. Baskın olan grup %90 ile Araplar olsa da %10'luk bir kesim Kürt, Ermeni ve diğer gruplardan oluşmaktadır.

Suriye'de Şii mezhebi kendi içinde Zeydilik, İmamiye ve İsmaililik olarak üç kısma ayrılmaktadır. Nüfus genel olarak Sünni Araplardan oluşsa da nüfus içinde yer alan Aleviler %12'lik bir kısım ile ülke yönetiminde söz sahibidir. Sünni grup ile diğer mezhepler içinde genel olarak geleneksel bir dini mezhepsel karşıtlıklar inşa edilmiştir. Sünniler bu üç mezhepten olan kişileri genel olarak dinden sapkın kişiler olarak görmüş, sosyal hayatta da birbirleriyle iletişimden uzak durmuşlardır⁴¹.

1.5.5. Nusayrilik, Hafız Esad ve Baas Parti Dönemi (1970-1991)

1.5.5.1. Nusayrilik

Bu kişilere “Arap” olmakla beraber daha çok mezhepsel farklılığı ortaya koymak amacıyla Arap Alevisi denir. Bu kelimenin anlamları açısından beş kaynak

³⁹ İsmet Giritli, **Bugünkü Ortadoğu'nun Önemli Sorunları**, İstanbul,1978, s.92.

⁴⁰ Suriye Tarihi, <http://www.countrystudies.us> (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

⁴¹ Muhammed Ebu Zehra, **İslam'da Siyasi ve İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi**, Hisar Yayınları, İstanbul, s.68.

karşımıza çıkar. Nasranî yani Hıristiyan kelimesinden dolayı Latince “lazerini” kelimesinden gelir. İkinci olarak Nusayri, uydurma bir Şii şehit olup Ali'nin oğlu ya da onun azatlısıdır. Üçüncü olarak Nasranî, Hıristiyan kelimesinden gelir. Son olarak da Nusayriliğin kurucusu olarak da bilinen Muhammed Bin Nusayri isminden gelir.

Fransız manda yönetiminde kavram Alevi olarak değişmiş Türkiye’de yaşayan Aleviler de bu şekilde anılmaya başlamıştır. Diğer bir görüşe göre ise seksenlerde Sünni çevreler tarafından Alevilerin İslam topluluğunda olup olmadığı konusunda tartışmalar olmuş ve reddedenler Nusayri derken, onları on iki imam Şiiliğine bağlı olarak görenler ise Alevi demişlerdir⁴². Bazı kesimler ise bu ismin sadece Nusayri dağından geldiğini ileri sürmektedir⁴³.

Nusayrilik, Şiiliğin bir kolu olarak görülmektedir. Şiilik de kendi içinde iki ana kola ayrılmıştır. Bunlardan birincisi İsmaililik ya da Bâtınlık olarak adlandırılan yedi imam Şiiliği diğeri ise Caferilik ya da İmamilik olarak da adlandırılan bugün İran’da egemen olan on iki imam Şiiliğidir. Nusayrilik yedi imam Şiiliğine yakın olsa da imamlık olarak on iki imam dönemine inandıkları için bu iki Şii akımın bir birleşimi olarak kabul edilmektedir. Bu grup kendi içinde aşiret sistemi barındırmakta ve Nusayriler genel olarak dört aşiret konfederasyonuna ayrılmaktadır. Topluluk olarak ise sosyal yapı dini liderler, toprak sahipleri ve Nusayri topluluğu olarak devam eder.

Nusayriler Suriye’de Şam, Halep, Hama ve Humus gibi bölgelerde yaşamaktadırlar. Bugün Suriye’de siyasi yapı ve ordu içinde yer alan yöneticiler Haddadin aşiretine mensuplardır⁴⁴. Suriye’de yapılan nüfus sayımlarında Nusayrilerin sayıca oranları ülke nüfusunun %20’sini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Suriye dışında da Ürdün, İran, Irak ve Afganistan bölgelerinde Nusayrilerin varlığı devam etmektedir. Filistin’in Batı Şeria bölgesinde de azımsanmayacak kadar Nusayri yaşamaktadır. Arabistan bölgesinde de gizlice varlığını sürdüren

---

⁴² Nicolaos Van Dam, **a.g.e.**, s. 60-62.

⁴³ Muhammed Emin Galib Et Tavl, **Arap Alevilerinin Tarihi Nusayriler** , Çivi Yayınları, İstanbul, 2000, s.81.

⁴⁴ Erdal Aksoy, "Nusayrilerin Sosyal Yapıları ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye’de Yaşayan Bu Topluluğa Devletin Yaklaşımları", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Sayı: 54, 2010, s.203.

Nusayriler vardır⁴⁵. Fransız manda yönetiminde kendisini Hıristiyanlığın kaybolmuş kolu olarak gören Nusayriler, Pan-Arabizm popüler olduğunda bunun ilk savunucusu olmuştur. Hafız Esed zamanında ise kendilerini Şiilerin on ikinci kolu olarak görmüştür⁴⁶.

Nusayriler günün koşulları doğrultusunda hareket etmişler ve fırsatçı bir tavırla durumu kendi lehine çevirmişlerdir. Hatay, Türkiye'ye katıldığı zaman, buradaki Nusayriler tercihlerini Türkiye'den yana kullanmışlardır. Suriye'de Baas Partisi'nin sunduğu yaşam koşulları, ülkedeki yoksulluk ve Arap Milliyetçiliği de bu tercihte etkili bir rol oynamıştır. Çünkü bu dönemde Nusayriler, sosyoekonomik olarak ülkede belki de en kötü koşullarda yaşayan etnik kesim olmuştur. Ekonomik ve eğitim şartları açısından kötü şartlarda yaşamışlardır. Bugün Türkiye'de bulunan Nusayriler, Arap milliyetçiliğinden uzak görünmekle beraber Arap kültüründen çok Türk kültürünü benimsemiş, üretim ve hizmet sektörlerinde ülkemizde çalışmaya devam etmektedirler.

1.5.5.2. Hafız Esed ve Baas Parti Dönemi

Hafız Esad 1970 yılında Salah Cedit yönetimine karşı darbe girişiminde bulunmuş ve iktidarı ele geçirmeyi başarmıştır. Hafız Esad başa geldiğinde yönetimde bulunan milliyetçi ve sosyalist çizgiden taviz vermek istememiş ve yönetim içinde rejimi yenilemek istemiştir. Yapılan yeni seçimler sonunda oyların yüzde 99,2'sini alarak Suriye'nin ilk Alevi kökenli devlet başkanı olmuştur.

Yönetimi güçlendirmek ve kendisine karşı oluşan muhalefeti etkisiz hale getirmek amacıyla Hafız Esad tarafından 1972 yılında Ulusal İlerici Cephe kurulmuştur⁴⁷. Rejimi kendi lehine çevirmesine ortam hazırlayacak olan Suriye anayasasını da halkoyuna sunmuş ve yüzde 97,6'lık bir oranla kabul edilmiştir.

---

⁴⁵ Engin Sertel, **Dini ve Etnik Kimlikleriyle Nusayriler**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005, s.21.

⁴⁶ Aksoy, **a.g.e.**, s.203.

⁴⁷ Alan George, **Syria Neither Bread Nor Freedom**, Zed Books, Londra, 2003, p. 87.

Suriye’de 2000 yılına kadar sürecek olan bu rejim, çok hassas bir siyasal, sosyal zemin üzerinde kurulmuş Esad modeli bir “totalitarizm”⁴⁸ oluşmuştur.

Ordu ve yönetimi elinde bulunduran Esad karmaşık bir çıkar ilişkisine dayalı rejimi elinde tutmayı başarmıştır⁴⁹. Başkanlık monarşisinde daha iyi yer edinmek için akrabalarını belirli yerlere getirerek ve mezhep dayanışması ile sosyalist düşünce ve bürokratik yönetimin kendisine sağladığı avantajları sonuna kadar kullanmıştır. Esad, yönetimi boyunca kendisine yakın olan ve çevresinde ona sadakatle bağlı olacak askeri ve yönetim ağını oluşturmuştur. Otorite ve iktidarı elinde bulunduran bu seçkin yapı, devletin güç merkezini elinde tutmuştur. Baas Partisi orduda ve istihbaratta güçlenerek rejimi garanti altına almıştır.

Baas Partisi’nin toplumun tümü tarafından kabul edilmesi için her kesime hitap eden bir siyasi yol çizmesi gerekiyordu. Esad bu yolda özellikle farklı mezheplere hitap etmeye çalışmış ve parti içinde onları kabul etmiştir⁵⁰. Partide özellikle Sünni çoğunluk içinde alt katmandan gelenlere önem verilmiş, Arap olmayan Kürtler, Çerkezler ve Ermenilere parti kadrolarında yer vermeye çalışmıştır⁵¹.

1970 yılından sonra toplumun çoğunluğu Sünni olan bir ülkede kapılarını herkese açan Baas Partisi, rejimin devamı için ordu içinde güçlü olması gerektiğini de iyi biliyordu. Ayakta kalmak ve iktidarını devam ettirmek için orduyu güçlendirmesi gerekmiştir. Esad, ordu içinde bu düzenlemelere gitmiş ve Sünni kesimden tepki almamak için Nusayri çoğunluğuna dayalı bir yönetim kurarken Sünni kesimden birçok kişiye de yönetimde, orduda ve üst kademelerde yer vermiştir. İstihbarat ve ordu içinde her zaman Nusayri kesimin yoğunluğu da

---

⁴⁸ Totalitarizm, devleti ideoloji siyasi parti ve liderleri de içine alan toplumu bu yapıların içinde dönüştürmeyi amaçlayan ve bütüncül bir kontrol sistemiyle toplumu sürekli düzenlemeyi amaçlayan bir sistemdir. Totalitarizmin en önemli özelliği ise total bir kontrol sağlama çabasıdır. Devleti ve toplumu bir olarak ortak bir dünya görüşünde birleştirmeyi hedefler. Böylece toplum, ideolojik bir totaliter sistemin içinde tutulur. Bknz: Halis Çetin, “Totalitarizm:İdeolojik Kökenleri ve Toplumsal İnşa Amaçları”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs 2002, Cilt:26, No:1, s 15-43.

⁴⁹ Hans Gunter Lohmeyer, **Suriye Leviathan’ın Dıyarı-Orta Doguda Sivil Toplum Sorunları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s.93.

⁵⁰ Dam, **a.g.e.** , s.44

⁵¹ Volker Perthes, " The Syrian Economy In The 1980s", **Middle East Journal**, Vol.46, No:1, 1992, p.154.

devam etmiştir. Hafız Esad tarafından oluşturulan bu ordu içinde Nusayriler “baronlar” olarak adlandırılmıştır.

Suriye siyasi yaşamında seksenli yıllardan sonra petrol fiyatlarında oluşan düşüş, ülke içinde yolsuzluk ve rüşvet olaylarının artması, ülkenin uluslararası platformlardan izole edilmiş olması, ülke içinde döviz sıkıntısı yaşanması gibi durumlar yönetimin bozulmasına neden olmuştur. En önemlisi doksanların başında Sovyetler Birliği’nin dağılması ve gelen yardımların da kesilmesi buna etki etmiştir. Hafız Esad bu dönemde ülke için alınacak pragmatist politikaları belirlemiş ve Batı’ya yönelme kararı almıştır⁵².

1.5.6. Suriye’de Hama Katliamı (2 Şubat 1982)

Hama bölgesi Nusayrileri din dışı olduklarını ileri sürdüklerinden dolayı onları hedef haline getiren Müslüman Kardeşler Örgütü için merkez haline gelmiştir. Örgüt 1980 yılında Hafız Esad için suikast girişiminde başarısız olmuş ve bu durum Sünni-Nusayri çatışmasını zamanla körüklemeye başlamıştır. Hafız Esad bu olay karşısında ilk tavrını suikast girişimi sonrası hapisanedeki Sünni Müslümanları öldürtmekle başlamıştır. Daha sonra örgüte olan tavrını daha da sertleştirmiştir.

2 Şubat 1982 tarihinde Suriye ordusu tarafından gerçekleştirilen ve çoğunluğun Müslüman olduğu yaklaşık 38.000 kişinin öldürüldüğü katlim tarihe “Hama Katliamı” olarak geçmiştir. Saldırıları sırasında kent içinde camilerin çoğu yerle bir edilmiş ve uzun süre ezan sesi durulmamıştır. Bu süreçte yaklaşık sekiz yüz bin kadar Suriyeli ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Müslüman Kardeşler süreç içinde büyük darbe yemiş ve gücünü çoğunlukla kaybetmiş, örgüt üyeleri ise yurt dışına kaçmış ve nihayetinde örgüt dağılmıştır. Örgütün siyasi faaliyetleri böylece son bulmuştur⁵³.

---

⁵² Meliha Benli Altunışık, **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Suriyenin Dış Politikasına Karşı Değişime Uyum Çabası**, İmge Kitapevi, Ankara, 2002, s.259

⁵³ Oytun Orhan, “Suriye’de Demokrasi mi İç Savaş mı? Toplumsal Siyasal Yapı Değişim Senaryoları ve Türkiye”, **Orta Doğu Analizi Dergisi Orsam**, Mayıs, 2011, Cilt 3, Sayı 29, s.17

1.5.7. Beşşar Esed Dönemi (2000-Günümüz)

Beşşar Esad'ın babası Hafız Esad'ın 2000 yılındaki ölümünden sonra İsrail, Filistin, ABD, Rusya ve Lübnan gibi birçok ülke yöneticileri açıklamalar yapmış ve barış görüşmelerinin devam etmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Babasının ölümü ardından oluşan iktidar boşluğunu doldurmak için oğlu Beşşar Esad yönetimde başa gelmiştir. Ülkede barış ve şeffaflık konusunda hassas davranacağına dair söz vermiş ve yemin etmiştir. Seçim sonuçlarına bakıldığında ise Beşşar Esad %97.29 oranında oy alarak cumhurbaşkanı seçilmiştir⁵⁴.

Esad, 2000 yılında yapılan referandumda yüzde 97.3 oy oranı ile ilk kez iktidara gelmiş ve ardından Mayıs 2007'de yüzde 97.62'lik oy oranı ile ikinci kez başkan seçilmiştir. Esad 2014 Haziran'da ise, oyların yüzde 88.7'sini almıştır. En son seçimlerden sonra da yaptığı açıklamada 2021 yılına kadar iktidarda olacağını belirtmiştir⁵⁵.

Hafız Esad, kanserle savaştığı dönemde diğer oğlu olan Basil'i devlet başkanı olarak hazırlamıştır. Oğlu Basil, inşaat mühendisliği okumuş ve orduya girdikten sonra da Moskova'da özel eğitim almıştır. Basil 21.01.1994 tarihinde bir trafik kazası sonucunda hayatını kaybetmiştir. Bu arada Londra'da göz hekimliği⁵⁶ üzerine eğitim alan Beşşar Esad, Şam'a gelmiştir. Orduya katılan Beşşar Esad ise yönetimin başına geçmiştir. Beşşar Esad, babası vefat ettiğinde otuz dört yaşındadır ve Suriye'de anayasaya göre cumhurbaşkanının kırk yaşını doldurması gerekmektedir⁵⁷. Cumhurbaşkanı yardımcısı olan Abdülhalim Haddam'ın çağrısı üzerine parlamento olağanüstü olarak toplanmış ve Beşşar Esad'ın cumhurbaşkanı olabilmesi için yaş sınırı otuz dörde indirilmiştir⁵⁸.

---

⁵⁴ Ahmet Kıymaz, **Arap Baharında Kışın Açan Çiçek: Suriye**, Sarkaç Yayınları, Ankara, 2012, s.29.

⁵⁵ Beşşar Esad: 2021 Yılına Kadar İktidardayım, <https://www.birgun.net/haber-detay/besar-esad-2021-e-kadar-iktidardayim-133950.html> (Erişim Tarihi: 23.05.2016)

⁵⁶ Esad'a Eğitim Veren İngiliz Cerrah: "Doktor Olarak Kalmalıydı.", <http://www.hurriyet.com.tr/esad-i-egiten-ingiliz-cerrah-doktor-olarak-kalmaliydi-24627897> (Erişim Tarihi: 25.05.2016)

⁵⁷ Suriye Cumhuriyeti Anayasası madde 50, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201702021027032657-suriye-cumhuriyeti-anayasasi> (Erişim Tarihi: 12.09.2018)

⁵⁸ Hüsnü Mahalli, **Diren Suriye**, Destek Yayınları, İstanbul, 2014, s.54.

Beşşar Esad, babasından farklı olarak Avrupa’da eğitim alan, yabancı dili çok iyi olan ve asker kökenli olmayan bir cumhurbaşkanı olmuştur. Devlet başkanı olduktan hemen sonra 17.07.2000 tarihinde yaptığı konuşmada, siyasi açılımların Batı’daki anlamda bir demokratik açılım anlamı taşımadığını, Batı’da gelişen demokrasilerin uzun yıllar aldığını belirterek Suriye’nin kendine özgü yapısı ve tarihi olduğunu vurgulamış ve Batı’dan gelebilecek her türlü dayatmaya karşı olduğunu belirtmiştir. Esad, Suriye’nin diğer ülkelerden farklı olarak kendine ait bir demokrasi anlayışı, devlet ve yönetim sistemi olması gerektiğine inanmıştır. Ülke güvenliğini ve iktisadi refahı önemseyen Esad, siyasi açılımların ve demokratikleşmenin iktisadi liberalleşmenin gerisinde kalacağını sinyali daha ilk günden vermiştir⁵⁹.

Suriye’de özgürleşme hareketleri önce kitle iletişim araçları üzerinde başlamıştır. Hatta Suriye Bilişim Topluluğu (Syrian Computer Society) onursal başkanlığını da bizzat Beşşar Esad yürütmüştür. Ülke genelinde birçok alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları Beşşar Esad zamanında kurulmuştur. Suriye Genç Girişimciler Derneği (Syria Young Entrepreneurs Association) 2004 yılında, Suriye Avrupa İş Örgütü (Syria-Europe Business Center) 2004 yılında, İktisadi Kalkınmada Kadının Rolünü Modernleştirme ve Etkinleştirme Örgütü (MAWRED) 2003 yılında, Suriye Entegre Kırsal Kalkınma Örgütü (FIRDOS) ise 2001 yılında kurulmuştur⁶⁰.

Bu sivil toplum kuruluşları her ne kadar merkezi yönetimin denetimi altında olmuş olsa da belli bir zaman sonra rejim için tehdit unsuru haline almıştır. 1992 yılında ülkede iki bin beş yüz olan bilgisayar sayısı, 2002 yılında üç yüz otuz bin civarına ulaşmıştır. Çanak anten kullanımına izin verilmiş, sabit telefon ve cep telefonu kullanıcı sayısında büyük artış görülmüştür. Özel basın yayın kuruluşlarının kurulmasına imkan veren yasa ise 2001’de kabul edilmiştir. Ülkede ilk siyasi dergi “Beyaz ve Siyah (Abyad ve Aswad) yayın hayatına başlamış, ayrıca özel radyo istasyonları kurulmuştur.

---

⁵⁹ Özgür Sarı, **Suriye’de Liberalleşme Hareketleri ve Sivil Toplum Örgütleri**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2011, s.50.

⁶⁰ Sarı, **a.g.e.**, s.17

Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, ülkedeki kısıtlamalar da hızla artmıştır. Günümüzde dahi bazı sitelere erişim yasaklıdır. Nitekim rejim kendisine tehdit olarak algılamaya başladığı noktada özgürlük alanını kısıtlamakta ve süreci durdurmaktadır⁶¹. İnternetin öneminden bahseden Esad, vermiş olduğu demeçte Arap Birliği'nin internet üzerinde kurulacağını söylemiştir⁶².

İlimli siyasi reformların yavaş yavaş uygulanması, ekonomi politikalarında bir dönüşüm gerçekleştirilerek Suriye'nin pazar ekonomisine entegrasyonu, Esad'ın yeni Suriye'de odaklandığı iki önemli başlık olmuştur. Esad rejimin genel yapısı itibariyle gerçek reformları hayata geçirememiştir. Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü ise internet düşmanı ülkeler listesinde Suriye'yi on üçüncü sıraya koymuştur.

2007 yılına gelindiğinde ise ülke internet hapisanesi olarak anılmaya başlanmıştır. Rejime yönelik oluşan karıştıkları durdurmak isteyen Esad siyasi mahkumları kapsayan bir af çıkarmıştır ve uzun zamandan beri uygulanan olağanüstü hal yasasını kaldırmıştır. Esad, kamu çalışanlarının ücretlerinde iyileştirmeler yapmış, yeni sosyal yasaların çıkmasını sağlamıştır. Ancak bu adımlar yönetim karıştıklarının gösteri ve çatışmaları üzerinde pek etkili olmamıştır⁶³.

Olayların çıkmasını önlemek amacıyla Suriye hükümetinin çalışmalarından bahseden milletvekilleri birçok konuda yenilik yapılacağı söylemiştir. Ülkede maaşların arttığından, yüz bin geçici işçinin kadroya alındığından ve mazot fiyatlarının yüzde yirmi beş ucuzladığından bahsetmişlerdir. Vatandaşın resmi kurumlara olan borçlarının ertelenip bunların beş yıl vadeye dayandırılması gerektiğini, Siyasi Partiler Kanunu, Seçim Kanunu ve son olarak da Basın Kanun'unda değişiklikler yapılması gerektiğinden bahsetmişlerdir⁶⁴.

---

⁶¹ Sarı, a.g.e., s.27

⁶² Ayşe Karabat, **Suriye Savaşları**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 25-80.

⁶³ Suriye'nin Siyasi Görünümü, <http://www.mfa.gov.tr/suriye-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 18.06.2017)

⁶⁴ Akın Bodur, **Arada Kalanlar, Komşu Ülkede Savaş ve Suriye-Hatay Hattı**, Öteki Adam Yayınları, İstanbul, 2014, s.19.

2011 yılında yürürlüğe giren Yeni Partiler Kanunu, Suriye’de siyasal yapı içerisine başka partilerin girmesini ve toplumda Baas Partisi hakimiyetinde siyaset yapılmasını engelleyememiştir. Kurulacak partilerin Esad’ın atadığı bir kurulun onayından sonra siyaset yapmaya başlayacak olması yüzünden toplum yapılan reformların gerçekliğine yeterince inanmamıştır. İnsanlar reform adı altında yapılanların sadece rejimin kontrolü altında demokrasiye geçiş görünümü olduğunu düşünmüşlerdir⁶⁵.

Rejim varlığını devam ettirmek adına kendisine yapılan çağrılarını bir tehdit olarak algılayıp şiddete başvurduğunda dış kaynaklarda çıkacak olayları engellemiş hem de muhalefetin sesini kısma çalışmıştır. Bu anlamda 2012 tarihli halk oylaması ile kabul edilen anayasa sürecin en önemli reformu kabul edilmektedir. Muhalefetin en önemli isteği ise bu dönemde tüm siyasi mahkumların ve tutukluların serbest kalması, yeni siyasi partilerin kurulmasına izin verilmesi, serbest ve adil seçimlerin yapılmasının sağlanması ve anayasanın gerçekten demokratik hale getirilmesi olmuştur.

Beşşar Esad, babasının yolundan gitmeye devam etmiş ve katliamlar yapmıştır. Beşşar Esad, her türlü askeri tedbirle isyanları bastırmaya çalışmış, gücünü göstermek ve muhalefeti sindirmek amacıyla 2012 yılında Humus’ta halka yönelik çok ağır bir saldırı düzenlemiştir⁶⁶. Humus Hula’da yüzlerce savunmasız sivil, askerler tarafından katledilmiş, BM Güvenlik Konseyi olayı kınadığını bildiren bir bildiri yayınlamasına rağmen, Beşşar Esad katliamlarını sürdürmüş ve Al Buwaida Al Sharqiya köyünü kuşatarak on üç masumu öldürmüştür. Hama yakınlarındaki Al Qubeir köyünü kuşatan askerler çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan yüz kişiyi öldürmüşler, BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon bu katliamı “barbarlık” olarak nitelmiş ve yönetimi kınamıştır.

---

⁶⁵ Muhammed Hüseyin Mercan, **Suriye Rejim ve Dış Politika**, Açılım Kitabevi, İstanbul, 2012, s. 188.

⁶⁶ Üç bin kişilik tam teçhizatlı özel eğitimli asker ve üç yüz tankla iki yüz bin protestocuya saldırmış, yüzlerce Suriyeli ölmüş, binlercesi yaralanmıştır. Bknz: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/02/120204_syria_homs.shtml (Erişim Tarihi: 17.07.2017)

1.5.8. Arap Dünyasında Yaşanan Değişim ve Rejime Karşı Ayaklanmaya Giden Süreç: Arap Baharı

Hafız Esad gibi güçlü bir siyasi liderin ardından Suriye için başkanlık koltuğuna gelen Beşşar Esad, iktidara geldiği dönemden itibaren değişim için umut olmuş ve toplumun beklentisi de bu anlamda olumlu olmuştur. Farklı bir küresel ortamda göreve gelen Beşşar Esad, dış politikadan daha çok iç sorunlara yönelmiştir. Esad'ın öncelikle rejim içindeki gücünü artırması için iktidarını yönetim içinde geniş tabana yayması gerekmiştir. Herkes Beşşar Esad'ın babasının izinden gidip gitmeyeceğini başlarda merak etmiştir. Esad tarafından atılan siyasi adımlar önemliydi çünkü 11 Eylül saldırıları sonrası Orta Doğu'nun politikaları önemli ölçüde değişmiş ve Suriye önemli bir kilit nokta haline gelmiştir. Esad yaptığı açıklamalarda siyasi ve iktisadi olarak özgürleşmenin kıyısında olduklarına dair ümitlerin yeşermesini sağlamıştır⁶⁷.

Batıda tıp eğitimi almış ve yenilikçi bir imaj çizen Esad, toplumu yenilikler yapacağına dair olumlu bir beklenti içine sokmuştur. “Şam Baharı” denilen bu dönemde Esad'ın babasının generalleri açılım ve reform yanlısı değillerdi ve üstelik hâlâ yönetimde bulunuyorlardı⁶⁸. Değişim talepleri ise daha çok ekonomik, toplumsal yapı ve dış politik konularında ele alınmıştır. Beşşar Esad, ilk yıllarda Batı ile iyi ilişkiler kurmuş ve yeni bir sayfa açarak güçlü ilişkiler kurmaya çalışmıştır⁶⁹. Özellikle Suriye ve Avrupa Birliği arasında imzalanan anlaşmalar doğrultusunda Suriye'nin yeni dönemde AB ile ilişkileri yoğunlaştırmayı hedeflediği belirtilmiştir⁷⁰.

Devlet başkanı seçildikten sonra da düzenlenen Arap zirvesinde insan haklarına saygılı bir duruş sergilemiş ve değişime açık olduğunu belirtmiştir. İslam ülkeleri zirvesinde de İsrail'e yönelik tavrını korumuştur. Esad'ın dış politika ve çizdiği yoldaki ilk önemli sınavı Irak işgali süreci olmuştur. ABD ile ilişkiler anlamında babası Hafız Esad elindeki kartları ülkenin çıkarları için akıllıca oynamış

⁶⁷ Alan George, **a.g.e.**, p.31.

⁶⁸ Muhammed Hüseyin Mercan, **a.g.e.**, s.142.

⁶⁹ Volker Perthes, “Syrian Regional Policy Under Bashar Al Asad Realignment Or Economic Rationalization”, **Middle East Report**, No:220, 2001, p.37-40.

⁷⁰ Mercan, **a.g.e.** s.143.

ve Arap dünyasında oluşturduğu karizmatik duruşu ile saygın bir yer edinmiştir. Suriye, Hafız Esad zamanında Rusya'nın yanında yer alsada çizgisini kesin olarak belirlememiş ve ülke çıkarlarına göre rolünü oynamıştır. Hafız Esad, bunun en güzel örneği olarak 1991 Körfez Savaşı'nda ABD ile yan yana olmuş ve ABD-Suriye ilişkilerini önemli bir seviyeye getirmiştir. Beşşar Esad döneminde de rejim çıkarları doğrultusunda bu durum ihtiyatlı bir şekilde devam etmiştir.

11 Eylül 2001 Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon üzerine gerçekleşen saldırılar sonrası Esad, ABD'nin yanında yer alarak El Kaide ile savaşma sözü vermiştir. ABD ile olan ilişkiler ise karşılıklılık esasına dayanmıştır. Irak işgali başladığı andan itibaren Beşşar Esad, izlediği siyasetin tam tersi olarak bu sefer ABD'nin karşısında durmuştur.

2003 yılında Şam El Şeyh'de gerçekleşen 15. Olağan Arap Liderleri Zirvesi sırasında da Irak'ta yaşananlara vurgu yapmış ve Irak'ın kurtulması için elinden geleni yapacağını belirtmiştir. ABD ise Suriye'nin bu tavrı karşısında ekonomik yaptırımlar uygulamıştır. Suriye de buna karşılık vermiş ve diplomatik ilişkiler asgari düzeye inmiş, gıda ve ilaç ticareti dışındaki diğer ilişkiler asgari düzeye inmiştir. Beşşar Esad hem ABD karşıtı bir tavır sergilemiş hem de Avrupa Birliği ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır.

17 Aralık 2010 tarihinde Tunuslu olan Muhammed Bouazizi'nin kendini yakması ile beraber Tunus'da başlayan protestolar ülkede köklü bir değişimin habercisi olmuştur. Tunus şehrinden tüm kentlere yayılan rejim karşıtı gösteriler sonucunda Zeynel Abidin Bin Ali görevini bırakmak zorunda kalmıştır. Arap Baharı denen süreç bu sefer Mısır halkı üzerinde baskı kuran Hüsnü Mübarek ve rejime karşı gelişmiştir⁷¹.

Cemal Abdülnasir döneminde bölgede önemli bir güç olan Mısır, Sedat döneminde İsrail ile barış anlaşması imzalamış ve Arap dünyasının tepkisini çekmiştir. Müslüman Kardeşler Örgütü gibi bir grubun olduğu ve İslami hareketin öncülüğünü yapan bu grubun bölge siyasetinde oynadığı rol büyük olmuştur. Grup, küresel güçler ile ilişkilerin bölgede konumlanmasında da büyük bir öneme sahip

---

⁷¹ Mercan, a.g.e., s.181.

olmuştur. 2011 yılında başkent Kahire’de başlayan siyasi süreç sonunda Hüsnü Mübarek de görevini bırakmak zorunda kalmıştır. Tahrir Meydanı’nda yayılan bu dalga adını Arap Baharı olarak almış ve bir bahar havası yaratarak Suriye’ye doğru gelmiştir⁷².

Sovyetler Birliği’nin yıkılmasından sonra oluşan Yeni Dünya sisteminde Orta Doğu’daki iktidarlar Batılı çıkarlara uygun davrandıkları ve iyi anlaşabildikleri içindir ki bir tehdit olarak algılanmamışlardır. Özellikle Amerika, Orta Doğu’da mevcut durumun devam etmesinden yana olduğu içindir ki ABD ve diğer Batılı ülkeler İslami hareketlerin ortadan kaldırılmasına yönelik hareketlere de destek vermişlerdir.

2011 Mart ayında yıllardır birikmiş bir kinin ve nefretin simgesi olarak başlayan ayaklanmalara Suriye’de askerler çok sert tepki vermiş ve isyancılar öldürülmüştür. Orta Doğu’nun en stratejik kapısı olan Suriye için köklü bir değişimin diğer ülkelerin de bölgedeki çıkarlarını büyük ölçüde etkileyeceği aşikârdır.

Tunus, Mısır, Libya ve Yemen gibi ülkelerde rejime ve liderlere karşı alınan tavrın bir benzeri Suriye için hayata geçirilememiştir. Rejim kendi varlığını muhafaza etmek için ve her yolu meşru göstermek için İran, Rusya ve Çin gibi ülkelerin de yardımını alarak rejim karşıtı güçlere karşı daha rahat bir hareket alanı sağlamıştır. Beşar Esad, babasının ölümü ardından halk referandumu ile devlet başkanlığına seçilmeyi başarmıştır. Suriye’de yeni bir dönemin başladığı inancı ile de sivil toplumun canlanması, insan haklarına saygının artması ve insana önemin artmasına yönelik çalışmalar da başlamıştır. Suriye’nin önde gelen entelektüelleri de bu konuda öncü olarak çağrılarda bulunmuştur⁷³.

Beser Esad’ın Devlet Başkan Yardımcısı Abdulhalim Haddam’ın da başını çektiği bir grup kişi köklü değişimlerin önünü kesmeye çalışarak bunların Suriye’ye zarar verdiğini belirtmiş ve en önemlisi bunların bölücü hareketler olduğunu belirtmişlerdir. Bundan dolayı “Şam Baharı” olarak da bilinen süreç sekteye uğramış ve bir tepki oluşmuştur. 2005 yılında “Şam Deklarasyonu” olarak bilinen Suriyeli muhaliflerden oluşan grubun içindeki Müslüman Kardeşlerden seküler ve liberal

⁷² Arap Baharı’nın Başlangıcı, <http://www.ihh.org.tr/tr/main/region/misir/40/18-aralik-2010-arap-baharinin-baslangici/1975> (Erişim Tarihi: 12.09.2017)

⁷³ Radwan Zaideh, **Power and Policy in Syria**, Intelligence Services Foreign Relations And Democracy in The Middle East, London, 2011, s.63-75.

birçok kesim de bu harekete destek vermiştir. Deklarasyonun temel hedefi ulusal anlamda bir değişim dalgası yaratmak olmuştur. Rejim kendini riske atmamak adına gelişen bu istekler üzerine kısa süreli küçük yeniliklere gitmiştir. Fakat zamanla Suriye halkı reform sözünü tutmayan ve gitgide baskısını arttıran rejime karşı ayaklanmaya başlamıştır.

Rejime sadık olan ve halka yönelik şiddet hareketlerinde başrol oynayan askerlerin tutumu ile Suriye kaçınılmaz olan iç savaşa sürüklenmiştir. Oysaki Esad reformlar yapacağını ve öncelikle siyasi yaşamda daha çok reforma gideceğini, ekonomik olarak da liberal yapı ve pazara uyum sağlamayı vaat etmiştir. Böyle bir odak olmasına rağmen rejimin genel yapısından dolayı da ayaklanmaları dinlemek yerine muhalif kesimi ortadan kaldırmayı amaç edinmiştir. Bu yüzden ki 1982 yılında yaşanan Hamas olaylarının bir benzeri olarak 2011 yılında çıkan iç karışıklık karşısında rejimin güvenlik ve çıkarı için muhalefetin susturulması kararı alınmıştır.

Birçoğu yurt dışına kaçmış olan Suriye Ulusal Konseyi, muhalif grup olarak Suriye için dışarıdan muhaliflik yapmış ve başarılı da olmuştur⁷⁴. Suriye içinde bulunan muhalif gruplara karşı Esad'ın başarılı olmasının en önemli nedeni muhalif grup içinde bir bütünlük olmamasından kaynaklanmıştır.

Muhalifler kendi içinde iç ve dış olarak ayrılmış, ülke içindeki mezhep farklılığı da bu durumu etkilemiştir. Özgür Suriye Ordusu'nun başını çektiği silahlı gruplar rejime korku salmış ve bu yüzden ki rejim çatışmalarını daha sert hale getirmiştir. Katliamların çok sert geçmesinin sebebi de işte bu korku olmuştur.

Şam yönetimi ülke içinde gerçekleşen rejime karşı ayaklanmalar karşısında bir taraftan şiddet kullanarak durumu bastırmış ve bir yandan da uluslararası camiada meşruiyet alanı kazanmak hem de muhaliflerin sesini kesmek adına küçük reform hareketleri denemiştir. Suriye'de ilk reform olarak gerçekleşen hareket ise uzun süredir yürürlükte olan olağanüstü hal durumunun kaldırılması olmuştur.

---

⁷⁴ Eyal Zisser, "In The Name of The Father is Bashar In Control of Syria", **The Middle East The Impact Of General Change Der The Moshe Dayan Center For Middle Eastern And African Studies**, Tel Aviv University, 2005, p.52.

2011 yılının yürürlüğe giren yeni Siyasi Partiler Kanunu sayesinde Baas Partisi dışında partilere de kurulma izni çıkmıştır⁷⁵. Teorik olarak demokratik bir adım olarak gözükse de kurulacak olan partilerin Beşar Esad tarafından atanan bir kurul tarafından onaylanması sadece görünüşte demokrasi olduğunun bir kanıtıdır.

Suriye için en önemli reform 1973 yılından beri kullanılan anayasa yerine 26 Şubat 2012 tarihinde halk oylaması sonucunda gerçekleşen yeni anayasa oylamasının rejim kontrolünde de olsa yeni reformlara kapı aralamış olmasıdır. 1973 yılından beri anayasada devlet yönetim şekli demokratik, sosyalist, halkçı olarak tanımlanırken yeni anayasada sadece “demokratik” olarak tanımlanmıştır⁷⁶.

Yeni anayasada farklı dini mezheplere mensup kişilerin haklarının korunması da devletin görevlerinden sayılmış ve ülke içindeki mezhep çatışmalarının az da olsa önüne geçilmek istenmiştir. 1973 yılındaki eski anayasada Hafız Esad, devlet başkanının dininin İslam olduğunu, İslam’ın anayasa için bir ana kaynak olduğunu söylemiştir. Bu maddeye bir de yeni madde eklenerek devletin tüm dinlere saygı duymak zorunda olduğunu ve bu dinlere mensup kişilerin ibadetlerini sağlamak için de özgür bir ortam olması gerektiği üzerinde durulmuştur. İç savaşı körükleyen en önemli sorun olan mezhep çatışmasının da önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Yeni anayasa devlet başkanlığına en fazla 7 yıl ve iki defa seçilebilme hakkı vermiştir. Buna göre cumhurbaşkanlığına, otuz dört yaşını tamamlamış, Suriye doğumlu ve Suriyeli bir anne babadan dünyaya gelen kişiler seçilebilir. Suriye vatandaşı olması, siyasi ve adli suçlardan yargılanmamış olması, iade-i itibar yapılmış olsa bile hüküm giymemiş olması, Suriye vatandaşı bir eş ile evli olmak ve en az on senedir Suriye’de ikamet ediyor olması da diğer şartlardır. Suriyeli bir eş ile evli olmak kuralındaki temel amaç ise demokratik bir yoldan Beşar Esad’ın iktidarını devam ettirmek ve muhalif kişileri siyasette engelleyen bir ortam oluşturmaktır. Ayrıca aynı dönem üst üste yedi yıl seçilmek reformdan ziyade, rejimin tek elden devam ettirilmek istendiğinin en önemli göstergesidir⁷⁷.

---

⁷⁵ Siyasi Partiler Kanunu Onaylandı, <http://www.ilkehaberajansi.com.tr/haber/siyasi-partiler-kanunu-onaylandi.html> (Erişim Tarihi:21.02.2017)

⁷⁶ Suriye’nin Yeni Anayasası, <http://www.dunyabulteni.net/yazar/sami-mubayed/17404/suriyenin-yeni-anayasasi-cok-kucuk-cok-gec> (Erişim Tarihi: 24.06.2017)

⁷⁷ Mercan, a.g.e., s.190.

İKİNCİ BÖLÜM

SURİYE'DEN GELENLERİN ULUSLARARASI HUKUKTA YERİ VE SURİYELİLERİN TEMEL HAKLARI

2.1. Uluslararası Hukukta ve Milletlerarası Sözleşmelerde Mülteci Kavramı ve Mültecilerin Hukuki Statüsü

2.1.1. Göç Kavramı

Göç, siyasi ve ekonomik sebeplerden dolayı bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa veya uzun vadeli geriye dönüş veya devamlı ikamet amacıyla bir yerden bir yere yer değiştirme hareketi olarak tanımlanır.⁷⁸ Yani insanların bir yerden başka bir yere bireysel veya kitlesel olarak yer değiştirmesi süreci olarak ifade edilmektedir. bu nedenledir ki göç iyi göç alan ülke açısından iyi yönetilmesi gereken bir alandır.⁷⁹

Geçmişten günümüze kadar insanlar çeşitli nedenlerden dolayı bazen bireysel olarak bazen de toplu olarak göç etmişlerdir. Göç olgusu içinde birden fazla disiplini barındırır ki bu hareketin siyasal, ekonomik ve kültürel olmak üzere birçok boyutu vardır Sosyoloji, ekonomi, siyaset, tarih, coğrafya olmak üzere birçok bilim dalı göç ile ilişkilendirilebilir.⁸⁰ Göç bir bakıma nedenleri ve sonuçları ile beraber döngüsel bir süreçtir.

İnsanlar bir yerden başka bir yere göç ettiklerinde önce büyük bir uyum sorunu yaşarlar. Göçün ekonomik, sosyal, politik ve birçok alanda etkilerinin bilinmesi göç olgusunun araştırılmasını zorunlu kılmıştır.⁸¹ Bu süreçte adaptasyon süreci başlar ve bu süreç bazen kişilerde dışlanma duygusu da yaratabilir. Bu olumsuzluklara rağmen göç insan için önemli fırsatlar da sunar. Göç insan için mesleki ve sosyal bir hareketlilik verir ve bu yeni çevre aynı zamanda yeni fırsatlar

---

⁷⁸ Cemal Yalçın, **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s.17.

⁷⁹ Erhan Örselli ve Veysel Babahanoğlu, Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal Of International Social Research)**, Cilt:9, Sayı:43, s.2064.

⁸⁰ Ahmet İçduygu ve İbrahim Sirkeci, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri**, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s.249-266.

⁸¹ Erhan Örselli ve Zekeriya Bilici, Suriyeli Sığınmacı Sorununun Yönetişiminde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Rolü, **ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)**, sayı:4, 2018, s.182-193.

da demektir⁸². Göç genel olarak herkesi etkiler. Bu sadece göç eden kişiler için değil göç alan ülkeler ve o bölgede yaşayanlar için de önemli bir etki yaratır⁸³. Öyle ki göç en çok güvenlik konusunda etki eder ve Türkiye de bu etkilenmeyi yaşamıştır. Göç sonrası Suriyeli sığınmacıların kamplarda, ülke içinde veya sınırlarda kalması sorunu ortaya çıkmıştır.⁸⁴ Uluslararası göç içinde birçok aşamayı barındırır. Kişi içinde bulunduğu ortam nedeniyle göçe karar verir. Daha sonra kişiler göç edeceği ülkeyi seçer ve gerekli araştırmaları yaptıktan sonra göç eder ve hedef ülke toplumu ile zamanla kaynaşır⁸⁵. Çalışmamızda Suriyelilerin göç olgusunu incelediğimizden dolayı biz iç göç olgusundan ziyade dış göç ve uluslararası göç olgularını ele alacağız.

2.1.1.1.Göçün Çeşitleri

Bir kişi yasal olarak bulunduğu ülkeyi çeşitli sebeplerden dolayı terk edip yine başka bir ülkenin sınırlarından yasal yollar ile giriş yaptığında bu kişiye göçmen denir. Eğer kişi yasa dışı yollardan bir ülkeye giriş yapar ise veya yasal yollardan girdiği halde ülkede süresinden fazla yasal olmayan şekilde ikamet ederse o zaman bu kişi yasa dışı göç statüsünde yer alır. Kişinin göç yolları onun statüsünü de önemli ölçüde etkilemektedir.

Bir kişi yasa dışı yollardan göç ettiğinde bu kişiye maddi çıkar sağlamak için yardım eden kişiler göçmen kaçakçılığı yapmaktadır. Ülkemizde de Suriyelilerin Avrupa'ya göç yolunda birçok göçmen kaçakçısı yakalanmıştır. Ayrıca bir kişinin zorla alıkonulması ve bir yerden bir yere zorla götürülmesi ve bir işte çalıştırılması insan ticaretidir. Bu işi yapanlar da insan taciridir. Ülkemiz transit geçiş yollarında

---

⁸² İlhan Tekeli, "Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler", **ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 1975, s.151-155.

⁸³ Stephen Castles and Mark J. Miller, **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s.25-30.

⁸⁴ Önder Kutlu, Erhan Örselli ve Seçuk Kahraman, Türkiye'de Sığınmacı Kamplarının Yönetimi, **Kamu Yönetimi Sempozyumu(Kaysem 11), Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü**, 2017, s.490-508.

⁸⁵ "Migration and Development", <http://www1.worldbank.org/wbiiep/> (Erişim Tarihi: 17.06.2017)

olduğundan dolayı Rusya, Ukrayna ve Suriye gibi bölgelerden gelen insanlar nedeniyle insan ticareti konusunda hedef ülke haline gelmiştir⁸⁶.

Bir kişi eğer ülkesini hayati tehlike ve ölüm korkusu gibi nedenlerle terk ederse ve ülkesi tarafından korunmaz ise ve bu kişi ülkesine dönmek istemez ise bu halde o kişi “*mülteci*” statüsünde olur. Mülteci statüsü bu anlamda ülkenin belli kurumları tarafından verilen bir statüdür. Kişi kendi ülkesini terk edip başka bir ülkeye girdiğinde ve mülteci olduğunu söylediğinde o ülkenin kurumları tarafından bu kabul edilmediği takdirde o kişi “*sığınmacı*” durumunda kalır. Hem mülteci hem de sığınmacı yasa dışı yollar ile başka bir ülkenin sınırlarına giriş yaptığı için de “*iltica*” etmiş olur.

Uluslararası hukukta mülteci ve sığınmacılar için koruma kanunları çıkarılmıştır. Bu statüde kişiler koruma altında iken yasa dışı göçmen statüsünde olanlar için herhangi bir koruma yoktur. Mülteci ve sığınmacılar için entegrasyon çalışmaları yapılır, uygun görülür ise üçüncü bir ülkeye yerleşir veya uygun olursa ülkesine geri gönderilir. Ancak yasa dışı göçmenler için direk idari olarak geri gönderme işlemi yapılır.

Göç tanımlamaları kendi içinde farklılık göstermektedir. İrade kıstası açısından kişiler zorunlu veya gönüllü göç ederler. Yerleşme süresi açısından geçici veya daimi göç adını almaktadır. Göç yasalara uygun olarak yapılıp yapılmadığına göre düzenli veya düzensiz göç adını alır. Ülke sınırlarına göre göçü ele aldığımızda ise iç ve dış göçler olarak ayrılmaktadır.

Ülkenin içinde bulunduğu baskılar, iç savaş ve şiddet hareketleri nedeniyle insanların mecburi olarak ülkelerini terk etmeleri zorunlu göçtür. Bu açıdan baktığımızda Suriye’deki göç bir iç savaş neticesinde meydana geldiği ve insanlar hayati tehlikeden kaçarak geldiklerinden dolayı bu göç “*zorunlu göç*” statüsündedir⁸⁷. Zorunlu nüfus hareketleri, sığınmacı hareketleri ve insan ticareti

---

⁸⁶ Oğuzhan Ömer Demir ve Hakan Erdal, Yasa Dışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılması Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme, **Polis Bilimleri Dergisi**, 2012, C. 12, S. 1, s.29-54.

⁸⁷ Yalçın a.g.e. ,s.17

nedeniyle kaçırların statüsü zorunlu göç statüsündedir⁸⁸. Suriyelilerin ölkemize yaptıkları göç “uluslararası göç” statüsündedir. Ölkemize gelip burda ikamet etmeye başladıklarından dolayı da “uluslararası göçmen” statüsünde olurlar.

Göç olgusunun temeli tarihte ilk büyük kitlesel göç olan kavimler göçüne kadar dayanmaktadır. Deniz aşırı göç olarak da ilk defa Amerika Kıtası'nın keşfi sonrasında yaşanan göçler örnek olarak gösterilebilir⁸⁹. Amerika'nın keşfi sonrasında yapılan göçlerde genelde altında yatan temel sebepler ekonomik olmuş ve insanlar tarım yapmak ve artan ticaret hayatı ile beraber daha iyi şartlarda yaşam sürmek için göç etmişlerdir. Amerika'ya özellikle Afrika'dan milyonlarca insan köle olarak çalışmak için gönderilmiştir. 19. yy.da ise Çin'den ve Hindistan'dan milyonlarca insan Avrupa ve Amerika'ya çalışmak için göç etmişlerdir. Gelişen ölkeler sanayileriyle beraber artan insan ihtiyacını gidermek için geliştirmekte olan ve az gelişmiş ölkelerden insan emeğini ithal etmişlerdir. Buna en iyi örnek ise Almanya olmuş Türkiye'den Almanya'ya 1970'lerden itibaren insan göçü gerçekleşmiştir⁹⁰.

Göç sürecinde hem göç gönderen hem de göç alan ölkeler etkilenmektedir. Ölkeler arası hareket eden kişi yani göçmen açısından ele aldığımızda kişinin terk ettiği ölkeler *kaynak ölkeler*, kişinin göç etmek istediği ölkeler ise *hedef ölkeler* olur. Kişiler hedef ölkelere ulaşma sürecinde başka bir ölkede kısa süre de olsa ikamet eder ise bu ölkeler *transit ölkeler* olur. Transit ölkeler de bu anlamda göç sürecinden önemli ölçüde etkilenir⁹¹. Araştırmamızın temelini Suriyeli sığınmacılar oluşturduğu için uluslararası göç türleri dikkate alınmıştır. Dolayısıyla uluslararası göç türlerini şöyle sıralamak mümkündür:

a. İkel/Basit Göç: Bu göç türü bir diğere tanımı ile iklimsel ve fiziksel kaynaklı göç grubuna girer. İnsanlar geçmişten bugüne iklimsel nedenlerle doğa olayları yüzünden bir yerden başka bir yere daha iyi yaşam koşulları bulmak adına

---

⁸⁸ Gülay Toksöz, **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s.110

⁸⁹ Kerem Kınık, “Göç, Sürgün ve İltica” <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1538> (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

⁹⁰ Anthony Giddens, **Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi-Sosyoloji Başlangıç Okumaları**, Say Yayınları, Ankara, 2010, s.522-524.

⁹¹ Peter Stalker, “How People Migrate? Stalker's Guide to International Migration”, <http://www.pstalker.com/migration/index.htm> (Erişim Tarihi: 22.07.2017)

göç etmişlerdir. Kuraklık, kıtlık ve diğer çevresel etmenler nedeniyle yaşam şartları bozulan insanlar göç ettiklerinden bu göç ilkel göç olarak adlandırılır.

b. Sürücü/Cebri Göç: İnsanlar buldukları yerlerden bazen diktatörlük rejimleri ve zorbalıklar nedeniyle göç edebilirler. Bazı zorba yönetimler ve sistemler nedeniyle insanlar bir yerden başka bir yere sürgün edilmek zorunda kalırlar. Nazi Almanyası tarafından Yahudilere yapılan, Orta Amerika'da diktatör rejimler nedeniyle zorla göç edenler, 1915 olayları nedeniyle Osmanlı Devleti'nden Lübnan'a göç eden Ermeniler, Kırım Türkleri'nin 1944'de zorla Sibiryaya dolaylarına sürülmeleri, 1980'li yılların sonlarında ise Kuzey Irak bölgesinde Kürtler Türkiye'ye sığınmak durumunda kalmışlardır⁹².

c. Geçici Göç: Belirli bir amaç doğrultusunda genellikle de belirli bir işte çalışmak üzere belirli bir zaman aralığında yapılan göç geçici göçtür. Geçici göç başta işçi göçü olarak görülse de birçok türü içinde barındırır. Konuk işçi programları kapsamında İsviçre, Fransa ve Avrupa ülkelerine göç eden işçiler, yüksek dereceli uzmanların göçleri, bir işte çalıştırılmak üzere göç eden uzman kişiler, sanatçılar, öğrenciler geçici göç hareketine örnek olarak gösterilebilir.

d. Kalıcı Göç: Kişi göç ettiği yeri geçici olarak değil kalıcı olarak değiştirir. Kişi kaynak ülkeden hedef ülkeye göçünde süresiz olarak kalmak amacıyla göç eder. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Avrupa ve Balkanlardan göç edenler, Balkan Savaşları sırasında Selanik'ten gelen göçler, 1989 yılı sonrasında Bulgaristan'dan gelen göçler bu göç türüne örnek olarak gösterilebilir.

e. Zorunlu Göç: İki ülke arasında genellikle aynı etnik kökenden gelen grupları değiş-tokuş etmek ve belirli bir grubun toplu olarak göçünü ifade etmektedir. Bu göç türü cebri göçten farklılık göstermektedir. Cebri göçte şiddet ve zorlama mevcut iken zorunlu göçte kitlenin de iradesi neticesinde ülkelerarası anlaşma sonucu toplu olarak göçü ifade etmektedir. Türkiye-Yunanistan arasında (nüfus mübadelesi)⁹³ sonucunda gerçekleşen göç zorunlu göçe örnektir⁹⁴.

---

⁹² Muhteşem Kaynak, **Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye (1988-1991)**, Tanmak Yayınları, Ankara, 1992, s.105.

⁹³ Yücel Bozdağlıoğlu, **Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları**, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/200497> (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

f. Serbest-İsteğe Bağlı Göç: Göç veren ve göç alan ülkeler arasındaki makro düzeydeki farklar nedeniyle insanlar daha iyi şartlarda yaşamak adına göç ederler. Göç alan ülkenin yani hedef ülkenin yüksek ücretleri, demokratik yaşam şartları, sağlanan hürriyet, çalışma şartlarının düzenli olması, siyasi hayatın daha düzenli olması gibi durumlar hedef ülkeyi daha da çekici kılmaktadır. Kişiler kendileri ve ailelerinin geleceğini düşünerek artıları ve eksileri ile ülkeleri karşılaştırır ve göç kararı alırlar⁹⁵. Bütün bu gelişmelerin yanında teknolojik gelişmelerle dünyanın artık daha da küçülmesi ve globalleşmesi ile insanlar iradeleri dahilinde daha hızlı göç kararı alabilmektedir.

g. Grup/Kitle Göçü: Aynı etnik veya dini grup gibi ortak paydaları olan insanların yaşadıkları ülkeyi baskı, ayrımcılık gibi nedenlerden terk edip grup halinde göç etmesi durumudur. Bu kişiler genellikle kendi etnik ve kültürel değerlerine yakın olan ülkeleri seçerler. Türkiye'ye 1989 yılında yapılan ve Bulgaristan'dan gelen "soydaş göçü" buna örnektir⁹⁶.

h. Mülteci Göçü: Kişiler ülkelerindeki siyasi otorite ve hükümetle çatışma halinde olduklarından ve kendi devleti tarafından korunamaz hale geldiğinde kişilerin can ve mal güvenliği tehdit altında olduğundan dolayı bu kişiler yasal olmayan yollarla başka bir ülkeye göç ederler.

ı. İşçi Göçü: Kişiler emek güçlerini satarak daha iyi koşullarda çalışmak adına genellikle gelişmiş ülkeleri tercih ederek göç ederler. Türkiye'nin 1960 yılı sonrasında toplam bir milyona yakın Türk'ün işçi göçü kapsamında göç etmesi buna örnek olarak verilebilir. Sadece işçi göçleri yüzünden 1980'de iki milyon Türk yurt dışına göç etmiştir⁹⁷.

i. Beyin Göçü: Alanında uzman kişilerin daha iyi yaşam şartlarına erişebilmek, daha yüksek bir gelir düzeyine sahip olmak adına, diğer gelişmiş ülkelere göç etmesidir. Beyin göçü alanında en iyi eğitim almış ve sınırlı sayıdaki

---

⁹⁴ Cevahir Kayam, "Lozan Barış Antlaşmasına Göre Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Konunun TBMM'de Görüşülmesi", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 1993, Cilt:9, Sayı:27, s.1.

⁹⁵ H. Sami Güven, "Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları", Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 1977, s.14.

⁹⁶ Ertuğrul Murat Özgür, **Türkiye Nüfus Coğrafyası**, GMC Basın Yayıncılık, Ankara, 1998, s.57.

⁹⁷ Philip L. Martin, "Migration and Development", **International Migration Review**, 1992, Cilt: 26, Sayı: 3, s.25.

uzman kişilerin (mühendis, akademisyen...vb) şartları bakımından iyi olmayan az gelişmiş ülkelerden dışarıya göçünü ifade eder. Bu durum kaynak ülke açısından büyük bir kayıp iken, hedef ülke açısından oldukça faydalıdır⁹⁸.

j. Düzenli ve Düzensiz Göç: Uluslararası göç kendi içinde iki temel esas altında incelenmektedir. Yasal çerçevede kişi bir ülkeden başka bir ülkeye belirli hukuki kuralları uygulayarak karşı ülkenin onayıyla göç ediyorsa bu düzenli göçtür. Almanya'nın 1960'lardan sonra dışarıya düzenli olarak iş gücü açığını kapatmak adına yaptığı göçler düzenli göçtür. Düzensiz göç ise yasal olmayan yollarla gerçekleşen bir durumdur. Kendi ülkelerini kaçak bir şekilde terk eden bu kişiler yine yasal olarak başvurmaları gereken giriş ve oturma izinleri olmaksızın hedef ülkeye kaçak giriş yapmaktadır. Kaçak işçiler, mülteciler ve sığınmacılar bu gruba girerler. Bunun yanında insan kaçakçılığı ve ticareti de düzensiz göç kategorisinde değerlendirilir⁹⁹. Suriyeliler eğer Türkiye'ye yasal olmayan yollarla giriş yaparlarsa o zaman onların statüsü de “*düzensiz göç*” grubuna girer.

2.1.2. Mülteci Kavramı

Tanım olarak mülteci kavramı incelendiğinde ülkelerin kendi kanunlarında ve perspektiflerinde farklı tanımların kabul edildiği görülmektedir. Uluslararası anlamda ortak bir tanım olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin birinci maddesi mülteci kavramını açıklamıştır. Bu tanıma göre haklı nedenlerle zulme uğrayacağı korkusu yaşayan ve ırk,din, belli bir gruba mensubiyet gibi nedenlerle vatandaşı olduğu ülkenin sınırlarından uzakta olan veya haklı sebeplerle de ülkesine dönemeyen kişilere denir.

Bu mülteci tanımı yanında dünya genelinde çeşitli yazarlar tarafından da farklı mülteci tanımları yapılmaktadır:

- İçinde buldukları insanlık dışı durumdan ve ülke içindeki çatışmalardan kurtulmak için ülke sınırlarını aşarak başka ülke sınırlarına giriş yapan kişiler mültecidir.

---

⁹⁸ Halim Çavuşoğlu, “Uluslararası Göç: Nedenleri, Tipleri, Türleri ve Göçmenler”, **Folklor/Edebiyat Dergisi**, Ankara, Cilt:12, Sayı:48, 2006, s.80-100.

⁹⁹ Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air Supplementing www.ohchr.org/english/law/ (Erişim Tarihi: 12.03.2017)

- Kişisel sebeplerden dolayı ve içinde buldukları şartların taşınamaz olması sebebiyle ülke sınırlarından kaçan kişidir¹⁰⁰.
- Ülkenin siyasi toplum sisteminden süresiz olarak dışlanmış kişiler mülteci¹⁰¹.
- Ülkesinden siyasi, ekonomik, sosyal baskılar nedeniyle zorunlu olarak ayrılan ve bu baskıların devam edeceği kaygısı nedeniyle ülkesine dönemeyen kişilere mülteci denmektedir¹⁰².
- Mülteci, hukuki statüsü bakımından mültecilik başvurusu hukuki anlamda yetkili merciler tarafından kabul edilmiş kişilere denir¹⁰³.

Mülteci olarak kabul edilebilmek için öncelikle ülke dışında bulunmak ve haklı nedenlerle zulüm korkusu içinde olmak gerekir. Mültecilik bu anlamda bir hukuki statü gerektirir¹⁰⁴. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nü kabul eden Türkiye'de bir kişinin mülteci sayılabilmesi adına hangi koşulları taşıması gerektiği ilgili merciler tarafından ele alınmaktadır¹⁰⁵.

Tarih boyunca insanlar daha güvenli bir yaşam ve işkence, zulümden kaçmak için göç etmek zorunda kalmışlardır. Sadece savaş değil açlık, kıtlık ve diğer zor durumlar nedeniyle de insanlar göç etmek zorunda kalmışlardır. Göç tarihi bu nedenle insanlık tarihi ile aynı zamanda başlamıştır¹⁰⁶. İmparatorlukların zamanla yıkılması ve ulus devletlerin kurulması döneminde insanlar büyük kitleler halinde sınırları aşmış ve sığınma talep etmişler bu da uluslararası bir sorun haline almıştır¹⁰⁷.

Mültecilik ve sığınmacılık kavramı tanım olarak ülkelerinde baskı gören ve yaşam şartları zorlaşan insanların ülkelerinden göç etmek zorunda kaldığı bir olgu

---

¹⁰⁰ Goodwin-Gill, Guy S. ve Jane McAdam, **The Refugee in International Law**, Oxford University Press, New York, 2007, s.15.

¹⁰¹ Emma Haddad, **The Refugee in International Society Between Sovereigns**, Cambridge University Press, New York, 2008, s.42.

¹⁰² Rona Aybay ve Esra Kibar Dardağan, **Yabancılar Hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s.26.

¹⁰³ Bülent Çiçekli, **Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, Seçkin Hukuk, Ankara, 2014, s.246.

¹⁰⁴ Tevfik Odman, **Mülteci Hukuku**, Ankara Üniversitesi SBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, s.189.

¹⁰⁵ BMMYK "Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı", (http://www.unhcr.org.cy/fileadmin/user_upload/Turkish_-_handbook_on_procedures_and_criteria_for_determining_refugee_status.pdf) (Erişim 10.08.2018)

¹⁰⁶ M.D. Barnes, "Mental Health Screening In A Refugee Population: A Program Report", **Journal of Immigrant Health**, No: 3 (3), 2001, s.141-149.

¹⁰⁷ Önder Beter, **Sınırlar Ötesi Umutlar Mülteci Çocuklar**, Sabev Yayınları, Ankara, 2006, s.13.

olarak tanımlanmıştır¹⁰⁸. Türkiye konum olarak Irak, Afganistan, Kafkasya, Suriye ve Afrika'da meydana gelen olaylar nedeniyle göç edenlerin geçiş güzergahı haline gelmiş ve son yirmi beş yılda sığınmacıların uğrak yeri olmuştur. Doğusunda istikrarsız ve fakir ülkelerin yer alması batısında ise zengin ve gelişmiş ülkelerin bulunması Türkiye'nin göç yollarında bir geçiş noktası haline gelmesine neden olmuştur.

Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR) şimdiki adıyla BMMYK'nin yayınlamış olduğu raporda, 59.5 milyon insan çeşitli sebeplerden dolayı göç ettirilmiş ve yerinden edilmiştir¹⁰⁹. Dünyada mülteci ve sığınmacıların sayısına baktığımızda BM verilerine göre 2001 yılında dünyada on iki milyon mülteci varken, 2013 yılına geldiğimizde ise bu rakam on yedi milyon olmuştur¹¹⁰. 2015 yılında ise 8.3 milyon insan daha göç etmek zorunda kalmış ve bu rakam da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki en yüksek göç artış sayısı olarak dikkat çekmektedir. Bu göçlere sebep olarak da Suriye'de meydana gelen iç savaş ve şiddetli çatışmalar gösterilebilir. Bu gelişen olaylar son yıllardaki mülteci sayısının küresel bakımdan artış sebebi olmuştur. 2016 yılı verilerine göre “Suriyeli sığınmacılar” başta Lübnan, Irak, Ürdün, Türkiye gibi komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Son sayımlarda bu rakam beş milyonun üzerindedir¹¹¹.

Çalışmamızın temeli “Suriyeli sığınmacılar” olduğundan mülteci tanımı Suriyelilerin hukuki durumu üzerinden ele alınmıştır. Suriye'den gelenler mülteci çatısı altında hukuki olarak “geçici koruma statüsü” içinde ele alınmıştır. Suriyeliler dışındaki diğer uyruktaki kişilerin ise uluslararası koruma başvurusunda bulunması gerekmektedir. Çalışmamız gereğince Suriyeliler açısından bakıldığında *mülteci*, *şartlı mülteci*, *ikincil koruma statüsü* olmak üzere uluslararası koruma bakımından üç statü vardır.

---

¹⁰⁸ Yeliz Kömürçü, Rabia Özsoy ve Arzu Çobanoğlu, **Onlar Bizim Hemşehrimiz Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı: Kadın Sığınmacılar: Uluslararası Göçün Sessiz Tanıkları**, Siyasal Kitabevi, Ankara, s.121-128.

¹⁰⁹ Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar, <http://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> (Erişim Tarihi: 23.06.2017)

¹¹⁰ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), <http://unhcr.org/3dcb7dba2.html> (Erişim Tarihi: 11.02.2017)

¹¹¹ Dünya'da En Çok Mülteci Türkiye'de, <http://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyada-en-%C3%A7ok-m%C3%BClteci-t%C3%BCrkiyede/a-39302017> (Erişim Tarihi: 26.01.2017)

Sadece Avrupa’da zulüm olaylarından dolayı Türkiye’ye başvuranlara “mülteci” denilmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni kabul eden ülkelere böyle bir sınırlama hakkı verilmiştir. Avrupa Konseyi’ne üye ülkeler arasında coğrafi olarak çekincesine devam eden tek ülke ise Türkiye’dir. Eğer bir kişi Avrupa dışından Türkiye’ye gelir ve uluslararası koruma talep eder ise başka bir ülkeye yerleştirilme süresi boyunca “şartlı mülteci” statüsünde kalmaktadır.

Türkiye Doğu ve Batı arasında önemli bir köprü görevindedir bu nedenle sığınma ve mültecilik açısından bakıldığında Türkiye coğrafi konumu nedeniyle önemli geçiş noktalarında yer almaktadır. Bu durum da onu göç yolları için uygun bir geçiş noktası yapmaktadır¹¹².

2.1.2.1. Mültecilik Statüsünün Kazanımı

Bir kişinin mülteci statüsünde olması için maddeler halinde verilmiş şu iki şarta sahip olması gerekir:

- ❖ *Yabancıların Ülkesi Dışında Bulunması Koşulu:* Bir kişinin mülteci statüsü kazanabilmesi için ancak ülke sınırları dışında bulunması gerekir. Mülteci statüsünde olan kişiler ülke dışında olan ve kendi ülkesinin ve bulunduğu devletin korumasından mahrum olan kişilerdir. Uluslararası kuruluşlar gereğince bu kişiler koruma altına alınır. Ülke dışında olmayan ama yine de zor koşullarda bulunan kişiler Cenevre Sözleşmesi gereğince mülteci statüsünde olmazlar.
- ❖ *Haklı Nedenlerden Dolayı Zulüm Görme Korkusu:* Haklı nedenlerden dolayı zulüm görme korkusu mülteci statüsünü kazanmak için temel koşullardan bir diğeridir. Cenevre Sözleşmesi birinci maddesinde bu durum açıklanmaktadır. Kişi meydana gelmiş veya gelecek olan bir durumdan dolayı korkar ve bu korkusu haklı sebeplere dayanırsa bu statüye erişebilir. Burada bahsedilen korku ifadesi hem öznel hem de nesnel bakış açısıyla korkudur. Şahsi sebepler ile kişisel olarak ırkı, dini, siyasi düşüncesi gibi sebeplerden dolayı zulüm korkusu olduğunu kişi ifade edebilir. Nesnel olarak ise uluslararası arenada ülkesinde gerçekten haklı derecede şiddet ve zorbalık olaylarının bulunması gerekir.

¹¹² Suat Kolukırık, “Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, Sayı:8(1), s.1-20.

Kişilere yönelik ırksal ayrımcılık da bir zulüm korkusu nedenidir. Afrika’da siyahiler, Nazi Almanyası Yahudileri ve İsrail’deki Filistinli Araplar bu ırksal ayrımcılığa örnek olarak verilebilir¹¹³.

Bir kişi birden fazla ülkenin vatandaşlığına sahipse ve ülke sınırları dışında mülteci statüsü kazanacak koşullarda olursa bu durumda ülkelerden birinin bile koruma altında olursa mülteci olamaz¹¹⁴. Çünkü uluslararası korumadan önce ulusal koruma başta gelir ve eğer bir ulusal koruma var ise o halde uluslararası korumaya gerek görülmez.

Bir kişi ülkesini normal sebeplerden dolayı ve yasal yolla terk ettikten sonra da mülteci başvurusunda bulunabilir. Kişi yurt dışında bulunduğu sırada ülkesinde oluşan koşullardan veya kendisi politik ve siyasi anlamda görüşlerini açıkladığından dolayı ülkesine hayati bir tehlike olduğunu düşünerek geri dönmeyebilir ve başvuru yaparak mülteci statüsü kazanır. Bu kişilere “*yerinde mülteci*” denir.

Kişi kendi vatandaşı olduğu ülkesindeki siyasi veya politik düşüncenin tersinde bir düşünceye sahip olduğundan veya bu düşüncesini açıkladığından dolayı ülkesine geri dönemeyebilir. Bu durumda kişide aranması gereken gerçekten bu düşüncelerinden dolayı ülkesine döndüğünde zulüm görme olasılığının yüksek olmasıdır.

Her farklı düşünceye sahip kişi zulüm görme korkusu ile mültecilik hakkı kazanamaz. Kişinin yapmış olduğu eylemler kendi ülkesindeki yasalar gereği ceza öngörüyor ise bu durumda mülteci koruması kişi için uygulanmaz. Ancak kişinin yaptığı eylemler nedeniyle yasalarda öngörülenden “daha ağır bir cezaya” mahkum ediliyor ise bu durumda mülteci statüsünde koruma kazanır.

2.1.2.2. Mültecilik Statüsünün Sona Ermesi

Mülteci statüsünün hangi durumlarda sona ereceği Cenevre Sözleşmesi’nde belirtilmiştir. Kişi buna göre:

---

¹¹³ BMMYK “Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında Elkitabı”, (http://www.unhcr.org.cy/fileadmin/user_upload/Turkish_-_handbook_on_procedures_and_criteria_for_determining_refugee_status.pdf) (Erişim Tarihi: 24.01.2017)

¹¹⁴ Işıl Özkan, **Göç İltica ve Sığınma Hukuku**, Seçkin Hukuk, Ankara, 2013, s.85.

- ❖ Vatandaşı olduğu ülkenin korumasına girerse,
- ❖ Kendi isteğiyle eski vatandaşlığını tekrar kazanırsa,
- ❖ Yeni bir ülkenin vatandaşlığını kazanırsa,
- ❖ Zulmünden korktuğu ülkeye kendi isteğiyle dönmeye karar verirse,
- ❖ Mülteciliğe sebep olan ülkesindeki koşullar düzelirse,
- ❖ Vatansız olan mültecinin vatansızlık durumu ortadan kalkarsa,
- ❖ İkametindeki ülkeye geri dönerse o zaman mültecilik statüsü ortadan kalkar¹¹⁵.

2.1.2.3. Mülteci Türleri

Mülteciler içinde buldukları koşullara ve duruma göre farklı şekilde tanımlanabilir. Bunlar kendi içinde temel olarak üç kısma ayrılmaktadır. Bu tanımlamalar şu şekildedir:

2.1.2.3.1. Çevresel Mülteci

İklim mültecileri olarak da ifade edilen bu mülteciler için son kırk senedir bu tanım kullanılmaktadır. Doğal afetler nedeniyle özellikle de seller, depremler, doğal felaketler gibi beşeri kaynaklı etmenlerden dolayı insanlar göç etmektedir¹¹⁶. Dünyadaki iklim koşulları değişmiş olduğundan ve küresel ısınma gibi sebeplerden dolayı gelecekte olabilecek doğal afetler bu göç türünün tetikleyici unsuru olabilir.

2.1.2.3.2. Yerinde Mülteci

Kişinin ırkı, dini ve belli bir gruba mensubiyeti sebebiyle veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağı korkusu taşıyorsa ve ülkesine dönemiyorsa bu kişiler “*mülteci*” olarak kabul edilir. Burada kişinin zulme uğrayacağından dolayı duyacağı korku ülkeyi terk ettiği sırada var olabildiği gibi ülkeyi terk ettikten sonra da ortaya çıkabilir.

Kişi vatandaşı olduğu ülkesini terk ettiğinde herhangi bir sorun yok iken daha sonra ülkesinde çıkan bir darbe, iç savaş veya siyasi iktidardaki dengesizlikler kişinin

¹¹⁵ Bülent Çiçekli, a.g.e., s.266.

¹¹⁶ Stephen Castles and Mark J. Miller, a.g.e., s.148.

ülkesine geri dönmesini engelleyebilir. Kişi bu durumda kendi ülkesinin korumasından yararlanamayacağından mültecilik statüsüne başvurur. Ülkesini yasal koşullarda terk eden kişinin daha sonra vatandaşı olduğu ülkeye yönelik politik açıklamalarda bulunması nedeniyle ülkesine geri dönerse baskı, zulüm gibi tehditlerle karşılaşma korkusu varsa bu da mültecilik statüsü kazanmanın diğer bir sebebidir. Kişi bu durumda da mültecilik başvurusunda bulunabilir. Bu iki durumda da kişi “*yerinde mülteci*” konumuna girer.

2.1.2.3.3. Varışta Mülteci

Mülteci başvuruları şahsi olarak yapılır ve her başvuru şahıs açısından teker teker değerlendirilir. Ancak bazı durumlarda bu mümkün olmaz. Özellikle de grup olarak iltica durumlarında kişilerin tek tek değerlendirilmesi yerine grubun tamamına mülteci statüsü verilir. Kişilerin durumları bu anlamda grup ile beraber değerlendirilir.

2.1.3. İkincil Koruma

Türk hukuku içinde son yapılan düzenlemede YUKK içerisinde tamamlayıcı koruma olarak da adlandırılan ikincil koruma ele alınmış¹¹⁷ ve AB tarafından düzenlenen “Avrupa Sığınma Sistemi” temel alınarak uluslararası korumaya uygun olarak düzenlenmiştir. İkincil Koruma, Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci olarak kabul edilmeyen ama uluslararası korumaya ihtiyacı olan kişiler açısından kabul edilen bir kavramdır¹¹⁸.

Bu statüden faydalanmak isteyen kişiler için bazı şartlar bulunmaktadır bu şartlar şu şekilde tanımlanmıştır: “*Mülteci olarak nitelenmeyen, önceki ikamet ettiği yere iadesi nedeniyle ciddi bir zarara maruz kalma riski olanlar, menşei ülke ya da vatansız kişiler açısından hayati risk nedeniyle kendisini o ülkenin korumasına*

---

¹¹⁷ Çiçekli, a.g.e., s.309

¹¹⁸ Mehmet Özcan, **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Uşak Yayınları, Ankara, 2005, s.214-218.

bırakmak istemeyen ve ve ikincil koruma hakkından mahrum olmayan vatansız veya üçüncü ülke uyruklu kimselerdir¹¹⁹.”

Bu statü Cenevre Sözleşmesi'nde yer almamakla beraber uluslararası hukuk açısından kabul görmüştür. Kişi idam, ölüm cezası, işkence, onur zedeleyici bir muameleye maruz kalmamak için de bu korumadan yararlanır. Bu koruma ile kişiler menşei olan ülkeye bu korumaya göre geri gönderilmez. Bu her ne kadar karşı devletin yasalarını çiğnemek gibi görünse de insan hakları açısından doğru bir karar olacaktır¹²⁰.

2.1.4. Sığınmacı Kavramı

Sığınmacı, mülteci statüsü almak için başvuru yapmış fakat başvurusu henüz karara bağlanmamış kişileri ifade etmek için kullanılır. Sığınmacı ile ilgili diğer bir tanım ise kişi yaşadığı ülkeden ırk, din, siyasi ekonomik ya da politik sebeplerden dolayı iradesi veya iradesi dışında ülkesini terk edip başka üçüncü bir ülkeye giden ve kendi ülkesinden koruma talep edemeyen kişiye sığınmacı denmektedir¹²¹.

Sığınma hakkı ülkelerin kendi iç hukuklarına göre veya diğer ülkelerle aralarında yaptıkları anlaşmalara göre tespit edebilecekleri, ülkelerin kendi egemenliklerinin tasarrufunda bulunan ve devletlerin istedikleri takdirde verebilecekleri bir haktır. Temel hak statüsünde olan sığınma hakkı, ülkelerin modern hukuk sistemi içinde yapması gereken yükümlülükler arasında yer almaktadır. Devletlere sığınma hakkı vermeye ilişkin bir sorumluluk uluslararası metinlerde her ne kadar getirilmemiş olsa da 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1966 tarihli İkiz Sözleşmeler gereğince koruma amacıyla ülkesini terk eden sığınmacıların haklarına saygı gösterilmesi yönünde diğer devletlere zorunluluk getirilmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde sığınma hakkına değinilmiş ve 14. madde gereğince kişilerin zulüm altında olması halinde başka ülkelere sığınma

---

¹¹⁹ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (Erişim Tarihi: 12.06.2017)

¹²⁰ Süleyman Dost, “Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu”, **S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, 2014, s.51.

¹²¹ Gülören Tekinalp, **Türk Yabancılar Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2003, s.8.

hakkının olduğundan bahsedilmektedir. Sığınma hakkı, kişi açısından sığınmadan faydalanma ve sığınma arama olarak nitelendirilerek, taslakta yer alan sığınma sağlanması hakkına kıyasla çok daha dar bir anlam taşımıştır. İHEB hukuki yönlerden değerlendirildiğinde devletler açısından herhangi bir bağlayıcılığının olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte uluslararası hukuk perspektifinde sözleşmede tanınan hakların önemli bir rol oynadığı hususu ise tartışmasızdır¹²².

Cenevre Sözleşmesi'nin mültecilik konusuna geniş yer vermesine rağmen sığınmacılar ile ilgili herhangi bir düzenlemeye gitmediği görülmektedir. Nitekim başlangıç bölümünde sığınma hakkı tanımının ülkelere büyük sorumluluklar getirdiğinden ve bu konunun uluslararası arenada çözülmesi gerektiğinden bahsedilerek de sığınma konusuna yer verilmiştir¹²³.

Uluslararası hukuk literatüründe sığınmacı kavramının mülteci kavramından ayrı olarak kullanılmasının en önemli nedeni, devletlerin resmen mülteci olarak tanıdıkları ve henüz mülteci olarak tanımadıkları kişilere yönelik uygulamalarında bir takım farklılıklar barındırmalarıdır. Mültecilik statüsü resmi anlamda kabul edilen kişilere “*de jure mülteci*”, ülkenin geçici korumasından faydalanan ama henüz mültecilik statüsü kabul edilmemiş kişilere de “*de facto mülteci*” denilmiştir¹²⁴.

Genel olarak sığınma kavramını, bir kişinin ikamet ettiği yada vatandaşı olduğu devletin topraklarını çeşitli baskılar ya da ayrımcı yasal kovuşturmalar neticesinde terk ederek başka bir ülkenin topraklarına, konsolosluk veya diplomatik temsilcilik binalarına, savaş gemilerine ya da devlet uçaklarına girerek bu devletten koruma talep etmesi şeklinde de tanımlamak mümkündür¹²⁵.

Sığınma uluslararası belgelerde temel insan haklarından biri olarak ele alınır. İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde de zulüm altında olan insanların başka ülkelere sığınma hakkının olduğunda bahsedilmektedir. Sığınmacı, vatandaşı

---

¹²² Neva Övünç Öztürk, “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartında Yer Alan Sığınma Hakkının Tahlili”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2012, Sayı:3(2), s.207-208.

¹²³ Mehmet Özcan, **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Usak Yayınları, Ankara, 2005, s.214-218.

¹²⁴ Özcan, **a.g.e.**, s. 23

¹²⁵ Hüseyin Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, Eylül 1999, s.202.

olmadığı başka bir ülkeye sığınan mülteci kişinin iltica edene kadar belli bir süre bir yerde bulunma haline verilen isimdir¹²⁶.

Ülkesinden mecburi nedenlerle acil şekilde ayrılan yabancı, mülteci olma başvurusunda bulunur ancak başvurusu kabul edilene kadar kişi “sığınmacı” statüsünde kalır. Kişi bu ülkede geçici olarak ikamet eder ve kendi ülkesine veya güvenli başka bir ülkeye gidene kadar kişi bulunduğu yerde kalır¹²⁷. Mültecilik başvurusu reddedilen kişiler ise diğer yabancılar gibi sınır dışı edilir¹²⁸.

Sığınma hakkı genel olarak uluslararası belgelerde direk olarak ülkelere yüklenen bir sorumluluk değildir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde ise bu haktan bahsedilir. 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde de mültecilerden bahsedilip sığınmacılardan bahsedilmemiştir. Sığınmacılar ile alakalı sadece gerekli tüm kolaylıklar sağlanması gerektiğinden bahsedilir. Çünkü sığınmacılar da aynı mülteciler gibi ülkelerini kötü yaşam şartlarından kaçmak adına terkeden kişilerdir¹²⁹. Sığınma hakkı ülkeden ülkeye değişkenlik gösterirken ülkelerin bu hakkı kullanımını onların inisiyatifine bırakılmıştır.

Sığınmacı kavramı diğer göç kavramları ile özellikle de mülteci kavramı ile tanım olarak karışmaktadır. Sığınma hakkı bir kişinin kendi ülkesini savaş, siyasal baskı ve ölüm korkusu ve diğer sebepler nedeniyle terk ederek başka bir ülkenin diplomasi sınırına, binalarına ya da gemilerine ya da uçaklarına girmesi ve bu ülkelerden yardım talep etmesi durumudur¹³⁰. Sığınma hakkı aslında sığınılan ülke ile alakalı bir durumdur. Yabancı kişi kendi ülkesini çeşitli nedenlerden dolayı terk eder ve başka bir ülkeye sığınır. Bu yabancıların ülke sınırlarında kalmasına ve bu ülkede kendisine hak tesis etmesi tamamen sığınılan ülkenin inisiyatifindeki bir

---

¹²⁶ TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS_5badaa00705_a19.10300336 (Erişim Tarihi: 19.04.2017)

¹²⁷ Polat Kara ve Recep Korkut, “Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler”, **Türk İdare Dergisi**, 2010, s.158.

¹²⁸ Betül Dilara Şeker ve Murat Boysan, “İranlı Geçici Sığınmacıların Kültürleşme Tercihlerinin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi”, **Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(1), 2013, s.22.

¹²⁹ Betül Dürgen, Türkiye’deki Suriyelilerin Hukukî Durumu, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2015, s.37.

¹³⁰ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, s.214.

durumdur. Ülke eğer uluslararası anlaşmalar yapmış ise o zaman bu kişiye de gerekli yasal hakları tanımak zorundadır.

2.1.4.1. Sığınmacı ve Şartlı Mülteci Farkı

Sığınmacı ve şartlı mülteci tanım ve anlam olarak farklı kavramlardır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda şartlı mülteci tanımı 62. madde gereğince ifade edilmiştir. Buna göre haklı nedenlerle zulme uğramaktan korkan kişi ikamet ülkesinin dışında ise bu vatansız kişiye statüsü belirlenene kadar “şartlı mülteci” statüsü verilir. Şartlı mülteciler geri gönderilmeme ilkesi gereğince güvenli bir üçüncü ülkeye yerleşene kadar o ülke topraklarında kalırlar¹³¹.

Şartlı mülteci kavramında dikkat etmemiz gereken nokta, göç eden ve başka ülkeye giriş yapan yabancı kişinin Avrupa ülkesi dışında olan bir olay nedeniyle gelmiş olması durumudur. Çeşitli sebepler nedeniyle ülkesinden ayrılmış olan ve ülkesine geri dönemeyen ve ülkesinin korumasından yararlanamayan kişi olmalıdır. Vatansız konumunda olan ve ikamet ülkesine geri dönemeyen kişi konumunda bulunması gerekir.

Şartlı mültecilik ile karışan diğer önemli kavram ise “sığınmacı” statüsüdür. Sığınmacı, Avrupa ülkeleri dışından gelmiş ve bazı nedenler dolayısıyla kendi ikametinde olduğu ülkeden ayrılan ve oraya geri dönemeyen, vatandaşı olduğu ülkenin haklarından ve korumasından yararlanamayan, bulunduğu durum nedeniyle ikamet ettiği ülkeden koruma ve özel haklar talep eden ama henüz statüsü belirlenmemiş kişiye “sığınmacı” denmektedir.

Şartlı mültecilik sayesinde kişiler üçüncü bir ülkeye yerleşene kadar Türkiye’de kalma hakkına sahip olmaktadır. Dolaylı yollardan da olsa bu durum mültecilik sıfatının kabul edilmesi demektir. Bu çözüm yolu aslında sığınmacılık için genelde ileri sürülen çözüm yolları ile benzerlik göstermektedir. Çünkü uygulamada sığınmacılık durumunun insan hakları kapsamında ele alınması ve sığınmacılık mekanizmaları arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi önerilmektedir.

---

¹³¹ Senem Ermumcu, “Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı”, **Çalışma İlişkileri Dergisi**, no:4(2), 2013, s.66.

2.1.5. Göçmen

Göçmen, mülteci tanımında bulunan sebeplerin haricinde, çoğu zaman ekonomik sebeplerden dolayı ikamet ettiği devletini ya da uyruğunda bulunduğu yeri gönüllü olarak terk edip başka bir devlete, o devletin yetkililerinin bilgisi ve izni ile yerleşme amacıyla giden kişi olup o devletin uyrukluğunu kazanana kadar özel bir mevzuata bağlı bulunan kişidir. Ekonomik nedenler ile refah seviyesi daha üst seviyede yaşama amacı güdülen uyruğu bulunduğu devleti terk edenler veya başka bir sebeple ülke değiştirenler mültecilik statüsünden yararlanamayacaklardır.

Kişiler Türkiye'ye göçmen vizesi, muntazam pasaport veya yabancı sıfatı ile gelip daha sonra göçmenlik başvurusunda bulunabilirler. Bu biçimlerde gerçekleştirilen göçmen talebinin koşulları ve kişilerin Türkiye'de faydalanacağı devlet yardımları ve haklar, ilgili yasa ve yönetmeliklerin hükümlerine göre gerçekleştirilmektedir¹³².

Göçmen ve mülteci arasında belirli farklar vardır. Göçmenler ekonomik anlamda daha rahat yaşamak için gönüllü olarak ülkesini terk ederler. Mülteciler mallarını mülklerini geride bırakarak güvenli bir ülkeye yerleşmek amacıyla göç ederler ve aniden yer değiştirdikleri için daha zor koşullarda yolculuk yaparlar. Bu bağlamda göçmenlerin olanakları daha fazladır. Mültecileri göçmenlerden ayıran en önemli farklardan biri ise mültecilerin göçlerini kolaylaştıracak resmi belgelerden mahrum olmalarıdır. Göçmenler kendi ülkelerinin korumasından da faydalanabilmektedir.

Göçmen kelimesinin tanımına baktığımızda kesin ve net bir tanımı olmamak ile beraber her ülkenin kendisine ait farklı tanımları mevcuttur. Göçmen, yerleşmek için kendi ülkesinden ayrılarak başka bir ülkeye giden muhacir kişi olarak tanımlanır¹³³. Göçmen kişi korku, can güvenliği tehlikesi ya da ülkesinde yaşadığı

---

¹³² Aysel Çelikel ve Günseli Gelgel, **Yabancılar Hukuku**, Yenilenmiş 12. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2005, s.22.

¹³³ Canan Öykü, "Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2015, s.60-80.

bir baskı ve zulümden ziyade ekonomik olarak daha iyi yaşam şartlarına sahip olan ve ülkesini terk edip başka ülkelere iltica eden kişilere denir.

Göçmen olarak tanımlanan kişilerin göç etmelerindeki temel sebep mecburi değil ihtiyari gelişir. Kişiler daha iyi bir yaşam şartı ve daha iyi ekonomik koşullar için göç ederler. Türkiye’den 1960 yılı ve sonrasında Almanya’ya göç eden göçmen Türklerin durumu da buna örnektir. Göç edenlerin neredeyse tamamı daha iyi yaşam şartlarına sahip olabilmek, ekonomik olarak daha iyi seviyede olmak ve Avrupa kültürü içinde yaşamlarını sürdürmek gibi nedenler ile göçmen sıfatında Almanya’ya göç etmişlerdir¹³⁴.

Göçmen (migrant) öz iradesiyle ekonomik, dini, kültürel sebeplerden dolayı daha iyi hayat şartlarında yaşamak için bulunduğu ülkeyi terk ederek başka bir ülkeye yerleşen kişidir¹³⁵. Göçmen kavramının kapsamına bakıldığında içinde mülteci, sığınmacı, turistler, yabancı yatırımcılar ve kaçak giriş yapan yabancılar da dahil edilmektedir.

İskan Kanunu üçüncü maddesine göre göçmen kavramı açıklanmıştır. Buna göre göçmen kişi Türk veya Türk soyundan gelen ve yerleşmek amacıyla gelen kişilere denir¹³⁶. İskan Kanunu gereğince Türk olmak veya Türk soyundan olmak göçmen olmanın temelini oluşturmaktadır. Suriyelilerin durumu açısından konuyu ele aldığımızda ise göçmen tanımlarından “*kaçak göçmen*” tanımı onların durumu için en uygun olanıdır.

Kaçak göçmen, tanım olarak bir ülke sınırlarını yasal izin olmadan ve yetkililerin izni olmadan giriş yapan kimselerdir. Bu kişiler kaçak konumunda olduklarından buldukları ülkenin yasal haklarından da faydalanamazlar. Türkiye bilindiği üzere uzun yıllardır kaçak göçmenlerin transit geçiş merkezi haline gelmiştir¹³⁷. Arap Baharı ve 2011 sonrası Libya, Yemen, Mısır ve Suriye’de yaşanan olaylar da bu göçmen hareketini tetiklemiştir. Özellikle Suriyelilerin yaptığı göç türü

---

¹³⁴ Almanya’ya Türk Emek Göçü, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/817.pdf> (Erişim Tarihi:01.06.2017)

¹³⁵ Aydoğan Asar, **Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları**, Turhan Yayınevi, Ankara, 2006, s.236.

¹³⁶ İskan Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf> (Erişim Tarihi:04.07.2017)

¹³⁷ Nuray Ekşi , **Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular**, Beta Yayınları, İstanbul, 2014, s.55.

düzensiz göç ve kaçak göçmen türüne örnektir. Bunun yanında iltica ve sığınma talepleri reddedilen kişiler de göçmen kategorisinde değerlendirilir.

2.1.6. Vatansız

Vatansız, yasanın işleyişi kapsamında herhangi bir devlet tarafından ulusal olarak kabul edilmeyen bir kişidir. Burada milliyet, bir kişi ve bir devlet arasındaki yasal bağı ifade eder. Bu bağ en iyi şekilde, ulusal haklara izin veren resmi bir üyelik biçimi olarak görülebilir. Vatansız olan bir kişi bu üyeliğe sahip değildir. Kısaca, devletlerin kendi vatandaşlığına kabul etmediği kişiler ile vatandaşlıklarını kaybeden ve herhangi bir devletin vatandaşlığını kazanamamış kişiler vatansız kişiler olarak adlandırılabilir. Önceki açıklamalarımıza yönelik olarak birden çok vatandaşlığı olan kişiler bile mülteci statüsü ile ilgili birçok problem yaşarken vatansız kişilerin ise durumu oldukça karışıktır. Vatansız kişilerin vatani olmadığından ülkesine dönmesi veya ülkesinin korumasından da yararlanabilmesi olası değildir. Çünkü söz konusu ülke, vatandaşı olmayan bir kişiyi koruma yükümlülüğüne sahip değildir. Vatansız kişilerin mülteci olup olamayacağına karar verileceği zaman, o kişinin önceden ikamet ettiği yer esas alınmakta ve sözleşme koşulları bakımından ‘*milliyetini taşıdığı ülke*’ kavramıyla eş değerde tutulmaktadır¹³⁸.

Vatansız kişilerin statüsüne ilişkin ilk düzenleme olan 1954 Sözleşmesi’nde vatansız kişi statüsünün tanımı yapılarak sorumlu devletlerin bu kişilere nasıl muamele etmeleri gerektiğine yönelik bir takım ilkeler belirlenmiştir. Sözleşme vatansız kişiler için önemli asgari standartları sağlar. *Vatansızlığın azaltılmasına yönelik 1961 Sözleşmesi*’nde ise dünyada vatansızlığı azaltacak bir takım tedbirler belirlenmiştir. Sözleşme “Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin 1954 Sözleşmesi” için tamamlayıcı niteliktedir ve her insanın vatandaşlığa sahip olmasını sağlamak için uluslararası bir çerçeve oluşturur.

1961 Sözleşmesi’nin temelinde, devletlerin vatandaşlık yasalarının içeriğini hazırlama hakkını korurken, vatansızlığın önlenmesi gerektiği de dahil olmak üzere uyrukluğa ilişkin uluslararası normlara uygun olarak bunu yapmaları gerekliliği belirtilir. Devletlerin doğumda ve daha sonraki yaşamda vatansızlığın önlenmesi için

---

¹³⁸ Odman, a.g.e., s.91-92.

vatandaşlık kanunlarında güvenceler tesis etmesi gerekir. Aynı zamanda, milliyetin kaybedilmesi veya feshedilmesinden ve devletin toplanmasından dolayı vatansızlığın önlenmesi için önemli güvenceler de ortaya koymaktadır. Sözleşme aynı zamanda, devletlerin kendi vatandaşlıklarından mahrum bırakabileceği çok sınırlı durumları da belirler.

Vatansız kişi, tabiiyeti olmayan ve belirli olaylar nedeniyle önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan kişilere denir¹³⁹. Herhangi bir devlet tarafından vatandaşlık kurumunda bulunmayan kişiler hukuki statü olarak vatansız konumundadır¹⁴⁰. Bir kişi daha önce bir ülkenin vatandaşı iken daha sonra yasal ve fiili bazı nedenlerden dolayı vatandaşlığını kaybetmiş ve bir devletin vatandaşlığını kazanamamış kişiler de vatansız kişilerdir.

Vatansızlık başta yabancı kişi olmak üzere uluslararası toplumlar, devletler tarafından sevilmeyen ve istenmeyen bir durumdur. Çünkü statü olarak düzenin menfaatlerine aykırı bir durum barındırmaktadır¹⁴¹. Vatansızlık doğum anında ya da sonradan ortaya çıkabilmektedir. Vatansızlık ile alakalı devletlerin attığı en önemli adım vatansızlığın azaltılmasına yönelik uluslararası sözleşmelerdir. Türkiye’de bu sözleşmelere üyedir ve vatansızlığın azaltılmasını destekler. Bu sözleşmelerin başında “*Vatansızlık Hallerinin Sayısının Azaltılmasına Dair Sözleşme*” yer almaktadır. Bu sözleşme gereğince bir çocuğun doğum nedeniyle vatansız kalmasını önlemek ve annesinin de vatansız kalmasını engellemeye yönelik maddeler vardır¹⁴². Diğer önemli bir anlaşma ise vatansızlığın azaltılmasına yönelik *New York Sözleşmesi*’dir. Bu sözleşme de hem doğum yoluyla hem de doğumdan sonra vatansız kalmayı engelleyen hükümler içermektedir¹⁴³.

Uluslararası birçok düzenleme ile vatansızlığı önlemeye yönelik adımlar atılmıştır. Birleşmiş Milletler vatansızlığı azaltmak için “Ekonomik ve Sosyal

---

¹³⁹ Çiçekli, **a.g.e.**, s.262.

¹⁴⁰ James C. Hathaway and Michelle Foster , **The Law of Refugee Status**, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, p.65.

¹⁴¹ Rona Aybay, **Vatandaşlık Hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2006, s.6.

¹⁴² Özbek Hadimoğlu, “Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi (1961) Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu”, **TBB Dergisi**, 2013, Sayı:107, s.221-244.

¹⁴³ Gülin Güngör, “Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi”, **AÜHFD**, 2014, Cilt:63, Sayı: 3, s.479-507.

Konsey” tarafından kabul edilen kararlar ile anlaşmalı olduğu ülkelerin hükümetlerine bu konuda tavsiyelerde bulunmak ve vatansızlığı azaltmak için çok taraflı anlaşmalar yapmaktadır¹⁴⁴. BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si madde on beş gereğince her ferdin bir vatandaşlık hakkı olduğundan bahseder. Yine Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi’nde her çocuğun doğuştan bir isme ve vatandaşlığa hakkı vardır ifadesine yer verilmiştir¹⁴⁵.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmesi’nde dokuzuncu madde gereğince sözleşmeye taraf devletler vatandaşlık kazanılmasında, değişiminde ve muhafazasında kadınlara eklere tanınan haklar bakımından eşit haklar sunacağından bahseder. Kişi eğer tüm önlemlere rağmen yine de vatansız kalır ise bu kişinin hukuki statüsünün belirlenmesi, korunması ve hukuki statü bakımından iyileştirme çalışmaları gerekecektir. Türkiye bu konuyla alakalı en önemli uluslararası sözleşme olan BM Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme’ye taraf olmuştur.

Vatansızlık ve mültecilik gibi kavramların Türk mevzuatında anlaşılır ve net bir şekilde tanımlanması ve açıklığa kavuşması 11.04.2014 tarihinde yayınlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yolu ile olmuştur. Cenevre Sözleşmesi ve birçok uluslararası metinde yer aldığı üzere hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişiler vatansızlar olarak değerlendirilir¹⁴⁶. Özellikle hukuki olarak yabancı tanımı yapılırken kişinin hukuki haklarından çok onun vatandaşlık unsuru olarak statüsü ele alınarak gerekli tanımlamalar yapılmaktadır¹⁴⁷.

Vatansızlık genel olarak farklı dillerde farklı tanımlarla anlatılmıştır. Vatansızlık terimi ilk kez Almanya ve İsviçre hukukunda “*Heimatlos*” terimi ile kullanılmış daha sonra da “*Apatride*” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Bu terim kabul görmüş özellikle de Milletler Cemiyeti tarafından bu terim kullanılmaya

---

¹⁴⁴ Yılmaz Altuğ, “Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, İstanbul, 1963, Cilt:29, Sayı:1-2, s.204.

¹⁴⁵ Çocuk Hakları Sözleşmesi, <https://www.unicef.org/malaysia/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf> (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

¹⁴⁶ Ekşi, **a.g.e.**, s.5.

¹⁴⁷ Aysel Çelikel ve Günseli Öztekin Gelgel, **Yabancılar Hukuku**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.17.

başlanmıştır¹⁴⁸. Uluslararası hukukta vatansızlar kelimesine karşılık olarak da en son “*stateless*” terimi kullanılmıştır.

Vatansızlık durumu genel olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Birinci olarak kişi herhangi bir devletin vatandaşı değildir. Diğer bir durum ise vatandaşlığı olsa da vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamayan kişidir veya kişi bu korumayı istemez veya reddeder. Türkiye, Vatansız Kişilerin Hukuki Durumuna Dair Konvansiyonu (Convention Relating To The Status Of Stateless Persons) kabul etmiştir ve bu konvansiyon ile Türkiye’de bulunan vatansızlara diğer yabancı kişilerle aynı muamele uygulanacağı ve vatansız kişilerin ülkede üç yıllık ikametinden sonra diğer üye devletler ile karşılıklılık esasında ülkede kalması gerektiği vurgulanmıştır.

YUKK’da vatansızlık kavramı kanunun üçüncü bölümünde 50. ve 51. madde tarafından düzenlenmiştir. YUKK’dan önce vatansızlık ile alakalı ayrıltılı bir düzenleme görülmemektedir. Ayrıca Türkiye Vatandaşlık Kanunu (TVK) vatansızlığı önlemek ile alakalı maddeler içermektedir. Kural olarak doğum yeri esası kabul edilmiş olup kişi kendi isteği ile Türk vatandaşlığından çıksa bile şart olarak vatansız olmamak belirtilmiştir. Bu kişilerin çocukları için de aynı durum geçerlidir.¹⁴⁹ Ayrıca 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuku ve Özel Hukuk Hakkında Kanun gereğince yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre belirlendiği ve bu kanun gereğince de vatansızlar ve mülteciler hakkında yerleşim yeri, bulunmadığı hallerde mutad mesken, o da yok ise dava tarihinde bulunduğu ülke hukuku uygulanacağı belirlenmiştir.

YUKK ‘da 50. madde gereğince vatansız olduğu tespit edilen kişiler herhangi bir harç bedeli ödmeden “*vatansız kişi kimlik belgesi*” kazanırlar. Kişinin bu belgeyi alabilmesi için vatansız olması, başka bir ülkede vatansız olarak koruma altında olmamış olması gerekmektedir. Eğer kişi vatansız iken başka bir ülkenin vatandaşlığını kazanırsa o zaman vatansızlık hali son bulur.

¹⁴⁸ M. Tefik Odman, **İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika**, Ankara 2011, Ed. Çelebi Özlen / Özçürümez Saime / Türkay Şirin, Ankara, 2011, s.132-134.

¹⁴⁹ Türkiye’de doğan ve yabancı ana ve babasından dolayı doğum nedeniyle herhangi bir ülkenin vatandaşlığını elde edemeyen çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır. Türkiye’de bulunmuş çocuk aksi sabit olmadıkça Türkiye’de doğmuş sayılır. Türk Vatandaşlığı Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf> (Erişim Tarihi: 02.05.2018)

Vatansızların işlemleri valilik tarafından yapılır ve iki yılda bir yenilenen ve ikamet yerine geçen kimlikler ile kişi belirli hakların sahibi olur. Bu kişiler ikamet izni türlerinden birine başvuruda bulunabilirler. Ülke için ciddi bir kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturmadıkları sürece sınır dışı edilmezler. Bu kişiler yabancılar için belirlenen karşılıklılık esasından muafırlar ve Pasaport Kanunu gereğince yabancılar mahsus olarak verilen “damgalı pasaport” sahibi olabilirler.

Uluslararası anlaşmalar ile vatansızlığın önüne geçilse de hala binlerce insan dünyada vatansız durumundadır ve bu koşullar birçok sorunu da beraberinde getirmektedir.¹⁵⁰

2.1.7. Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler

1990’lı yıllarla birlikte kullanılmaya başlayan ülke içinde yerinden edilme kavramı bir ülkenin vatandaşları ya da hükümetlerin uyguladıkları zorlama ve baskı sonucunda, kendi istekleriyle olmaksızın ikamet ettikleri bölgeleri terk edip ülke sınırlarının dışına çıkamayan bireyler için kullanılmıştır. Yaşadıkları ülke sınırlarını terk edemeyen bu bireyler, ülke toprakları içerisinde farklı bölgelere göç etmektedirler. Bu insanların sınırların ötesine geçememelerinin pek çok nedeni vardır. İkamet ettikleri ülkenin dağlık ya da ada ülkesi olması gibi zorlu bir coğrafi yapıya sahip olması sebebiyle pek çok engelli, yaşlı, çocuklu kadın ve hasta, zulüm görme tehdidi nedeniyle ülkesini terk edememektedir. Bunun yanında, kendi yöneticilerinin de ülke sınırlarını kapatması ve bu insanların başka ülkelere geçişlerini engellemesi sebebiyle de birçok insan ülke sınırlarını aşmamaktadır¹⁵¹.

Yerinden edilmiş kişiler, yer değiştirmiş kişiler, ülke içerisinde yerinden edilmiş kişiler kavramları arasında farklılık bulunmaktadır. Soğuk savaş döneminin başlamasıyla birlikte, özellikle İngiltere ve Amerika tarafından, yabancı ülke topraklarında sığınma arayışına giren bireyler için “*yer değiştirmiş kişiler*” (*displaced persons*) kavramı yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Ancak ülke sınırları içinde göç etmek durumunda olan bireyler için de aynı kavramın kullanılması bir takım karışıklıklara sebebiyet vermiştir. Bu sebeple ülke sınırları dahilinde yer

¹⁵⁰ Rachael Reilly-Cao, **Dünya Mültecilerinin Durumu Bir İnsanlık Sorunu**, Ankara, 1997, s.225.

¹⁵¹ Işıl Özkan, **a.g.e.**, s.377.

değiştirmek mecburiyetinde kalan bireylere “*ülke içinde yerinden edilmiş kişiler*” şeklinde kavramlaştırılarak yerinden edilmiş kişiler kavramı ile ülke içinde yerinden edilen kişiler kavramları arasında bir ayrıma gidilmiştir¹⁵².

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu tarafından belirlenmiş olan “*BM Ülkelerindeki Yerinden Edilmiş Kişilerle Alakalı Kılavuz İlkeler*” gereğince ülkesinde yerinden edilmiş kişiler ile alakalı şöyle bir tanım yapılmaktadır: “*Silahlı bir çatışma, genel şiddet, insan hakları ihlali ya da doğal insan yapımı felaketler nedeniyle yaşadıkları yerlerden kaçmak ve bu yerleri terk etmek zorunda kalan ancak uluslararası anlamda devlet sınırını geçmemiş kişilere denmektedir.*”¹⁵³

İnsanlar yüzyıllardır çeşitli sebeplerden dolayı buldukları yerlerden göç etmek zorunda kalmışlardır. Fakat son zamanlarda özellikle Suriye’deki olaylar nedeniyle insanlar yaşadıkları yerlerden hükümetin veya insanların zoruyla göç etmek zorunda kalmışlardır. Zorunlu iç göç sebebiyle insanlar istemeden de olsa yerlerinden göç etmekte ve bu durum insanları fizyolojik ve psikolojik olarak bir yıkıma sürüklemektedir¹⁵⁴.

Devletlerin iç savaş ve çatışmaları nedeniyle yerinden edilmiş insan yığınları zamanla Batılı ülkeler başta olmak üzere bazı kesimleri rahatsız etmiştir. Bu konu zamanla uluslararası arenada gündeme gelmeye başlamış ve nihayet 8 Aralık 1988 tarihinde BM Genel Kurulu’nda alınan 43/116 sayılı kararla ülkelere yönelik artan yerinden edilmiş kişilerin göç hareketleri tartışılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur¹⁵⁵.

Bununla ilgili atılan ilk önemli adım ise 5 Mart 1992 tarihinde 1992/73 sayılı kararı kabul eden BM İnsan Hakları Komisyonu, BM Genel Sekreteri’nden ülke içinde yerinden edilme sorunlarıyla ilgilenecek bir kişiyi “*Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler Özel Temsilcisi*” olarak görevlendirmesini istemiş ve Dr. Francis M.

¹⁵² Hüseyin Pazarıcı, **a.g.e.**, s.210.

¹⁵³ Taner Kılıç, “Temel İnsan Hakları Olarak İltica”, **8-11 Aralık Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri Zeytinburnu Belediyesi Yayınları**, İstanbul, No:6, 2005, s.178.

¹⁵⁴ Naoko Hashimoto, “**The United Nations and Internally Displaced Persons: At the Crossroads of Human Rights and Humanitarian Affairs**”, *Forced Migration and the Contemporary World: Challenges to the International System*, Bialystok, Libra, 2003, s.79-85.

¹⁵⁵ Hashimoto, **a.g.m.**, s. 80-81.

Deng ilk özel temsilci olarak seçilmiştir. Alınan karar ile de bu özel temsilcinin yerinden edilmiş kişilere yönelik görevleri şu şekilde olmuştur:

- ❖ Ülkesinde yerinden edilme durumu yaşanan ülkeye giderek hükümet ile sorun yaşanan kişiler arasında ortak bir çözüm önerisi oluşturmak adına bir konsensus yapmak ve ortak çözüm önerileri belirlemek.
- ❖ Ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik bir yasal dayanak oluşturmak adına adımlar atmak.
- ❖ Ülkesinden yerinden edilmiş kişilere yönelik oluşturulacak yardımlar için kurumsal anlamda çalışmalara öncülük etmek¹⁵⁶.

Yerinden edilmiş kişi statüsü bazı nedenlerden dolayı Batılı ülkeler tarafından desteklenmiştir. Bu sebeplerin başında ise “*evinde kal*” (*stay at home*) stratejisi olarak bilinen durum yer almaktadır. Batılı bazı devletler son zamanlarda yaşanan olaylar nedeniyle artan mülteci ve sığınmacı sayısı nedeniyle kendi ülkelerine bir göç yığını olmasını engellemek adına bu kişilerin yerinden edilmiş kişi statüsü altında kendi ülkelerinde kalmalarını kendi çıkarları için daha uygun bulmuşlardır. Özellikle ülkesinde yerinden edilmiş kişi statüsü uluslararası anlamda “*de facto*” olarak kabul edildikten sonra bu ülkeler birçok sığınmacı ve mülteciyi bu kavramın çatısı altında kendi ülkelerine geri göndermişlerdir. Buna örnek olarak da 1995 yılında ABD’nin binlerce Haitili ve Kübalı mültecileri zorla ülkelerine göndermesini örnek verebiliriz. Bu geri gönderme hareketleri öyle bir boyuta ulaşmıştır ki hatta İran 1995 yılında ülkesinde bulunan bir buçuk milyon Afgan mülteciye 1997’ye kadar kendi ülkelerine geri dönmeleri adına süre bile vermiştir¹⁵⁷.

İnsan Hakları Komisyonu 2004 yılında ülkesinde yerinden edilen kişilere yönelik insan hakları sorunu mekanizması oluşturulmasına yönelik adımlar atmıştır. BM Genel Sekreter Walter Kalin, BM tarafından ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin

---

¹⁵⁶ Sultan Öztürk, Internally Displaced Persons: International Protection and Assistance, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Faculty of Economic, Administrative and Social Sciences of Bilkent University, Ankara, 1997, s. 19.

¹⁵⁷ Sultan Öztürk, Internally Displaced Persons: International Protection and Assistance, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Faculty of Economic, Administrative and Social Sciences of Bilkent University, Ankara, 1997.s.15-20.

insan hakları temsilcisi olarak belirlenmiştir¹⁵⁸. Bu insan hakları temsilcisinin görevleri ise şunlardır:

- ❖ Ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik uluslararası arenada hukuki haklarını korumak için gerekli adımları atmak, ülkesinde yerinden edilenler var ise bu kişilerin haklarını korumak ve bazı ülkelerde bu konuyla ilgili yasa çıkartılmasına yönelik teşvik çalışmaları yapmak,
- ❖ Ülkesinde yerinden edilen kişilerin ülkenin hangi bölgesinde yaşadıklarını tespit etmek ve hükümet ve yerel yöneticiler arasında konuyla alakalı koordinasyonu sağlamak ve sivil toplum kuruluşları ile ortak hareket etmek,
- ❖ Sorunun yaşandığı ülke açısından temsilci, konuya yönelik uluslararası arenada sorunun ele alınmasına yardım etmek ve bölgesel kurumların konuyla alakalı çalışmalar yapmasına öncülük etmek,
- ❖ BM içerisinde ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin haklarının korunmasını sağlamak ve BM nezninde kurumsal çalışmaların yapılmasına öncülük etmek ve sorunların gündeme gelmesini sağlamak temsilcinin temel görevleri arasında sayılmıştır¹⁵⁹.

Günümüzde yerinden edilmiş insan sayısı dünyanın her yerinde önemli bir sorun olarak görülmektedir. Ülke içinde yerinden edilme sorunu yaklaşık olarak 52 ülkeyi ilgilendirmekte ve dünya çapında 26 milyon insan yaşam alanlarından zorla kopartılarak yerinden edilmiştir. Günümüzde ülkesinde yerinden edilmiş en çok insan sayısı bölge bazında Afrika olmuştur. En çok ülkesinde yerinden edilmiş insan barındıran 11.6 milyon ile Afrika Kıtası olmuştur. Bunları sıra ile Güney ve Kuzey Amerika, Orta Doğu, Güney ve Güneydoğu Asya, Avrupa ve merkez Asya izlemektedir. Mesela Afrika'da ülkesinde yerinden edilen insan sayısı bakımından 4.9 milyon insan ile Sudan birinci sırada gelmiştir. Avrupa, Asya açısından duruma baktığımızda ise Türkiye'de 1.2 milyon yerinden edilmiş kişi sayısı olduğu görülmektedir.

---

¹⁵⁸ Representative of the Secretary-General on the Human Rights of Internally Displaced Persons, <http://www2.ohchr.org/english/issues/idp/mandate.htm> (Erişim Tarihi: 12.07.2018)

¹⁵⁹ “Representative of the Secretary-General on the Human Rights of Internally Displaced Persons”, <http://www2.ohchr.org/english/issues/idp/mandate.htm> (Erişim Tarihi: 03.06.2017)

Yerinden edilmiş kişiler için bahsedilen koşulların başında doğal felaketler gelir ki BMMYK tarafından yapılan yardımlarda bazı ülkelerde meydana gelen felaketler bu yardımların temel sebebi olmuş yerinden edilen kişilere yardım temel hedef olmuştur. 2004 Hint Okyanusu'nda meydana gelen tsunami felaketi, 2006 yılında Somali'de gerçekleşen sel felaketi, 2005 yılında gerçekleşen Güney Asya depremi, 2007 yılında Pakistan'da gerçekleşen sel felaketi, 2008 yılında Myanmar'da oluşan kasırga felaketi ve 2011 Suriye iç savaşı sonrasında yerinden edilmiş kişilere yönelik de önemli yardımlarda bulunmuşlardır.

2011 yılında Suriye'deki iç savaş ve çatışma hali sonrasında Esad yönetiminin kendi vatandaşına karşı egemenlik hakkını kullanmak istememesi ve hatta bir tehdit unsuru olması nedeniyle insanlar buldukları yerleri zorla terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu koşullar nedeniyle de bu kişilerin haklarını korumak amacıyla Cenevre Sözleşmesi'nin hükümleri burada geçerli olmaktadır¹⁶⁰.

2.1.7.1. Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere Yardım Eden Uluslararası Kuruluşlar

Ülkesinde yerinden edilmiş kişi (internally displaced persons-IDP) kavramı genel olarak yeni bir kavram olmak ile beraber mülteci ve sığınmacı kavramlarından da tanım olarak ayrılmaktadır. Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler tanım olarak şu şekildedir: *“Yaygın şiddet eylemleri, yoğun insan hakları ihlalleri, kamu düzenine ciddi anlamda zarar veren çatışmalar veya diğer durumlar sebebiyle yaşamlarını, güvenliklerini veya özgürlüklerini tehlikede hisseden ve bu yüzden evlerini veya geleneksel yaşam biçimlerini terk etmeye zorlanan fakat buldukları ülke sınırları içerisinde kalan insanlardır.”* Yerinden edilmiş bu kişilerin mülteci ve sığınmacıdan en önemli farkı ise hala kendi ülkelerinin sınırları içerisinde olmaları ama buldukları yerden gitmek için zorlanmaları ve hayat şartlarını değiştiren kişiler olmalarıdır.

---

¹⁶⁰ David Turton, “Refugees and Other Forced Migrants”, , **Queen Elizabeth House International Development Centre**, Refugee Studies Centre Working Paper No. 13, University of Oxford, October 2003, s.5-7.

Bir kişinin IDP olabilmesi için öncelikle o kişinin zorla yerinden edilmiş olması ve hala kendi ülkesi sınırları içerisinde olması koşulu vardır. Ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik uygulanması gereken bazı yol gösterici ilkeler vardır¹⁶¹. Kişilerin yerinden edilme öncesi durumları, yerinden edilme sırasında koruma, bu kişilerin geri dönüşleri ve buldukları yere entegrasyon süreçleri olmak üzere çeşitli aşamalar bulunmaktadır.

Ülkesinde yerinden edilmiş kişilerle alakalı en önemli çalışmaları yapan kurum BM olmuştur. BM adına ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik yerinden edilme birimi kurulmuş ve IDU adıyla anılan bu kurumun personeli de yine BM bünyesinde çalışmaktadır. Bu kurumun ülkesinde yerinden edilme sorunuyla alakalı olarak yaptığı faaliyetler şu şekildedir:

- ❖ Ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin güvenliğinin sağlanmasına yönelik girişimlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi.
- ❖ Dünyanın çeşitli bölgelerinde patlak veren ülke içinde yerinden edilme durumlarının izlenmesi.
- ❖ Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler konusunda faaliyet gösteren BM ülke takımları ve insani kuruluşların eğitim, rehberlik ve uzman ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olunması ve bunların insani ve sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi.
- ❖ Ülke içinde yerinden edilme sorununun insani boyutuyla güvenliğe, siyasete ve kalkınmaya ilişkin boyutları arasında gerekli olan bağın kurulmasına yönelik çabaların desteklenmesi.
- ❖ Ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına karşılık gelen kaynakların mobilizasyonunun sağlanması.
- ❖ Ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin sorunları üzerine kurumlararası politikaların geliştirilmesi ve bu yöndeki çabaların teşvik edilmesi¹⁶².

---

¹⁶¹ Frederic L. Kirgis, “Hurricane Katrina and Internally Displaced Persons”, **The American Society of International Law**, 2005, s.1-2.

¹⁶² Hashimoto, **a.g.m.**, s.85-86.

Yine BM bünyesinde görev yapan Acil Yardım Koordinatörü (Emergency Relief Coordinator-ERC) ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik yardım faaliyetlerinde bulunan diğer bir önemli kurumdur¹⁶³. BM bünyesinde görev yapan İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (OHCHR) yine bu konuda önemli görevler üstlenmektedir.

Mültecilere yönelik çalışmalar üzerinde yoğunlaşan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ise ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik entegrasyon çalışmalarında bulunmakta ve bu konuyla ilgilenme süreci son kırk yıllık süreci kapsamaktadır.

Soğuk savaş sonrasında dünya genelinde artan göçler nedeniyle ülkesinde yerinden edilme konusu önemli hale gelmiş ve BMMYK ilk olarak 1970'li yıllarda Bangladeş ve Sudan'da yerinden edilmiş kişilere yardım etmiştir. Gerek BM Genel Kurulu gerekse Ekonomik ve Sosyal Konsey ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik BMMYK'ninde çalışmalara katılacağıın yasal dayanağını oluşturmuştur¹⁶⁴.

BM Çocuk Fonu (United Nations Children's Fund-UNICEF) yine ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Bunun yanında Dünya Gıda Programı (World Food Programme-WFP) ülkesinde yerinden edilmiş kişilere yönelik yardım faaliyetlerinde bulunan en önemli kuruluşlardan bir tanesidir. Yine BM bünyesinde bulunan BM Kalkınma Programı (United Nations Development Programme-UNDP) ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin yeniden entegrasyon sürecinde önemli roller oynamaktadır. Bunun yanında BM Kadınlar İçin Kalkınma Programı (United Nations Development Fund for Women-UNIFEM) ülkesinde yerinden edilmiş kadınlara yönelik önemli çalışmalarda bulunmaktadır. UNIFEM en son 2002 yılında Afganistan'da yerinden edilmiş kadınlara yönelik önemli yardım çalışmalarında bulunmuştur¹⁶⁵. Yine Uluslararası Kızıl Haç Komitesi (International Committee of the Red Cross-ICRC) BM bünyesinde BMMYK ile işbirliği içinde çalışmalar yapmaktadır.

---

¹⁶³ The Under-Secretary General and Emergency Relief Coordinator, <http://ochaonline.un.org> (Erişim Tarihi: 09.04.2017)

¹⁶⁴ Hashimoto, **a.g.m.**, s. 94.

¹⁶⁵ UNIFEM, <http://www.unifem.org/about/> (Erişim Tarihi: 04.08.2017)

2.1.7.2. Yerinden Edilmiş Suriyelilerin Hukuki Durumu

Suriye'deki çatışmalardan kaçan Suriyelilerin Türkiye'ye sığınması sonrasında hukuki durumları uzun süre sürümcede kalmıştır. Türkiye'de onları misafir olarak tanımlasak da bu kavramın Türk hukukunda yeri olmamıştır. Yerinden edilmiş Suriyeliler 2011-2013 yılları arasında hukuki olarak 1994 yılında kabul edilen *Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'de İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ve Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar İlgili Yönetmelik* ile düzenlenmiştir. Ancak hukuki statünün belirlenmesi için bu yönetmelik yeterli olmamıştır. 2013 yılında YUKK kabul edildikten sonra Suriyeliler, “geçici koruma” altına alınmıştır. YUKK'un 91. maddesinde geçici korumanın tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre ülkelerinden zorla ayrılmış ve acil olarak ülkemize bireysel veya toplu olarak sığınan ve ülkesine dönemeyen kişilere geçici koruma sağlanmaktadır¹⁶⁶.

Geçici koruma sisteminin düzenli işlemesi için 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği kabul edilmiştir. Bu yönetmelik geçici koruma statüsünde ülkemizde bulunan Suriyelilere yönelik önemli maddeler içerir. Yönetmeliğin altıncı bölümünde geçici korunanlara sağlanacak hizmetler başlığı düzenlenmiştir. Bu hizmetler sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler olarak sıralanmaktadır¹⁶⁷.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nde ise Suriyelilerin Türkiye'de uyması gereken kurallardan bahsedilir. YUKK'a bağlı olarak çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği Türkiye'de yerinden edilmiş Suriyelilerin hukuki durumunu belirleyen en geniş hukuki belgedir. Bu yönetmeliğe göre geçici korumadan yararlanan bu kişiler ilgili kanunlara uymakla yükümlüdür. Aksi halde adli ve idari yaptırımlar ile karşı karşıya kalırlar. Yönetmelik gereğince belli bir yerde ikamet etmek, çalışma durumunu en geç otuz gün içinde bildirmek, valilik tarafından belirlenen sürelerde bildirim yapmak, adres ve medeni hal gibi durumları yirmi gün içinde bildirmek, kendilerine

¹⁶⁶ YUKK, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 04.08.2017)

¹⁶⁷ Geçici Koruma Yönetmeliği, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf (Erişim Tarihi: 09.02.2017)

sağlanan haklardan haksız olarak yararlanırsa bedelini geri ödemek ve diğer kişisel bilgilerini yetkili makamlara vermekle yükümlüdürler¹⁶⁸.

2.2. Suriyelilerin Türkiye’de ve Türkiye’nin Kabul Ettiği Uluslararası Belgelerdeki Hukuki Hakları

Suriyeliler ülkemizde yaşamaya başladığından beri onların hukuki haklarının neler olduğu merak edilen temel konuların başında gelmektedir. Türkiye’nin kabul ettiği kanunlarda ve uluslararası anlaşmalardaki temel hakları incelenmiş ve madde başlıkları halinde belirtilmiştir.

2.2.1. İltica Hakkı

Türkiye taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi ile coğrafi alan çekincesini bünyesinde barındırarak kabul etmektedir. Coğrafi çekince nedeniyle Türkiye sadece Avrupa’dan gelen kişilerin mülteci başvurularını dikkate almaktadır. Bu sınırlama hem olumlu hem de olumsuz taraflar barındırmaktadır. Türkiye konum olarak stratejik bir konumda yer aldığından dolayı bu coğrafi çekince güvenlik açısından olumlu sayılabilir. Kimilerine göre ise bu coğrafi çekince önemli bir hukuki eksikliklerdir.

Türkiye’de İltica hukuku alanında ilk yasal düzenleme 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur (YUKK). Bu Kanunda da Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sınır olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı coğrafi kısıtlama hala devam etmektedir. Bu düzenleme ile şartlı mültecilerin üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmalarına izin verileceği kararlaştırılmıştır.

Bu bağlamda Suriyeliler Türkiye’ye, Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle acil bir tedbir şeklinde sığınma maksadıyla gelmişlerdir. Türkiye, ilk aşamada fazla uzun sürmeyeceği tahmin edilen bu geçici gelişme için luzumlu acil önlemleri almış, yetkililer tarafından “misafir” şeklinde ifade edilen Suriyelilerin yiyecek, barınak, hijyen gibi temel gereksinimleri karşılanmıştır. Bu gereksinimler karşılandıktan

---

¹⁶⁸ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf (Erişim Tarihi:12.05.2018)

sonraki süreçte Suriyelilerin hukuki statülerinin tespiti tartışmaları başlamıştır. Bu tespit, hem Türkiye'nin Suriyelilere karşı yükümlülüklerinin neler olduğunun belirlenmesi yönüyle hem de Suriyelilerin hak ve yükümlülüklerinin tespiti yönüyle önem taşımaktadır¹⁶⁹.

Türkiye'de bulunan Suriyeliler için "mülteci" kavramının yanlış bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Fakat iltica hukukuna göre Türkiye'ye sığınan Suriyeliler mülteci olarak tanımlanamazlar. Daha önce de belirttiğimiz üzere Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olurken, bu sözleşmeyi "coğrafi kısıtlama" ile uygulayacağını belirttiğinden Suriyelilerin mülteci olarak tanımlanması bu açıdan mümkün değildir.

Bu konuda farklı görüşlerin ortaya atıldığı bir süreçte yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyelilerin statüsüne yönelik tartışmalar sona ermiş bulunmaktadır. Suriyeliler geçici koruma kapsamında adlarına düzenlenen "*Geçici Koruma Kimlik Belgesi*" ile ülkemizde kalabilmektedir. Türkiye'den uluslararası koruma talep eden Suriyelilere şartlı mülteci hakkının verilip verilmeyeceği Suriye'de yaşanan iç savaşta gelişmeler ve bu savaşın Suriye vatandaşları açısından doğurduğu neticeyle yakından ilişkilidir. Suriye'den Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşları için, geçici koruma statüsü tanınan bireylerin şartlı mülteci statüsü elde etmelerinin mümkün olduğu görülmektedir.

İltica hakkı iltica talebinde bulunan kişinin devlet tarafından ülkede kalmasına izin verilmesi o kişiyi geldiği yere göndermemesini ve yargılamamasını içermektedir¹⁷⁰. İltica kelimesinin temel anlamı ise aynı zamanda sığınmadır. İltica kişinin yaşadığı ülkeyi çeşitli baskılar ve zorbalıklar nedeniyle terk etmesi ve yabancı bir ülkeye giriş yapmak istemesi veya o ülkenin konsolosluk binasına, savaş gemilerine, devlet uçağına girerek o ülkeden koruma istemesidir¹⁷¹.

---

¹⁶⁹ İbrahim Kaya ve Esra Yılmaz Eren, "Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri", **SETA**, Ankara, 2015, s.30-32.

¹⁷⁰ Roman Boed, "The State Of The Right Of Asylum In International Law", **Duke Journal Of Comparative & International Law**, Cilt:5, Sayı:1, 1994, s.3.

¹⁷¹ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s.215.

Sığınmanın iki temel yönü vardır. Sığınma hem devletin iltica edene karşı görevlerini hem de sığınmacının iltica etme hakkını barındırır¹⁷². Sığınma talep edilen devlet kendi egemenlik hakkını kullanarak isterse ilticayı kabul eder isterse etmez. İltica bu anlamda devletin kendi kurallarına ve tercihlerine bağlı olarak değişir¹⁷³. Bu anlamda devletlerin tercihlerine göre iltica hakkı şekillenir¹⁷⁴. Bireyler açısından bakıldığında ise kişiler sığınma arama hakkına sahiptirler ve istedikleri zaman ülkelerini terk etme özgürlüğüne sahiptirler¹⁷⁵.

Uluslararası belgelerde özellikle İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde sığınma hakkı yerine terim olarak sığınma olanaklarından yararlanma hakkı ifadesi yer almaktadır. İltica genel olarak iki şekilde oluşmaktadır. Bunlar ülkesel ve diplomatik sığınma şeklindedir.

Kişi ülke sınırları dışında başka bir ülke topraklarına girerek sığınma talep ederse bu ülkesel sığınmadır. Ülkesel sığınma o ülkenin takdir yetkisine bağlıdır¹⁷⁶. Diplomatik sığınma ise bir ülkede kişinin yer değiştirmeden başka bir ülkenin temsilciliğine başvurmasıdır¹⁷⁷.

2.2.2. İkamet ve Seyahat Hakkı

Türkiye'deki Suriyelilerin ikamet ve seyahat hakları ile ilgili ışık tutacak olan temel yaklaşım 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirlenmiştir. Sözleşme gereğince bir mülteci hukuka uygun olarak bir ülkede yaşıyorsa o kişi ikamet edeceği yeri özgürce seçebilmektedir. Bu özgürlük gereğince kişi ülkesini istediği şekilde tek edebilir, ikamet edeceği yeri seçebilir ve ülkesine gönüllü olarak da geri dönebilmesini kapsamaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 13. maddesinde ise "*Herkes her devletin sınırları içinde hareket ve ikamet hakkına sahiptir.*" denilmiştir. Benzer

---

¹⁷² Işıl Özkan, Göç, **a.g.e.**, s.122.

¹⁷³ Guy S. Goodwin-Gill ve Jane McAdam, **The Refugee in International Law**, 3. Basım, Oxford University Press, Oxford, 2007, s. 359-365.

¹⁷⁴ Bülent Peker ve Mithat Sancar, **Mülteciler ve İltica Hakkı Yaşamın Kısındakilere Hoşgeldin Diyebilmek**, İnsan Hakları Derneği, Ankara, 2005, s. 8.

¹⁷⁵ Boed, **a.g.e.**, s. 7-8.

¹⁷⁶ Ender Canan Eroğlu ve Ruken Taşkiran, "Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt: 1, 2002, s. 106.

¹⁷⁷ **a.g.m.**, s.106.

şekilde Kişisel ve Siyasal Haklara Dair Sözleşme gereğince de bir devlet sınırında yasal olarak bulunan kişi o ülke sınırlarında istediği gibi hareket edebilir. Ancak bu haklar kullanılırken ulusal güvenlik, kamu düzeni, kamu sağlığı ya da kamu ahlakı ya da başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak için konulmuş olan kanunlara dikkat edilmesi gerekmektedir¹⁷⁸.

Anayasamızın 23. maddesi gereğince seyahat özgürlüğü ele alınmış vatandaş veya yabancı ayrımı yapılmaksızın herkes için bu özgürlük öngörülmüştür. Egemen devletler öncelikli olarak seyahat özgürlüğü nedeniyle yabancı kişinin ülkeye girişi için bir onay yetkisini kullanabilmektedir.

Ancak 16. madde gereğince de yabancılara yönelik çeşitli kısıtlamalar yapılabileceğinden bahsedilir. Yabancılara yönelik temel kısıtlamalar “*Yabancıların Türkiye’de ikamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun*” gereğince konulmaktadır. Güvenli Bölgeler Kanunu, Askeri Yasak Bölgeler ve Köy Kanunu gereğince yabancılara yönelik kısıtlamalar da mevcuttur.

Devletler, mültecilerin ülke içinde hareket etmelerine gerekli olmayan hiçbir kısıtlama getirmeyecek ve bu tür kısıtlamalar da mültecilerin bu ülkedeki statüleri belirleninceye kadar ve başka bir ülkeye geçiş için izin alınmaya kadar uygulanabilecektir. Bu bağlamda Türkiye sınırlarından geçiş yapan Suriyelilerin kayıt işlemleri *İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığı* tarafından gerçekleştirilmiştir.

2013 yılında yaygın olarak kayıt tesisleri faaliyete geçmiş, bu yolla 2014 yılında kayıt işlemleri ivedilik kazanmıştır. Bu tesislerde kayıt işlemi tamamlanan Suriyelilere “*geçici koruma kimlik belgesi*” tahsis edilmektedir. Fakat 2014 yılında yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 25. maddesi gereğince kayıt belgeleri ikamet izni ile eşdeğer kabul edilmemektedir. Dolayısıyla bu kişiler geçici koruma sonlanana kadar Türkiye’de kalma hakkı elde etmekle birlikte bu belge ikamet izni yerine geçmemektedir. Ancak geçici korumadan yararlanmak istemeyen Suriyeliler, diğer yabancılar ile eşit koşullar altında ikamet iznine başvurabilmektedir.

---

¹⁷⁸ İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, <https://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyanamesi.pdf> (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

2.2.3. Eğitim Hakkı

Eğitim hakkı birçok uluslararası anlaşma tarafından garanti edilen temel bir insan hakkıdır. Sadece yasal vatandaşların değil, yasal belgelere sahip olmayan herkesin eğitime ve eğitime bağlı her türlü hakkı sağlamak için bu metinlerden herhangi birine kolayca başvurabileceği izlenimi doğabilir.

Geçici koruma statüsünde olanlara hangi hakların tanınması gerektiği konusunda belirleyici ilkeler AB Geçici Koruma Yönergesi'nde yer almaktadır. Geçici koruma uygulanırken devletlerin, temel hak ve özgürlüklere ve geri göndermeme konusundaki yükümlülüklerine saygılı olması gerektiği belirtilmektedir. Yönergenin eğitim hakkını düzenleyen madde gereğince de on sekiz yaş altı çocuklar için eğitim zorunlu kılınırken on sekiz yaş üstü için buldukları ülkenin koşullarına bağlıdır denmiştir¹⁷⁹.

Türkiye'de bulunan Suriyelilere ilişkin haklar ise Geçici Koruma Yönetmeliği'nde düzenlenmiş bulunmaktadır. Yönetmeliğin 28. maddesi'nde Eğitim hizmetleri şu şekilde düzenlenmiştir: “ *Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Millî Eğitim Bakanlığının kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülür. Bu kapsamda; a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir. b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Millî Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür. c) Her yaş grubuna yönelik dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilir. (2) Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir. (3) Bu Yönetmelik kapsamında ülkemizde eğitim alan yabancılara, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren belge verilir. Farklı müfredatta eğitim alınmış ve belgelendirme yapılmış ise bu belgeler, Millî Eğitim Bakanlığı veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının ilgili birimleri tarafından değerlendirilir ve uygun bulunan seviyelere denklikleri yapılır. (4) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim*

---

¹⁷⁹ İbrahim Kaya ve Esra Yılmaz Eren, a.g.e., s.55-56.

faaliyetleriyle ilgili diğer usul ve esaslar, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir¹⁸⁰.”

Türkiye’ye gelen Suriyelilerin eğitim hizmetleri konusunda “*Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler*” başlıklı ilk genelge 26 Nisan 2013 tarihinde yayımlanmıştır. Kamplar haricinde şehirlerde yaşayan Suriyelilerin çocuklarına yönelik faaliyet gösteren mekanların durumlarının tespit edilmesi amacıyla genelge valiliklere gönderilmiştir. Bu konuda daha kapsamlı başka bir genelge ise, 26 Eylül 2013 tarihinde “*Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri*” başlığıyla yayımlanmıştır. Bu genelgenin temel amacı ise Türkiye’deki Suriyelilerin okul çağındaki çocukların eğitimleri ile ilgili faaliyetler konusunda belirli bir standart oluşturmak ve ortak hareket edilmesinin sağlanmasıdır. Genelgede bu amaca yönelik gerçekleştirilecek ana kriterler ve genel çerçeve belirlenmiştir.

23 Eylül 2014 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, “*Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri*” başlıklı bir genelge yayınlamıştır¹⁸¹. Bu genelgenin 2. maddesinin vurguladığı şekli ile bakanlık bünyesinde Bakanlık Müsteşarlığı’nın koordinasyonunda bir komisyon oluşturulması planlanmıştır. Komisyon görevleri ise maddeler halinde açıklanmıştır. Yabancıların eğitim-öğretim ihtiyaçları ile ilgili durumu gösterir raporlar hazırlamak, söz konusu durum ile ilgili çalışmalar yürüten ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar ile koordinasyonu sağlamak birinci görev kabul edilmiştir. Komisyonun ikinci görevi ise bakanlığa bağlı her tür ve derecedeki eğitim kurumu ile kriz durumlarında geçici olarak oluşturulan merkezlerde, yabancılara yönelik olarak yürütülen eğitim çalışmaları ile ilgili gerekli izleme ve raporlama çalışmalarını yürütmek olarak belirlenmiştir.

Aynı Genelge’de illerde de komisyonlar oluşturulması planlanmıştır. Türkiye’ye gelen Suriyeliler arasında eğitim konusunda tecrübeli olanların komisyonlara davet edilebilecekleri açıklanmıştır. Barınma merkezlerinde geçici

---

¹⁸⁰ Geçici Koruma Yönetmeliği, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf (Erişim Tarihi: 01.04.2019)

¹⁸¹ MEB, <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> (Erişim Tarihi: 12.06.2018)

eğitim merkezlerinin kurulabilmesi ve deneyim sahibi Suriyelilerden uygun şartlara haiz olanların geçici eğitim merkezlerinde eğitim faaliyetlerine iştirak etmelerine olanak tanınması hükme bağlanmaktadır. Belgesi olan ve olmayan öğrencilerin denkliklerinin ve seviyelerinin tespit edilmesi ve uygun sınıflarda öğrenimlerine devam etmelerinin sağlanması işlevi komisyonların uhdesine bırakılmıştır. Geçici eğitim merkezlerinde görev alacak usta öğreticilerin ve öğretmenlerin il komisyonlarına tespit edilmesi karara bağlanmaktadır. 22 Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 28. maddesinde Suriyelilerin eğitim konularına dair ereve esas olarak ayrıntıları ile açıklanmaktadır.

2.2.3.1. Türkiye'deki Suriyeli Okul ağındaki Gençlerin Durumu

2011'den bu yana Türkiye yoğun bir Suriyeli göçmen akınına uğramaktadır. Bu rakam Aralık 2018 verilerine göre üç milyon altı yüz on sekiz bin altı yüz yirmi dört olarak belirlenmiştir. Bu rakamın içinde ise sayısı azımsanmayacak kadar okul çağında ocuk bulunmaktadır. Bu sayı son olarak güncellenmiş ve G İdaresi Genel Mdrlđđ tarafından aşşağdaki tabloda ilan edilmiştir.

şekil 2.1. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Mdrlđđ Tarafından 20 Aralık 2018 itibariyle Suriyelilerin Sayısal Verileri

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.963.553	1.655.071	3.618.624
0-4	302.555	282.726	585.281
5-9	246.797	231.619	478.416
10-18	354.313	305.463	659.776
19-24	320.770	225.434	546.204
25-29	197.502	141.580	339.082
30-34	162.778	121.021	283.799
35-44	189.830	159.276	349.106
45-59	134.999	129.827	264.826
60-90+	54.009	59.125	113.134

Kaynak: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi:06.01.2019)

Bu verilerden yola çıkıldığında güncel Suriyeli sayısına göre Türkiye'de okul çağında olan Suriyeli sayısı toplamda 1.684,396 milyondur. Bu rakamın 546.204 bini niversite çağındaki gençlerdir. Suriyeliler için uygulanan açık kapı politikasından

bu yana geçen zamandaki veriler gösteriyor ki Suriyeliler ülkemizde misafir olmaktan çok artık kalıcı hale gelmektedir ve sayıları her geçen gün artmaktadır¹⁸².

Suriyelilere yönelik uygulanan eğitim politikaları ve programları çok önem arz etmektedir. Okul çağındaki bu gençlerin iyi eğitim alabilmesi ve gelecekte Türkiye için bir çalışan güç olabilmeleri için önemli adımların atılması gerektiğinin en önemli göstergesidir.

2.2.3.2 Suriyeli Çocukların Türkiye'deki Eğitim Hakları

Türkiye'de bulunan Suriyeliler ile alakalı en önemli hukuki problem öncelikle onlara nasıl hitap edileceği meselesidir. Suriyelilere yönelik yapılan mülteci ve sığınmacı ifadeleri öncelikle gerçeği ifade etmemektedir. Çünkü Türkiye'deki Suriyeliler hukuki olarak 2014 yılında çıkarılan YUKK ile geçici koruma kapsamına alınmışlardır. 2011'den beri Türkiye'ye gelen misafir Suriyeli çocukların eğitimine yönelik atılan ilk önemli adım 2014 yılında olmuştur. Daha önce kısa vadeli programlar ve hatta Arapça eğitim sistemi oluşturulmuşken daha sonra bu sistem değişmiş ve devlet okullarında Türkçe eğitim verilmesi karar verilmiştir¹⁸³.

Suriye'deki savaştan kaçanların sayısı gün geçtikçe artmaya başlamış bu süreçte öncelikle sağlık ihtiyaçlarına odaklanılmıştır. Fakat Suriyeli çocukların bu süre zarfında eğitimden uzak kalması yüzünden Türkiye için sosyo kültürel sorunların daha çok artacağı öngörülmüştür. Göç nedeniyle ülkemize sığınan Suriyeli çocuklar için eğitim alanında yapılacak kamu politikaları da önemli bir hale gelmektedir.¹⁸⁴ Bu nedenle MEB tarafından "*Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler*" başlıklı bir genelge yayınlanmış bu belge MEB tarafından konu ile alakalı atılan ilk resmi ve önemli adım olmuştur.

---

¹⁸² Turkey's Syrian Refugees, Report no:49, 2015, <http://file.setav.org/Files> (Erişim Tarihi: 12.07.2017)

¹⁸³ "Diñer: Oyunun Kuralı Değişmemeli", <http://www.dunyabulteni.net/servisler/> (Erişim Tarihi: 03.05.2017)

¹⁸⁴ Veysel Babahanoğlu, Kamu Politikası Bağlamında İran ve Enerji Politikalarının Karşılaştırılması: İşbirliğine Yönelik Fırsat ve Engeller Üzerinden Bir Değerlendirme, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl:5, Sayı:57, s.407.

Türkiye birçok uluslararası sözleşmeye taraftır ve mülteci ve sığınmacılara yönelik politikalar üretmek yükümlülüğüne sahiptir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye ise bu yükümlülükleri yerine getirmek durumundadır. Bununla beraber 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda uyuğuna bakılmaksızın her çocuğun koruma haklarından yararlanabileceği ve devletin bu konuda görevli olduğundan bahsedilir¹⁸⁵.

Hukuk sistemimiz çocukların eğitim hakkını korumaktadır. Özellikle anayasamızda 42. maddesinde eğitim hakkından bahsedilmektedir. Bu madde gereğince kimsenin eğitim hakkından mahrum bırakılmayacağı ve maddi imkanı olmayan başarılı öğrencilerin burslar yoluyla destekleneceğinden bahsedilir. Bu haktan bahsederken de vatandaş-yabancı ayrımı yapılmamaktadır. Eğitim hakkı Türkiye'de bulunan Suriyeli çocuklar ve gençler için önem arz etmektedir. Türkiye Suriyeli göçü sonrasında da Suriyeli çocukların eğitimleri için kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile beraber çalışmıştır¹⁸⁶

Bu anlamda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi de eğitim hakkından genel olarak bahsetmektedir. Temel eğitim parasızdır ve herkes eğitim hakkına sahiptir. İlköğretim herkese zorunludur ve mesleki ve teknik eğitim isteyen herkese açıktır. Kişilerin yetenekleri doğrultusunda da yüksek öğrenim hizmetinden herkes yararlanabilir¹⁸⁷.

2.2.4. Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı yeni bir hak değildir. Uluslararası toplum tarafından da adil yargılanma hakkı temel bir insan hakkı olarak tanınmıştır. Konu ile ilgili genel standartlar yine insan hakları belgelerinden faydalanılarak tanımlanabilir. Bireyin maddi ve manevi varlığı yıpratıcı ceza ve küçük düşürücü işlemlerin yasaklanması, keyfi olarak yakalanması ve tutuklanmasına karşı korunması ve tüm

---

¹⁸⁵ Çocuk Hakları Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> (Erişim Tarihi: 13.05.2017)

¹⁸⁶ Veysel Babahanoğlu, Kamu Politikası Perspektifinden Suriyeli Sığınmacı Sorununun Türkiye'ye Yansımaları ve Sığınmacıların Eğitim Sorunsalı, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl:6, Sayı:84, 2018, s.485.

¹⁸⁷ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> (Erişim Tarihi: 09.01.2018)

bu hakları güvence altına alacak usul kuralları oluşturmak bir prosedür ile gerçekleştirilebilir.

Adil yargılanma hakkı, somut ve ayrıntılı bir şekilde açıklandığı bir belge olan İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 61. maddesinde belirtildiği gibi tamamen yasa ile oluşturulmuş tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma ile makul bir süre içinde açık duruşma ve hakkaniyete uygun bir biçimde dinlenilerek kararın kamuya açık olarak verilmesinin yanında kişiye yönlendirilen suçlamaların açıklanması bir avukat tarafından savunmasını sağlamak ve anlayabileceği bir dilde tercüme yapılmasının sağlanması, maddi imkanları yoksa ücretsiz hukuki yardım alınmasının sağlanması gibi haklar ayrıntılı olarak belirtilmiştir¹⁸⁸.

Bu düzenlemelerin mülteciler açısından anlamı, kanunların tanıdığı hukuki yollara erişim imkanının basitliği, hak ve yükümlülüklerine ilişkin rehberlik hizmetlerinin ve sığınma başvurusunun yapılabilmesi için gerekli zamanın tanınması, ve bir tercümana sahip olunması anlamına gelir. Bu ilkelerin yaşama geçirilmesinin mültecilerin sığınma hakkını kullanmaları açısından büyük öneme sahip olduğu açıktır.

Yabancı kişilerin Türkiye'de mahkemelerde sahip oldukları haklar üç buçuk milyon Suriyeli sığınmacı açısından önem arz etmektedir. Türkiye'deki yabancılar şikayetçi olmak, dava açmak, icra takibinde bulunma gibi çeşitli haklara sahiptir. Adil yargılanma konusunda Türk vatandaşları ve yabancılar kanun önünde eşittir. Çünkü Devletler Özel Hukuku'nda ayrımcılık yasağı vardır ve bu da bir haktır¹⁸⁹.

Adil yargılanmanın temel esası karşılıklılık esasına dayanmaktadır. Bir Türk hakimi yabancı kişi olan davacı kişinin davaya katılanın icra takibi durumunda yabancı kişinin ülkesi ile Türkiye arasında karşılıklılık anlaşması varsa bu kişiler dava masrafindan muaf olurlar¹⁹⁰. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin devletler özel hukuku açısından en önemli etkisi mahkemeye erişim hakkıdır. Avrupa İnsan

---

¹⁸⁸ Yeliz Şahin, Küreselleşme Sürecinde İnsan Hakları; Sığınma Hakkı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2004, s.113.

¹⁸⁹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi,

<http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainسانhaklarisozlesmesi.pdf> (Erişim Tarihi: 12.04.2017)

¹⁹⁰ Yabancılar Dair Hukuki Düzenlemeler, <http://mesutiskenderoglu.av.tr/category/makaleler/> (Erişim Tarihi: 06.08.2018)

Hakları Mahkemesi'ne göre mahkemelere erişim hakkı herkese verilmiştir. Yabancı davacı kişiler davasını taraf devletlerden birinde açtığında o devletin yargı yetkisi egemen olacaktır.

Devletler Özel Hukuku, yabancı kişilerin hangi mahkemeye bağlı olduğunu belirlemektedir ve 4. madde gereğince vatansızlar ve mülteciler hakkında yerleşim yeri bulunmadığı hallerde mutad mesken, o da yok ise dava tarihinde bulunduğu ülke hukuku uygulanır ifadesi yer almaktadır.

Devletler Özel Hukuku 34. madde gereğince haksız fiil nedeniyle oluşan borçlar bakımından haksız fiilin işlendiği ülke hukuku geçerli olacaktır. Eğer haksız fiilin işlendiği yer ile zararın meydana geldiği yer farklı ülkeler olması halinde ise zararın meydana geldiği yer hukuku uygulanacaktır.

Yabancıların kişi halleri bakımından davaların açıklandığı 42. madde gereğince Türkiye'de yerleşim yeri olmayan yabancı ile alakalı vesayet, kayımlık, gaiplik ve ölmüş sayılma halleri ilgilinin Türkiye'de yerleşim yeri, eğer yerleşik değil ise o halde mallarının bulunduğu yer olacaktır.

2.2.4.1. Türk Hukukunda Yabancıların Adil Yargılanma Hakkı

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) madde 57/7 ve 81. madde gereğince avukatlık hizmetleri ve sınır dışı etmek üzere idari gözetim ve denetimden bahsedilmektedir. Mülteciler, sığınmacılar ve yabancılara yönelik adli yardım hizmetleri ile alakalı 1136 sayılı Avukatlık Kanunu da önem arz etmektedir. Avukatlık kanununda adli yardım hizmetlerinden bahsedilmektedir.

Yabancı kişinin adli yardım kapsamında ücretsiz olarak avukatlık hizmetinden faydalanması için adli yardıma başvuran kişinin bu hizmetten hukuki yararının olması ve avukatlık ücretini karşılayamayacak durumda olması gerekir. Bu koşulları taşıyan yabancı kişiler buldukları yer barosuna, uyuşmazlık veya dava başka bir ilde ise o ildeki baroya başvurarak ücretsiz avukatlık hizmetinden faydalanabilir.

Yabancı kişinin baroya bizzat başvurusu yanında kişinin başvuru yapamayacağı durumda yakınları da onun adına adli yardıma başvurabilir. Avukatlık Kanunu ve Adli Yardım Yönergesi'nde kişinin bizzat başvuru şartı aranmaz. Yapılan

araştırmalara göre Geri Gönderme Merkezi ve Gç İdaresi Genel Mdrlg aracılığıyla adli yardım için başvuran yabancı sayısı çok azdır. Bunun sebebi olarak da bu kişilerin adli yardım haklarından haberdar olmaması ve bilse dahi hangi telefonu araması veya ne yapması gerektiğini net olarak bilmemesi temel nedendir¹⁹¹. Sorunların zm için yabancı kişilerin Geri Gönderme Merkezi ve özellikle Gç İdaresi Genel Mdrlg tarafından bilgilendirilmesi gerekmektedir.

YUKK 57/6 ve 68/7 gereğince yabancı kişilerin veya idari gözetim altında olan kişilerin dilekçe hakkının olduğundan bahsedilmektedir. Dilekçe hakkının kullanılmasına dair kanun gereğince de yabancı kişiler karşılıklılık esası gereğince dilekçelerin Türkçe yazılması koşuluyla bu haklardan faydalanabilirler.

Yabancı kişilerin daha önce avukatlarına vekalet vermeleri süreci zor olmuş hem masraflı hem de uzun süreçler gerektirmiştir. Ancak 2014 yılında Türkiye Noterler Birliği tarafından çıkarılan genelge ile yabancı bazı kişilerin noterden vekalet çıkarma işleri kolaylaştırılmıştır. Buna göre Gç İdaresi İl Müdürlükleri aracılığıyla alınan ikamet izin belgesi, vatansız kişi kimlik belgesi, uluslararası koruma başvuru sahibi kayıt belgesi, uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgesi, uluslararası koruma statü sahibi kimlik belgesi sahibi olan kişiler noterlerden herhangi bir tercüme olmasına gerek kalmadan vekaletname ıkarabilirler¹⁹².

2.2.5. Din zgrlg

İnsan hakları konusunda en belirleyici sözleşme olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 18. madde gereğince din zgrlgnden bahsedilmektedir. Sözleşme gereğince herkes din ve vicdan zgrlgne sahiptir. Mültecilerle ilgili olarak 1951 Sözleşmesi gereğince din ve vicdan zgrlg açıklanmıştır. Sözleşmeye taraf olan devletler ülkelerinde bulunan mültecilerin dini görevlerini yerine getirmelerinde en az vatandaşlarına verdikleri hak ve özgürlük kadar hak tanıyacaklardır. Kendi vatandaşlarına farklı dinler bakımından tanıdığı zgrlg mültecilere de

¹⁹¹ İzmir Geri Gönderme Merkezlerinde Adalete Erişim Hakkı erevesinde Yaşanan Sorunlar, <https://www.asylumineurope.org/sites/default/files/resources/izmir-geri-gonderme-merkezlerinde-adalete-erisim-hakki-cercevesinde-yasanan-sorunlar2017713112147450.pdf> (Erişim Hakkı: 01.09.2018)

¹⁹² Türkiye Noterler Birliği, <https://portal.tnb.org.tr/Sayfalar/Genelgeler.aspx> (Erişim Hakkı: 07.06.2018)

tanıyacaktır. Denilebilir ki ilgi çekici bir biçimde sözleşmede dile getirilen ilk norm, kişilerin dinlerinin gereğini yerine getirmede ve çocuklarının dinsel eğitimi konusundaki özgürlük hakkıdır¹⁹³.

Sözleşmedeki din anlayışı, semavi olsun veya olmasın herhangi bir inanç sistemine girmiş veya hiçbir dini kabul etmeyen bir bireyin bu inancından dolayı karşılaştığı baskı ve zulmü belirtmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve birçok uluslararası sözleşme mutlak şekilde din ve vicdan özgürlüğünü temel bir insan hakkı şeklinde kabul etmiştir. 1981 tarihli Din veya İnanca Dayalı Her Türü Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılığın Kaldırılması Bildirisi bu özgürlük muhtevasının kapsamı ile ilgili daha detaylı düzenlemeler kapsamakta ve ilgili devletlere yükümlülükler getirmektedir¹⁹⁴.

1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği'nde 18.madde gereğince mülteci ve sığınmacılara yönelik dini serbestlik ifadesinden bahsedilmektedir. Bu ifadeye göre mülteci ve sığınmacılar buldukları yerde ilgili valilik tarafından belirlenen disiplin koşulları çerçevesinde içinde buldukları dini mezhebin ibadet ve ayinlerini gerçekleştirme hakkına sahiptir. Yasa gereğince bu amaç doğrultusunda ilgili yerler bu ibadet ve ayinler için tesis edilmektedir¹⁹⁵.

2.2.6. Örgütlenme Hakkı

Uluslararası insan hakları hukuku kapsamı içerisinde yer alan ve temel haklardan biri olan örgütlenme hakkı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası antlaşmalar tarafından korunmaktadır. Bununla birlikte mutlak haklar arasında yer almayan örgütlenme özgürlüğünün sınırlanması da mümkündür. İnsan haklarının sınırlanması, tüm hak ve özgürlüklerin kullanımının güvence altına alınması bakımından oldukça önemlidir. Sınırlama rejimi temel hak ve özgürlüklerin nasıl ne kadar ve hangi durumlarda

---

¹⁹³ İbrahim Kaboğlu, **Özgürlükler Hukuku, İnsan Haklarının Yapısı Üzerine Bir Deneme**, Afa Yayınları, İstanbul, 1993, s.200.

¹⁹⁴ Ersan Barkın, "1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi", **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:1, 2014, s.340.

¹⁹⁵ 1994 Yönetmeliği, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf> (Erişim Tarihi: 19.06.2018)

sınırlanabileceğini, başka bir ifadeyle sınırlamanın sınırını belirlemektedir. Uluslararası standartlarla uyumlu bir sınırlama rejiminin varlığı devlet tarafından bir hakka getirilecek sınırlamaların keyfi olmasını engellemekte ve sınırlamaya bir sınır getirildiği için hak ve özgürlüklere bir güvence oluşturmaktadır¹⁹⁶.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 20. maddesinde örgütlenme hakkında bahseder. Buna göre herkes toplanma ve örgütlenme hakkına barışçıl olması şartı ile sahiptir. Kişisel ve Siyasal Haklara Dair Uluslararası Sözleşme'nin toplanma özgürlüğü başlıklı 21. maddesinde ise bu hak detaylı olarak açıklanmıştır. Toplanma ve örgütlenme özgürlüğü hak olarak korunmaktadır. Ancak kamu güvenliği, kamu sağlığı, genel ahlak gibi demokratik toplum gerekleri dışında başka sebeplerle bu hak engellenemez. 1951 Sözleşmesi ise mültecilerin örgütlenme hakkı düzenlenmiştir. Bu sözleşme gereğince yabancılar ve mülteciler siyasi veya kazanç maksadı taşımadan derneklerde ve diğer sendikalarda örgütlenme hakkına sahiptir. Bu hak diğer yabancılar da eşit şekilde verilmektedir.¹⁹⁷

Örgütlenme özgürlüğü uluslararası hukuk tarafından da desteklenen yabancılar yönelik bir haktır. Türkiye'de yabancı uyruklu STK'lar gerekli şartları taşıdıkları halde faaliyet gösterebilirler. Yabancı STK'ların örgütlenmesi ve faaliyet işlemleri Dernekler Kanunu'nda mevcuttur. Buna göre Dernekler Kanunu 5. madde gereğince yabancı derneklerin Dışişleri Bakanlığı görüşü ve İçişleri Bakanlığı'nın izni ile kurulabileceği ve faaliyetlerine devam edebileceği belirtilmiştir. Yabancı STK'ların kurulmasına yönelik yürütmenin elinde güçlü bir yetki olduğu ve İçişleri Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı tarafından gerekçe göstermeden bu STK'ların görevine son verilebilmektedir. Ayrıca Türkiye'de kurulan yabancı STK'lar Türkiye'de yardım toplayabilmek için "Türkiye'de Faaliyette Bulunma İzni" almaları gerekir¹⁹⁸.

---

¹⁹⁶ Yeliz Şahin, a.g.e., s.108

¹⁹⁷ Cenevre'de 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Tasdiki Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km_00002024ss0053.pdf (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

¹⁹⁸ TÜSEV Atölye, Örgütlenme Özgürlüğü Açısından Yabancı STK'ların Kayıt Süreçleri, <http://www.civicspace.eu/wp-content/uploads/2017/10/OrgutlenmeBilgiNotu.09.04.15.pdf> (Erişim Tarihi: 12.09.2017)

2.2.7. Mülkiyet Hakkı

Mültecilerin mülkiyet haklarına ilişkin uygulama ve deneyimlerden bugüne kadar derlenmiş ve analiz edilmiş nispeten az bilgi bulunmaktadır. Ancak, özellikle bazı kısıtlamalar, kullanılan alternatif çözümler ve bazı ülkelerde mülkiyet haklarının nasıl ele alındığı konusunda genel kalıplar mevcuttur. Çoğu ülkede mültecilerin diğer yabancılar gibi satın almasına izin verilir.

Mültecilerin fikri ve sınai mülkiyet hakları ile ilgili temel düzenleme 1951 Sözleşmesi'nin 13. ve 14. maddelerinde ele alınmıştır. Buna göre gayrimenkul ve menkul edinme hakkı mültecilere diğer yabancılar tarafından daha az olmamak üzere tanınır. Mülteciler mülkiyet haklarından her halde o ülke vatandaşları gibi yararlanır. Mülteci başka bir taraf ülkede ise o halde sürekli ikametgahının olduğu ülke haklarından her halde o ülke vatandaşları kadar yararlanacaktır.

Mültecilerin mülkiyet hakkı konusuna Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde önemli bir madde vardır. Bu maddede mülteci, sığınmacı, vatansız gibi ülkedeki tüm yabancıların herhangi bir mülkiyet hakkı ihlalinde o ülkenin bağlı olduğu AIHM nezdinde dava açma hakkı vardır¹⁹⁹. Örneğin mahkeme yabancıların Türkiye'de taşınmaz edinmeleri konusunda yabancı kişiler tarafından açılan davaları karara bağlamıştır.

Yabancıların Tapu Kanunu 35. maddesinde yapılan değişiklik ile *Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinme Hakkı* düzenlenmiştir. Buna göre yabancıların ülkemizde taşınmaz mal edinmede karşılıklılık esası kaldırılmıştır. Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen ülkeler dahilinde yabancı kişiler Türkiye'de taşınmaz sahibi olabilirler. Bunun için gerekli belgeleri toplayan yabancı gerçek veya tüzel kişiler ilgili kurumlara başvuruda bulunur.

Buradaki değişiklikte Suriye vatandaşları hariç Arap ve İslam ülkeleri vatandaşlarının Türkiye'den taşınmaz mal edinme hakkı sağlanmıştır. Buna göre daha önce Bakanlar Kurulu'na ait olan taşınmaz mal edinme hakkını sınırlama yetkisi en son anayasa değişikliği sonrasında Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Tapu

---

¹⁹⁹ Mehmet Akif Poroy, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Başvurucu ve Mağdurluk Statüsü", **TBB Dergisi**, Sayı: 66, 2006, s. 123.

Kanunu'na göre yabancı uyruklu kişilerin edindikleri taşınmazlar ile bağımsız ve sınırlı nitelikteki sınırlı aynı hakların toplam alanı otuz hektarı geçemez. Cumhurbaşkanı, ülke genelinde edinilebilen bu hektar miktarını iki katına kadar arttırmaya yetkilidir.

Yabancı kişiler askeri yasak bölge ve güvenlik bölgelerinde taşınmaz satın alma ve kiralama işlemi gerçekleştiremez. Ancak yasak olmayan askeri ve özel güvenliğe ait bölgelerde taşınmaz mal edinimi için de izin almaları gerekir. Ön başvurudan önce ilgili askeri makamlara yabancı gerçek kişiye taşınmaz mal satışının sakıncalı olup olmadığı sorulmaktadır. Bu başvuru cevabı 1-3 ay içerisinde ilgili makamlar tarafından cevaplanır. Eğer yabancı kişinin taşınmaz mal edinme başvurusu red olursa o işlemin yapıldığı Tapu Müdürlüğü'nün bulunduğu bölge müdürlüklerine itiraz başvurusu yapılabilir. Ayrıca yabancı kişilerin Türkiye'de taşınmaz mal edinebilmesi için ikamet izni olmasına gerek yoktur.

Taraflar arasında taşınmaz alımı ile alakalı bir uyuşmazlık durumunda ise adli mercilere bildirilir ve sorun Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerinde çözülür. Yabancı kişilerin Türkiye'de boş arazi ediniminden itibaren iki yıl içerisinde yapılacak projeleri ilgili bakanlığa ibraz etmeleri gerekmektedir. Yabancı bir kişiye ait özel mülkiyetin toplam alanı o ilçede bulunan özel mülkiyete ait arazinin %10'unu da geçemez.

2.2.8. Çalışma Hakkı

Mülteciler ve sığınmacılar için çalışma hakkı diğer haklar içinde daha önemli bir yere sahiptir. Ülkemizdeki yabancılar ve elbete Suriyeliler yaşamlarına devam edebilmek için çalışmak ve maddi olarak hayatlarını devam ettirmek zorunda kalmışlardır. Sığındıkları ülkede Suriyeliler maddi olarak destek ve yardım alsalar da bu yardımlar belirli oranda sürdürülebilir olmuştur. Kişinin sığındığı ülkeden bağımsız olarak tek başına ayakta durabilmesi hem kendi hem de sığındığı ülke açısından önemli hale gelmiştir²⁰⁰.

---

²⁰⁰ Bülent Çiçekli, a.g.e., s. 348.

Çalışma şartları açısından ele alındığında Suriyeliler hukuki bakımdan geçici koruma kapsamında değerlendirilmiştir²⁰¹. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Suriyeliler ilk defa geçici koruma statüsü kazanmıştır²⁰². YUKK'da geçici koruma ile ilgili yapılan tanımda ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara sağlanabilen koruma tanımı yapılmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği olarak adlandırılan kanunda Suriyelilerin Türkiye'de kabul koşulları burada kalış şartları gibi hususlar düzenlenmiştir.

Suriyeliler açısından sadece geçici koruma değil bunun yanında bazı özel yönetmelikler de düzenlenmiştir. Bu yönetmeliklerden bazıları şunlardır: Uluslararası İşgücü Kanunu (UİK), Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, Turkuaz Kart Yönetmeliği.

2.2.8.1.Uluslararası Hukukta Suriyelilerin Çalışma Hakkı

Çalışma hakkı uluslararası hukukta geniş bir şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin en temelinde 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi yer almaktadır. Herkes ifadesi burada tüm dünya vatandaşlarını kapsadığından Türkiye'deki Suriyelilerin hakları bakımından da önem arz etmektedir. Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi çalışma hakkından söz etmektedir. Sözleşme gereğince herkes istediği işi seçme ve o işte çalışma özgürlüğüne sahiptir ve bu hak sözleşmeye taraf ülkeler tarafından güvence altına alınmıştır²⁰³.

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme içerisinde de çalışma hakkından geniş olarak bahsedilmektedir. Sözleşme gereğince de adil çalışma koşulları, eşit işe eşit ücret kuralı, işini özgürce seçmek gibi çalışma hakkı ile ilgili ayrıntılı maddeler barındırmaktadır. Mültecilerin Hukuki Durumuna

---

²⁰¹ Nuray Ekşi, "Suriyelilere Toplu Olarak Türk Vatandaşlığı Verilebilir Mi?", **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 89, S. 2, 2015, s. 196- 202.

²⁰² Mustafa Erdoğan , **Türkiye'deki Suriyeliler-Toplumsal Kabul ve Uyum**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 58.

²⁰³ P. Mathew, **Reworking The Relationship Between Asylum And Employment**, Routledge Yayınevi, Londra, 2012, s. 160.

Dair Sözleşme (1951 Mülteciler Sözleşmesi) içerisinde de çalışma hakkı düzenlenmiştir. Anlaşma gereğince Suriye'den gelenler Türkiye'de mülteci statüsünde değerlendirilmemektedir çünkü Türkiye anlaşmayı coğrafi çekince ile kabul etmiştir. Ancak anlaşma içerisinde çalışma hakları bakımından yabancılar ve mültecilerin aynı düzeyde güvence altında tutulduğu görülmektedir. Bu anlamda çalışma hakkı açısından ev sahibi ülkenin yabancılar getireceği kısıtlamalar mülteciler açısından da geçerli olacaktır²⁰⁴.

1951 Mülteciler Sözleşmesi içerisinde ücretli işte çalışanlar başlığı altında yapılan bir düzenleme, Türk hukukundaki YUKK tarafından yapılan düzenlemeye benzemektedir. Sözleşmenin 17. maddesi gereğince ev sahibi ülke bazı şartları taşıyan kişilere, ulusal işgücü piyasasını korumak amacıyla tedbir uygulanmayacağından bahsetmektedir²⁰⁵. Sözleşmede ev sahibi ülke açısından ülkesinde üç yıl ikamet etmiş, ikamet ettiği ülkenin vatandaşı ile evli olan ve eşini terk etmemiş olan ikamet ettiği ülkenin vatandaşlığını kazanmış bir ya da birden fazla çocuğu olan mültecilere çalışma hakkı ile alakalı tedbir uygulanmayacaktır. Sözleşmeye taraf ülkeler, yabancılar yönelik çalışacakları işleri özgürce seçmekte ve bunun kabulü konusunda özgürlükler sunmaktadır²⁰⁶.

2.2.8.2. Türk Hukukunda Suriyelilerin Çalışma Hakları

Türk hukukunda yabancılar ve elbette Suriyelilerin çalışma hakkı ve onların hukuki statüsü ile ilgili yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Mülteciler açısından en önemli belge olan 1951 Mülteci Sözleşmesi'ni Türkiye, coğrafi ve zaman sınırlaması koyarak kabul etmiştir. Ülkemiz 1967 Protokolü ile zaman sınırlamasını kaldırmış olsa da hala coğrafi çekince devam etmektedir.

Suriyeliler 1951 Mülteci Sözleşmesi'ni bu coğrafi çekince ile kabul ettiği için Avrupa dışından gelenler mülteci olarak kabul edilmemektedir. Sığınmacı tanımında

---

²⁰⁴ Çiğdem Altınışik ve Mehmet Şahin Yıldırım, **Mülteci Haklarının Korunması**, Ankara Barosu Yayınları, 2002, s. 127.

²⁰⁵ Edwards, A., Article 17- **Wage-Earning Employment / Professions Salariees**, The 1951 Convention Relating To The Status of Refugees and Its 1967 Protocol- A Commentary. (Ed: A. Zimmermann), Oxford Üniversitesi Yayınları, New York, 2011, s. 957.

²⁰⁶ Bülent Tanör ve N. Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 187-188.

ise bir kişi irkı, dini, milliyeti gereğince işkence gormekten korkuyorsa, ülkesinin dışında bulunup haklı sebeplerde ülkesine donemiyorsa ve işkence korkusu nedeniyle donmek istemiyorsa, uyruğu yoksa ve ikamet ettiği yerden uzaksa sığınmacı olarak tanımlanabilir. Bu ifadelerden de gorldğ üzere Suriyeliler coğrafi çekince nedeniyle mülteci değil “geçici koruma statüsü” içerisinde “sığınmacı” olarak deđerlendirilir²⁰⁷.

Suriyelilerin savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınmış olmaları birçok sosyal sorunu da beraberinde getirmiştir. Ancak hayatlarını devam ettirebilmeleri için çalışmak zorunda olmaları nedeniyle çalışma hakkı ve bu alandaki sorunlar daha önemli hale gelmektedir. Bu kişiler için kendi kendine yaşamını idam ettirebilme ve sosyal hayata uyum konusu önemli hale gelmiřtir²⁰⁸.

Türkiye’de 2011 yılından beri toplamda yedi sene içinde üç milyon üzerinde Suriyeli lkemize giriş yapmıřtır²⁰⁹. 2017 verilerine gore bu üç milyon kişinin iki buçuk milyonu barınma merkezleri dışında hayatını devam ettirmektedir. Bu nedenle ülkemizdeki emek sömürüsünü de engellemek ve çalışmak zorunda olan Suriyelilere yönelik çalışma hukuku alanındaki düzenlemeler önem arz etmektedir²¹⁰.

Türkiye Cumhuriyeti anayasası açısından çalışma hakkı herkes için tanınmıştır. Ancak bazı haklar yabancılar için sınırlanabilmektedir²¹¹. Anayasamızda sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler başlığı altında çalışma hakkı dzenlenmiřtir²¹². Bu düzenlemeye gore çalışma, hem vatandaş hem de yabancı kişilerin hakkı ve ödevidir, devlet çalışanların hayat standartlarını korumak, onları desteklemek, teşvik etmek ve işsizliği korumak adına gerekli tedbirleri alır ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca anayasada kimsenin yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmayacağı ifade edilmektedir. Bu kanun maddesi özellikle

---

²⁰⁷ Tefvik Odman , **a.g.e.**, s. 165

²⁰⁸ iekli, **a.g.e.**, s. 348

²⁰⁹“Go İstatistikleri”, İçişleri Bakanlığı Go İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi, <http://www.goc.gov.tr> (Erişim Tarihi: 08.06.2018)

²¹⁰ Erdoğan, **a.g.e.**, s.82

²¹¹ Rona Aybay , **İnsan hakları hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s.62

²¹² İbrahim Kaboğlu , **Anayasa Hukuku (Genel Esaslar)** , Legal Yayınevi, İstanbul, 2013, s.9

ülkemizdeki çocuk Suriyeli işçi çalıştırılması sorunu ve çözümü açısından önem arz etmektedir.

Anayasamızın 55. maddesi ise Suriyelilerin en önemli problemlerinden olan ücrette adalet ile alakalı maddeler içerir ve buna göre devletin çalışanların yaptığı işe uygun olan ve adaletli bir ücret elde etmeleri için çalışır ve diğer sosyal yardımları almaları için düzenlemeler yapar ifadesine yer verilir. Anayasamızda çalışma hakkı ve ödevi maddesi gerek vatandaşlar gerekse yabancılar için ortak uygulanır ve bu hakkın kullanılmasında da devletin sorumluluğu da ifade edilir²¹³.

Suriyelilerin hukuki statüsü durumunda meydana gelen hukuki boşluktan dolayı 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çalışma şartlarından ve sosyal haklardan bahsetmektedir. YUKK açısından çalışma hakkı her statü sahibi için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Mülteci veya ikincil koruma statüsüne sahip kişiler sahip oldukları kimlik belgesini aynı zamanda çalışma belgesi olarak kullanabilecek ve bu durum kimlik belgesi üzerinde belirtilecektir. Mülteciler ve ikincil korumaya tabi kişiler bu hakka sahip oldukları andan itibaren bağımlı veya bağımsız olarak istedikleri meslek dalında çalışabileceklerdir²¹⁴.

Hukuki olarak mülteci ve ikincil korumaya sahip kişilerin çalışma hayatı ve iş piyasasındaki durumları dikkate alınarak belirli sektörlerde ve coğrafi alanlarda çalışma hakkına sınırlamalar getirilebilir. Ancak bir Suriyeli en az üç yıl Türkiye’de ikamet etmişse, bir Türk vatandaşıyla evliyse veya Türk vatandaşı çocuğu olan mülteci veya ikincil koruma statüsünde olan kişiler için bu konuda herhangi bir sınırlama olmayacaktır.

Suriyelilere yönelik çalışma hakkı ile alakalı çıkarılan diğer bir yönetmelik ise Geçici Koruma Yönetmeliği’dir. Eğer geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler, mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışmak isterler ise çalışma izninden muaf tutulacaktır. Kişilerin bu anlamda geçici koruma statüsüne sahip olmaları ve yabancı kimlik numarasına sahip olmaları gerekmektedir. Kişinin çalışma izni muafiyetine sahip olması için başvurusunu yaptığı tarih itibarıyla en az altı ay geçici koruma

---

²¹³ Cansu Kaya, Mesut Aygün, **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon**, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2013, s.145

²¹⁴ Aysel Çelikel ve Günseli Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, s. 192

statüsünde olması gerekir. Eğer kişi sadece bulunduğu ilde mevsimlik tarım ve hayvancılık alanında çalışmak ise o zaman muafiyet kabul edilecektir²¹⁵.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nde geçici koruma statüsünde olanların çalışma izni ile çalışabilecekleri düzenlenmiştir. Geçici koruma sahiplerine verilen haklar, geçici koruma sürelerinden daha fazla olmayacaktır. Eğer geçici koruma hakları biter ise çalışma hakkı için verilen süre de son bulacaktır²¹⁶. Ayrıca Geçici koruma hakkına sahip kişilere verilen çalışma izinleri, YUKK tarafından verilen ikamet izinleri yerine geçemez. Eğer kişinin başvuru yaptığı zaman açısından önceden başka bir işverenin yanında çalışmak için çalışma izni varsa veya önceden sonuçlanmayan bir başvurusu var ise yaptığı başvuru kabul edilmeyecektir. İşverenler başvuru işlemlerini e-devlet üzerinden yapabilecektir. Ayrıca çalışma izni başvurusu için izin alınması gereken durumlarda bu izin alınmadan çalışma hakkı elde edilemez.

Geçici korumadan faydalanan kişiler eğer bağımsız olarak çalışmak isterler ise işyeri kuruluş aşaması tamamlandıktan sonra vergi numarası da almak şartı ile çalışma izni alarak çalışabilirler. Gerçek kişi tacirler ilgili oda sicil kayıt belgesi gibi belgeleri ticaret yapacakları ilgili sisteme belgelerini taratmaları gerekmektedir.

Geçici koruma altındaki Suriyeliler açısından dernek, vakıf ve kar amacı gütmeyen kuruluşlarda çalışmaları ile alakalı yönetmelik de önemlidir. Vergi muafiyetli vakıflar ile kamu yararına çalışan derneklerde çalışmaları durumunda bu durumun Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bildirilmesi gerekmektedir. Vergi muafiyeti olmayan vakıflar ile kamu yararına çalışmayan derneklerde ve merkezleri yurt dışında bulunan dernek ve vakıf dışındaki diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şube veya temsilciliklerinde de çalışmaları durumunda da ilgili bakanlığa başvuru yapılması gerekmektedir. Fakat bu durumda İçişleri Bakanlığı'nın uygundur görüşü alınması gerekir. Eğer bu olumlu görüşü alınmaz ise başvuru değerlendirme yapılmaksızın işlemde kalkacaktır.

---

²¹⁵ “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi”, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <http://www.calismaizni.gov.tr/calisma-izni> (Erişim Tarihi: 09.04.2017)

²¹⁶ Erdoğan'ın ifadesine göre, Çalışma Bakanlığı yetkilileri, Türkiye'de bulunan 1,6 milyon Suriye vatandaşından ortalama olarak 300 bin kişinin çalışabileceğini öngörmektedir. Bknz: Erdoğan, **a.g.e.**, s.79

Geçici Koruma Yönetmeliği'nde geçici koruma altında çalışacaklar için çalışılan işyerinde %10 kotası uygulanacağı belirtilmektedir. Kota uygulaması Suriyelilerin ve bu korumaya sahip diğer yabancıların yerli halkın çalışma hakkını engellememesi açısından önem arz etmektedir.

2.2.9. Geri Gönderilmeme

Geri gönderilmeme (non-refoulement) kuralı olarak ülkelerinde karşılaştıkları zulüm ve kötü muamele durumundan kaçarak güvenli bir ülkede yaşamlarını devam ettirmek isteyen insanlarla ilgilidir. Kendi ülkelerinden kaçan ve can güvenliği tehlikede olan insanların kaçıp sığındıkları ülkeler, bu insanların güvenliği için onları geri göndermeme ile yükümlüdür. Geri gönderilmeme ilkesi ile ilgili en önemli belge ise 1951 Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'dir²¹⁷. Anlaşmanın 33. maddesinde taraf ülkeler kendilerine sığınan ve ırkı, dini, tabiiyeti, siyasi fikir ve sosyal gruba mensubiyeti gibi sebeplerle hayati tehlikesi olan kişiler geri bu ülkelere ne olursa olsun gönderilmeyeceklerdir.

Sözleşmenin de ifade ettiği gibi bu koruma mülteciler için geçerlidir. Mülteci tanımı da ırkı, dini, siyasi düşünceleri nedeniyle ülkesinden uzakta olan ve haklı sebepler nedeniyle geri dönmek istemeyen kişi olarak ifade edilmektedir. Mülteci bu bakımdan kişinin içinde bulunduğu durum nedeniyle uluslararası hukuk bakımından bu statünün içine kendiliğinden girmektedir. Bu statü devletlerin kendi isteği ile verilen bir statü değildir. Dolayısı ile bu statü ile beraber geri gönderilmeme hakkına da doğrudan sahip olmaktadır. Ülkeler bu durumu tespit ettikten sonra sözleşmeye bağlılık gereğince bu kuralı yerine getirmekle yükümlüdür²¹⁸.

Başka bir ülkeye kaçan ve koruma talebinde bulunan kişi için direk mülteci statüsü verilmemektedir. Koruma sağlayan devlete kişi önce iltica talebinde bulunmakta ve daha sonra ilgili devlet, kişinin durumunu incelemektedir. Bu kişiler mülteci tanımı verilene kadar sığınmacı olarak adlandırılmaktadır. Bu sığınmacının

²¹⁷ BMMYK Türkiye Temsilciliği, Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, <http://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20189/volume-189-I-2545-English.pdf> (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

²¹⁸ Bülent Çiçekli, **Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 51

koruma isteğinin ardından yapılan araştırma sonunda eğer mülteci olma şartlarını taşıyorsa ancak bu durumda mülteci statüsü verilmektedir²¹⁹.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mültecilik başvurusunda bulunan hangi kişilerin başvurusunun kabul edilmeyeceği de açıkça belirtilmiştir. Eğer kişiler insanlığa karşı suç işlerse veya savaş suçu işlerse bu durum uluslararası hukuk kuralları gereğince koruma kapsamına alınmayacaktır. Sözleşmenin bu maddelerinin konulmasının asıl nedeni topluma zararı dokunacak kişileri sözleşmenin korumasından uzak tutmaktır. Ancak sözleşmede tüm koruma taleplerinde mültecilik başvurusu kabul edilsin veya edilmesin her durumda geri gönderilmeme ilkesi güvence altına alınmıştır. Sığınmacıların da sözleşme ve mültecilik statüsünün tanınması açısından geri gönderilmeme ilkesi kabul edilmektedir²²⁰.

Eğer sığınmacı bir ülkeye izin olmadan veya yasal olmayan yollarla girmişse yine bu durum geri gönderilmeme hakkını elinden almaz²²¹. Sığınmacı olan kişi zaten ülkesinden mecburi nedenlerle çıktığından bu koruma mecburi görünmektedir. Aksi takdirde ülkeler kendi aralarında suçluların iadesi ve idari önlem için sınır dışı etme gibi kuralları uygulayarak bu korumayı ortadan kaldıracırlar²²².

Diğer önemli bir soru da bir ülkeye iltica talebinde bulunan kişi eğer ülke sınırlarını aşmamış ama sınırda bu talepte bulunmuşsa bu durumda da geri gönderilmeme ilkesi geçerli olacak mıdır? 1951 Mülteci Sözleşmesi bu durum için net bir açıklama yapmamakla beraber doktrinde kabul edilen ise bu korumanın bu kişiler için de geçerli olduğudur. Çünkü bu durum yapılan sözleşmenin iyi niyet çerçevesinde yorumlanması gerektiği maddesinden kabul edilmektedir²²³.

Mültecilerin birçoğu ülkelerinden kaçmak ve daha iyi koşullarda bir yaşam için deniz yolunu tercih etmekte ve binlerce kişi kaçak yollardan özellikle ABD,

---

²¹⁹ Murat Saraçlı, **Uluslararası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s. 79

²²⁰ Guy S. Goodwin-Gill ve Jane McAdam, **The Refugee in International Law**, Oxford: OUP, 2007, s. 232

²²¹ Çiçekli, **a.g.e.**, s. 8

²²² European Convention on Extradition, Paris, 13 Aralık 1957, Council of Europe-Treaty Office , <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/024.htm> (Erişim Tarihi: 10.09.2018)

²²³ Aslan Gündüz, **Milletlerarası Hukukta Temel Belgeler, Örnek Kararlar**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1998, s.181-206

Avustralya ve Akdeniz'e kıyısı olan Avrupa Birliği ülkelerine girmeye çalışmaktadır. Geri gönderilmeme durumu sadece işkence, ölüm tehlikesi gibi ciddi hayati tehlikelere sahip olma durumunda meydana gelmektedir. Ayrıca ilgili devlette bu kuralı sadece ülke sınırları içerisinde uygulayabilir. Ülkenin iç ve kara suları o ülkenin toprağıdır ve buralarda göçmen kişiler için bu kural geçerlidir. Ülkelerin sınırlarında bulunan bitişik bölgelerde olan sığınmacılar için ülkelerin yetkileri de sınırlı olacaktır. Ancak bu bitişik bölgelerde bulunan sığınmacıların kendi ülkelerine döndükleri halde yüksek ölüm tehlikesi olursa geri gönderilmesi bu kuralın ihlali anlamına da gelmektedir.

1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 33. maddesinin ikinci fıkrası gereğince geri gönderilmeme kuralının mutlak bir kural olmadığı açıktır. Madde gereğince özellikle ülke güvenliği ve tehlike oluşturma durumu dikkate alınması gerekir. Bu tehlikeler de nitekim ciddi boyutlarda olmalı ve değerlendiren ülke bu durumu ve kanaati elindeki tutarlı gerekçelerle almalıdır. Nitekim kanun maddesinde kişi ciddi bir adli suç işlemişse ve bulunduğu ülke bakımından toplumsal bir tehlike barındırıyor ise o halde sözleşme gereğince koruma talep edemez. Sözleşmenin 33. maddesinde düzenlenen ulusal güvenlik ve kamu güvenliği istisnaları sözleşmenin geri göndermeme ilkesine izin verdiği tek istisnadır. Bu istisnaların uygulanması işkence, zalimane, gayri insani ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya ya da buna denk düşecek bir muameleye veya sınırlandırılması mümkün olmayan diğer insan hakları prensibi ile aykırılık oluşturmamalıdır. Ülkenin insani karakteri ve ihlalinde ortaya çıkacak ciddi sonuçlar dikkate alındığında, istisnalar dar yorumlanmalı ve dikkatle uygulanmalıdır. Geri gönderilmeme ilkesine yönelik istisnaların uygulanmasında adil yargılama ilkesine sıkı bir şekilde bağlı kalınmalıdır. İstisnaların uygulanması durumunda dahi ilgili devlet bireyin güvenli üçüncü bir ülkeye kabulünü sağlamaya yönelik bütün makul önlemleri almalıdır²²⁴.

Yine burada kuralın uygulanması sırasında oranlılık ilkesine bağlı kalınması gerektiğinden ve bunların koşullarından bahsedilmektedir. Buna göre ülkeye yönelik güvenlik aşımının ne boyutlarda olduğu, bu tehlike gerçekleşecek ise de boyutları ve

---

²²⁴Çiçekli, a.g.e, s.90-100

sınırlarının neler olduğu, kişi ülkesine geri gönderildiğinde ülkeye ait tehlikenin hangi boyutlarda azalacağı veya son bulacağı belirlenmelidir. Gönderme yapıldığında kişi için oluşacak riskler ve boyutlarının neler olacağı, geri gönderilse de hem iltica ülkesinde hem de üçüncü ülke bakımından geri gönderme yasağı ile uyumlu diğer alternatiflerin olup olmadığının detaylı olarak ele alınması gerekmektedir.

Geri gönderilmeme ile alakalı diğer bir durum ise ilgili ülkeye toplu sığınma başvuru durumunda bu kuralın uygulanıp uygulanmayacağıdır. Kitlesele sığınmalardaki sorunların çözümünde birincisi külfet paylaşımı ikincisi ise geçici koruma olan iki temel kavram vardır. Külfet paylaşımında belirli ülkeler kitlesele sığınma durumunda oluşan külfeti ortaklaşa üstlenmeli ve sorunu en aza indirmeye çalışmalıdırlar. Bu geçici korumada devletler öncelikle toplu sığınma taleplerini olumlu karşılar ama daha sonra 1951 Mülteci Sözleşmesi'nden bağımsız olarak yeni bir çözüm yolu bulması icap eder. BMMYK İcra Komitesi bu korumaları kabul ederken aynı zamanda da bu korumanın bir insancıl görev olduğu görülmektedir.

Geri gönderilmeme ilkesi için elimizdeki en önemli kaynak elbette 1951 Mülteciler Sözleşmesi olmuştur. Bu sözleşme sadece mültecilik statüsündeki kişiler için geçerlidir. Ama bu koruma insanlığın gerektirdiği bir koruma olduğundan Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok ülke tarafından insanlık dışı muameleden insanları korumak adına kabul edilmiştir.

Geri gönderilmeme kapsamında değerlendirilecek en önemli anlaşmalardan biri de *1984 İşkenceye ve Diğer Zalimane İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşmesi*²²⁵ olmuştur. Sözleşmenin 3. maddesi gereğince bir kişi sığındığı ülke tarafından eğer ciddi bir işkence ve şiddete maruz kalacağına dair alsalı bir sebep olduğu tespiti halinde kişi geri gönderilemez, sınır dışı edilemez ve işkence tehlikesi olan ülkeye iadesi yapılamaz.

Bu sözleşmede en dikkat çeken nokta işkence ifadesidir. Bunun da açıklaması geniş bir şekilde yapılmıştır. Diğer bir önemli sözleşme olan *1966 Kişisel ve Siyasal*

---

²²⁵ Danıştay Resmi Sitesi, http://www.danistay.gov.tr/upload/iskence_ve_diger_zalimane_gayri_insani_veya_kucultucu_muamele_veya_cezaya_karsi_sozlesme.pdf (Erişim Tarihi:20.04.2019)

Haklar Uluslararası Sözleşmesi de işkence yasağı altında önemli maddeler barındırmaktadır. Sözleşme gereğince kimse işkence, aşağılayıcı, zalimane ve insanlık dışı bir muamele ve cezaya tabi tutulamaz. Kendi ülkesinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için sözleşmeye taraf ülkeler, kişiyi güvence altına almayı ve haklarına saygı göstermeyi taahhüt etmektedir. Bu sözleşme ile alakalı BM İnsan Hakları Komitesi sözleşme ile alakalı 7. madde gereğince taraf devletlerin bireyleri işkence veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele yahut ceza tehlikesine bırakmama yükümlülüğü altında olduğunu belirtmiştir.

2.2.10. Vergi Mükellefligi

Vergi yetkisi, devletin ülkesi üzerindeki egemenliğinden kaynaklı vergi alma konusundaki hukuki ve fiili gücüdür. Anayasa vergi hukukunda diğer tüm hukuk alanlarında olduğu gibi hukuksal yapıyı belirleyen en üst normdur. Anayasanın 73. maddesinde vergi mükellefiyeti ile ilgili temel esaslar belirtilmektedir. Herkes kamu giderlerini karşılamak için mali gücü gereğince vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi ve benzeri harç ve yükümlülükler kanun ile konulur. Vergi hukuku alanında kanunilik ilkesi geçerlidir. Vergide eşitlik ilkesi de herkesin mali gücüne göre vergi ödeme yükümlülüğünde olmasıdır²²⁶.

Türkiye’de yabancıların vergi mükellefligi kanun ile düzenlenmiştir. Gelir Vergisi Kanunu 4. maddesinde Türkiye’de bir sene içerisinde altı aydan fazla oturan ve ikametgâhı Türkiye’de bulunan kişilerin Türkiye’de yerleşmiş sayılacağını kabul edilmektedir. Medeni Kanun gereğince de ikametgâh tanımı yapılmış ve ikametgâhın sınırlandırılmış olarak sayılan yerler olduğu belirtilmiştir. Belirli veya geçici bir görev için Türkiye’ye gelen, basın ve yayın muhabirleri, ilim, fen ve iş adamları, memurlar, uzmanlar ve diğer kimselerle ilgili tahsil, istirahat veya seyahat amacıyla gelenler ile hükümlülük, tutukluluk veya hastalık gibi olağanüstü sebeplerle Türkiye’de kalmış olanlar Türkiye’de yerleşmiş sayılmamaktadır.

Türkiye’de yerleşmiş sayılmayanlar vergi mevzuatımıza göre dar mükellefiyet temelinde vergilendirilirler. Bu kişiler yalnızca Türkiye’de kazandıkları

---

²²⁶ Nami Çağan, **Vergilendirme Yetkisi**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1982, s.24

kazanç üzerinden vergilendirilmektedir. Tam mükellefiyet kapsamına girerek Türkiye’de yerleşmiş sayılanlar ise hem Türkiye içerisinde elde ettikleri iratlar ve kazançlar ile beraber Türkiye dışında da elde ettikleri kazanç ve iratların toplamı üzerinden Türkiye’de vergiye tabi tutulmaktadır²²⁷. Kazanç ve iratların Türkiye’de elde edilmesine ilişkin Gelir Vergisi Kanunu 7. maddesinde yabancıların Türkiye’de yaptıkları hizmet dolayısı ile kazandıkları ücretler Türkiye’de elde edilmiş sayılır ve Türkiye’de vergiye tabidir. İşyeri sahipleri tarafından çalıştırdıkları kişilere verdikleri ücret üzerinden ilgili vergi dairesine vergi sorumlusu olarak vergi ödenmelidir²²⁸.

Gerekli çalışma izinleri almamış veya alamamış Suriyelilerin harcamalarını karşılamak için emek piyasasında yer edinmeleri gerekmektedir. Bu giderleri karşılamak için gerekli geliri sağlamak doğal olarak kayıt dışı istihdam edilerek gerçekleştirilmektedir. Suriyelilerin mevcut bir işverenin gözetimi, denetimi ve emri altında çalışıp devletin egemenlik alanı haricinde faaliyet göstermesi vergi kayıplarını da beraberinde getirmektedir²²⁹.

Gelir Vergisi Kanunu gereğince bir gerçek kişinin bir takvim yılı süresince elde etmiş olduğu kazanç ve iratların tamamı gelir vergisine tabidir²³⁰. Burada dikkat edilmesi gereken Gelir Vergisi Kanunu 3.madde gereğince Türkiye’de yerleşmiş olan kişiler tam mükellef olduklarından Türkiye içinde veya dışında elde ettikleri tüm gelirler gelir vergisine dahil edilmektedir²³¹.

Yasanın dördüncü maddesine göre kişinin ikametgahı Türkiye’de bulunuyor ise veya bir takvim yılı içinde altı aydan fazla Türkiye’de ikamet ediyor ise bu durumda Türkiye’de yerleşik sayılacağı kabul edilmektedir. Yani mülteci ve sığınmacılar içerisinde ikametgahı Türkiye’de olan ve altı aydan fazla bulunanlar da Türk vatandaşları gibi vergi mükellefi sayılacaktır.

---

²²⁷ YılmazYurtseven, **Uygulamalı Vergi Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2010, s.42-44

²²⁸ Tuğba Yıldız ve İbrahim Yıldız, “Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansıması olarak Türkiye’ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme”, **İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi**, 2(3), 2017, s.39

²²⁹ Tuğba Yıldız ve İbrahim Yıldız, **a.g.m.**, s.39-40

²³⁰ Madde 1 – (Değişik: 7/1/2003-4783/1 md.) Gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tâbidir. Gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.193.pdf> (Erişim Tarihi: 19.08.2018)

²³¹ Yurtseven, **a.g.e.**, s.100-140

Gelir Vergisi Kanunu gereğince ücret tanımı 61. maddede açıkça tanımlanmıştır. Buna göre ücret, çalışanın bir işverene ve belli bir işyerine bağlı olarak hizmet karşılığı aldığı ve para ile temsil edilen menfaattir. Bir ücret vatandaşa veya yabancı bir kişiye verilse de mahiyeti değişmeyecektir. Kanun gereğince işveren hizmet erbabına ücret ve ücret sayılan menfaatleri nakden ya da hesaben yaptıkları ödeme sırasında gerekli görülen vergi kesintisini yapar. Kanun gereğince ister yabancı olsun ister Türk vatandaşı tüm hizmet erbabına verilen ücret aynıdır ve işveren vergi kesintisi yapmakla mükelleftir.

Ülkemizde son yedi yıldır Suriyeli göçmenler nedeniyle oluşan göç akını dikkat çekmektedir. Yabancı kişiler zamanla özel sektörde çalışma hayatına atılmış ve yanlarında biriktirdikleri sermaye ile iş yeri açmaya başlamıştır. Bu durum bu kişilerin vergi mükellefi olmalarını zorunlu kılmıştır. Ayrıca Suriyelilere tanınan herhangi bir vergi muafiyeti de mevcut değildir. Türkiye’de kayıtlı olarak çalışan yabancılar ve Suriyeliler için işveren ilgili vergi dairesine bunu bildirip vergi sorumlusu olarak vergi ödemelidir. Ancak çoğu yabancı ve Suriyeli kayıt dışı istihdam içinde çalışmakta ve bu da vergi adaletini bozmaktadır²³².

Suriyeliler ve diğer yabancılar Türkiye’de iş yeri açmak isterler ise öncelikle vergi dairesinde iş yeri açılış bildirimini yapmaları gerekmektedir. Yabancılar Kanunu gereğince bu kişiler iş yeri açma izni almak zorundadırlar. Ülkemizde ikamet izni ve çalışma izni almadan kaçak yollarla gelen ve hiçbir yasal kaydı olmayan yabancılar ve Suriyeliler Türkiye’de iş yeri açamaz²³³. 2003 yılında yürürlüğe giren Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun’da bağımsız çalışacak yabancıların Türkiye’de en az beş yıl süreyle kanuni olarak ikamet etmiş olması şart ile bu kişilerin bağımsız çalışma izni alabileceğinden bahsedilir. Daha sonra bu kişiler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’ndan onay alarak çalışırlar.

---

²³²Tuğba Yıldız ve İbrahim Yıldız, “Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri Ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye’ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme”, **İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi**, yıl:2017, 2(3) s.30-46.

²³³ Suriyeliler vergi ödüyor mu?, <http://dusuncemektebi.com/d/159587/suriyeliler-vergi-oduyor-mu> (Erişim Tarihi: 14.10.2017)

2.2.11. Sosyal Yardım ve Güvenlik Hakkı

Sosyal, ekonomik hak ve ödevler 1982 Anayasasının ikinci kısım üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Anayasamıza göre herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğundan bahsedilir. Devlet gerekli sistemleri kurar ve sosyal güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri kurar. Ayrıca anayasamızda sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunanlar belirtilmiştir. Yaşlılar devlet tarafından korunur ve onlara yönelik haklar yasalarla düzenlenir. Ayrıca devlet sakatların korunmasını sağlar ve topluma uyumunu destekler. Korunmaya muhtaç çocuklar için de devlet her türlü tedbiri alır. Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gazilerin korunmasını ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat yaşamaları için gerekli tedbirleri alır.

Kamu hak ve özgürlüklerinin başında yer alan sosyal güvenlik hakkından yararlanma bakımından istisna durumlar dışında yerli ve yabancı arasında tam bir eşitlik anlayışı vardır. Daha net bir ifadeyle, bölgesel ve uluslararası antlaşmalarda “*yabancılık*” ilkesel olarak sosyal güvenlik hakkından faydalanmaya mani olan bir durum olarak kabul edilmemiştir. Ayrıca sosyal güvenlik hakkından faydalanma bakımından mülklik (ülkesellik) prensibi geçerlidir. Bu şu anlama gelmektedir; “*Bir ülkede oturan ya da bulunan kimseler ister yerli ister yabancı olsun sosyal güvenlik hakkından eşit olarak yararlanırlar.*” Ancak 1982 Anayasası’nın 60. maddesinde herkes bu haktan faydalanır şeklinde belirtilmiş olsa da sosyal güvenlik hukukunda istisnalar elbette bulunmaktadır²³⁴.

Çalışma ve sosyal güvenlik hukuku yönünden de vatansızlar ve mülteciler de yabancı kavramının içinde değerlendirilmektedir. Mültecilerin hukuki durumuna dair 1948 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin 24. maddesinde “*Çalışma ve sosyal güvenlik mevzuatı açısından mülteciler ile ülke vatandaşlarının durumu birbirinden farksızdır.*” hükmü düzenlenmiştir²³⁵.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 60. maddesinde genel sağlık sigortası çerçevesinde olanlar arasında 2013 değişikliği

²³⁴ Senem Ermumcu, “Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı”, **Çalışma İlişkileri Dergisi**, (4)2, 2013, s.59-60

²³⁵ Aysel Çelikel ve Günseli Gelgel Öztekin, **a.g.e.**, s.21-22

öncesi “*mülteciler ve vatansızlar*” terimi yer almaktaydı. 2013 yılında yapılan kanun değişikliği ile kanun koyucu bunun yerine bu kişileri “*Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi (mülteci) ve vatansız olarak tanınan kişiler*” şeklinde tanımlamıştır. Azınlık ve göçmen statüsündeki bireyler yönüyle Türkiye’de uluslararası hukukta azınlıklarla beraber göçmenler de yabancı statüsünde değerlendirilmiştir. Başka bir deyişle ülke vatandaşı ile aynı şartlara sahip olduğu belirtilebilir. Göçmen ve mülteci kendi ülkesinden ayrılarak başka bir ülkeye yerleşmek için gelen bireylerdir. Türk hukukunda bunla birlikte kimlerin göçmen kabul edileceği 5543 sayılı İskan Kanunu’nun 3. maddesinde “*Türkiye’ye yerleşmek amacıyla gelen, Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olma şartlarını taşıyan kişiler*” olarak düzenlenmiştir²³⁶.

6458 sayılı kanun hükmüne göre mülteciler ve devletin taraf olduğu anlaşmaların kendisine özel statü ve hukuki koruma sağladığı kişiler 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu anlamında sigortalı sayılacaklardır. Bu kişiler için 6458 sayılı Kanun’un 89. maddesi sağlık güvencesinden ayrıltılı olarak bahseder. Kanuna göre uluslararası korumaya sahip kişiler veya yabancılar ödeme gücü olmayan ve sağlık güvencesi olmayanlar için genel müdürlük bütçesine özel ödenek konulur. Primleri ödenenlerden daha sonra ödeme güçlerine göre tahsil edilir. Sağlık güvencesi olanlar ise en geç on gün içinde SGK’ye durumunu bildirir ve yine ödenek tahsil edilir²³⁷.

Suriye’deki savaşın 2014 yılında derinleşmesi ve sığınmacıların çoğunun daha uzun kalacaklarının anlaşılmasıyla birlikte Türkiye politika değişikliğine gitmiştir. 2014 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna dayanarak Ekim 2014’te Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmelik, Türkiye’de kendilerine “*geçici koruma statüsü*” verilen Suriyelilerin bağlı oldukları geçici koruma rejimine bir düzenleme getirmiş, yasal statüleri, hakları ve alacakları sosyal yardımları netleştirilmiştir. Bu kişilere sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim imkanı verilmiştir. Çalışma hakkını elde etmiş Suriyeliler açısından sosyal güvenlik hakkı da söz konusudur.

---

²³⁶ Aysel Çelikel ve Günseli Gelgel Öztekin, **a.g.e.**, s.21-22

²³⁷ Senem Ermumcu, **a.g.e.**, s.67

Sosyal yardım ve güvenlik hakkı en önemli olan kamu hak ve özgürlüklerinin başında gelmektedir. Gerek Türk vatandaşları gerekse Suriyeliler ve diğer yabancı uyruklu kişiler arasında bu hakka sahip olmak bakımından benzer koşullar kabul edilmiştir. Bu durum anayasamızda “*Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve kurar.*” şeklinde ifade edilmektedir.

Türkiye’de bulunan yabancıların sağlık sigortası bakımından hangi durumlarda korunmakta olduğu önemli bir konudur. Bu açıklamada yabancı tanımının içine uyruk olarak başka ülkenin uyruğunda olanlar, Türk soylu yabancılar, vatansız kişiler, mülteciler ve sığınmacılar eklenebilir. Sağlık sigortası bakımından Türkiye’ye gelen bir yabancı eğer çalışmak için gelmiş ise ve çalışma belgesi var ise o zaman bu kişiler genel sağlık sigortalı sayılırlar. İşveren tarafından bir yabancı geçici olarak Türkiye’de bulunuyor ise kendi menşei ülkesinde sigortalı olduğundan Türkiye’de sigortalı sayılmaz. Eğer bir yabancı oturma iznine sahip ise (süresi bir yıl) o halde bu kişi de genel sağlık sigortalı sayılır. Bir yabancı Türkiye’de geçici olarak çalışma ve oturma izni almadığı halde genel sağlık sigortalı değildir. Bir yabancı Türkiye’ye tedavi amaçlı gelmiş ise Dışişleri ve Sağlık Bakanlığı’nın da onayı ile 5510 sayılı kanun uyarınca sağlık haklarından yararlanabilir.

Sosyal güvenlik hakkı ile alakalı en önemli gelişme elbette 31.05.2006 yılında kabul edilen Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’dur. Bu yeni kanunda edinimler 3 kısım şeklinde ele alınmaktadır: Sigorta edinimleri, sağlık hizmet sunumları, primsiz rejimden yapılan sosyal yardım ve hizmetleri şeklindedir.

Sosyal sigorta edinimleri açısından yabancıları ele aldığımızda bu kanundan önce yabancılar sadece iş kazası ve meslek hastalığı durumlarında zorunlu olarak sigortalı olmuş diğer malullük, yaşlılık, ölüm sigortası bakımından ise isteğe göre hareket edilmiştir. Fakat bu durum gerek Avrupa Birliği’ne uyum sürecindeki kurallara ne de Uluslararası Çalışma Teşkilatı’nın kurallarına uymamaktadır²³⁸.

---

²³⁸ Nurşen Caniklioğlu, **Sosyal Hukukta Ayırmacılık Olarak Değerlendirilebilecek Düzenlemeler ve Mağduriyetin Giderilmesi için Başvurulabilecek Yollar**, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi 30. Yıl Armağanı, İstanbul, 2006, s.643-700

Bir yabancı uyruklu kişinin Türkiye’de çalışabilmesi için öncelikle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’ndan izin almalıdır. 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun²³⁹ ve yine bu kanunun uygulanması için çıkan yönetmelik gereğince yabancıların Türkiye’de çalışma kabulleri ve şartları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Eğer kişi izin almadan çalışmaya başlamış ve henüz bir aylık süreyi doldurmamış ise o zaman bakanlığa bildirmek kaydı ile çalışma izni alabilmektedir. Burada asıl üzerinde durulması gereken yabancılar açısından çalışma izni almadan çalışması halinde sosyal haklar bakımından nasıl bir durum oluşacağı sorunsalıdır. Yasaklanmış işlerde çalışmanın haricinde eğer bir yabancı çalışma izni olmadan bir iş akdi gerçekleştirmiş ise o zaman bu durumda iş sözleşmesi mutlak butlan ile geçersiz midir yoksa çalışma izninin verileceği kesin karara varana kadar askıda geçersizlik ile mi kabul edilecektir bu sorun çözümlenmelidir. Bu konuda farklı iki görüş mevcuttur.

İş Kanunu gereğince öncelikli olarak işçinin korunması gerektiği düşüncesinden dolayı kimi hukukçular çalışma izni verilmesinin kesin olduğu süreye kadar geçerlilik askıda kabul edilmektedir.²⁴⁰ Yabancı uyruklu kişiler eğer çalışma izni almadan çalışmış ise bu iş akdini fes etmek ve işçinin haklarını ortadan kaldırmak yerine iş hukuku gereği koruyucu hükümlerin bu kişilere de uygulanması Türkiye’de yabancı işçilerin sömürülmesini önlemek amacıyla hem İş Kanunu hem de 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu gereğince kanunun ruhuna uygun olacaktır²⁴¹. Bu görüşün yanında diğer bir görüş ise kanunlar gereği gerekli koşulları yerine getirmeyen yabancıların haklarının da sona ereceği ve kanunlar gereği haklarının korunmayacağıdır²⁴².

5510 sayılı kanunun 6. maddesinde yabancılardan kimlerin sigortalı sayılmayacağı açıkça belirtilmiştir. Kanunda kısa ve uzun vadeli sigortalılık bakımından Türkiye’ye yabancı bir ülkeden, o ülkedeki bir şirket ve kuruluş

---

²³⁹ 25040 sayılı Resmi Gazete, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4817.pdf> (Erişim Tarihi: 12.06.2018)

²⁴⁰ Ercan Akyiğit, **Teori ve Uygulama Bakımından Hizmet Akdinin Kesin Hükümsüzlüğü ve İptal Edilebilirliği**, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş, Ankara, 1990, s.26-28

²⁴¹ Öner Eyrenci, **İş İlişkisinin Kurulması, Hükümleri ve İşin Düzenlenmesi Açısından Yargıtay’ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**, Yargıtay’ın 2012 Yılı Kararları Değerlendirme Sempozyumu, Ankara, 2012, s.9-12

²⁴² Sarper Sözek, **İş Hukuku**, Beta yayıncılık, İstanbul, 2013, s.307

tarafından kısa süreli çalışmak amacıyla gönderilen kişiler ve geldiği ülkede sigortası olduğunu kanıtlayan kişiler ve aynı zamanda Türkiye’de kendi bağımsız işini yürütenler ikametgah olarak yurt dışında bir ülkede olan ve o ülkenin sosyal güvenlik haklarından yararlanan kişiler kanuna göre Türkiye’de sigortalı olarak kabul edilmezler²⁴³.

Yabancılar Türkiye’de sağlık haklarından yararlanmak için bir yıldan fazladır ikamet etmelidirler. Bir yıldan sonra genel sağlık sigortası primi kesilir. Yabancı olan kişi ayrıca vatandaşlık numarasına da sahip olmalıdır. Uluslararası koruma başvurusunda bulunan ve vatansız kişiler ile oturma izni olan yabancı ve başka bir ülkenin sosyal haklarından yararlanmayan kişiler genel olarak genel sağlık sigortalı olarak kabul edilirler²⁴⁴.

5510 sayılı kanun gereğince diğer bir konu da sosyal ve yardım hizmetlerinden prim ödemediği yararlanma durumudur. Bazı kişiler koşullar gereğince sosyal devletin de bir gerekliliği olarak daha fazla korunmaya muhtaçtır. Fakat 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu gereğince koruma altına alınanlar vatandaş tanımı altında toplanmıştır. 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun tarafından koruma altına alınanlar da Türk vatandaşlığı vurgusu altında toplanmıştır. Dolayısı ile bu kanunlar bakımından yabancılar kabul edilmemektedir.

2.2.11.1. Sosyal Yardım ve Güvenlik Hakkı Bakımından Ülkemizdeki Suriyeliler

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gereğince mülteciler sosyal güvenlik hakları bakımından koruma altına alınmıştır. Eğer mülteci Avrupa kaynaklı bir durumdan dolayı iltica talebinde bulunur ise ve Türkiye’ye sığınır ise bu durumda anlaşma gereğince hukuki haklar çerçevesinde koruma altına alınacaktır. Suriyeliler arasından herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

²⁴³ Caniklioğlu, a.g.e., s.125

²⁴⁴ Genel Sağlık Sigortası, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/gss_tescil_sureci (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

hükümlerine tabidir. Bu kişiler için genel sağlık sigortasından faydalanacak kişilerin primlerinin ödenmesi için Genel Müdürlük bütçesine ödenek konulur. Primleri Genel Müdürlük tarafından ödenenlerden ödeme güçlerine göre primin tamamı veya belli bir oranı talep edilir. Ayrıca Suriyelilerden sağlık güvencesi veya ödeme gücünün bulunduğu belirlenenler veya başvurunun sadece tıbbi tedavi görmek amacıyla yapıldığı sonradan anlaşılanlar genel sağlık sigortalı durumun sona erdirilmesi için en geç on gün içinde Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirilir ve yapılan tedavi, ilaç masrafları kişilerden geri alınır.

2.2.12. Sağlık Hizmetine Erişim Hakkı

Yasal ve etik ilkeler açısından sağlık yardımlarını değerlendirmeden önce sağlık hakkının anlaşılması gerekir. İnsanların birlikte yaşamasının doğal bir sonucu olarak insanlık tarihi kadar eski bir temele hak kavramının tarihsel süreçte karşılıdığı mana dönemden döneme değişiklikler göstermiştir. Günümüzdeki kullanımı açısından hak kavramı, kısaca bir şeyi talep edebilme ve bir şeyi yapabilme yetkisine sahip olmaktır. Uygulamada ve literatürde hak kavramı sosyal haklar ve insan hakları olarak sınıflandırılmaktadır. Bu kategorizasyona göre sosyal haklar, insan hakları ile bir bütündür ve bu iki hak birbiriyle bağlantılı bir biçimde değerlendirilmelidir. Kişilerin sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerin kaynağı yaşama hakkına dayanmaktadır. Dolayısıyla kişilerin diğer hak ve özgürlüklerini kullanabilmesi yaşama hakkının sağlanması ile mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda bireyin hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesini teminat altına alan sağlık hakkı, yaşama hakkının ayrılmaz bir parçasıdır²⁴⁵.

Sağlık hakkı, yaşama hakkının yanı sıra özel hayatın gizliliği hakkı, bilgiye erişim hakkı, eğitim hakkı, güvenli iş koşulları, barınma hakkı ve işkence yasağı gibi daha birçok hak ile ilişkilendirilebilen karmaşık bir yapıya sahiptir. Yani sağlık politikalarının başarılı bir biçimde hayata geçirilebilmesi sağlık hakkının yanı sıra diğer hakların sağlanması açısından da fayda sağlarken, bu politikaların hayata

---

²⁴⁵ Ela Bilgen Yavuz, **Sosyal Ekonomik ve Kültürel Haklara İlişkin Tartışmaların İdeolojik Arka Planı**, Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar, Ankara, 2014, s.12

geçirilebilmesi safhasında yaşanan pürüzler diğer hakların da ihlali sonucunu ortaya çıkarmaktadır²⁴⁶.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 12. maddesinin komisyon raporu sağlık hakkının çerçevesi yönüyle önemli hukuksal belgelerin başındadır. Bu rapora göre Sağlık hakkı, mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve kalite olmak üzere dört grupta değerlendirilmektedir. Devletler vatandaşlarına temel bir insan hakkı olarak sağlık hakkından faydalanma olanağı sağlamak ile yükümlüdür. Bu bağlamda mülteci ve sığınmacılara koruma sağlayan hukuki düzenlemeler, bu kişilere yapılacak sağlık hizmetlerinin de yasal temelini oluşturmaktadır.

Mültecilerin hukuki durumunu düzenlemek için 1951 yılında Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi imzalanmıştır. Uluslararası hukuk bakımından bağlayıcı bir özellik taşıdığından sözleşmeye taraf olan ülkelere sorumluluk yüklemektedir. Türkiye sözleşmeyi coğrafi çekince koyarak imzalamıştır²⁴⁷.

2011'den itibaren Suriye'de çıkan içi karışıklıklardan dolayı Türkiye'ye gelen Suriyeliler ülkelerinde meydana gelen savaş dolayısıyla göç edilmeye zorlanan ve sadece sağlıklı olan genç bireylerden oluşmamaktadır. Savaşta yaralanan ve tedavi görmek isteyen birçok Suriye vatandaşı da ülkemiz hastanelerine başvurmaktadır. Bu yönlerden hem savaş dolayısıyla hastanelerimize acil olarak başvuran hem de ülkemizde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar sağlık sektöründe çok büyük bir baskı oluşturmakta ve bu durum sektörde ihtiyaç, talep, maliyetlerin artmasına ve personel ve kurum sayısının yetersiz olmasına neden olmaktadır²⁴⁸.

Suriyelilerin ülkemizde bulunduğu bu sekiz sene boyunca en çok karşılaştığı sağlık sorunları; çocuklarda büyüme ve gelişme gerilikleri, fiziksel yaralanmalar, vitamin yetersizlikleri, düşükler yada doğum komplikasyonları, istenmeyen ve riskli

---

²⁴⁶ Çiğdem Sever, “Yargı Kararlarında Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı, Sosyal Adalet için İnsan Hakları: Soysal Haklar”, **TODAİE**, Ankara, 2014, s.473

²⁴⁷ Mehmet Özcan, “Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı”, **USAİK**, Ankara, 2005, s.14

²⁴⁸ Abdullah Soysal ve Fedai Yağar, “Suriyeli Sığınmacılar Konusunda Türkiye'nin Sağlık Hizmetleri Yönetimindeki Etkinliğinin Değerlendirilmesi”, **II. Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu**, 28-29 Nisan, 2016, s.447

gebelikler, kronik hastalıklar ve bulaşıcı hastalıklar (sıtma, ishal gibi), cinsel yolla bulaşan hastalıklar (HIV / AIDS gibi), cinsel istismar ruhsal bozukluklar ve diş sağlığı sorunlarıdır²⁴⁹.

Türkiye'nin imzaladığı uluslararası anlaşmalar gereği Suriyeliler mülteci statüsü taşımadığı için Suriyeliler için öncelikli olarak gerekli hukuksal düzenlemelere gidilmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesine dayalı olarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği gereğince Suriyeliler “geçici koruma” statüsündedir. Yönetmeliğin “Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler” başlıklı altıncı bölümünün hizmetler başlıklı 26. maddesine göre bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilecek hizmetler AFAD tarafından yürütülecektir.

AFAD'ın 08/09/2013 tarihli genelgesi ile Suriyelilere sunulacak sağlık hizmetleri düzenlenmiştir. Bu genelgeye göre geçici koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacıların sağlık giderleri Sağlık Uygulama Tebliği kapsamında ödenecektir. Kamplarda kayıt altında olmayan ama giderlerini kendileri sağlayan ile sınırdan acil olarak giriş yapan Suriyelilerin ülkemiz genelinde herhangi bir sağlık merkezine kaydı halinde sağlık merkezleri ve o ilin valiliği tarafından görevlendirilen İl Emniyet Müdürlüğü mensubu kişiler tarafından kayıt altına alınır. Tedavi giderleri sağlık kuruluşunun bulunduğu valilik tarafından faturalanır. Suriyeli sığınmacının tedavisi başka bir ilde yapılırsa o zaman da sağlık kuruluşu sığınmacının olduğu il valiliğine faturayı gönderir. Bu sağlık işlemlerinin takibi ise AFAD tarafından koordine edilmektedir²⁵⁰.

Başta Hatay'ın Yayladağı ilçesinde yürütülen sağlık destek hizmetleri 2013/08 nolu Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge ile kapsamı genişletilerek Türkiye genelinde 11 ilden 81 ile çıkartılmıştır. Ayrıca geçici koruma altına alınan Suriyeli Misafirlerin tedavi giderlerinin AFAD Genelgesi'nin

---

²⁴⁹ Abdullah Soysal ve Fedai Yağar, **a.g.m.**, s.449

²⁵⁰ Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2311/files/Suriyeli_Misafirlerin_Saglik_ve_Diger_Hizmetleri_Hakkinda_Genelge_20138.pdf (Erişim Hakkı: 12.07.2018)

1.maddesine dayanarak Türk vatandaşları gibi sağlık hizmetlerinin ücretsiz olarak sunulması kararı alınmıştır²⁵¹.

Sağlık Bakanlığı tarafından sığınmacılara yönelik verilen sağlık hizmetlerini düzenleyen “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslara Ait Yönerge” 2015’te düzenlenmiştir. 2875 sayılı yönergenin 8. maddesinde “*Geçici korunanlara birinci basamak sağlık hizmetleri Halk Sağlığı Müdürlüğüne verilir.*” hükmü yer almaktadır. 25 Ağustos 2016’ya kadar Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce Suriyelilere verilen sağlık hizmeti, bu tarihten itibaren Türkiye Halk Sağlığı Kurumu çatısı altında oluşturulan Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı’na sağlanmaya başlanmıştır²⁵².

Ayrıca 1 Aralık 2016 itibari ile ülkemizde Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Sağlık Bakanlığı ile Avrupa Birliği’nin ortak yürüttüğü geçici koruma altındaki Suriyelilerin sağlık statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından sunulan ilgili hizmetlerin geliştirilmesi olan “*SIHHAT Projesi*” Suriyelilere yönelik olarak yürürlüğe girmiştir. Projenin süresi 36 ay olup eylem planının 1 Aralık 2019 tarihinde tamamlanması planlanmaktadır. Projenin genel hedefi, Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik Sağlık Bakanlığı tarafından sunulan 1. ve 2. basamak sağlık hizmetlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesidir. Proje kapsamında Suriyeli nüfusun çoğunlukla yaşadığı 28 ilde sağlık hizmetlerinin kapsamının genişletilmesi ve 2019 yılı sonuna kadar sağlık hizmetlerine erişimin artırılması öngörülmektedir²⁵³.

1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği’nde mülteci ve sığınmacılara yönelik sağlık haklarından da bahsedilmiştir. Yönetmeliğin 19. madde uyarınca mülteci ve sığınmacılara “*sağlık fişi*” düzenlenir ve bu kişilerin periyodik muayeneleri yapılır. Eğer bu kişilerde bir bulaşıcı hastalık tespiti yapılır ise o zaman ilgili valilik tarafından derhal tedbir alınır ve durum ilgili makamlara bildirilir. Yasa gereğince ağır hastalığa yakalanan veya özel bir tedavi veya tıbbi müdahale gerektiren bir durum olursa o zaman muayene ve gerekli aşıların yapılması devlet hastanelerinde

²⁵¹ Aylin Sinem Gültaç ve Pınar Yalçın Balçık, “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları”, **Sakarya Tıp Dergisi**, 8(2), 2018, s.195-196

²⁵² Aylin Sinem Gültaç ve Pınar Yalçın Balçık, **a.g.m.**, s.195-196

²⁵³SIHHAT Projesi, http://www.sihhatproject.org/proje-faaliyetleri_0-657, (Erişim Tarihi:12/12/2017)

yapılmaktadır. Ancak bu kişilerden tedavi ücretleri gerekli hükümler çerçevesinde alınmaktadır. Eğer kişi organ nakli, protez ve ortez ve hemodiyaliz veya uzun süre tedavi gerektiren bir kronik hastalık olursa bu tedavi ve ücretler ilgili kişilerden temin edilir²⁵⁴.

Türkiye tarihi misyonu gereği Suriye sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli yerleşim yerlerinde ve sınırları içindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli illerde iç savaştan etkilenen Suriyelilere sağlık hizmeti sağlamada en büyük fedakarlığı göstermiştir.

2.2.13. Sınır Dışı Edilme Hali ve Sınır Dışı Edilmeye Karşı Koruyan Durumlar

Hakkında sınır dışı etme kararı alınabilecek yabancılar YUKK 54. maddede açıklanmıştır. Buna göre, Türk Ceza Kanunu 59. maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerekenler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Kanuna göre kişi terör örgütü yönetici veya destekleyici olanlar, Türkiye'ye giriş yapabilmek için yasa dışı yollarla girmeye çalışanlar ve sahte belge kullananlar, Türkiye'de meşru olmayan yollardan maddi kazanç sağlayanlar, kamu sağlığı ve güvenliği açısından tehlike oluşturanlar, vize muafiyetini o günden fazla aşanlar ve iptal edenler, çalışma izni olmadan çalışanlar, yasal giriş ve çıkış kurallarını ihlal edenler, Türkiye'ye giriş yasağı olduğu halde ülkeye giriş yapanlar, uluslararası koruması reddedilen, ikamet izinleri olmayan veya başvuruları reddedilenler, reddedilenlerden on gün içine ülkeyi terk etmeyenler ve uluslararası kuruluşlar tarafından terörist olarak belirlenen kişiler kanun gereğince sınır dışı edilirler²⁵⁵.

2011 yılından itibaren ülkemize giriş yapan Suriyelilere bilindiği üzere geçici koruma statüsü verilmiştir. YUKK'un 91. maddesi gereğince ülkesini terk etmeye zorlanmış ve ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımızı geçen yabancılar ya da sınırlarımıza gelenler geçici korumadan faydalanır. Geçici korumadan yararlanabilecek olan yabancıların Türkiye'ye kabulü, geçici koruma sahiplerinin hak ve yükümlülükleri ile korumanın

²⁵⁴ 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf> (Erişim Tarihi: 13.09.2018)

²⁵⁵ Rifat Erten, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme", GÜHFD, C: 19, S: 1, 2015, s.30

sona ermesine dair detaylı düzenleme ise 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği ile gerçekleştirilmiştir. Bir uluslararası koruma türü olmayan geçici koruma fonksiyonları yönüyle kitleler halinde sınırlarımızı geçen bu bireyleri biran evvel güvenli bir ortama yerleştirmek ve acil koruma sağlamak maksadıyla düşünülmüş bu kişilerin ancak uluslararası koruma ile sağlanabilecek olan ihtiyaçlarını, bireysel olarak değil fakat kitlesel bir şekilde değerlendiren bir koruma türüdür²⁵⁶.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nde ve YUKK'da geçici koruma sahiplerinin sınır dışı edilmesine yönelik herhangi bir düzenlemeye gidilmemiştir. YUKK'da hakkında sınır dışı etme kararı verilemeyecekler ve verilecekler şeklinde yer alan ikili ayırım ile birlikte uluslararası koruma sahipleri, ikincil koruma sahipleri, mülteci, şartlı mültecilerin sınır dışı edilmesi ile ilgili özel bir düzenleme gerçekleştirilmiştir. Fakat geçici koruma bu düzenlemenin dışında tutulmuştur.

Yönetmeliğin 14. maddesinde geçici korumanın sona ermesinden sonra gerçekleştirilecek işlemler düzenlenmiştir. Geçici korumanın sonlanmasından sonra ilgili yabancının ülkeden çıkması gerekmektedir. Bakanlar Kurulu tarafından Geçici Koruma Yönetmeliği 11. maddesi kapsamında sonlandırılmasıyla birlikte, geçici korumadan faydalanmış olanlara uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirmeye alınması veya grup temelli toplu statü kararı alınması ya da bu yabancıların YUKK kapsamında belirlenecek koşullarda Türkiye'de kalmasına izin verilmesinin kararlaştırılmış olması durumunda gerekli işlemlerin ilgili hükümlere göre yapılacağı belirtilmiş fakat geçici korumanın iptali ya da sonlandırılması durumunda sınır dışı etmeye dair düzenlemelere yer verilmemiştir²⁵⁷.

28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye'den meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mültecilerin geçici koruma altına alındığına dair düzenlemenin yer aldığı yönetmeliğin geçici 1. maddesinde de bu kişilerin sınır dışı edilmesine dair

---

²⁵⁶ Aysel Çelikel ve Günseli Gelgel, *a.g.e.*, s.27

²⁵⁷ Ayşe Yasemin Aydoğmuş; Türk Hukukunda Geçici Korumadan Yararlananların Sınır dışı edilmesi", *Public and Private International Law Bulletin*, 2017, (37)2, s.151

herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla geçici koruma statüsüne sahip olanların sınır dışı edilip edilemeyeceği edilecekler ise bu işlemin hangi şartlar altında olacağı başta YUKK olmak üzere ilgili mevzuatta bulunan temel ilkeler ve yargı kararları ekseninde değerlendirilmelidir. Geçici koruma sahiplerinin sınır dışı edilmesine dair Anayasa Mahkemesi tarafından verilmiş bir karar da mevcuttur. 11.11.2015 tarihli ve 2014/13044 başvuru numaralı kararında Anayasa Mahkemesi geçici koruma sahiplerinin sınır dışı edilmesine dair mühim tespitlerde bulunmuştur. Mahkeme kararının 55. paragrafında “*Geçici Koruma Yönetmeliğinin geçici 1. maddesi uyarınca Suriye Arap Cumhuriyeti’nden 28/4/2011 tarihinden sonra Türkiye’ye gelen kişilerin geçici koruma altına alındığı, bu kişilerin sınır dışı edilemeyeceği ancak bu kişilerin bireysel uluslararası koruma başvurularının da işleme konulmayacağı kurala bağlanmıştır.*” denmiştir²⁵⁸.

AIHS ve ek Protokoller kapsamında da geçici ve acil koruma sağlamak maksadıyla kitlesel olaylar sonucunda sınırlarımıza gelmiş olan yabancıların sınır dışı edilmesinde göz önünde bulundurulması gereken en önemli nokta bu kişilerin yaşam hakkı ve işkence yasağı olduğu belirtilebilir. Herkesin yaşam hakkı taraf ülkelerde yasayla korunur ve hiç kimse insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da işkenceye veya cezaya tabi tutulamaz. Bu durumda ilgili bireyleri insanlık dışı muamele ve işkenceye maruz kalabilecekleri hatta yaşam haklarının yok sayılabilecekleri bölgelere göndermek mümkün değildir. Bu durumda geçici koruma sahiplerinin geçici korumalarının iptali ya da sonlandırılması durumunda Türkiye’yi terk etmeleri halinde yaşam haklarının muhafazası esastır. Bu kişilerin hem geri gönderilmeme ilkesi hem de temel hak ve özgürlükler ışığında kendi ülkesine değil ancak güvenli bir üçüncü ülkeye gönderilmesi en uygun yoldur²⁵⁹.

Sınırdışı olma durumu uluslararası kanun gereğince devletler tarafından kendi güvenliğini tehdit eden durumlarda ve kamu düzeni tehlikeye girdiğinde ilgili yabancı kişileri ülke dışına çıkarma durumudur²⁶⁰. Bu hak elbette sınırsız düzeyde

---

²⁵⁸ Ayşe Yasemin Aydoğmuş, **a.g.m.**, s.169

²⁵⁹ Aysel Çelikel ve Günseli Gelgel, **a.g.e.**, s.130

²⁶⁰ Aybay, **a.g.e.**, s.227-228

olmamak ile beraber uluslararası arenada belirli anlaşmalar dahilinde daraltılabilir²⁶¹.

YUKK öncesinde sınır dışı etme birden fazla kanun ile beraber düzenlemeye gidilmiştir²⁶². Ancak YUKK sonrasında bu kural tek bir çatı altında birleşmiştir²⁶³. YUKK uyarınca madde 54’de sınır dışı edilecek yabancılar net bir şekilde sayılmıştır. Madde 55’de ise hangi durumlarda kişinin sınır dışı edilmeyeceği belirlenmiştir. Buna göre sınır dışı edildiği takdirde ülkesinde işkence, ölüm tehlikesi, onur kırıcı muameleye maruz kalma durumu olanlar, ciddi sağlık sorunları olanlar yaşlılar veya hamileler, insan ticareti mağdurları, tedavileri devam eden cinsel, fiziksel veya psikolojik şiddet görmüş olanlar belirli adreslerde ikamet etmek ve belirli idari yükümlülükler ile ülkede kalmasına karar verilir. Bu kişiler her ne olursa olsun sınır dışı edilemezler.

Bunun yanında yabancılar hukuku gereğince kişiyi uluslararası anlamda koruyan diğer bir husus ise geri gönderilmeme durumudur. Gerek Cenevre Sözleşmesi gerekse YUKK tarafından güvence altına alınan bu kural sayesinde yabancılar işkence ve diğer hayati tehlikelere maruz kalacakları üçüncü bir ülkeye gitmekten de korunmaktadır.

AİHM, Türkiye’nin bazı yabancılar’a yönelik vermiş olduğu sınır dışı etme kararlarını AİHS’nin maddelerinin ihlali olarak görmesi ve bununla alakalı almış olduğu kararlar önem arz etmektedir²⁶⁴. Yabancı kişi hakkında sınır dışı etme kararı verilmiş olsa dahi bu karar kendisine tebliğinden itibaren yabancı kişi kendisi ya da avukatı aracılığı ile on beş gün içinde İdare Mahkemesi’ne başvurabilir ve sonuçlar da on beş gün içinde belirlenir. AİHM’nin vermiş olduğu kararlar kesin hüküm olmak ile beraber kararın uzaması halinde kişi karar çıkana kadar ülkede ikamet etmeye devam edecektir.

---

²⁶¹ Ekşi, **a.g.e.**, s.45

²⁶² Aysel Çelikel, Günseli Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, s.109-116

²⁶³ Gülüm Özbayraktaroğlu Çelik, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, **TBB Dergisi**, S.108, 2013, s.211-256

²⁶⁴ Nuray Ekşi, “İltica Talepleri Reddedilerek Türkiye’den Sınır dışı Edilmelerine Karar Verilen Yabancılar’a İlişkin AİHM Kararlarının Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na Etkisi”, **TAAD**, Yıl:5, Sayı:19, Ekim 2014, s.88-91

2.2.14. Vatandaşlık Hakkı

2011’de başlayan içi savaşıla birlikte sayısı milyonları geçen Suriyeli lkemize gelmiş ve önemli miktarda Suriyeli ikamet hakkı elde etmiş durumdadır. Suriyelilerin lkemize sığınması geçici bir süreç olarak görülmüş olsa da Suriye krizinin zmlenemez bir noktaya ulaşmasından ötürü Suriyelilerin giderek kalıcı hale gelişleri ve bu süre dahilinde gerçekleşen olaylar, medya tarafından yansıtılan vakalar bir Suriye sorunu oluşturmaya başlamıştır. Bu minvalde başlayan tartışmalar ekseninde en başta gelen konulardan birisi de Suriyelilerin haklarının yeterli olup olmadığı konusudur.

Suriyelilerin bugün mevcut geçici koruma statüsünün ötesinde bir takım yasal haklar kazanıp kazanamayacakları meselesi hala belirsizliğini korumakta, Suriyeliler için vatandaşlık verilmesi daha büyük tartışmaları beraberinde getirmektedir. Suriyeliler için vatandaşlık söz konusuyken milliyetçiliğin ön plana çıkması ile konu, halk ve devlet nezdinde içinden çıkılmaz bir hale dönüşmektedir.

Özellikle ulus devlet sürecine geçişle birlikte vatandaşlık olgusunun varlığı daha net bir şekilde hissedilir olmuş ve bu manada günümüzde de yaşanan göç hadiseleri sonucu etkisini giderek arttıran bir tartışma mecrası oluşturan kavram olarak gündemi meşgul etmektedir. Son derece önemli bir hal almış olan vatandaşlığın günümüzde tam olarak ne anlama geldiği önemli bir konudur.

Vatandaşlık konusunu daha iyi açıklamak adına vatandaşlık kavramının kapsamından bahsetmek faydalı olacaktır. Christian Joppke’nin ifade ettiği şekliyle vatandaşlık; statü, haklar ve kimlik olmak üzere üç unsuru bünyesinde barındırır. Statü, bir devletin hukuken parçası olmak şeklinde değerlendirilir. Haklar, ekonomik sonuçları olan sosyal, siyasi ve sivil hakları ifade eder. Kimlik ise kendilerini bir bütünün parçası olarak gören ve buna göre hareket eden bireylerin davranışsal durumu şeklinde ifade edilir. Kimlik boyutu vatandaşların aidiyet duygusu ile ilgilidir ve bazı durumlarda vatandaşlığın psikolojik boyutu şeklinde adlandırılır²⁶⁵. Başka bir tanımlamayla vatandaşlık belli bir vatana ait olma ve o vatanın ortak değer,

---

²⁶⁵ Joppke, Chrictian, “Transformation of Citizenship: Status, Rights, Identity”, *Citizenship Studies*, 11:1, 37-48, s.37

yasal düzenlemeler, örf vb. toplumsal düzenlemelerine uyma davranışı olarak ifade edilebilir²⁶⁶.

Genel olarak incelendiğinde vatandaşlık bireylere bir takım haklar elde etme imkanı verirken aynı zamanda yükümlülükler de isteyen bir yapıdır. Vatandaş olma hakkını elde eden bireyler, vergi verecek, seçimlere katılacak, toplumsal ve siyasal kuruluşlarda çalışacak ve başkalarına yardım edecektir. Anayasamızda vatandaşlık tanımı ve görevleri belirlenmiştir. Buna göre Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu ve Türk olmanın şartının Türk anne veya Türk babadan olmak olduğu ve yine vatandaşlığın kanun şartlarına göre kazanılıp kaybedildiği belirtilmektedir²⁶⁷.

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu hükmüne göre Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen bir yabancı kanunda 11. maddede belirtilen şartları taşıması halinde İçişleri Bakanlığı'na başvuruda bulunur ve 12. maddede belirtildiği istisnai hallere bağlı olarak Bakanlar Kurulu kararı ile vatandaşlık kazandığı belirtilir. Bunun yanında, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Uygulamasına İlişkin Yönetmelik gereğince vatandaşlık kazanımı ile ilgili bazı hususlar içermektedir. Bir kişinin Türk vatandaşlığını kazanma başvurusu yapabilmesi için o ülkede beş yıl ikamet etmesi gerekmektedir. Ne var ki, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 25. maddesinde de geçici koruma kimlik belgesine sahip olmanın o yabancıya Türk vatandaşlığına başvuru hakkı vermediği belirtilmektedir²⁶⁸.

Bunun yanında evlenme yoluyla da Türk vatandaşlığı elde edilebilir. Evliliğin gerçek olması ve 3 yıl sürmesi kaydıyla Suriyeliler Türk vatandaşlığı hakkı elde edebilmektedir. Bir başka ihtimal ise 17. madde uyarınca ergin olmayan geçici korunanın bir Türk tarafından evlat edinilmesi suretiyle vatandaşlık kazanmasıdır²⁶⁹.

Sonradan da belli şartlar altında Türk vatandaşı olmak imkanı bulunsa da kan ve toprak esasının bir arada olması şartını getirmektedir. Yani Türkiye'de doğma

---

²⁶⁶ Celal Teyyar Uğurlu, "Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Vatandaşlık Eğitimi", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 2011,10 (37), s.154

²⁶⁷ Şeniz Anbarlı Bozatay , "5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması", **Yönetim Bilimleri Dergisi**, 2010, 8 (2), s.170

²⁶⁸ Melike Gülyaşar, "Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme", **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, 2017, Sayı:7,Cilt:13, s.684

²⁶⁹ Melike Gülyaşar, **a.g.m.**, s.684

şartı yanında anne veya babanın Türk olması da söz konusudur. Bu anlamda ABD'deki gibi Türkiye'de doğmuş bebeklerin Türk vatandaşı olması imkanı bulunmadığı gibi Suriyelilerin burada doğan çocuklarına da beklenenin ve düşünülenin aksine vatandaşlık verilmemektedir²⁷⁰.

Vatandaşlık kavramı genel olarak toplumların ulusal devlet yapısına geçiş sürecinde ortaya çıkan ve etkisini gösteren bir kavramdır. Kişi belli sınırlar çerçevesinde bir vatana ait olma ve o vatanın sınırları içinde benimsenen örf, adet ve hukuki kuralları benimsemiş ve bunlara uyma çabası içinde olan kişidir²⁷¹. Vatandaşlık bu bakımdan kişinin bir devlete olan bağına ifade eder²⁷². Kişinin sınırları içinde olduğu devlet ile arasındaki hukuki bağıdır ve bu hukuki bağ, görev ve sorumlulukları belirlemektedir. Bu hukuki bağ ise karşılıklı taleplerde bulunma hakkı tanımaktadır²⁷³.

Kişilere bağlı oldukları devlet tarafından hem iç hukuk hem de uluslararası hukuk bakımından belirli ayrıcalıklı haklar tanınmaktadır²⁷⁴. Vatandaşlık ilişkisi hem devlete hem de bireye karşılıklı olarak görevler ve sorumluluklar yükler. Bireylere yüklenen en önemli görev siyasi görevdir böylece kişi vergi öder, seçimlere katılır ve toplumsal görevlerde bulunur²⁷⁵. Devletler de belirli şartlar altında sınırları dahilinde bulunan kimlere vatandaşlık verileceğini kimlere verilmeyeceğini kendi belirleyeceği kurallar çerçevesinde oluşturmaktadır²⁷⁶.

Anayasamızda ayrıca vatandaşlık kazanımı da güvence altına alınmış olup sadece vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan kimsenin çıkarılamayacağı belirtilmektedir. Ayrıca vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolunun kapatılamayacağı belirtilmiştir²⁷⁷.

---

²⁷⁰ Şeniz Anbarlı Boztaş, "5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması", **Yönetim Bilimleri Dergisi**, 2010, 8 (2), s.171

²⁷¹ Celal Teyyar Uğurlu, "Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Vatandaşlık Eğitimi", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 2011, 10 (37), s.154-158

²⁷² Gülin Güngör, **Tâbiyet Hukuku Gerçek Kişiler-Tüzel kişiler-Şeyler**, Yetkin Yayınevi, 2016, s.2

²⁷³ Rona Aybay, **a.g.e.**, s.4-7

²⁷⁴ Bahadır Erdem, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s.3

²⁷⁵ Ersin Mahmut Kalaycıoğlu, Ali Çarkoğlu, **Türkiye'de ve Dünyada Vatandaşlık**, <https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2015/12/T%C3%BCrkiyede-ve-Dunyada-Vatandaslik-2014-1.pdf> (Erişim Tarihi: 23.07.2018)

²⁷⁶ Ergin Nomer, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2012, s.10

²⁷⁷ T.C. Anayasası, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (Erişim Tarihi: 23.05.2017)

Anayasamızda vatandaşlık tanımına bakıldığında Türk anne veya babadan doğmuş olmak ifadesi yer almaktadır. Türkiye’de doğan bir yabancınnın eğer ne annesi ne de babası Türk vatandaşı değil ise o zaman bu kişi vatandaşlık kazanamaz. Suriyelilere yönelik vatandaşlık verilecek söylemleri ve kaynağı belli olmayan haberler nedeniyle durumun hukuki boyutunun net olarak açıklanması gerekli olmuştur²⁷⁸. Türkiye’de doğum yapan Suriyeliler eğer Türk vatandaşı değillerse o halde çocukları Türk vatandaşlığı elde edemezler. Türk vatandaşı olmak hem kan hem de toprak esasını barındırmaktadır.

Suriyeliler ve yabancılar için Türk vatandaşlığının kazanılması ile alakalı temel esaslar ele alınırken vatandaşlığın istisnai hallerde kazanılması ele alınmalıdır. Gerçek kişiler aslen veya sonradan olmak üzere iki şekilde vatandaşlık kazanmaktadır. Bir yabancı kişi, eğer ikamet izni almış ise veya Turkuaz Kart sahibi olanlar ve onların eşleri ile kendisi ve eşinin henüz ergin olmamış çocuklarını da içerisine alan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun (YUKK) 31. maddesi gereğince istisnai olarak Türk vatandaşlığı kazanabilir.

Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması da kendi içinde farklı durumları barındırır. Buna göre kişi yetkili bir makam kararıyla evlat edinme, evlilik yolu, seçme hakkı, istihdam oluşturma yoluyla, yetkili makam kararı, istisnai yollarla (mavi kart sahipleri), konut alma yoluyla, para yatırma yoluyla, devlet borçlanma araçlarıyla Türk vatandaşlığı kazanma gibi birçok çeşitli yollar bulunmaktadır.²⁷⁹

Yetkili makamlar yoluyla kişi eğer vatandaşlık kazanmak istiyor ise önce talep etmeli sonra kanun tarafından belirlenen şartlar yerine gelmeli son olarak da yetkili merciler tarafından bu başvurunun olumlu sonuçlanması gerekmektedir. Burada dikkat çeken nokta ise istisnai vatandaşlığın kazanılmasında idareye geniş takdir yetkisinin verilmiş olması ve bu durumun da hukuki anlamda kanunilik ilkesini zedeleyecek olmasıdır²⁸⁰.

²⁷⁸ Tolga şardan, ‘‘Suriyelilere ‘İstisnai Vatandaşlık’ Formülü’’, www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/suriyelilere--istisnai-vatandaslik-formulu-2278144 (Erişim Tarihi: 24.07.2018)

²⁷⁹ Türk vatandaşlığı Nasıl Kazanılır?, <https://vizevatandaslik.com/turk-vatandasligi-nasil-kazanilir.html> (Erişim Tarihi: 23.03.2017)

²⁸⁰ Erdem Bahadır, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2016, s.141

TVK gereğince Türk vatandaşlığını istisnai durumlarda kazanabilmek için kanunda sayılmış olan kriterlere sahip olmak, kamu düzeni ve kamu güvenliği bakımından bir engel teşkil etmemek ve İçişleri Bakanlığı tarafından teklif verildikten sonra Bakanlar Kurulu tarafından onaylanması gerekir. İstisnai vatandaşlık için başvurularda ergin olma şartı yoktur. Kişi vasi veya veli aracılığıyla bu başvuruları yapabilmektedir. Kişilerin başvuruları sonrasında Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından güvenlik soruşturması yapılır. Kişiler başvuru için gerekli evrakları²⁸¹ topladıktan sonra başvuruyu yapar. Düzenlenen dosyalar daha sonra İçişleri Bakanlığı'na gönderilir.

Hukuki açıdan bakıldığında Suriye Arap Cumhuriyeti'nden gelen kişiler vatansız, mülteci ve sığınmacı olarak bireysel veya grup olarak ülkemize sığınır ve uluslararası koruma talep ederler ise Türkiye'de yasa olarak geçici koruma statüsüne tabi olacaklardır. TVK gereğince ise geçici koruma belgesi bir ikametgah belgesi olmadığından bu kişilerin istisnai de olsa vatandaşlık başvurusu yapamayacağı gayet açık ve nettir. Eğer bir Suriyeli yatırım yapmak maksadıyla Türk vatandaşlığı almak isterse o zaman "kısa dönem ikamet izni" alması gerekir.

Suriyeli sığınmacıların 2011 ve sonrasında Türkiye'ye göç etmesinden beri geçici oldukları düşünülse de durumun öyle olmadığı geçen sekiz yıllık süreden sonra anlaşılmıştır. Uzun süredir Türkiye'de olan bu yabancı kişilerin hukuki statüleri ve hakları konusunda zamanla sorunlar ortaya çıkmıştır. Hukuki statülerinin belirsiz olması ve daha sonra 2013 yılında çıkarılan YUKK sayesinde bu sorun giderilse de yeterli olmamıştır. Mülteci tanımı yanında şartlı mülteci, ikincil koruma, sığınmacı, geçici koruma gibi yeni kavramlar gelmiştir²⁸². Kendi ülkelerine gönderildiğinde hayati tehlikesi olan ve ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan bu vatansız ve yabancı kişiler geçici koruma statüsüne dahil olmuştur. Yabancılara verilecek vatandaşlık hakkı ile alakalı en güncel olay Suriyelilerin vatandaşlığa geçiş sürecinden sonra başlamıştır. 2017 yılında hükümet tarafından Türkiye'deki Suriyeliler içerisinde nitelikli olanların ve Türkiye'ye

²⁸¹ İstisnai Vatandaşlık Başvuru Formu, <https://www.nvi.gov.tr/PublishingImages/Lists/PageContents/NewForm/Vat-4-Istisnai-Olarak-Kazanma.pdf> (Erişim Tarihi: 22.07.2018)

²⁸² Türkiye'de Bulunan Suriyeli Mülteciler, <http://imprhumanitarian.org/tr/infografik-rapor-turkiyede-bulunan-suriyeli-multeciler> (Erişim Tarihi: 21.08.2018)

katkısı olanların (üniversite mezunu ve eğitimli kişilerden seçilmiştir) Türk vatandaşlığına alınacağına dair bir karar açıklanmıştır. Suriyeliler içerisinde nitelikli insanlar incelendiğinde bu sayı 12.000 civarında olup aileleri ile beraber toplamda vatandaşlığa geçenlerin toplam rakamı 50.000 civarında kalmıştır²⁸³. Toplam vatandaşlığa geçenlerin sayısı ise Kasım 2017 itibarıyla 38.000 civarında olmuştur.

2.2.15. Yabancıların Aile Hayatı Hakkı

Aile hakkı birçok ülke ve uluslararası belge tarafından korunmaktadır. İHEB tarafından da ailenin toplumun temel taşlarından biri olduğu belirtilerek toplum ve devlet tarafından korunması gerektiğinden bahsedilir²⁸⁴. Türkiye’de yabancılara yönelik atılan en önemli kanuni adım ise YUKK olmuştur. Bu kanun da ilk defa aile ikamet izninden bahseder. Daha önceki kanunlarda ikamet tezkeresi daha sonra YUKK tarafından ikamet izni olarak bilinen iznin alınması Türkiye’de yasal olarak kalmanın şartıdır²⁸⁵.

Anayasamızda 20. madde gereğince özel hayatın gizliliğinden bahseder. Kanun gereğince herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Bu kanun maddesi İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesi gereğiyle de birleşerek Türk mahkemelerine aileyi koruma hakkı tanımaktadır²⁸⁶.

Anayasamızda ayrıca 41. madde gereğince ailenin korunması ve çocuk hakları geniş olarak düzenlenmiştir. Ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasında eşitliğe dayandığı belirtilmiştir²⁸⁷. Ayrıca aynı maddede devletin ailenin huzur ve refahını sağlamakla mükellef olduğu ve özellikle ananın, çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli

---

²⁸³ <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2017/12/sb-2107-yc3b6netici-c3b6zeti-06122017.pdf> (Erişim Tarihi: 23.07.2018)

²⁸⁴ İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html (Erişim Tarihi: 23.07.2017)

²⁸⁵ Osman Fazıl Berki , **Devletler Hususî Hukuku**, Tâbiyet ve Yabancılar Hukuku, Ankara 1970, s.183

²⁸⁶ İlke Göçmen, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Avrupa Birliği ve Türkiye Göç Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s.431

²⁸⁷ Vedat Raşit Seviğ, **Türkiye’nin Yabancılar Hukuku**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1981, s.81

tedbirleri alması gerektiği ve bununla alakalı gerekli teşkilatı kurması gerektiğinden bahsedilir.

2.2.16. Yabancıların Siyasi Hakları

Siyasi haklar, bireyin devlet yönetimine katılmasını sağlayan hak olduğu şeklinde genel bir tanımı bulunmaktadır. Sadece devlet yönetimine katılım ile sınırlı olmayan siyasi haklar, ülkenin ilişkilerini yürütecek kişileri atamak, hükümete yüklenen yetkileri kullanmak ve kamu düzenini sağlamak ve kontrol etmek gibi hususları da içine almaktadır. Geleneksel bir şekilde vatandaşlık ile özdeşleştirilmiş olan siyasi haklar çok eski zamanlardan bu yana yabancılar için tanınmamış kural olarak sadece vatandaşlara verilmiştir. Bundan dolayı vatandaşlık, uluslararası hukukta özel bir role sahip olup belli bir devletin ülkesindeki siyasî haklara tam bir şekilde sahip kişiyi ifade etmektedir. Yabancılar için siyasî hak tanınması veya tanınmaması ile ilgili uluslararası metinde az sayıda hükümler yer almaktadır. Siyasi hak ve siyasi faaliyet tanımını ve ayırımını yapmak zor olacağından kural olarak milletlerarası düzenlemelerde, siyasî hakkın kapsamı kamu hizmetlerinden yararlanma ve seçme seçilme hakkı ile sınırlandırılmıştır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 21. maddesinin birinci fıkrasına göre siyasi haktan ayrıntılı olarak bahsedilmiştir. Buna göre herkesin doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı yoluyla ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahip olduğundan bahsedilmiştir. Buna göre herkes ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkına sahip olduğu söylenmiştir. Ancak bildiride “herkes” lafına yer verilmesi yabancı ile vatandaş arasında ayırım yapılmadığı kanısı yaratsa da bahsedilen hükümde ülkesinin ifadesine de yer verilmiş olduğu anlaşılmalıdır²⁸⁸.

Yabancıların siyasî hakları ile doğrudan ilgili ilk ve tek sözleşme olan “*Yabancıların Yerel Düzeyde Kamu Hayatına Katılma Sözleşmesi*” 5 Şubat 1992 tarihinde Strazburg'da Avrupa Konseyi'ne üye olan ve olmayan devletler için imzaya açılmış ve sözleşme yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olmadığı Sözleşme'nin amacı insan haklarına dayalı olarak ekonomik ve sosyal

²⁸⁸ Necla Öztürk, “Yabancıların Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Hakkı”, **MHB**, 2014,(33)1, s.126-127

gelişimi sağlamak, üye devletler arası işbirliği sağlamak, yabancıların yerel düzeyde vatandaşlarla aynı derecede göreve sahip olduğu dikkate alınarak aynı haklara sahip olmalarını ve yerel topluluğun yaşamına ve gelişimine etkin olarak katılmasını sağlamaktır. Sözleşmenin ikinci maddesinde yerleşik yabancı teriminin tanımı yapılmıştır. Buna göre devletin vatandaşı olmayan ve o devlet sınırları içinde yasal olarak bulunan kişiye yerleşik yabancı denir ve sözleşmenin *yerel seçimlerde oy hakkı* başlığını taşıyan kısmındaki maddeye göre taraf devletler, her bir yerleşik yabancıya, yerel yönetim seçimlerinde, seçme ve seçilme hakkını, o ülke vatandaşlarına uygulanan yasal koşulları yerine getirmek ve seçimlerden önceki beş yıl boyunca ilgili devlette yasal olarak ikamet şartı ile taahhüt eder denilmektedir²⁸⁹. Suriyeliler eğer Türkiye dışında bu anlaşmaya bağlı olan bir ülkeye giderse ve gerekli koşulları sağlar ise yerel seçimlere diğer vatandaşlar gibi katılabilecektir. Türkiye de yaşayan ve vatandaşlık elde eden Suriyeliler ise Türk vatandaşları gibi tüm siyasi haklardan eksiksiz olarak faydalanabilmektedir.

1982 Anayasasının 66 ile 74. maddeleri, Siyasi Haklar ve Ödevler başlığını taşımakta buna göre Seçme-seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları, siyasî parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma, kamu hizmetlerine girme, vatan hizmeti, vergi ödevi, dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı siyasi haklar düzenlenmiştir. Anayasamızın 67. maddesinde vatandaşların kanundaki şartlara bağlı olarak seçme ve seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahip olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca vatandaşların siyasi parti kurma hakkına sahip olduğu ifadesi yer almaktadır. Elbette Türk vatandaşlığı kazanan Suriyeliler de siyasi parti kurma hakkına sahip olmuştur. Anayasamızda her Türk vatandaşı kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir denilmektedir. Yine Türk vatandaşlığı hakkı kazanan bir Suriyeli de kamu hizmetine girme hakkına sahiptir. Anayasamızda 74. maddede vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri için yetkili

---

²⁸⁹ Necla Öztürk, “Avrupa Konseyi Yabancıların Yerel Düzeyde Kamu Hayatına Katılma Sözleşmesi Çerçevesinde Danışma Kurulları Oluşturulması: Alanya Yabancılar Meclisi,” **Akdeniz İİBF Dergisi**, C. 13, S. 25, Mart 2013, s.227-230

makamlara veya meclise yazı ile başvurma hakkına sahip olduğu ve herkesin bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir²⁹⁰.

1982 Anayasasında siyasi haklar başlığı altında düzenlenmiş bulunan tüm haklarda vatandaşlar veya her Türk ibaresi tercih edilmiştir. Anayasa koyucu kişi hakları ve ödevleri bölümünde olduğu gibi siyasi haklar ve ödevler kısmında da herkes ifadesini kullanıp yabancıların durumunu sınırlamaya tabi tutabilir. Devlet, milletlerarası hukuka uygun olarak ve kanunla sınırlama getirilebilmesi ile yetinebilirdi ancak bununla sınırlı kalmamış ve siyasi haklar ve ödevler konusunda çoğunlukla vatandaşlar ifadesi kullanılmıştır. Anayasanın siyasi hakları, özellikle seçme ve seçilme hakkını yabancılar için yasaklamadığı fakat yabancılara siyasi haklar yönünden anayasal güvence verilmediği söylenebilir²⁹¹.

4 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı YUKK'un 42. maddesinde uzun dönem ikamet izni şu şekilde düzenlenmiş ve Türkiye'de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olan veya Göç Politikaları Kurulu'nun belirlediği şartlara uyan yabancılara bakanlığın onayıyla valilikler tarafından süresiz ikamet izni verileceğinden bahsetmiştir. İlgili kanunun 44. maddesinde de uzun dönem ikamet izninin sağladığı haklar düzenlenmiş ve maddede uzun dönem ikamet izni bulunan yabancıların sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacağından bahsedilmekte ancak uzun dönem ikamet izni olan yabancılara dahi seçme seçilme hakkı verilmemiştir²⁹².

---

²⁹⁰ T.C Anayasası, www.anayasa.gov.tr (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

²⁹¹ Necla Öztürk, **a.g.m.**, s.155-156

²⁹² **a.g.m.**, s.155-156

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KANUNLARINA GÖRE SURİYELİLERİN HAKLARI VE HUKUKİ STATÜSÜ

3.1. Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü

Türk hukuku açısından yabancıların durumunu ele aldığımızda öncelikle anayasaya dikkat çekmek gerekir. Yabancılar açısından 1982 Anayasasında onuncu madde gereğince eşitlik ve genellik ilkesi kabul edilmektedir. Anayasanın 10. maddesi kanun önünde eşitlik başlığı altında herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapmaksızın kanun önünde eşit olduğunu söylemiştir. Ayrıca kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu ve devletin bu eşitliği sağlamakla görevli olduğundan bahseder. Ancak bunun için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri, malul ve gaziler için alınacak tedbirler de eşitlik ilkesine aykırı olduğu söylenemez. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz ve devlet organları ve idare makamları bütün işlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uymak zorundadır²⁹³.

Anayasamızda kanunlar düzenlenirken temel haklardan bahsedilen noktalarda vatandaş-yabancı ayrımı yapılmadığı göze çarpmaktadır. Anayasamızın 17. maddesinde düzenlenen kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller hariç olmak üzere kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz ve bilimsel ve tıbbi deneylere onun rızası olmadan tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz ve kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz. Ayrıca meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili

---

²⁹³ T.C. 1982 Anayasası Temel Metni, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (Erişim Tarihi: 23.07.2018)

mercin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun izin verdiği zorunlu hallerde oluşan öldürme fiilleri birinci fıkra hükmü dışındadır²⁹⁴.

Görülmektedir ki en özgürlükçü ülkelerde dahil kanun önünde eşitlik bakımından vatandaş-yabancı ayrımı gözetilmektedir. Yabancılar kanun önünde kamu sağlığı, kamu güvenliği gibi durumlar bakımından bazı kısıtlamalar ile karşılaşabilirler. Ancak elbette bu sınırlamalar da kanun dahilinde yapılmalıdır. Anayasamızda yine bu konuyla alakalı 16. madde gereğince kısıtlamaların ne şekilde yapılacağı belirlenmiştir. Yabancıların temel hak ve özgürlüklerinin de yine milletlerarası hukuka uygun olarak kanun ile sınırlanabileceğinden bahsedilmektedir.

3.1.1. Suriyeli Misafir Kavramı

2011 yılı sonrasında yaşanan Arap Baharı'nın da etkisiyle Suriye'de meydana gelen iç savaş sonrasında Suriyeliler, ülkelerinde kaçarak Türkiye'ye sığınmışlardır. Türkiye'ye sığınan Suriyelilere önce nasıl ithaf edileceği bilinmediğinden ve geçici oldukları nedeniyle misafir tanımı yapılmıştır. Ancak uluslararası hukuk dünyasında misafir kelimesinin karşılığı bulunmamaktadır.

Aradan bir yıl geçtikten sonra oluşan bu hukuki kavram boşluğu nedeniyle Başbakanlık tarafından *Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge* çıkarılmıştır. Bu yönerge sonrasında Türkiye'de bulunan Suriyeliler geçici koruma statüsüne alınmıştır²⁹⁵.

UNHRC'nin 2018 verilerine göre Türkiye'de toplam Suriyeli sayısı 3.564.919 milyondur. Bu sıralamayı Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır izlemektedir. Türkiye geçmişten bugüne birçok göç dalgasıyla karşılaşmıştır. 2011 sonrasında Suriyeli sığınmacı akınına karşı da açık kapı politikası uygulamıştır²⁹⁶.

²⁹⁴ T.C. 1982 Anayasası, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf (Erişim Tarihi: 12.07.2017)

²⁹⁵ Halim Yılmaz, **Türkiye'de Suriyeli Mülteciler**, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği, İstanbul, 2013, s.8

²⁹⁶ Kemal Kirişçi, "Rapor: Misafirliğin Ötesine Geçerken "Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınavı", **Brooking Enstitüsü ve USAK**, Haziran , 2014, s.14

Mülteci tanımı aslında bu kadar Suriyelilere bir anda nasıl hitap edileceğinin bilinmemiş olmasından kaynaklanmıştır. Geçici koruma altına alınan Suriyeliler için oluşturulan sistem de bazı açıklar barındırmıştır. AB hukuku açısından geçici koruma gerçekten geçici bir süreliğine koruma sağlamakta eğer bu geçici sürede sorun çözülmez ise o zaman uzun süreli bir hale gelmektedir. Oysa Türkiye’de Suriyelilere yönelik çıkarılan geçici korumanın bir süresi yoktur ve süre hükümetin takdiri altındadır.

Misafirlik kavramı aslında Türk vatandaşları tarafından da sık sık vurgulanan bir kavramdır. Misafirperverlik hukuku ve kavram olarak ilk tanımlamalardan biri Immanuel Kant’a aittir. Kant yazmış olduğu denemesinde savaş, dünya vatandaşlığı ve evrensel misafirperverlik anlayışından bahsetmektedir. Bahsetmiş olduğu anlayışa göre insan severlikten çok konu bir hak konusudur ve konukluk tanım olarak bir yabancıyı kendi topraklarının sınırları dışına çıkıp da başka bir yabancı ülke sınırlarına vardığında düşman muamelesi görmemesidir.

Yabancı ülke isterse o kişiyi sınır dışı edebilir ama o kişi barışçıl durduğu sürece o kişiye düşmanca davranılamaz. Bu yabancı kişi için bir kalma hakkından çok ziyaret hakkıdır. Bunun temel nedeni ise yeryüzü insanlar için ortak bir mülkiyet alanıdır ve hiç kimse yeryüzünde bir diğerine göre daha fazla hak sahibi değildir²⁹⁷. Kant tarafından ifade edilen misafirperverlik de bu anlamda bir yasal gerekliliktir.

3.1.2. Suriyeliler Mülteci mi Sığınmacı mı?

Yabancı kişiler sınırları içinde buldukları ülke ile herhangi bir bağı olmayan kişilerdir. Yabancı kişi, bir devletin ülkesi sınırları içerisinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını talep edemeyen kişidir. Öncelikle bir kişinin yabancı statüsünde bulunabilmesi için vatandaşı olmadığı bir ülke toprağında bulunuyor olması gerekir. Suriye’den Türkiye’ye göç eden Suriyeliler ise yabancıdır fakat mülteci midir yoksa sığınmacı mıdır? Mülteci kavramının açıklanması bu nedenle önemlidir.

---

²⁹⁷ Önay Sözer, Ferda Keskin, **Jacques Derrida ile Birlikte Pera Peras Poros**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012, s.11

Mülteci olarak ifade edilen kişi vatandaşı olduğu devlette olan olaylar nedeniyle iradesi veya zorla terk etmek zorunda kalan ve başka bir ülkenin vatandaşlığına geçmemiş kişiler ve diplomatik bir korumadan yoksun olan kişilerdir. Mülteci tanımının Türkiye'deki kabulü Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesi tarafından belirlenmiştir. Bu sözleşmeye göre:

“1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkından, dininden, vatandaşlığından, siyasi görüşlerinden veya belirli bir gruba ait olmasından dolayı zulme uğrayacağından haklı olarak korktuğu için bulunduğu ülkeyi terk eden yabancı mültecidir”. Bu tanımda da dikkat edildiği üzere mülteci olmak için Avrupa’da meydana gelmiş bir olay nedeniyle ülkesini terk eden yabancılar mültecidir. 1967 tarihli Ek Protokolü kabul eden Türkiye tarafından coğrafi çekince şartı ile kabul edilmiş yalnızca iç hukukta Avrupa’dan gelenlere mülteci statüsü verilmiştir. Bu nedenle Suriyeliler Avrupa’dan gelmediğinden dolayı onlara mülteci denilemez.

Türkiye’de iltica hukuku alanında yapılan ilk önemli hareket 6458 sayılı YUKK’dur. YUKK ile beraber “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” kurulmuştur ve İçişleri Bakanlığı’na bağlanmıştır. YUKK sayesinde sığınmacı kavramı yerine statü olarak mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma olarak statüler üçe ayrılmaktadır. Buna şu anda Suriyelilerin de statüsü olan geçici koruma eklenmektedir.

Son yıllarda başta Suriye olmak üzere Afganistan, Somali, İran ve Irak bölgesinden göç ederek gelenlerin sayısı artmaktadır. Türkiye tarafından kabul edilen Cenevre Sözleşmesi gereğince Avrupa dışından gelen bu kişiler mülteci olarak kabul edilmemektedir. Türkiye’ye gelen ve başka bir ülkeye yerleştirilinceye kadar gelen bu kişiler geçici sığınmacı olarak kabul edilmektedir²⁹⁸.

3.2. Yabancılara ve Suriyelilere Yönelik Türkiye’nin Kabul Ettiği Başlıca Kanunlar

Türkiye geçmişten günümüze kadar yaşanan savaşlar ve çatışmalar netisinde ve diğer sosyal, ekonomik, siyasal sebeplerden dolayı da çeşitli göçlere maruz

²⁹⁸ Sığınmacı mı, Mülteci mi?, <https://tusiad.org/tr/yayinlar/gorus-dergisi/item/9213-tusiad-gorus-dergisi-no-88> (Erişim Tarihi: 24.07.2018)

kalmıştır. Bu yaşanan göçler sonunda ise Türkiye’de bir göç sorunu oluşmuştur. Bu sorunsal 2011 sonrası Suriye iç savaşı sonrası yaşanan göçler neticesinde daha da artmıştır. Türkiye bu sorunları hem ülke içinde hem de uluslararası arenada çözmek adına önemli adımlar atmaktadır. Türkiye’nin yabancılara ve Suriyelilere yönelik atmış olduğu önemli hukuki adımlar maddeler halinde sıralanmıştır.

3.2.1. 1951 Cenevre Sözleşmesi

Mülteci hukukunun temel kaynaklarından biri olan 1951 Cenevre Sözleşmesi gereğince uluslararası hukukta mültecilerin statüsü belirlenmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ülkelerinden ayrılan insan sayısı artmış ve bu durum Birleşmiş Milletler tarafından çözüme kavuşturulmak istenmiştir. Cenevre Sözleşmesi’nin hazırlanmasının temel nedeni Sovyetler Birliği’nde meydana gelen olaylar nedeniyle kaçan insanlardır. Cenevre Sözleşmesi temel kaynağı ise İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Anlaşması ve ayrımcılık yapmama ilkesidir.

3.2.2. 1967 Protokolü

1951 Cenevre Sözleşmesi’nde var olan zaman ve coğrafya kısıtlaması birçok mültecinin sözleşme dışı kalmasına ve uluslararası hukuk açısından önemli sorunlar doğurmuştur. Bu nedenle hem coğrafi hem de tarihi kısıtlama olmadan bütün mültecilerin bu haklardan yararlanması gerektiği belirtilmiştir. 1967 tarihli *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol* bağımsız bir hukuk belgesi olarak 2 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁹⁹. Sözleşmenin 1. maddesi gereğince ifade edilen 1 Ocak 1951 tarihinden önce gerçekleşen olaylar nedeniyle ve bu olaylar sonucunda ifadesi yürürlükten kalkmıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne coğrafi kısıtlama ile taraf olan devletlerin hakkı saklı kalmak kaydıyla protokolün hükümlerinin taraf devletlerce coğrafi kısıtlama olmadan uygulanacağı ifade edilmiştir. Coğrafi ve tarihi çekince kalktıktan sonra uygulamaya devam etmiştir. Türkiye’de ise hala coğrafi çekince mevcuttur.

---

²⁹⁹ Çiçekli, a.g.e., s.228

3.2.6. Pasaport Kanunu

5682 sayılı Pasaport Kanunu uluslararası koruma kapsamında olmayan yabancı uyruklu kişilerin ülkeye girişini, çıkışını ve ülkede kalışını vize ve ikametle alakalı işlemlerini sınır dışı edilmelerini ve Türkiye’de kaldıkları sürece sahip oldukları hak ve özgürlükleri ele alan bir kanundur.

3.2.4. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Türkiye’de zaman içerisinde gerçekleşen göçlere baktığımızda 1950 öncesinde göç hareketlerinin çok fazla olmadığı görülmektedir. Ülkeye çeşitli nedenler ile giriş yapan yabancıların sayıları yıllara göre farklılık göstermiştir. 1995 yılına baktığımızda ülkeye giriş yapan yabancı sayısı 6.762.956 iken bu sayı 2010 yılında 27.024.609 milyon olmuştur. Ülkemize düzensiz göçmen girişi sayısı 1995 yılında 11.362 iken 2010 yılında 30.667 olmuştur. Türkiye’ye uluslararası koruma başvuruları ele alındığında ise son yıllarda Suriye’deki iç savaş nedeniyle artış olduğu görülmektedir.

Uluslararası koruma başvurularının artması göç hareketlerinde meydana gelen artışlar ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahat Haklarını Düzenleyen Kanun, 1950 yılında düzenlenen kanunlar olup güncel kanun niteliği taşımamaktadır. Yabancılar için yeni bir düzenlemenin gerekli olduğu düşünülerek³⁰⁰ 2009 yılında bu konuyla alakalı çalışmalar başlamış ve nihayet 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 04.04.2013 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan sonra da 11.04.2013 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

Bu kanunun ele alınıp oluşturulmasında birçok sebep vardır. Bu sebeplerin başında daha önceki kanunların güncelliğini kaybetmiş olması ve en önemlisi de uluslararası hukuk bakımından yeniliğe ihtiyaç duyulmasıdır. Çünkü Türkiye’nin gerek uluslararası anlaşmalarda yer alması gerek AB uyum sürecinde olması ve kesin kabul sürecinde de mevzuatın AB Müktesebatı’na uyumlaştırma sürecinde olması

³⁰⁰ Genel Gerekçe, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss310.pdf> (Erişim Tarihi: 12.09.2018)

nedeniyle de bu kanun hazırlanmıştır. Ayrıca Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yetkisini kabul etmiştir ve bu süreçte mahkemenin Türkiye aleyhinde bazı kararları olmuştur. Bu kararların en önemli sebeplerinden biri de TBMM Komisyonu'nun³⁰¹ kararında belirtildiği üzere yasal düzenleme eksikliğinin varoluşudur.

6458 sayılı kanunun yapılış amacının açıklamasında yabancı kişilerin Türkiye'ye giriş ve çıkışları, Türkiye'de kalmaları, Türkiye'den koruma talep edenlere yönelik düzenlemeler ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, yetki, görev ve sorumluluklarına dair genel bilgiler içermektedir. Kanunun 2. maddesinde ise yabancılarla alakalı işler, yabancılara yönelik sağlanan münferit koruma talep kararları, ayrıldıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitle halinde Türkiye'ye gelen yabancılara yönelik yapılacak geçici koruma, İl Göç İdaresi'nin kuruluş ve idari teşkilatıyla alakalı genel bilgiler içermesidir.

Kanuna baktığımızda yapılan düzenlemeler ışığında üç temel başlık olduğu görülmektedir. Bunlar: Yabancıların ülkeye giriş ve ülkeden çıkışları ile ülkede ikametleri, Uluslararası koruma ve Teşkilat şeklindedir. Yapı olarak taslak beş bölümden, bölümler de kendi içinde kısımlardan oluşmaktadır.

YUKK'da ilk düzenlenen bölümlerden biri yabancıların ülkeye giriş ve ikamet durumudur. Yabancıların Türkiye'ye giriş ve çıkış konusu daha önce ayrıntılı olarak Pasaport Kanunu'nda ele alınmıştır. Ancak Pasaport Kanunu hem yabancıları hem de Türk vatandaşlarını içeren ifadeler barındırdığından YUKK ile yabancılara dair çoğu madde Pasaport Kanunu'ndan çıkarılmıştır. Ancak kanunda 2. maddede milletlerarası anlaşmalar ve özel kanun hükümlerinin saklı olacağı ifadesine yer verilmiştir³⁰².

Yabancıların Türkiye'ye belli şartlarla giriş yapmaları gerekir ki aksi halde Türkiye'ye giriş yapmalarına izin verilmez. Türkiye'ye giriş ve çıkışlar sınır kapılarından geçerli pasaport veya pasaport yerine geçen belgeler ile yapılmalıdır.

³⁰¹ İlke Göçmen, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Avrupa Birliği ve Türkiye Göç Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 219

³⁰² Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 12.09.2018)

Yabancı kişiler Türkiye'ye giriş ve çıkışta gerekli belgeleri yetkili kişilere göstermek zorundadır. Sınır bölgelerde geçişlerde kontroller taşıtlarda ve seyir halinde de olabilir. Kişinin Türkiye'ye girişine izin verilmeyen kişilerden olup olmadığına bakılmalıdır. Kontrole tabi tutulacak kişiler en fazla 4 saat bekletilebilir. Yabancı bu süre içerisinde her an ülkesine dönebileceği gibi dört saatlik süreyle sınırlı kalmaksızın ülkeye kabulle ilgili işlemlerin sonuçlanmasını da bekleyebilir. Kapsamlı kontrol işlemlerine dair usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Kişilerin girişte pasaport ve pasaport yerine geçen belgelerde sahip olunan vize muafiyeti ve sahip olunan ikamet izninin bitiminden itibaren altmış gün süreli olması gerekir. Kanun gereğince yabancılar Türkiye'ye giriş için vatandaşı oldukları ya da yasal olarak bağlı oldukları konsolosluktan geliş amaçlarını belirterek giriş izni alabilirler³⁰³. Kanun gereğince 12. maddede hangi kişiler vizeden muaf tutulduğu ve bunların listesi ayrıltılı olarak verilmiştir. Bu kişiler içerisinde en çok göze çarpan ise Türkiye'ye giriş tarihi itibarıyla ikamet izni ve çalışma iznine sahip olan kişiler vize muafiyetine sahiptir. Ayrıca kişi mücbir sebeple Türk hava ve deniz limanlarını kullanmak suretiyle taşıtlar ile liman kentlerine çıkan yabancılar ile deniz limanlarına gelenlerden yetmiş iki saati geçmemek kaydıyla liman şehrinde ve civar illerde turizm amaçlı gezecek olanlardan vize muafiyeti uygulanabileceği belirlenmiştir.

Kalacakları süre ile alakalı da madde 11'de yeni bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre Türkiye'de doksan güne kadar kalacak yabancılar vatandaşı oldukları veya yasal olarak bağlı oldukları ülke konsolosluğundan Türkiye'ye geliş amaçlarını belirterek vize alırlar. Vizenin veya vize muafiyetinin Türkiye'de sağladığı kalış süresi, her 180 günde 90 günü geçemez. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere kanun yabancı kişilere Türkiye'de ikamet izni aranmaksızın ancak 90 gün süreyle Türkiye'de kalış hakkı tanıdığı ifade edilmektedir.

Kanununun 14. maddesinde yabancılara yönelik havalimanı transit vizeleri düzenlenmiştir. Buna göre Türkiye'den transit olarak geçecek yabancı kişilere havalimanı transit vize şartı getirilebileceği ve bu vizenin de en fazla altı ay kullanılmak üzere konsolosluklar tarafından verileceği dikkate alınmaktadır. Vize talebinin reddi halleri de ayrıltılı olarak madde 15'de düzenlenmiştir. Vize

³⁰³ YUKK, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 12.09.2018)

verilmeme nedenleri kanunda gayet somut bir şekilde açık ve net olarak ifade edilmektedir³⁰⁴. Bu red nedenleri arasında en dikkat çekenleri ise talep ettikleri vize süresi bakımından en az altmış gün süreli ya da daha uzun pasaport ya da pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar, kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından sakıncalı görülenler, kalacağı süreyi kapsayan geçerli bir sağlık sigortası olmayanlar, Türkiye'ye giriş, geçiş veya kalış amacını haklı nedenlere dayandıramayanlar, kalacağı sürece yeterli ve düzenli maddi imkana sahip olmayan kişilerin vize talepleri reddedilmektedir. Kanunun bazı maddelerinde özellikle kamu düzeni ve güvenliği açısından sakıncalı görülenler kısmında yanlış anlaşılmalara sebep verecek ve idarenin takdir yetkisini genişletecek uygulamalara açık bir yapı barındırması dikkat çekmektedir.

Diğer bir husus ise bir hastalığın kamu sağlığını tehdit etmesi ile alakalı olan maddedir. Bu husus ise yine yoruma açık bir maddedir. Ancak GİGM resmi sitesinde bu hastalıklar ile alakalı şart ele alınmış ve kamu sağlığını tehdit olarak görülen ve Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tüzüğünde tanımı yapılan ve salgın yaratabilecek hastalıklardan birini taşımamak ifadesi belirtilmektedir³⁰⁵. Kanunun 15. maddesi incelendiğinde vize verilmeyecek olanlar ile alakalı madde kesindir ve yetkili makamların bu konuda bir takdir yetkisi yoktur. Tek istisna maddenin son bendinde belirtilen bu madde kapsamında olsa dahi vize verilmesinde yarar görülenlere bakanlık onayı ile vize verilebileceğidir.

Dışişleri Bakanlığı tarafından YUKK yürürlüğe girmeden evvel turizm ve ticari amaçla gelen ve sınır kapılarında vize alma imkanına sahip kişilerden vizelerini daha kolay ve uygun bir fiyata almalarını sağlayacak olan “e-vize” uygulamasına geçilmiştir. Elektronik vize sayesinde dış ticareti canlandırmak, turizm gelirlerini arttırmak ve dış temsilcilik ve sınırlardaki yoğunluğu azaltmak ve zamandan tasarruf sağlamak hedeflenmiştir³⁰⁶. Ayrıca bu vizeden hangi ülke vatandaşlarının

---

³⁰⁴ Esra Kibar Dardağan, “An Overview and Discussion of the New Turkish Law on Foreigners and International Protection”, **Perceptions**, 2013, Vol. XVIII, No. 3, s. 112

³⁰⁵ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik3/yabancilar-ile-ilgili/460_467_1157 (Erişim Tarihi: 15.08.2018)

³⁰⁶ No:34 30 Ocak 2014 11 Nisan 2014 Tarihi İtibariyle Hudut Kapılarımızda Sınırdaki Vize Uygulaması ve Geçiş Döneminde Alınacak Tedbirler Hakkında Uygulama, http://www.mfa.gov.tr/no_-34_-30-ocak-2014_-11-nisan-2014-tarihi-itariyle-hudut-kapilarimizda-sinirda-vize-uygulaması-ve-gecis-doneminde-alinacak.tr.mfa (Erişim Tarihi: 11.03.2017)

yararlanabileceği listede belirtilmiştir³⁰⁷. Madde 16’da hangi durumlarda vizenin iptal edileceği açıkça ifade edilmektedir. Hukuka aykırı olarak ülkeye giriş yapanlara YUKK gereğince bazı yaptırımlar öngörülmüştür. Vizede sahtecilik yapıldığı tespit edilenler, vize üzerinde silinti kazıntı ya da tahribat yapıp bu yolla sahtecilik yapanlar, kişinin Türkiye’ye girişi yasaklandığında, kişinin suç işleyeceğine yönelik kuvvetli bir şüphe, vizenin amacı dışında kullanılması, vize verilmesine neden olan belgelerde sahtecilik yapıldığı tespit edilen kişilerin vizeleri yetkili makam veya valilik tarafından iptal edilmektedir. Vize süresi içinde kişiyle alakalı sınır dışı etme kararı alınır da kişinin vizesi iptal edilir ve kanunun 17. maddesinde ise bu kararın ilgiliye tebliğ edileceği ifade edilir.

Ülkeye giriş ve çıkış işlemlerinde hatalı işlemler yapanlar ile alakalı kanunda 102. madde gereğince idari para cezaları öngörülmüştür. Buna göre Türkiye’ye yasa dışı giriş ve çıkış yapan ve buna teşebbüs edenlere iki bin TL, Türkiye’ye girişi yasaklandığı halde ülkeye giriş yapanlara bin TL, verilen süre içinde ülkeyi terk etmeyenlere bin TL, yapılan yasal işlemler sırasında kaçanlara bin TL idari para cezası verilir. Ayrıca bu kişilere yardım eden Türk vatandaşlarına yönelik de her bir yabancı için bin TL para cezası öngörülmektedir³⁰⁸. İdari para cezalarına yönelik işlemler valilik, genel müdürlük veya kolluk görevlileri tarafından yerine getirilebilir.

Kanunun ikinci bölümünde ikamet kısmı yer almaktadır. İkinci bölüm altında genel olarak ikamet izni almanın zorunluluğu, kimlerin bu zorunluluktan muaf olduğu, en önemlisi de ikamet izin çeşitlerinden bahsedilmektedir. Türkiye’de vize veya vize muafiyeti gereğince doksan günü aşacak şekilde ikamet etmek isteyen yabancıların ikamet izni almaları zorunludur ifadesi yer almaktadır. İkamet iznini alan kişi bu izni ilk altı ay içerisinde kullanmalıdır aksi halde geçerliliğini yitirecektir. YUKK yürürlüğe girmesi ile beraber 124. madde uyarınca bazı kanunlar mülga edilmiştir. Bu kanunların en önemlisi de YİSHK olmuştur. YUKK, bu

---

³⁰⁷Elektronik Vize, <https://www.evisa.gov.tr/tr/info> (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

³⁰⁸ Geçerli seyahat belgesi, Türkiye Cumhuriyeti yetkili makamlarından verilmiş yabancı kimlik kartı, ikamet izni veya geçerli yol izin belgesi olmayan yabancı şahısların ülkeye girmesine, ülkeden çıkarılmasına, ülke içinde herhangi bir araç veya binek hayvan vasıtasıyla veya yaya olarak seyahat etmesine imkân sağlayan kişilere, kanunlarda ayrıca suç olarak tanımlanmayan eylemler nedeniyle tespit edilen her bir yabancı sayısınca bin Türk Lirası idari para cezası verilir. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 14.08.2018)

bakımdan mülga edilen YİSHK açısından daha kapsamlı gelişmeler barındırmaktadır.

İkamet izinleri ilgili yabancının kalış amacına göre düzenlenir ve her bir yabancı için ayrı düzenlenir. Kanunun 20. maddesi gereğince vizeden muaf tutulan kişiler açıkça ifade edilmiştir³⁰⁹. İkamet vizesi başvurulacak makam YUKK'da ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. İkamet izin başvurusu yabancı kişinin vatandaşı olduğu ve yasal olarak bağlı bulunduğu ülkenin konsolosluğuna yapılmaktadır. Yabancılar bu başvuruyu yaparken ellerinde pasaport ya da pasaport yerine geçen belgelerinin süresi en az altmış gün ya da daha fazla olmalıdır. İkamet başvuruları en geç doksan gün içerisinde değerlendirilir. Kanunda 22. madde gereğince ikamet başvuruları istisnai olarak da valilikler aracılığı ile yapılabilir. Ayrıca valiliklere ikamet izni başvurusunun uzatılması ile alakalı yetki de verilmiştir.

YUKK sayesinde artık kişiler yeniden yurt dışına çıkıp ikamet izni talebinde bulunma zorunluluğundan kurtulmuştur. Bu kanuna göre adli veya idari makamların kararlarında veya taleplerinde, yabancının Türkiye'den ayrılmasının makul veya mümkün olmadığı durumlarda, uzun dönem ikamet izinlerinde, öğrenci ikamet izinlerinde, insani ikamet izinlerinde, insan ticareti mağduru ikamet izinlerinde, aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçişlerde, Türkiye'de ikamet izni bulunan anne veya babanın Türkiye'de doğan çocukları için yapacağı başvurularda geçerli ikamet izninin verilmesine esas olan gerekçenin sona ermesi veya değişikliğe uğramasından dolayı yeni kalış amacına uygun ikamet izni almak üzere yapılacak başvurularda ve Türkiye'de yükseköğrenim tamamlayanlar, kısa dönem ikamet iznine geçişlerinde yabancı kişiler Türkiye içinden ikamet başvurusunda bulunabilecektir.

YUKK gereğince madde 24'de ise yabancıların ikamet izinlerini uzatma işlemini nereye yapacaklarından bahseder. Buna göre kişiler uzatma başvurularını ikamet süresinin bitimine altmış gün kala ya da süre bitmeden ilgili valiliğe yapacaklardır. Kişiler harca tabi olmayan bir belge alırlar ve bu belge sayesinde

---

³⁰⁹ YUKK Mevzuatı, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 16.05.2018)

süreleri bitse dahi yeni belge alana kadar ikamet edebilirler. Bu uzatma işlemleri yine valilikler aracılığı ile yapılır.

İkamet izni ile ilgili GİGM internet sitesinde ayrıltılı olarak yapılması gerekenler ve dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınmaktadır. İkamet izni başvuruları buna göre bizzat yabancı kişinin kendisi tarafından yapılmalıdır.

Başvurusu alınan kişiye “*ikamet izni başvuru belgesi*” verilir. Bu belge ile kişi başvuru tarihinden itibaren doksan gün Türkiye’de ikamet edebilir³¹⁰. Ayrıca konsolosluklardan ikamet ve çalışma izni alarak Türkiye’ye gelen yabancılar giriş tarihinden itibaren en geç yirmi iş günü içerisinde adres kayıt sistemine kayıtlarını yaptırmak zorundadırlar. İkamet izinlerinin yanında YUKK tarafından getirilen diğer önemli bir yenilik ise ikamet izni türleri olmuştur. Daha önceden bu izin çeşitli genelgeler yolu ile düzenlenmiştir³¹¹. 6458 sayılı YUKK gereğince altı çeşit ikamet türü belirlenmiştir. Kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni, insan ticareti mağduru ikamet izni³¹².

YUKK 27. maddesi uyarınca elinde geçerli çalışma izni olanların ayrıca bir ikamet izni almalarına gerek olmadığı, bu çalışma izninin aynı zamanda ikamet izni olarak kabul edildiği ifade edilir. Ayrıca bir kişi bir yıl içinde altı aydan fazla veya beş yılda bir yıldan fazla ülke dışında bulunursa bu ikamet için kesinti olarak kabul edilir. Bu kesintisi olan kişilerin ikamet izin başvurusunda veya başka bir ikamete geçişinde eski ikamet süreleri dikkate alınmaz. Ayrıca kanun ile düzenlenen uzun dönem ikamet izni olanlar ile insan ticareti suçunun mağduru olan kişiler ikamet izni harcından muaf tutulmuş ve bu Harçlar Kanunu’nda belirlenmiştir³¹³.

---

³¹⁰ Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar, http://www.goc.gov.tr/files/files/dikkat_edilmesi_gereken_hususlar_5%281%29.pdf (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

³¹¹ Çiçekli, a.g.e., s. 109

³¹² GİGM tarafından belirlenen ve illere gönderilen karar çerçevesinde istenen belgeler ve şartlar ayrıltılı olarak da belirlenmiştir. <http://www.goc.gov.tr/files/files/ikamet-izni-icin-gerekli-belge.pdf> (Erişim Tarihi: 19.08.2018)

³¹³ İkamet izni belgeleri, 210 sayılı Değerli Kâğıtlar Kanunu uyarınca değerli kâğıt kapsamında olup, miktarı her yıl Maliye Bakanlığınca belirlenen bir belge bedeline tabidir. Belge bedelinden herhangi bir ülke vatandaşı için muafiyet söz konusu değildir. İkamet izin harcı 210 sayılı değerli kâğıtlar kanunu gereğince 1 Ocak 2015 tarihi itibarı ile 55tl olarak belirlenmiştir. http://www.goc.gov.tr/icerik6/ikamet-izni-belgesi---harc-miktarlari_409_414_901_icerik (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

İkamet izinleri içerisinde uzun dönem ikamet iznine sahip olan yabancılar diğerlerine göre daha fazla hakka sahip olmaktadır. YUKK gereğince uzun dönem ikamet izni madde 42,43,44'de ayrıltılı olarak ele alınmaktadır. Türkiye'de kesintisiz olarak sekiz sene ikamet izniyle kalmış olanlar veya Göç Politikaları Kurulu tarafından belirlenen şartları taşıyan yabancılara bakanlık onayı ve valilik tarafından süresiz olarak ikamet izni verilebilir. Ancak bu hak sadece sınırlı ve belirli şartlara sahip kişilere tanınır³¹⁴. Kanun gereğince uzun dönem ikamet izninde diğer dikkati çeken husus ise kişinin Türkiye'de bulunduğu son üç yıl içinde sosyal yardım almamış olması gerekmektedir.

YUKK 44. madde gereğince uzun dönem ikamet iznine sahip olan kişilerin hangi haklardan yararlanabileceği açıkça ifade edilmektedir. Buna göre bu kişiler askerlik yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme, muaf olarak araç ithal etme, ve özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanırlar. Bu hakkın sağladıklarına bakıldığında yabancıların belirli istisnalar hariç olmak üzere Türk vatandaşlarına tanınan haklar ile aynı haklara sahip oldukları görülmektedir. Kişi uzun dönem ikamet izni boyunca sağlık, eğitim ve ülkesindeki zorunlu kamu hizmeti dışında bir nedenle kesintisiz bir yıldan fazla süreyle Türkiye dışında bulunması halinde ise ikamet izni iptal edilecektir.

YUKK madde 41'de öğrencilerin çalışmasına yönelik önemli maddeler yer alır. Üniversitelerde önlisans, lisans ve yüksek lisans eğitimi gören yabancı öğrenciler çalışma izni almak şartı ile çalışabilirler. Ancak YUKK gereğince önlisans ve lisans öğrencilerinin çalışma hakkı iki yıl sonra başlar ve bu çalışma süre olarak bir haftada yirmi dört saati geçemez³¹⁵. Eğer bu öğrenciler gerekli izin almadan çalışırsa ve bu durum yetkili kurumlarca tespit edildiği takdirde sınır dışı etme söz konusu olacaktır.

---

³¹⁴ YUKK mevzuat gereğince madde 42'nin b bendinde aynen şu ifade ile uzun dönem ikamet hakkından kimlerin faydalanamayacağı belirlenmiştir : (2) Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri ile insani ikamet izni sahiplerine ve geçici koruma sağlananlara, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanınmaz, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (15.06.2018)

³¹⁵ Rifat Erten, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.19, 2015, Sayı:1 s.26 http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/19_1_1.pdf (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

YUKK üçüncü bölümde vatansız kişiler statüsünde olan yabancıları ele almaktadır. 50. maddede vatansızlığın tespiti ve 51. maddede vatansız kişilere tanınan haklar ele alınmıştır. Kanun gereğince vatansızlık Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilir. Bu kişilerin Türkiye’de ikamet edebilmeleri için “*vatansız kişi kimlik belgesi*” verilir ve bu belge valilikler tarafından düzenlenmektedir. Bu belge için bir harç bedeli ödenmez ve bu belge ikamet izni yerine geçer. İki yılda bir valilik tarafından yenilenmek zorundadır. Bu kişiler kimlik belgesi üzerinde yabancı kimlik belgesine sahip olurlar³¹⁶.

3.2.5. Geçici Koruma Yönetmeliği

Geçici koruma statüsü ilk defa YUKK ile beraber yürürlüğe girmiştir. Bu kanundan önce ise ülkemize toplu bir sığınma talebi olmasına karşı önlem alınmasına yönelik 1994 tarihli *Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiyeden İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik* ile düzenleme yapılmıştır.

YUKK’da dördüncü bölümde geçici koruma ve uluslararası korumaya ilişkin diğer hükümler başlığı altında madde 91’de geçici koruma ele alınmıştır. Bu kanuna göre ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil nedenlerle sınırlarımıza topku olarak gelen ve sınırlarımızı geçen kişilere geçici koruma verilebilir. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulleri ve buna bağlı diğer tüm işlemler Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak olan yönetmelik ile düzenlenmektedir.

Yabancıların Türkiye’ye sığınması sonucu geçici olarak korunması, bu kişilerin ülkeye kabulleri, geçici korumaya bağlı kişilerin sahip oldukları hak ve yükümlülükler ve korumanın nasıl sona ereceğine dair detaylı düzenlemeler Geçici Koruma Yönetmeliği ile yapılmıştır. Geçici koruma, ikincil koruma ve mültecilere yönelik düzenlenen korumadan farklı olarak ayrı bir düzenleme içinde ele alınmıştır.

³¹⁶ Vatansız kişilere tanınan haklar ve güvenceler MADDE 51 – (1) Vatansız Kişi Kimlik Belgesine sahip kişiler; a) Bu Kanundaki ikamet izinlerinden birini almak üzere talepte bulunabilirler, b) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadıkları sürece sınır dışı edilmezler, c) Yabancılarla ilgili işlemlerde aranan karşılıklılık şartından muaf tutulurlar, ç) Çalışma izniyle ilgili iş ve işlemlerde 4817 sayılı Kanun hükümlerine tabidirler, d) 5682 sayılı Kanunun 18 inci maddesi hükümlerinden yararlanabilirler. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 12.08.2017)

YUKK gereğince sayılan uluslararası koruma türlerinde üç tür koruma öngörülmektedir ki bunlar mülteci, şartlı mülteci ve ikincil korumadır. İkincil koruma türü diğerlerinden farklı olarak uluslararası bir koruma türü olmamak ile beraber kitleler halinde ülkemize sığınan yabancı kişilere yönelik acil koruma oluşturmak ve onları güvenli bir merkeze yerleştirmek amaçlı oluşturulmuştur³¹⁷.

Geçici koruma, içerdiği kural gereğince mülteci tanımına dair boşlukları dolduran ve bu kavramı tamamlayan bir tanımdır³¹⁸. Geçici korumanın temel görevi bu anlamda toplu olarak sığınan bu kitlesel gruba acil yardımda bulunmak ve bireysel olarak işlem yapılamayan bu kişileri uzun süre bir ülkede misafir etmektir³¹⁹.

Mülteciler ve şartlı mültecilerin kabul koşulları ele alındığında coğrafi bir kısıtlama mevcuttur. Ancak Geçici Koruma Yönetmeliği'ne bakıldığında ise Türkiye'nin kara sularına gelen ve diğer şartları taşıyan herkes geçici korumadan faydalanabilir. Geçici koruma talebinde bulunan kişilere yönelik "*kitlesel akın*" olarak ifade edilen bir tanım vardır. Buradaki kasıt savaş ya da çatışma nedeniyle bulunduğu yerden ani ve öngörülmez şekilde çoğu zaman mecburen kitle olarak akın eden insanlara uygulanan bir durumdur³²⁰.

Geçici Koruma Yönetmeliği gereğince kimlerin geçici korumadan yararlanamayacağı belirtilmiştir. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme tarafından belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunanlar geçici korumadan yararlanamazlar. Buna göre Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar, Bu fıkranın (a) ve (b) bentlerinde belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin

---

³¹⁷ Sema Çörtoğlu Koca ve Candan Kavşat, "Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Koruma Kararının Kapsamı, Alınması ve Sona Ermesi", **Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y:1, S:1, 2015, s. 33

³¹⁸ United Nations High Commissioner for Refugees ("UNHCR"), Guidelines on Temporary Protection or Stay Arrangements, 2014, s. 1,p.3, <http://www.unhcr.org/5304b71c9.pdf> (Erişim Tarihi: 15.09.2018)

³¹⁹ Alice Edwards, "Temporary Protection, Derogation and the 1951 Refugee Convention", **Melbourne Journal of International Law**, S: 13, 2012, s. 5-6, http://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0005/1687379/Edwards.pdf (Erişim Tarihi: 08.02.2018)

³²⁰ Doğa Elçin, "Türkiye'de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi İle Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar", **TBB Dergisi**, S: 124, 2016, s. 10

işlenmesini tahrik eden kişiler, ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar, terör eylemlerinde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler, ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler ile milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler, Türkiye’de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için ikamet ülkesini terk edenler, uluslararası mahkemelerce hakkında insanlık suçu işlediğine dair karar verilmiş kişiler ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun dördüncü kısım yedinci bölümünde yer alan suçlardan birini işleyenler geçici korumadan yararlanamazlar. Birinci fıkra kapsamındaki kararlar bireysel olarak Genel Müdürlük tarafından alınır ve ilgili yabancıya bildirilir. Bu kişilere geçici koruma verilmez ya da verilmiş olsa dahi iptal edilir.

Geçici Koruma Yönetmeliği gereğince beşinci bölümde geçici koruma kapsamında yapılacak ilk işlemler başlığı altında ülkeye kabul koşulları ele alınmıştır. Bu kişilerin Türkiye’ye belirli yerlerden girişleri ve sınır kapıları ile sınır geçiş yerleri ilgili kamu kuruluşunun da görüşü alınarak bakanlık tarafından belirlenmektedir. Sınır kapılarına belgesiz gelen veya geçersiz bir belge ile gelen yabancı kişilerin geçişlerine valilikler tarafından izin verilebilir. Bu yabancılar var ise aile üyeleri en yakın sevk merkezine götürülmek üzere ilgili kolluk birimlerine teslim edilmelidirler. Bu yabancılardan ülkemize kendi taşıtlarıyla giriş yapmak isterler ise o zaman Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nın ilgili usûl ve esasları dikkate alınır.

Yönetmeliğin 18. madde gereğince silahtan arındırma ve sivillerden ayırma tutma başlığı altında düzenleme yapılmıştır. Yönetmeliğin 18. maddesinde acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen ve ülkemize gelen ve asker olmayan silahlı unsurlar ile ülkesinin silahlı kuvvetlerinin mensubu olup da askeri hizmetini tek taraflı olarak sonlandırmış olan yabancılardan sınırda Kara Kuvvetleri Komutanlığı Hudut Birlikleri, deniz yetki alanlarında Sahil Güvenlik Komutanlığı, sınır kapılarında ve ülke içinde ilgili kolluk birimleri tarafından

silahattan arındırıldıktan sonra sevk ve yerleştirme işlemleri yapılmak üzere en kısa sürede yetkili kolluk kuvvetine teslim edilir ifadesi yer almaktadır.

YUKK ve geçici korumada ülkesinden zorla ayrılmak zorunda kalan ve ülkesine mecburi sebepler nedeniyle geri dönemeyen ve kitlesel akın esnasında ülke sınırlarımızdan giriş yapmak zorunda kalan sınırlarımızdaki yabancılara geçici koruma verilmektedir. Yönetmelik gereğince geçici koruma İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından verilmektedir³²¹.

Geçici Koruma Yönetmeliği 25. maddesi gereğince ülkede kalış hakkı ele alınmaktadır. Buna göre yabancı kişiler geçici koruma hakkına sahip olsalar dahi elindeki belgeler, bu kişiler için kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz. Sahip oldukları “geçici koruma kimlik belgesi” sadece onlara Türkiye’de kalış hakkı sağlar.

Geçici Koruma Yönetmeliği 28. maddesi uyarınca eğitim hizmetleri düzenlenmiştir. Buna göre 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir. Geçici barınma merkezlerinde yapılan bu eğitimler Milli Eğitim Bakanlığı kontrolünde yapılmaktadır. Ayrıca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gereğince verilen teklif üzerine iş piyasasına erişim hakkı Bakanlar Kurulu’na belirlenir. Yönetmelikte 33. madde gereğince genel hükümler düzenlenmiş olup buna bağlı olarak en önemli kurallar ise geçici koruma altında olan kişilerin çalışma durumuna ait güncel bilgileri otuz gün içinde bildirmek, gelir ve taşınmazlarını otuz gün içinde bildirmekle ve adres, medeni hâl ve ailelerindeki doğum ve ölüm gibi kimlik bilgisi değişikliklerinin yirmi iş günü içinde bildirmekle yükümlü oldukları ifade edilmektedir.

Kişilerin uluslararası platform açısından geçici koruma durumları dört şekilde sona ermektedir. Bunlar geçici korumaya neden olan olayların sona ermesi ile kişiler kendiliğinden ülkelerine geri dönerler. Geçici koruma statüsünün kendiliğinden

---

³²¹ Geçici madde 1 uyarınca Suriye Arap Cumhuriyeti’nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

başka bir statüye dönüşmüş olması durumunda kişinin oturma veya ikamet izni alması nedeniyle başka bir hukuki statü durumuna geçmesi ile ilgili üçüncü bir ülkeye yerleşebilir ve geçici koruma son bulur.

Geçici korumanın sona ermesi için eğer İçişleri Bakanlığı teklif ederse ve Bakanlar Kurulu da bu durumu onaylar ise o dahilinde geçici koruma sona erer. Yönetmeliğin 15. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu, milli güvenliği, kamu düzenini, kamu güvenliğini veya kamu sağlığını tehdit edebilecek şartların var olması durumunda ise yine Geçici Koruma Yönetmeliği'nin uygulanması ile alakalı sınırlamalar gelebilir.

Geçici Koruma Yönetmeliği 12. maddesi gereğince de geçici korunanların kendi isteğiyle Türkiye'den ayrılması, üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması, üçüncü bir ülkeye insani nedenlerle veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmesi ya da üçüncü bir ülkeye çıkış yapması, ölmesi durumunda geçici koruma bireysel olarak sona erecektir.

Kişi yanlışlıkla geçici koruma statüsüne sahip ise o halde durum düzeltilir ve kişinin geçici koruma durumu Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve valilikler tarafından iptal edilecektir. Ayrıca kişi Türkiye dışında olduğu sırada ülkesinde silahlı çatışma eylemlerine katılmış ve bu eylemlerinde devam etmiş ise terör eylemlerine iştirak edenlerin her halde geçici korumaları iptal edilecektir.

3.2.7. 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği

Son yıllarda Türkiye'de mülteciler ve sığınmacılar adına yapılan ilk ve en önemli düzenlemelerin başında 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği gelmektedir. Yönetmeliğin giriş kısmı genel hükümleri içermekle beraber birinci madde yönetmeliğin amacını, madde iki ise yönetmeliğin kapsamını son olarak da madde üç de mülteci tanımını yapılmaktadır.

Yönetmeliğin amacı ise 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol gereğince ülkemize iltica eden veya başka ülkelere iltica etmek üzere ülkemizden ikamet izni talep eden yabancılar ile topluca iltica veya sığınmak için

sınırlarımıza gelen yabancılara ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esasların tespiti ile görevli kuruluşların belirlenmesi olduğu belirtilmektedir.

Yönetmeliğin amacı ülkemize yasal veya yasal olmaya yollarla gelerek iltica talebinde bulunan veya başka ülkelere iltica etmek için talepte bulunan yabancılardan göç hareketlerine yönelik hangi tedbirlerin alınması gerektiğini ve bu nüfus hareketlerine yönelik uygulanacak usul ve esasların düzenlenmesi hedeflenmiştir. Yönetmeliğin üçüncü maddesi ise iltica ve mülteci kavramına açıklık getirmektedir.

Mülteci, Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade etmektedir. Sığınmacı ise ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği, siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen kişidir³²². Bu yönetmelik yine aynı tanımı kabul etmekte yani Avrupa'dan gelenlere mülteci, Avrupa dışından gelenlere ise sığınmacı tanımı yapılmaktadır³²³. Ülkemize Avrupa dışından gelen bu sığınmacı tanımı altındaki yabancı kişiler, başka üçüncü bir ülke mülteci statüsünde kabul edene kadar ülkemizde bu yasa çerçevesinde misafir edilmektedir³²⁴.

---

³²² 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf> (Erişim Tarihi: 17.09.2018)

³²³ Özkan, **a.g.e.**, s.429

³²⁴ Bülent çiçekli, **a.g.e.**, s.48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KONYA'DA SURIYELİLERİN HUKUKİ HAKLARININ FARKINDALIĞINA YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI

4.1.Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli; evren ve örnekleme, amacı, önemi, sınırlılıkları, sayıtları ve araştırmaya katılanların demografik dağılımları ile güvenilirlik analizi ile ilgili açıklamalar yer almıştır.

4.1.1. Araştırma Modeli

Model, bir sistemin temsilcisidir. Modeller, temsil ettikleri sisteme oranla daha yalın olurlar. Model, “ideal” bir ortamın temsilcisi olup, yalnızca “önemli” görülen değişkenleri içine alacak şekilde, gerçek durumun özetlenmiş halidir. Araştırma modeli, araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir. Bu koşulların düzenlenmesinde iki temel yaklaşım vardır. Bunlar tarama modelleri ve deneme modelleridir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ve nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde “gözleyip” belirleyebilmektir.

Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'da Suriyelilerin haklarının farkındalığını tespit etmeyi amaçlayan bu araştırma nicel verilere dayalı “*genel tarama modeli*” ile yapılan bir araştırmadır.

Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrenden, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örnekleme üzerinde yapılan tarama modelleridir. *İlişkisel tarama modelleri*, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir.

4.1.2 Evren ve Örneklem

Araştırmalarda iki tür evren vardır. Birisi genel evren, öteki ise çalışma evrenidir. Çalışma evreni, ulaşılabilen evrendir. Bu yönü ile somuttur. Araştırmacının ya doğrudan gözleyerek ya da ondan seçilmiş bir örnek küme üzerinde yapılan gözlemlerden yararlanarak, hakkında görüş bildirebileceği evrendir. Pratikte araştırmalar, çalışma evreni üzerinde yapılmakta olup sonuçların da yalnızca bu sınırlı evrene genellenmesi kaçınılmazdır.

Araştırma evreni, Konya’da yaşayan Suriyelilerdir ve ($\alpha=101$) tespit edilmiştir. Örneklem, belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Örneklem almanın yani örneklemenin belli ve bilinen kuralları vardır. Ancak o zaman alınan örneklemin evreni temsil edebileceği kabul edilir. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi, örnek bir kütleden elde edilen verilerden yola çıkarak evren hakkında genellemeler yapmak olasılığına dayanır. Bu sebepler, örnek kütle büyüdükçe evren hakkında yapılan genellemelerde yanılma olasılığı azalır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, araştırmacının uygun bir örnek kütle için, hem temsil yeteneği sağlayan bir örneklem büyüklüğünü, hem de maliyet, zaman ve veri analizi şartlarını dikkate alarak bir dengeye ulaşması gerekir.

N: Evren birim sayısı, n: Örneklem büyüklüğü

P: Evrendeki X’in gözlenme oranı, Q (1-P): X’in gözlenmeme oranı

Z_{α} : $\alpha= 0.05, 0.01, 0.001$ için 1.96, 2.58 ve 3.28 değerleri

d= Örneklem hatası

σ = Evren standart sapması

$t_{\alpha, sd}$ = sd serbestlik dereceli t dağılımı kritik değerleridir ($sd=n-1$). $t_{\alpha, sd}$ kritik değerleris $d= n-1 \rightarrow 5000$ olduğunda Z_{α} değerlerine eşit alınabilir.

$$n = \frac{\sigma^2 \cdot Z_{\alpha}^2}{d^2} \quad n = \frac{P \cdot Q \cdot Z_{\alpha}^2}{d^2}$$

Yazıcıoğlu ve Erdoğan tarafından hazırlanan örneklem büyüklükleri ($\alpha=0.05$) tablosu dikkate alınarak örneklem büyüklüğü ± 0.05 örneklem hatası $p=0,5$ ve $q=0,5$ güven aralığı olarak belirlenmiştir.

Örnekleme tekniklerini iki kategoriye ayırmak mümkündür. Bunlar olasılığa dayalı olan ve olasılığa dayalı olmayan örnekleme teknikleridir. Olasılığa dayalı örnekleme tekniklerinden olan *basit tesadüfi örnekleme*, tanımlanan evrendeki her elemanın, “eşit” ve “bağımsız” seçilme şansına sahip olmasıdır. Yani, her eleman eşit seçilme şansına sahip olmalı ve aynı zamanda birisinin seçilmesi, diğerinin seçilmesine kesinlikle engel olmamalı, etki etmemelidir. *Tabakalı (zümrelere göre) örnekleme*, belli bir değişken dikkate alınarak, bu değişkene ilişkin evrende var olan özelliklerin örnekte de aynı oranda temsil edilmesidir.

4.1.3. Araştırmaya Katılımların Demografik Özellikleri ve Frekans Tabloları

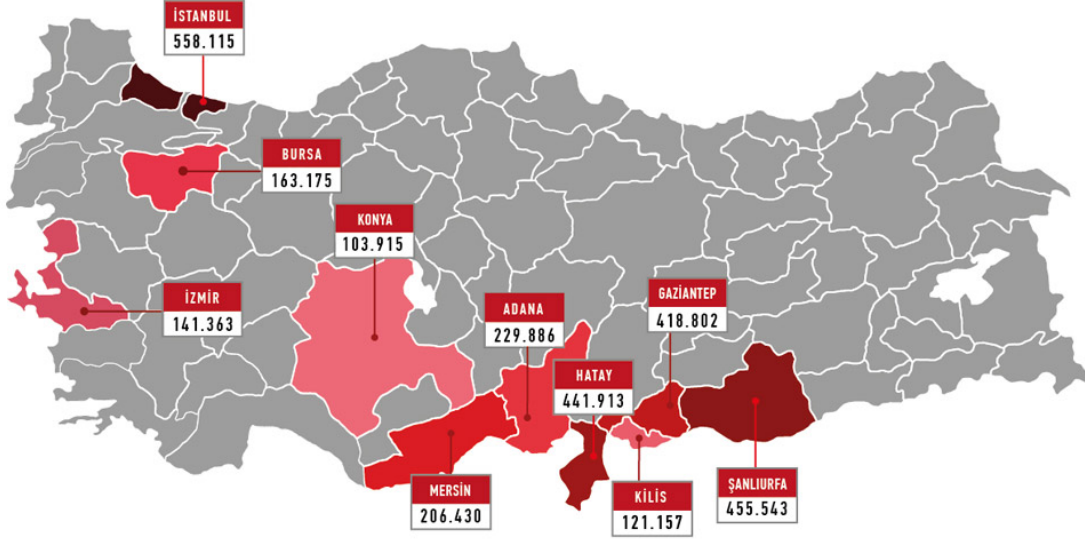
Bu bölümde anket çalışmaları sonucunda Konya’da yaşayan Suriyelilerden 101 adet geçerli anket formu elde edilmiştir. Araştırmaya katılımcı olarak katılan Suriyelilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda demografik özellikleri ve frekans tablolarını elde ettiğimiz veriler dâhilinde inceleyeceğiz.

4.1.3.1. Konya’daki Suriyeliler

Suriyeliler Türkiye’ye göç ettiklerinden beri sayıları her geçen gün daha da artmaktadır. Güncel rakamlar bu yüzden sürekli değişmektedir. Resmi rakamlar Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi sitesinden sürekli duyurulmaktadır. Çalışmamız sırasında son rakamları ele alarak çalışmamızı yürüttük.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 20 Aralık 2018 itibariyle biyometrik olarak kesin kayıt altına alınan Suriyeli sayısı detaylı veriler ile açıklanmıştır. Bu verilerde kadın, erkek dağılımı, şehirlere göre dağılım, geçici kamp merkezlerinde kalan sayısı, ülkesine dönen Suriyeli sayısı, çalışma izni verilenler, istisnai vatandaşlık verilenler, Suriyeli nüfusunun en yoğun olduğu yerler, Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin yaş aralıkları gibi önemli detaylar açıklanmıştır. Araştırmamızda Konya ilini seçmemizin temel sebeplerinden en önemlisi Suriyelilerin sayısının en fazla olduğu illerden birisi olmasıdır. Bu verilere göre

grafik Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 20 Aralık 2018 verilerine göre Suriyelilerin en çok yaşadığı şehirler açıklanmış ve şekil olarak verilmiştir.

Şekil 4.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 20 Aralık 2018 Verilerine Göre En Çok Suriyelinin Bulunduğu 10 İlimiz

Bu grafik dahilinde bakıldığında Suriyelilerin en çok yaşadığı il 558.115 bin ile İstanbul birinci sıradadır. İkinci sırada ise 455.543 bin ile Şanlıurfa ikinci sırada yer almaktadır. Hatay 441.913 bin ile üçüncü sırada yer almaktadır. 418.802 bin ile Gaziantep dördüncü sırada yer almaktadır. Beşinci sırada ise 229.886 bin ile Adana ili yer almaktadır. Altıncı sırada 206.430 bin ile Mersin ili yer almaktadır. Yedinci sırada 163.175 bin ile Bursa ili yer almaktadır. Sekizinci sırada 141.363 bin ile İzmir yer almaktadır. Kilis ise 121.157 bin ile dokuzuncu sırada yer almaktadır. Onuncu sırada 103.915 bin ile Konya ili yer almaktadır.

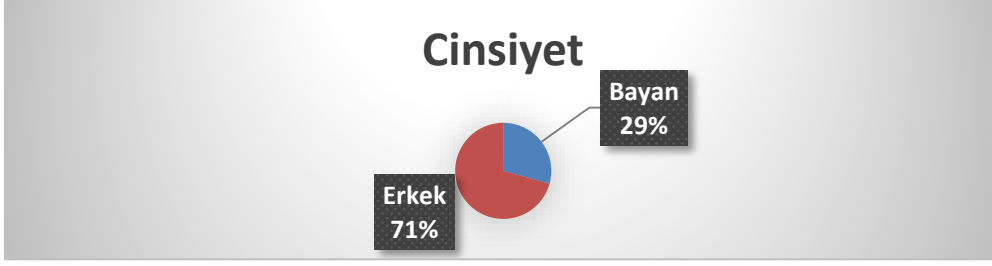
Şekilde de görüldüğü üzere Suriyeliler Türkiye'nin her yerinde mevcuttur. 81 ilimizde de Suriyeli görmek mümkündür. Göç İdaresi'nin bu verilerinden yola çıktığımızda ise Suriyelilerin en çok yaşadıkları 10 il sıralaması verilmiştir. En çok Suriyeli barındıran şehir 557 bin 694 kişi ile İstanbul yer almaktadır. Suriyelilerin en az olduğu il ise 32 kişi ile Bayburt yer almaktadır.

Tablo 4.1. Katılımcılara Ait Demografik Bulguların Dağılımları

		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Bayan	30	29,3
	Erkek	71	70,7
Yaş	18-24	61	60,4
	25-34	22	21,8
	35-44	9	8,9
	45-54	8	7,9
Medeni Durum	Evli	34	33,6
	Bekâr	67	66,3
Eğitim Durumu	İlkokul	1	1
	Ortaokul	2	2
	Lise	9	8,9
	Üniversite	84	83,2
	Lisansüstü	5	5
Gelir Durumu	0-2000 TL	89	88,1
	2001-4000 TL	8	7,9
	6001 TL ve üzeri	4	4

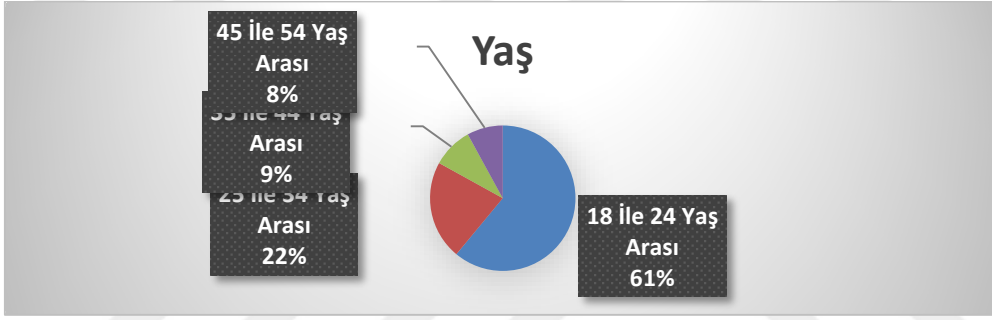
Tablo 4.1'den elde edilen bulgulara göre, örneklemin, % 29,3'ü bayan, % 70,7'si erkek katılımcılardan oluşmaktadır. % 60,4'ü 18 ile 24 yaş arasında, %21,8'i 25 ile 34 yaş arasında, % 8,9'u 35 ile 44 yaş arasında, % 7,9'u ise 45 ile 54 yaş aralığındadır. % 33,6'sı evli olup, % 66,3'ü ise bekârdır. % 1'i ilkokul mezunu, % 2'si ortaokul mezunu, % 8,9'u lise mezunu, % 83,2'si üniversite mezunu ve son olarak % 5'i lisansüstü mezunudur. % 88,1'i 0 ile 2000 Türk lirası arası gelire sahip, % 7,9'u 2001 Türk lirası ile 4000 Türk lirası arası gelire sahip, % 4'ü ise 6001 Türk lirası ve üzeri gelir durumuna sahiptir ve verilere dair grafikler verilmiştir.

Şekil 4.2. Katılımcılara Ait Cinsiyet Dağılımı

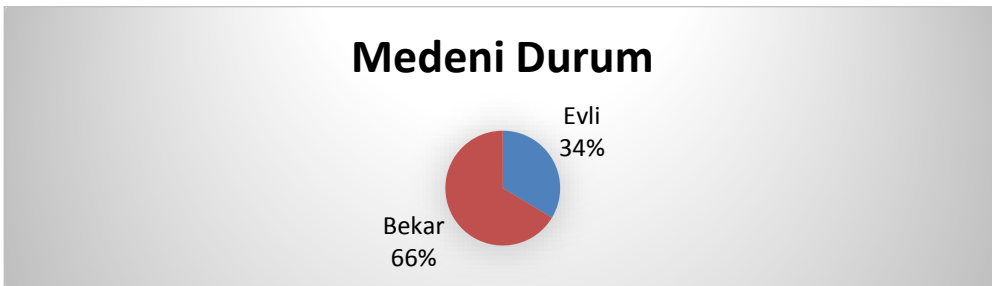
Katılımcıların cinsiyet dağılımı şekil 4.1 de görüldüğü gibi erkekler %71 bayanlar ise %29 olarak belirlenmiştir.

Şekil 4.3. Katılımcılara Ait Yaş Dağılımı

Katılımcılara dair yaş dağılımları şekil 4.2 de belirlenmiştir. Buna göre 18-24 yaş aralığında %61, 25-34 yaş aralığında %22, 35-44 yaş aralığında %9, 45-54 yaş aralığında %8 belirlenmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak ankete katılanların üniversite çağındaki gençlerden oluştuğu belirlenmiştir.

Şekil 4.4. Katılımcılara Ait Medeni Durum Dağılımı

Katılımcılara ait medeni durum dağılımı şekil 4.3'de belirlenmiştir. Buna göre bekar kişiler %66 evli olan kişiler ise %34 olarak görünmektedir. Bu ankete katılanların çoğunluğu Necmettin Erbakan Üniversitesi'ne bağlı Türkçe dil kursuna

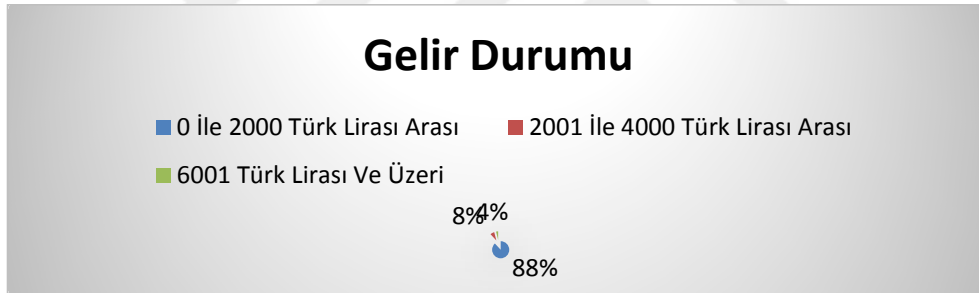
gelen Suriyelilerden oluştuğundan dolayı da katılımcıların çoğunun bekarlardan oluşması normaldir.

Şekil 4.5. Katılımcılara Ait Eğitim Durumu Dağılımı

Katılımcılara ait eğitim durumu dağılımı şekil 4.4. de belirtilmiştir. Lisansüstü mezunu katılımcıların %5'i, ilkököl mezunu %1, üniversite mezunu %83, ortaokul mezunu %2, lise mezunu %9 olarak belirlenmiştir.

Şekil 4.6. Katılımcılara Ait Gelir Durumu Dağılımı

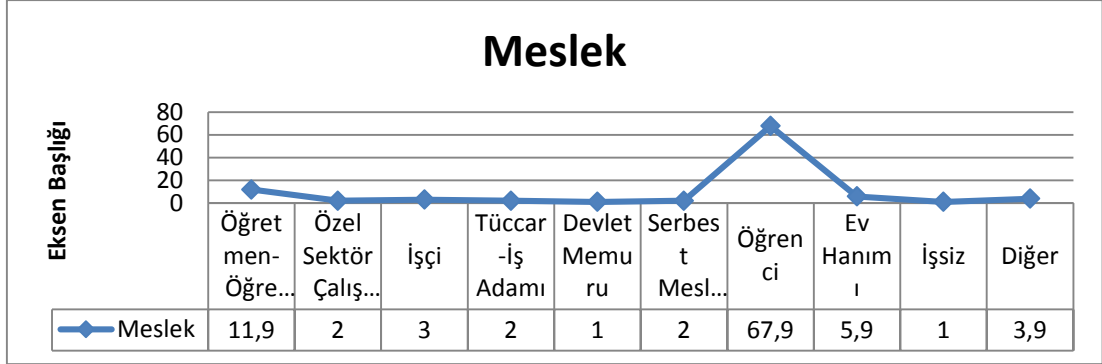
Katılımcılara ait gelir durumu dağılımı şekil 4.5.'de belirtilmiştir. 0-2000 arası Türk Lirası dağılımı %88, 2001-4000 TL gelir durumu arasında %8, 6001 Türk Lirası ve üzeri gelir alanlar ise sadece %4 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmaya katılanların %83 civarındaki kişiler üniversite mezunu, %61 civarındaki kişiler 18-24 yaş arası kişilerin %61 ve bekar olanların da %66 olduğu dikkate alınır ise katılanların %88 civarındaki kişi asgari ücret seviyesindedir. Suriyeliler çalışma koşulları olarak henüz iyileştirilmemiş olduğundan ve bazı haksızlıklar ile karşılaştıklarından dolayı bu durum onlar tarafından da belirtilmektedir.

Tablo 4.2. Katılımcılara Ait Meslek Durumu Frekans Dağılımları

Meslekler	Sayı	Yüzde
Öğretmen-Öğretim Üyesi	12	11,9
Özel Sektör Çalışanı	2	2
İşçi	3	3
Tüccar-İş Adanı	2	2
Devlet Memuru	1	1
Serbest Meslek	2	2
Öğrenci	68	67,9
Ev Hanımı	6	5,9
İşsiz	1	1
Diğer	4	3,9

Tablo 4.2'den elde edilen bulgulara göre, örneklemin, % 11,9'ü öğretmen-öğretim üyesi, % 2'si özel sektör çalışanı, % 3'ü işçi, % 2'si tüccar-iş adamı, % 1'i devlet memuru, %2'si serbest meslek, % 67,9'u öğrenci, % 5,9'u ev hanımı, % 1'i işsiz ve son olarak % 3,9'u ise meslek belirtmemiş ve diğer meslek kategorilerinden oluşmakta olduğunu ifade etmiştir.

Şekil 4.7. Katılımcılara Ait Mesleki Dağılım

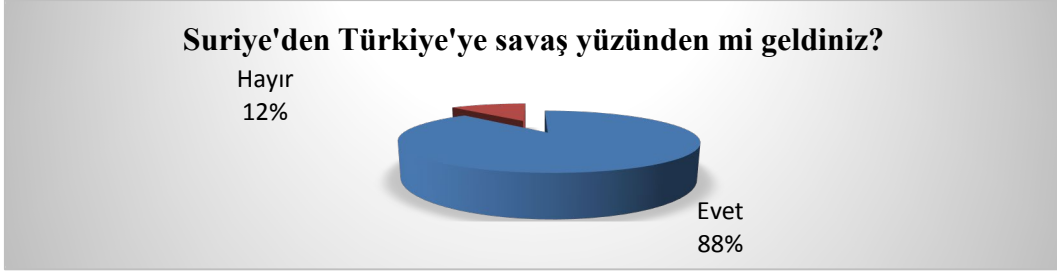
Katılımcılara ait meslek dağılım grafiğine baktığımız zaman ise öğretmen-öğretim görevlisi olanlar %11,9 seviyesindedir. Özel sektör çalışanları ise %2, işçi olarak çalışanlar ise %3, tüccar-iş adamı olanlar ise %2, devlet memuru olarak çalışanlar %1, serbest meslek çalışanları %2, öğrenci olanlar ise %67,9, ev hanımı olanlar ise %5,9 seviyesindedir. Ev hanımı olanlar ise %5,9 seviyesindedir. İşsiz olanlar ise %1 ve diğer mesleklerde çalışanlar ise %3,9 seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Yaptığımız çalışmada katılımcıları bulmak için başvurduğumuz Necmettin Erbakan Üniversitesi'ndeki yabancı öğrencilere Türkçe dil kursu merkezinde kursa gelen Suriyeliler genellikle öğrenci grubundaki kişilerdir.

Tablo 4.3. Katılımcıların Türkiye'ye Savaş Yüzünden Gelme Durumu

	Evet	Hayır
Suriye'den Türkiye'ye savaş yüzünden mi geldiniz?	88 (88,1)	13 (11,9)

Tablo 4.3'den elde edilen bulgulara göre, örneklemin, % 88,1'i Suriye'deki savaş nedeniyle Türkiye'ye geldiğini belirtirken, % 11,9'u ise Türkiye'ye savaş yüzünden gelmediklerini belirtmiştir. Suriye'den gelenlerin çoğunun savaş yüzünden geldiği bu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Sınırlarımızdan geçerek zorunlu olarak ülkemize giriş yapan Suriyeliler savaştan kaçarak gelmiştir.

Şekil 4.8. Suriye'den Türkiye'ye Savaş Yüzünden Gelme Durumları

Suriye'den Türkiye'ye gelme sebepleri araştırma konusu açısından önem arz etmektedir. Elbette savaş nedeniyle Suriyeliler mecburi olarak bir göç durumu yaşamış ve sınır komşusu olan Türkiye'ye sığınmak durumunda kalmışlardır. Anket sorularında kendilerine sorulan Türkiye'ye savaş yüzünden mi geldiniz sorusuna katılımcıların %12'si hayır, katılımcıların %88'i ise evet cevabını vermiştir.

Tablo 4.4. Katılımcıların Türkiye'ye Giriş Durumu

	Yasal olarak	Mülteci olarak
Türkiye'ye nasıl giriş yaptınız?	56 (54,4)	45 (44,6)

Tablo 4.4'den elde edilen bulgulara göre, örneklemin, % 54,4'ü Türkiye'ye yasal olarak giriş sağlarken, % 44,6'sı ise mülteci olarak girişini sağlamıştır.

Şekil 4.9. Türkiye'ye Yasal veya Mülteci Olarak Girme Durumu

Yapılan anket çalışmasında katılımcıların Türkiye'ye giriş yaparken yasal olarak mı yoksa mülteci olarak mı yoksa kaçak bir şekilde giriş yapıp yapmadıkları durumu ele alınmıştır. Bu duruma göre yasal olarak giriş yapanlar %54,4 olarak belirlenmiştir. Mülteci olarak giriş yapanlar ise %44,6 olarak belirlenmiştir. Giriş yapanların çoğu yasal yolla giriş yapsa da mülteci olarak giriş yapanların sayısı da

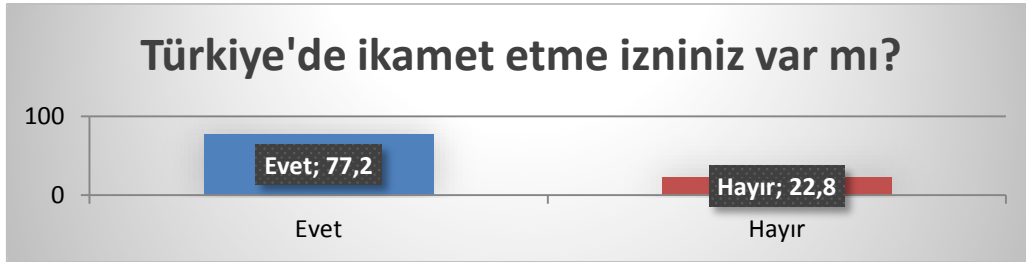
fazladır. Bu durum savaştan kaçma durumu ile açıklanabilir. Katılımcılar savaştan kaçarken evlerindeki eşyalarını bırakarak sadece kimlik ve acil durum eşyalarını yanlarında aldıklarını ve diğer şeyler için zaman olmadığını belirtmişlerdir. Rejim tarafından uygulanan şiddet nedeniyle hayatlarından şüphe eden Suriyelilerin çoğu maalesef mülteci olarak giriş yapmak durumunda kalmışlardır.

Tablo 4.5. Katılımcıların Türkiye’de İkamet Etme için İzin Durumu

	Evet	Hayır
Türkiye’de ikamet etmek için izniniz var mı?	78 (77,2)	23 (22,8)

Tablo 4.5’den elde edilen bulgulara göre, örneklemin, % 77,2’sinin Türkiye’de ikamet etmek için izni varken, % 22,8’inin Türkiye’de ikamet etmeye izni yoktur. Yapılan görüşmelerde izni olmayanların kaçak olarak giriş yaptıkları ve kamplarda yaşadıkları zor şartlar nedeniyle bölgeden çıkarak Konya’ya geldiklerini ifade etmişlerdir. Burada asgari ücret ve altında bazı işlerde çalışarak hayatlarını devam ettirdiklerini ifade etmişlerdir.

Şekil 4.10. Türkiye’de İkamet Etme İzni Grafik Dağılımı

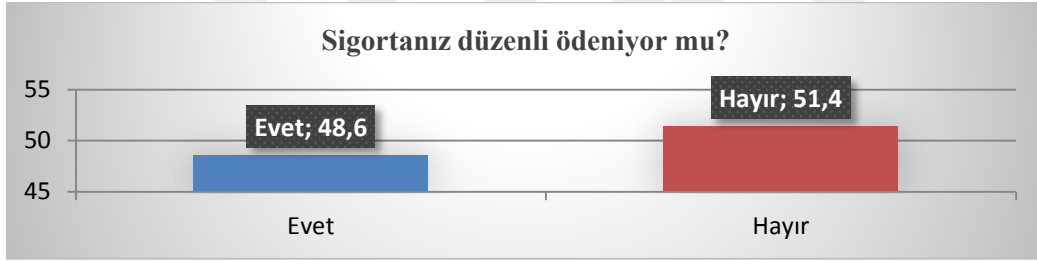
Katılımcılar ile yapılan anket görüşmelerinde Türkiye’de ikamet etme izinlerinin olup olmadığı sorusu sorulmuştur. Bu soruya verdikleri cevaplarda %77,2’si evet cevabını vermiştir. Ankete katılanların ise %22,8’i ise hayır cevabını vermiştir. İkamet etme izni olanların ise Türkiye’ye yasal yollarla giriş yaptıkları ve ikamet etme izni olmayanların ise ülkemize kaçak giriş yaptıkları görülmüştür.

Tablo 4.6. Çalışan Katılımcıların Sigortalarının Ödenme Durumu

Durum	Evet	Hayır
Çalışıyorsanız sigortanız düzenli olarak ödeniyor mu?	<i>36 (48,6)</i>	<i>38 (51,4)</i>

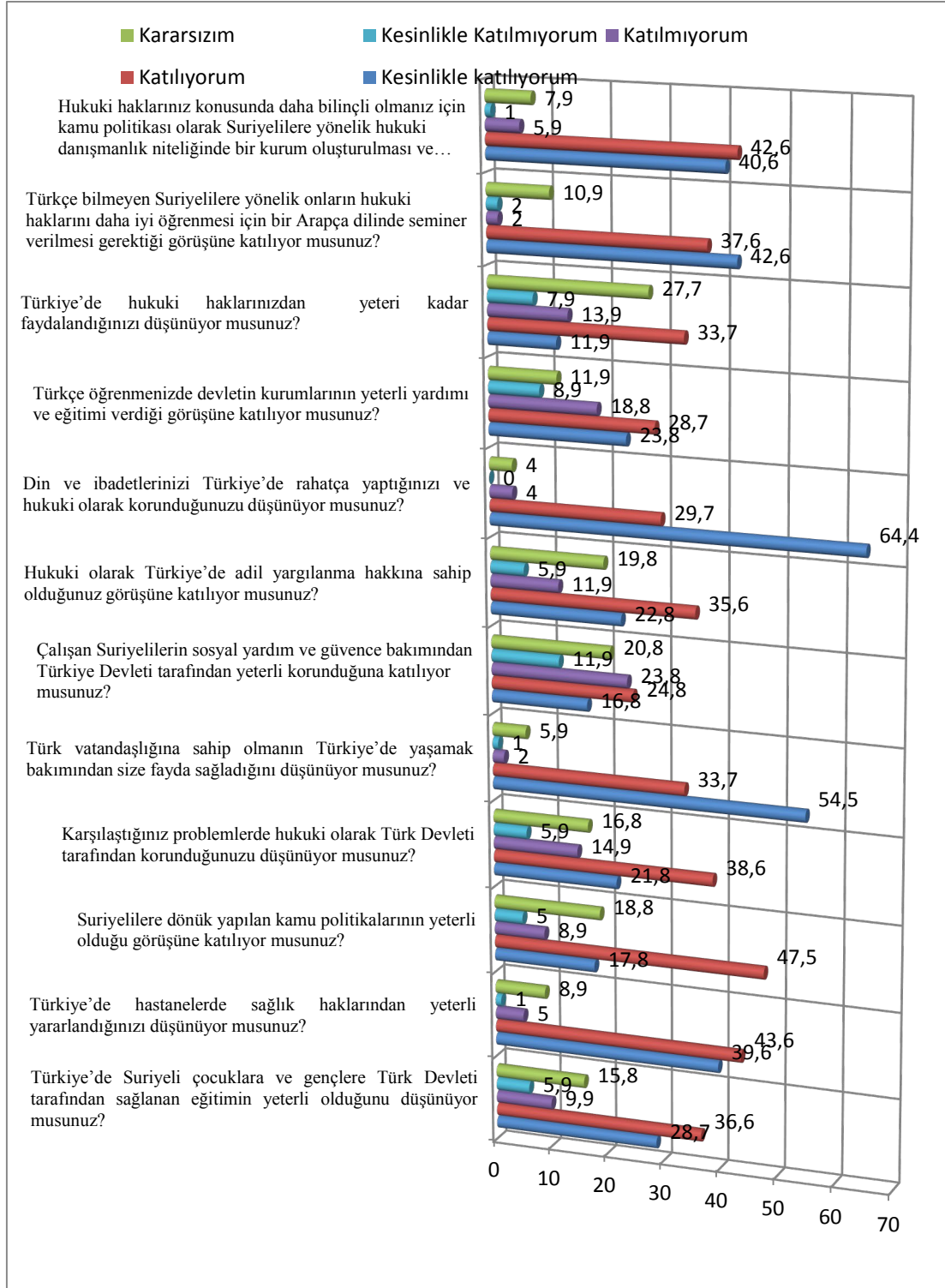
Tablo 4.6'dan elde edilen bulgulara göre, örneklemin % 48,6'sının sigortası düzenli olarak ödenirken, % 51,4'ünün sigortası ise düzenli bir şekilde ödenmemektedir. Suriyeliler ile yapılan görüşmelerde çalışan kişilerin çoğunun sigortası düzenli olarak ödenmemektedir.

Şekil 4.11. Sigortanız Düzenli Olarak Ödeniyor mu?

Şekil 4.10'da Suriyelilere sorulan sigortanız düzenli olarak ödeniyor mu sorusuna cevap vermişler ve cevaplar grafik halinde gösterilmiştir. Katılımcıların %48,6'sı evet cevabı vermiştir. Katılımcıların %51,4'ü ise hayır cevabını vermiştir. Sigortalarının düzenli ödenme durumu dağılım olarak %50'ye yakın bir dağılım göstermektedir.

Şekil 4.12. 5’li Likert Ölçek Frekans Dağılımı

Tablo 4.7. Eğer Sigortanız Ödenmiyorsa veya Eksik Ödeniyorsa Bunun Sebebi Sizce Hangileri Olabilir?

Seçenekler	Yüzdesi
Suriyeli olduğumuz için haklarımızın olmaması	37,7
Dışlanmak	24,9
İşverenlerin Suriyelileri bir güç olarak kullanması	6,7
Para kazanmak için mecburen sigortasız çalışmak zorunda bırakılmak	23,9
Yeterli destek ve yardımı göremediğimiz için	6,8

Suriyelilere eğer sigortanız ödenmiyorsa veya eksik ödeniyorsa bunun sebebi sizce hangileri olabilir sorusu sorulmuştur. Bu soruya cevap olarak Suriyeli olduğumuz için haklarımızın olmaması diyenler %37,7, dışlanmak diyenler %24,9, işverenlerin Suriyelileri bir güç olarak kullanması diyenler %6,7, para kazanmak için mecburen sigortasız çalışmak zorunda bırakılmak %23,9 ve yeterli destek ve yardımı göremediğimiz için diyenler ise %6,8 olarak belirlenmiştir.

Bu sonuçlar bize gösteriyor ki çoğunluk Suriyeli oldukları için haklarının olmadına dışlandığına ve para kazanmak için mecburen sigortasız olarak çalıştırıldıklarına inanmaktadır. Suriyeli ifadesi onlar için kendi kimliklerinden çok bir “dışlanma” ifadesi haline gelmiştir. Yapılan görüşmelerde sadece Suriyeli olmak yüzünden haklarına yeterince sahip olamadıklarından bahsetmektedirler. Ailelerini geçindirmek için çalışmak zorunda olan bu kişiler maalesef sanayide zor koşullarda, asgari ücretin de altında ve sigortasız olarak çalışmaktadır. Yapılan görüşmelerde en çok bu konu üzerinden sorunlarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.8. Türkiye’de Suriyeli Çocuklara ve Gençlere Türk Devleti Tarafından Sağlanan Eğitimin Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

	Yüzdesi
Kesinlikle katılıyorum	28,7
Katılıyorum	36,6
Kararsızım	15,8
Katılmıyorum	9,9
Kesinlikle katılmıyorum	5,9

Ankete katılan kişilere “Türkiye’de Suriyeli çocuklara ve gençlere Türk Devleti tarafından sağlanan eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların % 28,7’si kesinlikle katılıyorum, % 36,6’sı katılıyorum, %15,8’lik kısmı kararsız olduğunu, %9,9’luk kısım katılmadığını ve son olarak da %5,9 luk bir kısım da kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Suriyelilere sorulan bu soruya verilen cevaplardan yola çıkarak Türkiye’de Suriyelilere yönelik yapılan eğitim çalışmalarından katılımcıların büyük çoğunluğunun memnun olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların çoğunun öğrenci olması ve Necmettin Erbakan Üniversitesinde yabancı dil kursuna gitmeleri olumlu cevap vermelerinde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 4.9. Suriye’de Savaş Sona Erdiğinde Geri Dönmek İstiyor Musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Evet	53,8
Hayır	32,8
Kararsızım	13,4

Suriye’de savaş sona erdiğinde geri dönmek istiyor musunuz sorusu sorulmuştur. Bu soruya cevap evet dönmek istiyorum diyenler %53,8, hayır dönmek istemiyorum diyenler ise %32,8, kararsızım diyenler ise %13,4 şeklindedir. Evet diyenlerin çoğu ülkelerini özlediklerini ve orada mülklerinin olduğundan tekrar

onları inşa etmek istediklerini ifade etmişlerdir. Hayır diyenlerin çoğu ise artık Suriye’de demokrasi ve normal yaşamın olmadığını, hayati tehlikelerinin olduğunu ve artık Suriye’de yaşanamayacağından bahsetmişlerdir. Öğrencilerin çoğu ise üniversite eğitimine devam etmek istediklerini ve Suriye’de artık bu imkanın olmadığını söylemişlerdir. Görüşmeler sırasında hayır diyenlerin bir kısmı da Suriye’de iş imkanı olmadığını ekonomik açıdan kötü olduğu için gitmek istemediklerini söylediler. Diğer bir konu da iyi yaşam standartları nedeniyle Türkiye ve diğer ülkelerde yaşamak istediklerini ifade ettiler. Ama görüşmeler sırasında eğer ülkelerinde büyük bir iyileşme olursa Esad rejimi giderse ve özgür, demokratik bir yaşam olursa o zaman dönmek istediklerini belirtmişlerdir.

Tablo. 4.10. Savaş Bittiğinde Geri Dönmek İstemezseniz Bunun Nedenleri Sizce Hangileri Olabilir?

Seçenekler	Yüzdesi
Türkiye’de yaşam koşulları çok iyi olduğundan	32,5
İnsan hakları bakımından daha iyi korunduğumuz için	18,7
Türkiye’de maddi olarak daha iyi iş imkanları	18
Suriye’nin geleceğinin belirsiz olması ve savaş korkusu	11,9
Türkiye’nin daha yaşanılır bir ülke olması	18,9

Yapılan ankette katılımcılara savaş bittiğinde geri dönmek istemezseniz bunun nedeni sizce hangisi olabilir sorusu sorulmuştur. Suriyeli katılımcıların %32,5 kadarı Türkiye’de yaşam koşulları çok iyi olduğundan seçeneğini seçmiştir. Katılımcıların %18,7’si ise insan hakları bakımından daha iyi korunduğumuz için yanıtı vermişlerdir. Katılımcıların %18’i ise Türkiye’de maddi olarak daha iyi iş imkanları olduğu yanıtı vermişlerdir. Katılımcıların %11,9’u ise Suriye’nin geleceğinin belirsiz olması ve savaş korkusu cevabını vermişlerdir. Son olarak da

katılımcıların %18,9 kadarı ise Türkiye'nin daha yaşanılır bir ülke olması yanıtını vermişlerdir. En çok yanıt ise Türkiye'de yaşam koşullarının daha iyi olması nedeniyle %32,5 oranında kişi bu seçeneği seçmiştir. Diğer seçenekler ise oran olarak birbirine yakın seyretmektedir.

Tablo. 4.11. Suriye Vatandaşı Olarak Türkiye'de Yaşarken En Çok Hangi Sıkıntılarla Karşılaşmaktasınız?

Seçenekler	Yüzdesi
Türkçe konuşamamak yüzünden iletişim problemleri	37,6
Maddi problemler	21,7
Sosyal baskılar nedeniyle dışlanmak	15
Kültürel çatışmalar	5
İşsizlik	29,7
Hukuki olarak haklarımızın eksik olması nedeniyle güvensizlik	14,6
Geri gönderilme korkusu	15,9
Eğitim konusunda yaşanan sıkıntılar	6,8
Gelecek kaygısı	12,1

Anket katılımcılarına sorduğumuz diğer önemli bir soru da Suriye vatandaşı olarak Türkiye'de yaşarken en çok hangi sıkıntılarla karşılaşmaktasınız sorusudur. Kişilerin verdiği cevaplar sonucunda değerlendirme yapılmıştır. Buna göre katılımcılar, Türkçe konuşamamak yüzünden iletişim problemlerini %37,6 ile en çok tercih etmişlerdir. Maddi problemler %21,7, sosyal baskılar nedeniyle dışlanmak %15, kültürel çatışmalar %5, işsizlik %29,7, hukuki olarak haklarımızın eksik olması nedeniyle güvensizlik %14,6, geri gönderilme korkusu %15,9, eğitim konusunda yaşanan sıkıntılar %6,8, gelecek kaygısı ise %12,1 şeklinde değerlendirilmiştir. Anket sonucunda en çok karşılaşılan problem elbette Türkçe konuşamamak yüzünden iletişim problemidir.

Tablo 4.12. Türkiye’de Hastanelerde Sağlık Haklarından Yeterli Yararlandığınızı Düşünüyor Musunuz?

	Yüzdesi
Kesinlikle katılıyorum	39,6
Katılıyorum	43,6
Kararsızım	8,9
Katılmıyorum	5
Kesinlikle katılmıyorum	1

Ankete katılan kişilere Türkiye’de hastanelerde sağlık haklarından yeterli yararlanıp yararlanmadığı sorusu sorulmuştur. Katılımcıların % 39,6’sı kesinlikle katılıyorum, %43,6’sı ise katılıyorum, %8,9’u kararsız olduğunu, %5 katılmadığını ve son olarak da %1’lik bir kısım kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Ankete katılanların büyük bir çoğunluğu hastanelerde sağlık haklarından yeteri olarak yararlandığını söylemekte bu da katılımcı Suriyelilerin sağlık haklarından memnun olduklarını göstermiştir.

Tablo 4.13. Suriyelilere Dönük Yapılan Kamu Politikalarının Yeterli Olduğu Görüşüne Katılıyor Musunuz?

	Yüzdesi
Kesinlikle katılıyorum	17,8
Katılıyorum	47,5
Kararsızım	18,8
Katılmıyorum	8,9
Kesinlikle katılmıyorum	5

Katılımcılara Suriyelilere dönük yapılan kamu politikalarının yeterli olduğu görüşüne katılıp katılmadığı sorusu sorulmuştur. Katılımcıların %17,8’lik kısmı kesinlikle katılıyorum, %47,5’luk kısmı katılıyorum, %18,8’lik kısmı kararsızım, %8,9’luk kısmı katılmıyorum ve son olarak da %5’lik kısmı kesinlikle katılmıyorum demiştir. Katılımcıların çoğunun bu soruya olumlu yanıt verdiği saptanmıştır. Yapılan görüşmelerde kendilerine yönelik yapılan politikalardan dolayı haklarının

korunduğunu düşünmektedirler. Türk Devleti tarafından Suriyelilere yönelik yapılan çalışmalar onlar tarafından olumlu karşılanmaktadır.

Tablo 4.14. Karşılaştığınız Problemlerde Hukuki Olarak Türk Devleti Tarafından Korunduğunuzu Düşünüyor Musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Kesinlikle katılıyorum	21,8
Katılıyorum	38,6
Kararsızım	16,8
Katılmıyorum	14,9
Kesinlikle katılmıyorum	5,9

Katılımcılara karşılaştığınız problemlerde hukuki olarak Türk Devleti tarafından korunduklarını düşünüp düşünmedikleri sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %21,8'lik kısmı kesinlikle katılıyorum, %38,6'lık kısmı katılıyorum, %16,8'lik kısmı kararsızım, %14,9'luk kısmı katılmıyorum ve son olarak da %5,9'luk kısmı kesinlikle katılmıyorum demiştir. Katılımcıların yarısına yakını bu soruya olumlu cevap vermiştir. Ancak kararsız olanlar ve olumsuz cevap verenler de azımsanmayacak kadar çoktur. Kendilerini güvende hissetmeleri konusunda hala sorunlar yaşadıklarını yapılan görüşmelerde dile getirmişlerdir. Hukuki olarak yapılan düzenlemelerde hala sorunlar yaşandığı ve belirsizlik durumları nedeniyle kendilerini güvende hissetmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 4.15. Türk Vatandaşlığına Sahip Olmanın Türkiye'de Yaşamak Bakımından Size Fayda Sağladığını Düşünüyor Musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Kesinlikle Katılıyorum	54,5
Katılıyorum	33,7
Kararsızım	5,9
Katılmıyorum	2
Kesinlikle Katılmıyorum	1

Katılımcılara Türk vatandaşlığına sahip olmanın Türkiye’de yaşamının onlara fayda sağlayıp sağlamadığı sorusu sorulmuş ve katılımcıların cevapları değerlendirilmiştir. Katılımcıların %54,5’luk kısmı kesinlikle katılıyorum, %33,7’lik kısmı katılıyorum, %5,9’luk kısmı kararsızım, %2’lik kısmı katılmıyorum ve son olarak da %1’lik kısmı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Yapılan görüşmelerde katılımcılar Türk vatandaşlığı kazanmanın kendilerine birçok konuda yardımcı olduğundan söz etmiş ve kendilerine söylenen mülteci tanımından uzaklaşarak “bu ülkenin bir parçası” olduklarını hissettiklerini dile getirmişlerdir. Vatandaşlık meselesi katılımcılar tarafından çok olumlu karşılanmıştır.

Tablo 4.16. Çalışan Suriyelilerin Sosyal Yardım ve Güvence Bakımından Türkiye Devleti Tarafından Yeterli Korunduğuna Katılıyor Musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Kesinlikle Katılıyorum	16,8
Katılıyorum	24,8
Kararsızım	20,8
Katılmıyorum	23,8
Kesinlikle Katılmıyorum	11,9

Katılımcılara çalışan Suriyelilerin sosyal yardım ve güvence bakımından Türkiye Devleti tarafından yeterli korunup korunmadığı sorusu sorulmuş ve katılımcıların cevapları değerlendirilmiştir. Katılımcıların %16,8’lik kısmı kesinlikle katılıyorum, %24,8’lik kısmı katılıyorum, %20,8’lik kısmı kararsızım, %23,8’lik kısmı katılmıyorum, %11,9’luk kısmı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Çalışanlara yönelik sosyal yardımlar konusunda ve özellikle sosyal güvence konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Özellikle Türkiye genelinde sanayi kesiminde çalışan Suriyelilerin sosyal güvenceleri olmadan asgari ücretin çok altında bir rakamla rant sağlanması amacıyla işyeri sahipleri tarafından kullanıldığı bir gerçektir. Bu gerçek çalışanlar tarafından dile getirilmiş ve evlerine ekmek

götürebilmek için çok düşük bir ücret karşılığında ve sigortasız olarak çalışmayı mecburen kabul etmek zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Suriyelilerin Türkiye’de yaşadıkları bu yedi yıllık zaman sürecinde yaşadıkları sorunlardan biri de, çalışanların sosyal güvenceleri olmadan ve düşük ücretle çalıştırılmasıdır. Bu sorunun da en kısa zamanda değerlendirilip onların lehine bir çözüm üretilmesi umulmaktadır.

Tablo 4.17. Hukuki Olarak Türkiye’de Adil Yargılanma Hakkına Sahip Olduğunuz Görüşüne Katılıyor Musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Kesinlikle Katılıyorum	22,8
Katılıyorum	35,6
Kararsızım	19,8
Katılmıyorum	11,9
Kesinlikle Katılmıyorum	5,9

Katılımcılara hukuki olarak Türkiye’de adil yargılanma hakkına sahip olduğunuz görüşüne katılıp katılmadıkları sorusu sorulmuş ve katılımcıların cevapları değerlendirilmiştir. Katılımcıların %22,8’lik kısmı kesinlikle katılıyorum, %35,6’lık kısmı katılıyorum, %19,8’lik kısmı kararsızım, %11,9’luk kısmı katılmıyorum, %5,9’luk kısmı kesinlikle katılmıyorum demişlerdir.

Bu konuda yapılan görüşmelerde kendilerine adil davranıldığı konusunda bazı kararsızlıklar yaşadıkları görülmektedir. Olumlu cevap verenler çoğunlukta olsa da yapılan konuşmalarda hala bu konuda eksiklikler olduğu kendileri tarafından ifade edilmektedir.

Tablo 4.18. Din ve İbadetlerinizi Türkiye’de Rahatça Yaptığınızı ve Hukuki Olarak Korunduğunuzu Düşünüyor Musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Kesinlikle Katılıyorum	64,4

Katılıyorum	29,7
Kararsızım	4
Katılmıyorum	4
Kesinlikle Katılmıyorum	0

Katılımcılara din ve ibadetlerinizi Türkiye’de rahatça yapıp yapmadıklarını ve hukuki olarak korunup korunmadıkları sorusu sorulmuş ve katılımcıların cevapları değerlendirilmiştir. Katılımcıların %64,4’lük kısmı kesinlikle katılıyorum, %29,7’lik kısmı katılıyorum, %4’lük kısmı kararsızım, %4’lük kısmı katılmıyorum ve son olarak da %0 kişi kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde din ve ibadetleri konusunda sorun yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Suriyeliler ve Türkler tarihten bu yana sadece din kardeşliği değil aynı zamanda ortak bir tarihe de sahip olmuşlardır. Öyle ki Suriye sınırında birçok yerde Türkler ve Suriyeliler akraba olarak yaşamaya devam etmektedir. Bu yedi yıllık zamanda Türkler ve Suriyeliler arasında evlilik yoluyla da kan bağları kurulmuştur. Aynı dine mensup olmak bu bakımdan onlar için sorun olmaktan çok Türkiye’de yaşamalarını daha da kolaylaştırmıştır.

Tablo 4.19. Türkçe Öğrenmenizde Devletin Kurumlarının Yeterli Yardımı ve Eğitimi Verdiği Görüşüne Katılıyor musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Kesinlikle Katılıyorum	23,8
Katılıyorum	28,7
Kararsızım	11,9
Katılmıyorum	18,8
Kesinlikle Katılmıyorum	8,9

Katılımcılara Türkçe öğrenmelerinde devletin kurumlarının yeterli yardımı ve eğitimi verdiği görüşüne katılıp katılmadıkları sorusu sorulmuş ve katılımcıların

cevapları değerlendirilmiştir. Katılımcıların %23,8'lik kısmı kesinlikle katılıyorum, %28,7'lik kısmı katılıyorum, %11,9'luk kısmı kararsızım, %18,8'lik kısmı katılmıyorum ve son olarak da %8,9'luk kısmı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde çoğunun öğrenci olması ve Türkçe öğrenmek için Necmettin Erbakan Üniversitesinde dil kursuna gittikleri belirlenmiştir. Katılımcıların çoğu bu soruya olumlu yanıt vermiş ve yapılan görüşmelerde kursların belli bir ücret karşılığında olması nedeniyle bazı maddi zorluklar yaşadıkları belirlenmiştir.

Tablo 4.20. Türkiye’de Haklarınızdan Yeteri Kadar Faydalandığınızı Düşünüyor Musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Kesinlikle Katılıyorum	11,9
Katılıyorum	33,7
Kararsızım	27,7
Katılmıyorum	13,9
Kesinlikle Katılmıyorum	7,9

Katılımcılara Türkiye’de haklarından yeteri kadar faydalandıklarını düşünüp düşünmedikleri sorulmuş ve katılımcıların cevapları değerlendirilmiştir. Katılımcıların %11,9'luk kısmı kesinlikle katılıyorum, %33,7'lik kısmı katılıyorum, %27,7'lik kısmı kararsızım, %13,9'luk kısmı katılmıyorum, %7,9'luk kısmı ise kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde haklarından faydalanma konusunda bazı sorunlar olduğu görülmektedir. Kendilerini hala güvensiz hissettikleri ve bu durumun kendilerinde endişe yarattığını dile getirenler olmuştur. Bu konudaki endişelerin tespit edilip yapılacak yeni çalışmalarla bu sorunların çözülmesi umulmaktadır.

Tablo 4.21. Türkçe Bilmeyen Suriyelilere Yönelik Onların Haklarını Daha İyi Öğrenmesi İçin Arapça Dilinde Bir Seminer Verilmesi Gerektiğine Katılıyor Musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Kesinlikle Katılıyorum	42,6
Katılıyorum	37,6
Kararsızım	10,9
Katılmıyorum	2
Kesinlikle Katılmıyorum	2

Katılımcılara Türkçe bilmeyen Suriyelilere yönelik onların haklarını daha iyi öğrenmesi için Arapça dilinde bir seminer verilmesi gerektiği düşüncesime katılıp katılmadıkları sorusu sorulmuş ve katılımcıların cevapları değerlendirilmiştir. Katılımcıların %42,6'lık kısmı kesinlikle katılıyorum, %37,6'lık kısmı katılıyorum, %10,9'luk kısmı kararsızım, %2'lik kısmı katılmıyorum ve son olarak da %2'lik kısmı da kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir.

Suriyeliler içinde en önemli sorunlardan biri de dil sorunudur. Türkçe bilmeyen Suriyelilerin Türkiye'de yaşadıkları sürece haklarından faydalanmaları konusunda dil nedeniyle sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir.

Özellikle de Türk vatandaşlığı hakkı kendilerine verildiğinde bunu kulaktan duyarak başvuru yapanların yanında Türkçe bilmediği için bu haklarında habersiz olanların sayısı da azımsanmayacak kadar fazla olmuştur. Suriyelilerin haklarına erişme konusundaki bu sorunu onlara kendi dillerinde haklarını açıklamak gerektiği sonucuna varılabilir. Bu şekilde maddi imkanı olmayan veya çalıştığı için kursa gidemeyen ve Türkçe öğrenemeyen kişilere kendi dillerinde bu haklarını açıklayarak oluşan sorunlar az da olsa çözümlenebilir.

Tablo 4.22. Haklarınız Konusunda Daha Bilinçli Olmanız İçin Kamu Politikası Olarak Suriyelilere Yönelik Hukuki Danışmanlık Niteliğinde Bir Kurum Oluşturulması ve Arapça Hizmet Vermesi Gerektiği Görüşüne Katılıyor Musunuz?

Seçenekler	Yüzdesi
Kesinlikle Katılıyorum	40,6
Katılıyorum	42,6
Kararsızım	7,9
Katılmıyorum	5,9
Kesinlikle Katılmıyorum	1

Katılımcılara haklarının konusunda daha bilinçli olmaları için kamu politikası olarak Suriyelilere yönelik hukuki danışmanlık niteliğinde bir kurum oluşturulması ve Arapça hizmet vermesi gerektiği görüşüne katılıp katılmadıkları sorusu sorulmuş ve katılımcıların cevapları değerlendirilmiştir. Katılımcıların %40,6'lık kısmı kesinlikle katılıyorum, %42,6'lık kısmı katılıyorum, %7,9'luk kısmı kararsızım, %5,9'luk kısmı katılmıyorum, %1'lik kısmı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Katılımcılar bu hizmetin verilmesinin kendileri için çok iyi olacağını ifade etmiş ve Arapça hizmet vermesinin de kendileri için iyi olacağını ifade etmişlerdir.

4.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formundan yararlanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 6 sorudan oluşan demografik sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise 21 sorudan oluşan Suriyelilerin Türkiye'deki haklarının farkındalığına yönelik sorulardan oluşmaktadır.

4.3. Verilerin Analizi

Araştırma için gerekli veriler deneklere uygulanan anket yoluyla elde edilmiştir. Anket yoluyla elde edilen ham veriler bilgisayara aktarılmıştır. Araştırmanın ana problemine ve alt problemlerine cevap bulma sürecinde, *SPSS 21.0 (Statistical Package for The Social Science)* programından yararlanılmıştır. Veriler

bilgisayar ortamına aktarılırken her bir anket formuna anket numarası verilmiştir. Anket formunda yer alan her bir maddeye ilişkin gerekli kodlamalar SPSS ortamında tanıtılmıştır. Her bir madde sütun, her bir katılımcının verdiği yanıt ise satır olarak girilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlikleri Cronbach's Alpha katsayısı ile belirlenmiştir. Güvenilir olduğu belirlenen ölçeklerin istatistiksel hipotez testlerinde kullanılmasında Bağımsız Örneklem T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizleri kullanılmıştır.

4.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve haklarının farkındalığına yönelik Konya araştırması ve farkındalık düzeylerini güvenilir ve geçerli bir biçimde ortaya koymaktır.

4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Konya'da yaşayan Suriyelilerin haklarının farkındalığı ile ilgili 101 kişiye anket soruları yöneltilip, görüşlerinin tespit edilmesi ile sınırlıdır.

4.6. Araştırmanın Sayıtları

1. Araştırma için seçilen kaynak grupları, belirlenen ve bilinen sınırlar içinde, alındıkları evreni temsil edebilirler.
2. Ölçme aracı yoluyla toplanan veriler yeterince geçerli ve güvenilirlerdir.
3. Bilgi toplama aracı, daha önce uygulanmış olması ve olumlu sonuçlar alınması nedeniyle yeterli bir kıstas sayılabilir.

4.7. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik analizi, daha önceden belirlenmiş bir ölçek türüne göre hazırlanmış ankete verilen yanıtların tutarlılığını ölçer. Ölçek türü olarak ordinal veya aralıklı olabilir. Nominal ölçek bu analizde kullanılamaz. Örneğin; cinsiyet, meslek tarzı soruların cevapları üzerine güvenilirlik analizi uygulanamaz. Likert ölçeği gibi hiç katılmıyorum (1) tamamen katılıyorum (5) tarzı sıralanabilir yanıtlar için güvenilirlik analizi uygulanabilir.

Bu analiz, soruların birbirleri ile yakınlıklarının derecesini ortaya koymak için yapılır. Bu analizi yaparken bizim için önemli noktalardan birisi **Cronbach's Alpha** değeridir. Bu değer;

- $0.00 < a < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil
- $0.40 < a < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirlikte
- $0.60 < a < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir
- $0.80 < a < 1.00$ ise ölçek yüksek güvenilirlikte

Güvenirlilik Analiz Tablosu

Cronbach's Alpha	N of Items
,720	18

Cronbach's Alpha değeri 0,720 olarak bulunmuştur. Bu sonuç ise ölçeğin **oldukça güvenilir** bir anket olduğunu gösterir.

5.BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde anket aracılığı ile elde edilen verilerin analizi sonucundan ortaya çıkan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

5.1. Ölçklere Ait Frekans Dağılımları ve Betimsel İstatistikler

Bu bölümde anket formunda yer alan 5'li likert ölçeğe verdikleri cevapların frekans dağılımları incelenmiştir. Ayrıca ölçekteki her bir maddenin betimsel istatistikleri (Minimum, Maksimum, Ortalama, Standart Sapma) incelenmiştir.

5.1.1. Betimsel İstatistikler

Anket formunun ikinci bölümünde yer alan ve 21 maddeden oluşan, katılan bireylerin verdiği yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların haklarının farkındalık düzeylerini düşük, orta ve yüksek olarak sınıflandırabilmek adına 1-5 arasındaki skala 1,000-2,000:Yüksek, 2,001-3,500:Orta ve 3,501-5,000:Düşük olarak gruplandırılmıştır.

Tablo 5.1. Betimsel İstatistikler

	Minimum		Ortalama	Standart Sapma
Türkiye’de Suriyeli çocuklara ve gençlere Türk Devleti tarafından sağlanan eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	1,00	5,00	2,25	1,16
Türkiye’de hastanelerde sağlık haklarından yeterli yararlandığınızı düşünüyor musunuz?	1,00	5,00	1,81	0,87
Suriyelilere dönük yapılan kamu politikalarının yeterli olduğu görüşüne katılıyor musunuz?	1,00	5,00	2,34	1,04
Karşılaştığınız problemlerde hukuki olarak Türk Devleti tarafından korunduğunuzu düşünüyor musunuz?	1,00	5,00	2,43	1,17

Türk vatandaşlığına sahip olmanın Türkiye'de yaşamak bakımından size fayda sağladığını düşünüyor musunuz?	1,00	5,00	1,57	0,78
			2,08	1,004

Tablo 5.1'den elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Her bir maddeye ait ortalama değerler incelendiğinde en yüksek katılım düzeyine sahip üç maddenin sırası ile katılım düzeyinin “Karşılaştığınız problemlerde hukuki olarak Türk Devleti tarafından korunduğunuzu düşünüyor musunuz?”, “Suriyelilere dönük yapılan kamu politikalarının yeterli olduğu görüşüne katılıyor musunuz?” ve “Türkiye’de Suriyeli çocuklara ve gençlere Türk Devleti tarafından sağlanan eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” olduğu saptanmıştır. Genel olarak öğrencilerin eleştirel düşünme beceri ortalamalarının 1-5 skalasında 2,08 olduğu yani katılımcıların haklarının farkındalığı konusunda “yeterli bilgi sahibi olduğu” tespit edilmiştir.

5.2. Araştırma Problemlerinin Testi

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın 6 probleme yönelik istatistiksel hipotez testlerine yer verilmiştir. Hipotezlerin testinde Bağımsız Örneklem T Testi, Anova Analizi Analizi kullanılmıştır.

5.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ve Konya’daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile cinsiyet arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığını inceleyeceğiz.

Bir bağlantı olup olmadığı anlamak için ilk başta ölçeklerimizin ortalamasını almamız gerekmektedir. Sonrasında ise hipotezlerimizi kurup, karşılaştırma testlerimizden olan T testini uygulayıp aşağıda ki tablo 4.2’de belirtilmiştir.

H0: Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ve Konya’daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ve Konya’daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5.2: Birinci Alt Probleme İlişkin Tablolar

Grup İstatistikleri					
	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalaması
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları	Erkek	71	2,2372	,56619	,06719
	Bayan	30	1,9351	,38633	,07053

Independent Samples Test									
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları	Varyans Eşitliği Testi		Eşitlik Anlamı İçin T Testi						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farkı	Standart Hata Farkı	95%Güven Aralığı	
								Alt	Üst
Kabul Edilen Eşit Varyans	3,879	,052	2,668	99	,009	,30214	,11323	,07747	,52682
Kabul Edilmeyen Eşit Varyans			3,102	78,677	,003	,30214	,09742	,10823	,49606

Tablo 5.2.'yi incelendiğinde birinci tabloda grup istatistikleri ile ilgili verileri görmekteyiz. Suriyelilerin Türkiye'de ki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin hukuki haklarının farkındalık düzeyleri ile cinsiyetleri ile bir bağlantısı olup olmama, ortalamaları, standart sapmaları ve standart hataları verilmiştir.

İkinci tablomuz da ise Independent Samples T test sonuçları yer almaktadır. Buradaki veriler bize cinsiyetin Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile cinsiyetlerin bir bağlantısı veya etkisinin olup, olmadığına dair bilgi vermektedir. İlk başta varyans eşitliği testindeki sig değerinin, bizim anlamlılık düzeyimiz olan 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir (0,052). Bu sonuç bize karşılaştırdığımız değerlerin varyanslarının homojen olduğunu göstermektedir. Ama burada varsayımlarımız hakkında bilgi verecek ve bizi karşılaştırılan konu hakkında yorum yapmamızı sağlayacak olan değer, sig.(2-tailed) değeridir.

Bu değere baktığımızda, sig.(2-tailed) değerinin 0,009 olduğunu görmekteyiz. sig.(2-tailed) değeri anlamlılık düzeyimiz olan 0,05'ten küçük olduğu için H1 hipotezi kabul olup, H0 hipotezi reddedilir. Sonuç olarak cinsiyetin Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile bir bağlantısının olduğunu göstermektedir. Bu farklılığın neden kaynaklandığını tespiti için birinci tablodaki ortalamalara bakıldığında, Suriyeli erkeklerin Suriyeli bayanlara göre haklarının daha fazla farkında olduğu gözlenmektedir.

5.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile yaş arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığını inceleyeceğiz.

Bir bağlantı olup olmadığı anlamak için ilk başta ölçeklerimizin ortalamasını almamız gerekmektedir. Sonrasında ise hipotezlerimizi kurup, karşılaştırma testlerimizden olan Anova testini uygulayıp aşağıda ki tablo 4.3'de belirtilmiştir.

H0: Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ve Konya’daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ve Konya’daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5.3: İkinci Alt Probleme İlişkin Tablolar

Niteleyiciler								
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları								
		Ortal	Standart	Standart	Ortalamlar İçin		Minim	Maksim
					ven Aralık	Üst		
8-24	1	2,184	,55322	,07083	2,0430	2,3264	1,08	3,67
5-34	2	2,248	,45810	,09767	2,0453	2,4516	1,58	3,45
5-44		1,831	,49382	,16461	1,4516	2,2107	1,33	2,70
5-54		1,834	,42327	,14965	1,4810	2,1887	1,42	2,50
5 ve üstü		3,000	.	.	.	.	3,00	3,00
toplam	01	2,147	,53566	,05330	2,0417	2,2532	1,08	3,67

Varyansların Homojenliğinin Testi			
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,705 ^a	3	96	,551

ANOVA

Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları					
	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması		Sig.
Gruplar Arasında	2,718	4	,680	2,512	,057
Grup İçinde	25,975	96	,271		
Toplam	28,693	100			

Tablo 5.3'e baktığımızda Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile yaş arasındaki bağlantısına göre betimsel istatistik sonuçları yer almaktadır. İlk tablomuzda anova testi ile karşılaştırdığımız Suriyelilerin Türkiye'deki hukuki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile yaş ortalaması, standart sapması, hata değeri, %95 güven aralığına kıstasına göre alt sınır ve üst sınır, maksimum değer ve minimum değerler yer almaktadır.

İkinci tablomuzu ele aldığımız zaman, tabloda bulunan sig değerinin 0,551 olduğunu görmekteyiz. Bu elde ettiğimiz sig değerinin, anlamlılık düzeyi olan 0,05'ten büyük olduğunu gösterir. Sig değerimizin anlamlılık düzeyimizden büyük olması karşılaştırmış olduğumuz Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ve önem derecesi ortalamalarının bize homojen olduğunu göstermektedir.

Son olarak en son anova tablomuzu incelediğimizde, gruplar arasında ve gruplar içindeki kareler toplamı, ortalamalar toplamı, f değerimiz ve sig değerimiz olduğunu görmekteyiz. Burada bizi ilgilendiren değer sig değeridir. Sig değerine baktığımızda, sig değerimizin 0,057 olduğunu görüp 0,05 anlamlılık düzeyimizden büyük olduğu gözleniyor. Bu sonuç bize H0 hipotezinin kabulü H1 hipotezinin ise reddi anlamına gelir. Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile yaş arasında bir bağlantısı olmadığını göstermektedir.

Bu bilgilere ek olarak şunu belirtmemizde fayda vardır, post hoc analizine başvurmamamızın sebebi varyanslarımızın homojen olması ve araştırılan iki ortalama arasında bir farklılığın gözlenmemesinden kaynaklandığıdır.

5.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığını inceleyeceğiz.

Bir bağlantı olup olmadığı anlamak için ilk başta ölçeklerimizin ortalamasını almamız gerekmektedir. Sonrasında ise hipotezlerimizi kurup, karşılaştırma testlerimizden olan Anova testini uygulayıp tablo 5.4'de belirtilmiştir.

H0: Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tablolar

Niteleyiciler								
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları								
	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	Ortalamalar İçin % 95 Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
					Alt Sınır	Üst Sınır		
İlkokul	1	1,5000	.	.	.	.	1,50	1,50
Ortaokul	2	1,4583	,17678	,12500	-,1299	3,0466	1,33	1,58
Lise	9	1,7348	,46229	,15410	1,3795	2,0902	1,08	2,33
Üniversite	84	2,2305	,52395	,05717	2,1168	2,3442	1,17	3,67
Lisansüstü	5	1,9000	,30845	,13794	1,5170	2,2830	1,50	2,25

Toplam	10	2,14	,53566	,05330	2,0417	2,2532	1,08	3,67
	1	75						

Varyansların Homojenliğinin Testi			
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,967 ^a	3	96	,412

ANOVA					
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları					
	Kareler	df	Kareler		Sig.
	Toplamı		Ortalaması		
Gruplar Arasında	3,787	4	,947	3,649	,058
Grup İçinde	24,907	96	,259		
Toplam	28,693	100			

Tablo 5.4'e baktığımızda Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasındaki bağlantısına göre betimsel istatistik sonuçları yer almaktadır. İlk tablomuzda anova testi ile karşılaştırdığımız Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile eğitim düzey ortalaması, standart sapması, hata değeri, %95 güven aralığına kıstasına göre alt sınır ve üst sınır, maksimum değer ve minimum değerler yer almaktadır. İkinci tablomuzu ele aldığımız zaman, tabloda bulunan sig değerinin 0,412 olduğunu görmekteyiz. Bu elde ettiğimiz sig değerinin, anlamlılık düzeyi olan 0,05'ten büyük olduğunu gösterir. Sig değerimizin anlamlılık düzeyimizden büyük olması karşılaştırmış olduğumuz Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ve önem derecesi ortalamalarının bize homojen olduğunu göstermektedir.

Son olarak en son anova tablomuzu incelediğimizde, gruplar arasında ve gruplar içinde ki kareler toplamı, ortalamalar toplamı, f değerimiz ve sig değerimiz olduğunu görmekteyiz. Burada bizi ilgilendiren değer sig değeridir. Sig değerine baktığımızda, sig değerimizin 0,058 olduğunu görüp 0,05 anlamlılık düzeyimizden büyük olduğu gözleniyor. Bu sonuç bize H0 hipotezinin kabulü H1 hipotezinin ise reddi anlamına gelir. Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ve Konya’daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında bir bağlantısı olmadığını göstermektedir. Bu bilgilere ek olarak şunu belirtmemizde fayda vardır, post hoc analizine başvurmamamızın sebebi varyanslarımızın homojen olması ve araştırılan iki ortalama arasında bir farklılığın gözlenmemesinden kaynaklanmıştır.

5.2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ve Konya’daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile gelir düzeyleri arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığını inceleyeceğiz. Bir bağlantı olup olmadığı anlamak için ilk başta ölçeklerimizin ortalamasını almamız gerekmektedir. Sonrasında ise hipotezlerimizi kurup, karşılaştırma testlerimizden olan Anova testini uygulayıp tablo 4.5’de belirtilmiştir.

H0: Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ve Konya’daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ve Konya’daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tablolar

Niteleyiciler							
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları							
N	Ort ala ma	Stand art Sapm a	Stand art Hata	Ortalamalar İçin % 95 Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
					Üst Sınır		

0-2000 TL	89	2,1930	,52644	,05580	2,0821	2,3039	1,25	3,67
2001-4000 TL	8	1,7083	,44766	,15827	1,3341	2,0826	1,08	2,25
6001 TL ve üzeri	1	2,3333	.	.	.	.	2,33	2,33
Toplam	98	2,1549	,53291	,05383	2,0481	2,2617	1,08	3,67

Varyansların Homojenliğinin Testi			
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,099 ^a	1	95	,754

ANOVA				
Hukuki haklar farkındalık düzey ortalamaları				
	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	Sig.

II. Gruplar Arasında	1,757	2	,878	3,235	,544
Grup İçinde	25,791	95	,271		
Toplam	27,548	97			

Tablo 5.5'e baktığımızda Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile gelir düzeyleri arasındaki bağlantısına göre betimsel istatistik sonuçları yer almaktadır. İlk tablomuzda anova testi ile karşılaştırdığımız Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile eğitim düzey ortalaması, standart sapması, hata değeri, %95 güven aralığına kıstasına göre alt sınır ve üst sınır, maksimum değer ve minimum değerler yer almaktadır.

İkinci tablomuzu ele aldığımız zaman, tabloda bulunan sig değerinin 0,754 olduğunu görmekteyiz. Bu elde ettiğimiz sig değerinin, anlamlılık düzeyi olan 0,05'ten büyük olduğunu gösterir. Sig değerimizin anlamlılık düzeyimizden büyük olması karşılaştırmış olduğumuz Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ve önem derecesi ortalamalarının bize homojen olduğunu göstermektedir. Son olarak en son anova tablomuzu incelediğimizde, gruplar arasında ve gruplar içinde ki kareler toplamı, ortalamalar toplamı, f değerimiz ve sig değerimiz olduğunu görmekteyiz. Burada bizi ilgilendiren değer sig değeridir. Sig değerine baktığımızda, sig değerimizin 0,544 olduğunu görüp 0,05 anlamlılık düzeyimizden büyük olduğu gözleniyor. Bu sonuç bize H0 hipotezinin kabulü H1 hipotezinin ise reddi anlamına gelir. Suriyelilerin Türkiye'de ki hakları ve Konya'da ki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile gelir düzeyleri arasında bir bağlantısı olmadığını göstermektedir. Bu bilgilere ek olarak şunu belirtmemizde fayda vardır, post hoc analizine başvurmamamızın sebebi varyanslarımızın homojen olması ve araştırılan iki ortalama arasında bir farklılığın gözlenmemesinden kaynaklandığıdır.

SONUÇ

Suriye’de meydana gelen iç savaş nedeniyle milyonlarca insan göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç yollarından ben önemlisi de Türkiye üzerinden olmuştur. Bazıları Türkiye üzerinden Avrupa’ya göç etmiş bazıları da Türkiye ve diğer komşu ülkelere sığınmışlardır. 2011 yılından beri devam eden bu göç dalgası sonunda Türkiye’de üç buçuk milyona yakın Suriyeli yaşamaya devam etmektedir. Bu yedi yıllık zaman zarfında “misafir” olarak tanımlanan bu göçmenlerin artık misafir olmadığı kalıcı oldukları anlaşılmaktadır.

Suriyelilerin Türkiye’de yaşadıkları süre zarfında eğitim, sağlık, çalışma koşulları gibi birçok açıdan eksiklikler yaşadıkları görülmüştür. Bu eksiklikler zamanla hukuki çalışmalar ve kanunlar yoluyla çözülmüş olsa da hala problemler devam etmektedir. Bu kanunların en önemlisi elbette ki 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar Yönelik Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) olmuştur. Bu kanun sayesinde statüleri belirsiz olan Suriyeliler belirli kanuni hakların yanında statülerini de belirginleştirmiştir. Suriyelilere yönelik vatandaşlığa geçme çalışmaları başarılı olmuş “vasıflı Suriyeliler” Türk vatandaşlığı kazanmışlardır. Birçok Suriyeli Türkçe öğrenmiş hatta Türkiye’de evlenip yeni bir yaşam kurmuşlardır. Ancak yine de dil sorunu devam etmekte ve haklarından haberdar olmayan Suriyeliler birçok konuda mağdur olmaktadır.

Suriyelilerin artık Türkiye’de uzun süre kalacakları ve yıllar geçtikçe

buradaki bağlarının güçleneceği aşıkardır. Suriyeliler kalıcı olmakta ve hatta eğitimli, kalifiye Suriyeliler istisnai vatandaşlık alarak kesin olarak ülkemizde kalıcı olmuşlardır. Verilere göre 15 Kasım 2018 itibariyle istisnai vatandaşlık kazanan Suriyeli sayısı 59 bin 747 kişidir. Bu kişiler genel olarak doktor, mühendis, öğretmen, meslek sahibi ve sanatçılardan oluşmaktadır. Bu sayının yanında İçişleri Bakanlığı tarafından ülkesine dönen Suriyeli sayısı da açıklanmıştır. 31 Aralık 2018 itibariyle bu rakam 294 bin 480 olarak görülmektedir. Bu rakam bütün Suriyelilerin sayısına oranla çok az bir rakamdır.

Artık kendi işlerini buraya taşımış, ailelerini burada kurmuş bu insanlar zamanla Türkiye'deki ağlarını güçlendirmiştir. Türk vatandaşlığına geçenler bunun en önemli göstergesidir. Suriyelilerin Türkiye'deki haklarının neler olduğu, ulusal ve uluslararası arenada haklarının neler olduğu ve bu haklarının onlara sağlam bir kuruluş tarafından aktarılması onların haklarını da güvence altına almamızı sağlayacaktır. Türk vatandaşlığı kazanma hakkı olduğu halde bunu Türkçe bilmediği için öğrenemeyen ve başvuru yapmayan suriyeli sayısı azımsanmayacak kadar fazladır. Eğitim seviyesi düşük olanlar bu konuda daha çok mahrumiyet yaşamaktadır.

Çalışmamızda Konya'da yaşayan Suriyeliler üzerinden yaptığımız anket çalışması sonunda onların haklarının farkındalığını ortaya koymak ve sorunları belirlemek için istatistik çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile onların sorunları nasıl değerlendirdiği ve yapılan hukuki çalışmalar hakkında neler düşündüklerini belirlemek hedeflenmiştir. Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalığını belirlemek amacı ile katılımcılara anket çalışması uygulanmıştır. Bu anket araştırması sonucunda;

- Suriyelilerin Türkiye'de ki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin hukuki haklarının farkındalığını belirlemek amacı ile ankete katılanların 71'i erkek, 30'u ise bayanlardan oluşturmaktadır.

- Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalığını belirlemek amacı ile ankete katılanların 61'i 18 ile 24 yaş

arasında, 22'si 25 ile 34 yaş arasında, 9'u 35 ile 44 yaş arasında, 8'i 45 ile 54 yaş arasındadır.

- Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalığını belirlemek amacı ile ankete katılanların 1'i ilkokul mezunu, 2'si ortaokul mezunu, 9'u lise mezunu, 84'ü üniversite mezunu olup, 5 kişi ise lisansüstü mezundur.

- Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalığını belirlemek amacı ile ankete katılanların 34'ü evli, 67'si bekârdır.

- Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalığını belirlemek amacı ile ankete katılanların 89'u 0 ile 2000 Türk lirası arası gelire sahiptir. 8'i 2001 Türk lirası ile 4000 Türk lirası arasında gelire sahiptir. 4 kişi ise 6001 Türk lirası ve üstü gelir durumuna sahiptir.

- Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalığını belirlemek amacı ile ankete katılanlara yöneltilen sorular ışığında, Suriyeli erkeklerin Suriyeli bayanlara göre haklarının daha fazla farkında veya bilincinde olduğu gözlenmiştir.

- Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile yaş arasında bir bağlantısı olmadığı görülmektedir.

- Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında bir bağlantısı olmadığı görülmektedir.

- Suriyelilerin Türkiye'deki hakları ve Konya'daki Suriyelilerin haklarının farkındalık düzeyleri ile gelir düzeyleri arasında bir bağlantısı olmadığı görülmektedir.

- Haklarınız konusunda daha bilinçli olmanız için kamu politikası olarak Suriyelilere yönelik hukuki danışmanlık niteliğinde bir kurum oluşturulması

ve Arapça hizmet vermesi gerektiği görüşüne katılıp katılmadıkları sorusuna cevap olarak katılımcıların %83,2'si olumlu cevap vermiştir.

- Türkçe bilmeyen Suriyelilere yönelik onların haklarını daha iyi öğrenmesi için Arapça dilinde bir seminer verilmesi gerektiğine katılıp katılmadıkları sorusuna 80,2'si olumlu cevap vermişlerdir.

- Türkiye'de Suriyeli çocuklara ve gençlere Türk Devleti tarafından sağlanan eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz sorusuna cevap olarak 65,3'ü olumlu cevap vermiştir.

- Türkiye'de hastanelerde sağlık haklarından yeterli yararlandığınızı düşünüyor musunuz sorusuna %83,2'lik kısmı olumlu cevap vermiştir.

- Suriyelilere dönük yapılan kamu politikalarının yeterli olduğu görüşüne katılıyor musunuz" sorusuna 65,3'lük kısmı olumlu cevap vermiştir.

- Karşılaştığınız problemlerde hukuki olarak Türk Devleti tarafından korunduğunuzu düşünüp düşünmedikleri sorusuna katılımcıların %60,4'ü olumlu cevap vermiştir.

- Türk vatandaşlığına sahip olmanın Türkiye'de yaşamak bakımından fayda sağladığını düşünüyor düşünmedikleri sorusuna 88,2'lik kısmı olumlu cevap vermişlerdir.

- Çalışan Suriyelilerin sosyal yardım ve güvence bakımından Türkiye Devleti tarafından yeterli korunduğuna katılıp katılmadıkları sorusuna cevap olarak %41,6'lık kısmı olumlu yanıt vermiştir.

- Türkiye'de adil yargılanma hakkına sahip olduğunuz görüşüne katılıp katılmadıkları sorusuna cevap olarak %58,4'lük kısmı olumlu cevap vermiştir.

- Din ve ibadetlerinizi Türkiye'de rahatça yaptığınızı ve hukuki olarak korunduğunuzu düşünüyor musunuz sorusuna %94,1'lik kısmı olumlu yanıt vermiştir.

- Türkçe öğrenmenizde devletin kurumlarının yeterli yardımı ve eğitimi verdiği görüşüne katılıp katılmadıkları sorusuna cevap olarak %52,5'luk kısmı olumlu olarak cevap vermiştir.

- Türkiye'de haklarınızdan yeteri kadar faydalandığınızı düşünüp düşünmedikleri sorusuna cevap olarak %45,6'lık kısmı olumlu olarak yanıt vermiştir.

- Suriyelilere eğer sigortanız ödenmiyorsa veya eksik ödeniyorsa bunun sebebi sizce hangisi olabilir sorusu sorulmuştur. Buna cevap olarak katılımcıların %37,7'si Suriyeli olduğumuz için haklarımızın olmaması, %24,9'u dışlanmak, %6,7'si işverenlerin Suriyelileri bir güç olarak kullanması, %23,9'u para kazanmak için mecburen sigortasız bir işte çalışmak zorunda bırakılmak, %6,8'i ise yeterli destek ve yardımı göremediğimiz cevaplarını vermişlerdir. Katılımcıların cevapları ele alındığında en çok Suriyeli oldukları için haklarının olmadığını düşündükleri söylenebilir. Suriyeli demek onlar için Türkiye'de yaşarken bir problem olarak karşılırlarına çıkmaktadır.

- Katılımcılara savaş bittiğinde ülkenize geri dönmek isteyip istemedikleri sorusu sorulmuş ve katılımcıların %53,8'i evet, %32,8'i hayır ve %13,4'ü ise kararsızım cevabını vermiştir. Suriyeliler ülkelerini vatanlarını özlemektedir. Yapılan görüşmelerde evlerini özlediklerini sıklıkla dile getirmişlerdir.

- Savaş bittiğinde geri dönmek istemezseniz bunun sebebi sizce neler olabilir sorusu sorulmuştur. Katılımcıların %32,5'lik kısmı Türkiye'de yaşam koşulları çok iyi olduğundan, % 18,7'lik kısmı insan hakları bakımından daha iyi korunduğumuz için, Türkiye'de maddi olarak daha iyi iş imkanı diyenler %18, Suriye'nin geleceğinin belirsiz olması ve savaş korkusu %11,9 ve son olarak Türkiye'nin daha yaşanılır bir yer olduğu cevabını ise 18,9'luk kısmı cevap vermiştir. Katılımcılar Türkiye'de yaşam koşullarının daha iyi olduğundan özellikle bahsetmektedir. Suriye savaşın kötü koşulları nedeniyle ve Esed rejiminin baskıcı tutumu nedeniyle artık yaşanılır bir ülke olmaktan çok uzaktadır. Her an ölüm ve savaş korkusu ile yaşamak onlar için zor olmaya başlamıştır. İş imkanları zaten daha da azalmış ve eğitim nerdeyse sıfırı bulmuştur. Bu yüzden Suriyeliler Türkiye'yi daha yaşanılır bulmaktadır.

Suriyelilerin Türkiye'deki haklarının farkındalığına yönelik yapılan çalışmalar neticesinde yaşadıkları sorunların çözümü daha da hızlanacaktır. Türkiye'de kalıcı olarak görülen bu üç buçuk milyon insanın sosyal yaşam içindeki hukuki sorunlarının çözümünde yeni politikalar uygulanması beklenmektedir. Anket dahilinde verilen cevaplar içinde sosyal yardım ve güvence açısından yeterli korunmadıklarını düşünenler ile adil yargılanma hakkına sahip olmadıklarını düşünenler sayıca daha fazla görünmektedir. Türkçe öğrenmeleri konusunda devletten yeterli yardım ve eğitimi aldığını düşünenlerin sayısı da fazla değildir. Maddi imkanları olmayan Suriyelilere yönelik ücretsiz kurslar sağlanması onların beklentileri arasında görünmektedir. Daha yaşanılır bir dünyada yaşamak, geçimlerini sağlamak, eğitimlerini almak ve dışlanmadan yaşamak ve haklar bakımından korunmak en önemli istekleridir.

KAYNAKÇA

AKSOY Erdal ; **"Nusayrîlerin Sosyal Yapıları ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye'de Yaşayan Bu Topluluğa Devletin Yaklaşımları"**, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı: 54, 2010, ss.203

AKYİĞİT Ercan; **Teori ve Uygulama Bakımından Hizmet Akdinin Kesin Hükümsüzlüğü ve İptal Edilebilirliği**, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., Ankara, 1990

ALAN George; **Syria Neither Nor Freedom**, London Zed Boks, 2003, p.31

ALAN George; **Syria Neither Bread Nor Freedom**, Zed Books, Londra, 2003, p. 87

ALTINIŞIK Çiğdem ve Mehmet Şahin Yıldırım; **Mülteci Haklarının Korunması**,

ALTUĞ Yılmaz; **"Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, İstanbul, 1963, Cilt:29, ss.1-2

ALTUNDAL Şinasi; **Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı, (Mısır Meselesi 1831-1841)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988

ALTUNIŞIK Meliha Benli; **"Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Suriyenin Dış Politikasına Karşı Değişime Uyum Çabası"**, İmge Kitapevi, Ankara, 2002

Ankara Barosu Yayınları, 2002

ASAR Aydoğan; **Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları**, Turhan Yayınevi, Ankara, 2006

ATABEY Figen; **"Hatayın Anavatana Katılma Süreci"**, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Cilt:4, Sayı:7, Temmuz 2015, Türkiye

ATAY Mehmet; **"Arap Baas Sosyalist Partisi Üzerine"**, Avrasya Dosyası, Asam Yayıncılık, İstanbul, 2000, Cilt:6, Sayı:1

Avrupa'da Geçici Koruma Rejimi Örnekleri; **T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı**, Aralık, 2015, ss.30-32

AYBAY Rona ve Esra Kibar Dardağan; **Yabancılar Hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010

AYBAY Rona; **İnsan Hakları Hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015

AYBAY Rona; **Vatandaşlık Hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008

AYBAY Rona; **Vatandaşlık Hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2006

AYDOĞMUŞ Ayşe Yasemin; **"Türk Hukukunda Geçici Korumadan Yararlananların Sınır dışı edilmesi"**, Public and Private International Law Bulletin, 2017, (37) 2

AYDOS Volkan ve Meltem Duran; **Suriye Ülke Etüdü**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2000

BAHADIR Erdem; **Türk Vatandaşlık Hukuku**, İstanbul, 2016, ss.141

BARKIN Ersan; **"1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi"**, Ankara Barosu Dergisi, Sayı:1, 2014,

BARNES M.D.; **"Mental Health Screening in a Refugee Population: a Program Report"**, Journal of Immigrant Health, No: 3 (3), 2001

BERKİ Osman Fazıl; **Devletler Hususî Hukuku**, Tâbiyet ve Yabancılar Hukuku, Ankara, 1970

BETER Önder; **Sınırlar Ötesi Umutlar Mülteci Çocuklar**, Sabev Yayınları, Ankara, 2006

BETTS Alexander ve Gill Loescher; **Refugees in International Relations**, Oxford University Press, New York , 2011, ss.1

BMMYK Türkiye Temsilciliği; **Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler**, Ankara,2010, ss. 67-87

BODUR Akın; **Arada Kalanlar, Komşu Ülkede Savaş ve Suriye-Hatay Hattı**, Öteki Adam Yayınları, İstanbul, 2014

BOED Roman; **"The State Of The Right Of Asylum In International Law"**, Duke Journal Of Comparative & International Law, Cilt:5, Sayı:1, 1994

BOZATAY Şeniz Anbarlı; **"5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması"**, Yönetim Bilimleri Dergisi, 2010, 8 (2), ss.170

CASTLES Stephen and Mark J. Miller; **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008

CASTLES Stephen, Mark j. Miller; **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, İstanbul bilgi üniversitesi yayınları, İstanbul, 2008

CHRİCTIAN Joppke; **"Transformation of Citizenship: Status, Rights, Identity"**, Citizenship Studies, 11:1, 37-48, s.37.

CLEVELAND William L.; **Modern Ortadoğu Tarihi**, Agora Kitaplığı Yayınları, İstanbul, 2008

COLLELO Thomas; **Syria Country Study**, Washington D.C United States Government Secretary of the Army Federal Research ,1988

ÇAĞAN Nami; **Vergilendirme Yetkisi**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1982

ÇAVUŞOĞLU Halim; **“Uluslararası Göç: Nedenleri, Tipleri, Türleri ve Göçmenler”**, Folklor/Edebiyat Dergisi , Ankara, C.12, S. 48, 2006/4.

ÇELİK Gülüm Özbayraktaroğlu; **“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”**, TBB Dergisi, S.108, 2013, ss.211-256

ÇELİKEL Aysel, Günseli Öztekin Gelgel; **Yabancılar Hukuku** , Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012, ss.109-116

ÇETİN Halis; **Totaliterizm: İdeolojik Kökenleri ve Toplumsal İnşa Amaçları**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2002, Cilt:26, No:1

ÇİÇEKLİ Bülent; **Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009

ÇİÇEKLİ Bülent; **Yabancılar ve Mülteci Hukuku** , Seçkin Yayınevi, Ankara

ÇİÇEKLİ Bülent; **Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, Seçkin Hukuk, Ankara, 2014

DAĞISTAN Ali ve Adnan Sofuoğlu; **İşgalden Katılıma Hatay**, Ankara, Phonex Yayınları, 2008

DARDAĞAN Esra Kibar; **“An Overview and Discussion of the New Turkish Law on Foreigners and International Protection”**, Perceptions, 2013, Vol. XVIII, No. 3.

DEMİR Oğuzhan Ömer ve Hakan Erdal; **“Yasa Dışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılması Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme”**, Polis Bilimleri Dergisi, 2012, C. 12, S. 1.

DOST Süleyman; **“Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu”**, S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2014

DÜRGEN Betül; **Türkiye'deki Suriyelilerin Hukukî Durumu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2015

EBU ZEHRA Muhammed; **İslam'da Siyasi ve itikadi ve Fıkıhî Mezhepler Tarihi**, Hisar Yayınları, İstanbul

EDWARDS A., Article; **17- Wage-Earning Employment / Professions Salariees**, The 1951 Convention Relating To The Status of Refugees and Its 1967 Protocol- A Commentary. (Ed: A. Zimmermann), Oxford Üniversitesi Yayınları, New York, 2011, ss. 957

EKŞİ Nuray; **“İltica Talepleri Reddedilerek Türkiye’den Sınır dışı Edilmelerine Karar Verilen Yabancılara İlişkin AİHM Kararlarının Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na Etkisi”**, TAAD, Yıl:5, Sayı:19, Ekim 2014, ss.88-91

EKŞİ Nuray; **“Suriyelilere Toplu Olarak Türk Vatandaşlığı Verilebilir mi?”**, İstanbul Barosu Dergisi, C. 89, S. 2, 2015

EKŞİ Nuray; **Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular**, Beta Yayınları, İstanbul, 2014

ELÇİN Doğa; **“Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi İle Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar”**, TBB Dergisi, S: 124, 2016.

ERCİYES Erdem; **Orta Doğu Denkleminde Türkiye Suriye İlişkileri**, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2004.

ERDEM Bahadır; **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013

ERDOĞAN Mustafa; **Türkiye’deki Suriyeliler – Toplumsal Kabul ve Uyum**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015

ERMUMCU Senem; **“Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı”**, Çalışma İlişkileri Dergisi, (4)2, 2013, ss.59-60

EROĞLU Ender Canan ve Ruken Taşkiran; **“Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu”**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 1, 2002

ERTEN Rifat; **“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”**, GÜHFD, C: 19, S: 1, 2015, ss. 30

ET TAVİL Muhammed Emin Galib; **Arap Alevilerinin Tarihi Nusayriler**, Çivi Yayınları, İstanbul, 2000

EYRENCİ Öner; **İş İlişkisinin Kurulması, Hükümleri ve İşin Düzenlenmesi Açısından Yargıtay'ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**, Yargıtay'ın 2012 Yılı Kararları Değerlendirme Sempozyumu, Ankara, 2012, ss.9-12.

GAFFUR Mecid; **Hafız Esad Dönemi Türkiye-Suriye ilişkileri**, Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

GİDDENS Anthony; **Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi**, Sosyoloji Başlangıç Okumaları, Say Yayınları, Ankara, 2010.

GİRİTLİ İsmet; **Bugünkü Ortadoğu'nun Önemli Sorunları**, İstanbul,1978

GOODWIN-GİLL Guy S. ve Jane McAdam; **The Refugee in International Law**, (Oxford: OUP, 2007), ss. 232

GOODWIN-GİLL Guy S. ve Jane McAdam; **The Refugee in International Law**, 3. Basım, Oxford University Press, Oxford, 2007

GÖÇMEN İlke; **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Avrupa Birliği ve Türkiye Göç Hukuku**, Ankara, 2015

GÖÇMEN İlke; **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Avrupa Birliği ve Türkiye Göç Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015

GÜLÖREN Tekinalp; **Türk Yabancılar Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2003

GÜLTAÇ Aylın Sinem ve Pınar Yalçın Balçık; **“Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları”**, Sakarya Tıp Dergisi, 8(2), 2018, ss.195-196

GÜLYAŞAR Melike; **“Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme”**, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 2017,(7),13, 684.

GÜNGÖR Gülin; **“Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi”**, AÜHFD, 2014, C. 63, S.3.

GÜNGÖR Gülin; **Tâbiyet Hukuku Gerçek Kişiler-Tüzel kişiler-Şeyler**, Yetkin Yayınevi, 2016.

GÜVEN H. Sami; **“Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları”**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 1977

HADDAD Emma; **The Refugee in International Society Between Sovereigns**, Cambridge University Press, New York, 2008

HADİMOĞLU Özbek; **“Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi (1961) Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu”**, TBB Dergisi, 107. Sayı, 2013

HASHIMOTO Naoko; **“The United Nations and Internally Displaced Persons: At the Crossroads of Human Rights and Humanitarian Affairs”**, Forced Migration and the Contemporary World: Challenges to the International System içinde, Ed. Andrzej Bolesta, Bialystok, Libra, 2003

HATHAWAY James C. and Michelle Foster; **The Law of Refugee Status**, Cambridge, Cambridge University Press., 2014, ss.65

HINNEBUSCH Raymond A. ; **“State And Sivil Society In Syria”**, The middle East Journal ,Washington Indiana Unıvercity Press, 1993, vol.47, no.2, p.244

HOPWOOD Derek; **Syria, 1945–1986: Politics and Society**, Boston, 1988, p.90

HOURANI Albert; **Arap Halkları Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003

İÇDUYGU Ahmet ve İbrahim Sirkeci; **“Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”**, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999

İNCE Erdal; **Suriye’de Baas Rejimi’nin Kuruluşu ve Türkiye**, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi ,Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic I/1, 2017.İstanbul, 1998

JABER Kamel Abu; **Arap Baas Sosyalist Partisi** (Çev. Ahmet Ersoy), Altınok Matbaası, Ankara, 1970

KABOĞLU İbrahim; **Anayasa Hukuku (Genel Esaslar)** , Legal Yayınevi, İstanbul, 2013

KABOĞLU, Ö. İbrahim; **Özgürlükler Hukuku**, İnsan Haklarının Yapısı Üzerine Bir Deneme, İstanbul, 1993

KARA Polat ve Recep Korkut; **“Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler”**, Türk İdare Dergisi, 2010

KARABAT Ayşe; **Suriye Savaşları**, Timaş yayınları, İstanbul, 2013

KAYA Cansu, Mesut Aygün; **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon**, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2013

KAYA İbrahim ve Esra Yılmaz Eren; **“Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri”** ,SETA, Ankara, 2015

KAYAM Cevahir; **“Lozan Barış Antlaşmasına Göre TürkYunan Nüfus Mübadelesi ve Konunun TBMM’de Görüşülmesi”**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1993, Cilt: IX, Sayı: 27

KAYNAK Muhteşem; **Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye (1988-1991)**, Tanmak Yayınları, Ankara, 1992

KHOURY Philips S.; **Syria and The French Mandate**, London. I. B. Taurus Co. Ltd. Publishers , 1987, p.583

KILIÇ Taner; “Temel İnsan Hakları Olarak İltica”, **8-11 Aralık Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri Zeytinburnu Belediyesi Yayınları**, İstanbul, no:6, 2005

KILINÇKAYA Derviş; **Osmanlı Yönetimindeki Topraklarda Arap Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Suriye**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2004

KIYMAZ Ahmet; **Arap Baharında Kışın Açan Çiçek:Suriye**, Sarkaç Yayınları, Ankara, 2012

KİRGİS Frederic L.; “**Hurricane Katrina and Internally Displaced Persons**”, The American Society of International Law, September 2005, ss. 1-2

KİRİŞÇİ Kemal; **Rapor: Misafirlığın Ötesine Geçerken “Türkiye’nin Suriyeli Mülteciler Sınava**, Brooking Enstitüsü ve USAK, Haziran, 2014

KOCA Sema Çörtoğlu ve Candan Kavşat; **Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Koruma Kararının Kapsamı, Alınması ve Sona Ermesi**, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y:1, S:1, 2015

KOLUKIRIK Suat; “**Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme**”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2009, 8 (1)

KÖMÜRCÜ Yeliz, Rabia Özsoy ve Arzu Çobanoğlu; **Onlar Bizim Hemşehrimiz Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı: Kadın Sığınmacılar: Uluslararası Göçün Sessiz Tanıkları**, Siyasal Kitabevi, Ankara

KUTLU Önder, Erhan Örselli ve Seçuk Kahraman, **Türkiye’de Sığınmacı Kamplarının Yönetişimi**, Kamu Yönetimi Sempozyumu(Kaysem 11), Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü, 2017, s.490-508.

LEWIS Bernard; **Tarihte Araplar**, Anka Yayınları, İstanbul, 2003

LOBMEYER Hans Gunter; **Suriye Leviathan’ın Diyarı** , Orta Doguda Sivil Toplum Sorunları, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997

M. Tefvik Odman; **İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika**, Ed. Çelebi Özlen / Özçürümez Saime / Türkay Şirin, Ankara 2011

MAHALLİ Hüsni; **Diren Suriye**, Destek Yayınları, İstanbul, 2014

MA'OZ Moshe; **Asad: Sphinx Of Damascus**, Weidenfeld Nicolson, New York, 1988, p.91-92.

MARTİN Philip L; **“Migration and Development”**, International Migration Review,1992, C. 26, S. 3, ss.25

MATHEW P.; **Reworking The Relationship Between Asylum And Employment**, Routledge Yayınevi,Londra, 2012

MCCARTHY Justin; **“Death and Exile The ethnic Cleansing of Otoman Muslims 1821-1922”**, The Darwin Pres, Inc. Princeton, New Jersey,1999, p.243

MERCAN Muhammed Hüseyin; **Suriye Rejim ve Dış Politika**, Açılım Kitabevi, İstanbul, 2012

NOMER Ergin; **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2012

Nurşen Caniklioğlu; **Sosyal Hukukta Ayırmıcılık Olarak Değerlendirilebilecek Düzenlemeler ve Mağduriyetin Giderilmesi için Başvurulabilecek Yollar**, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi 30. Yıl Armağanı, İstanbul 2006, ss. 643-700

ODMAN Tefvik; **Mülteci Hukuku**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2005

ODMAN Tefvik; **Mülteci Hukuku**, Ankara Üniversitesi SBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1995

ORHAN Oytun; **Suriye’de Demokrasi mi İç Savaş mı? Toplumsal Siyasal Yapı Değişim Senaryoları ve Türkiye**, Orsam ,Orta Doğu Analizi ,Mayıs ,2011,c,3 Sayı 29

ÖRSELLİ Erhan ve Veysel Babahanoğlu, **Türkiyenin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal Of International Social Research, Cilt:9, Sayı:43, s.2064.

ÖRSELLİ Erhan ve Zekeriya Bilici, **Suriyeli Sığınmacı Sorununun Yönetişiminde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Rolü**, ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies), sayı:4, 2018, s.182-193.

ÖYKÜ Canan; **“Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye’nin Politikaları”**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2015

ÖZCAN Mehmet; **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Ankara, USAK, 2005, ss.14

ÖZCAN Mehmet; **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Usak Yayınları, Ankara, 2005

ÖZGÜR, E. M.; **Türkiye Nüfus Coğrafyası**, GMC Basın Yayıncılık, Ankara, 1998

ÖZKAN Işıl; **Göç İltica ve Sığınma Hukuku**, Seçkin Hukuk, Ankara, 2013

ÖZTÜRK Necla, **“Avrupa Konseyi Yabancıların Yerel Düzeyde Kamu Hayatına Katılma Sözleşmesi Çerçevesinde Danışma Kurulları Oluşturulması: Alanya Yabancılar Meclisi”**, Akdeniz İİBF Dergisi, C. 13, S. 25, Mart 2013

ÖZTÜRK Necla, **“Yabancıların Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Hakkı”**, MHB, 2014,(33)1

ÖZTÜRK Neva Övünç; **“Avrupa Birliği Temel Haklar Şartında Yer Alan Sığınma Hakkının Tahlili”**, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012, 3 (2)

ÖZTÜRK Sultan; **Internally Displaced Persons: International Protection and Assistance**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Faculty of Economic, Administrative and Social Sceinces of Bilkent University, Ankara, 1997

ÖZTÜRK Tuğçe Ersoy; **“Dünden Bugüne Pan-Arapçılık ve Arap Baharı Yeni Bir Pan-Arap Uyanışı mı?”** Akademik Ortadoğu, cilt 7, sayı 1, 2012

PAZARCI Hüseyin; **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011

PAZARCI Hüseyin; **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**, Turhan Kitabevi Yayınları , Ankara, Eylül 1999

PAZARCI Hüseyin; **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013.

PEHLİVANOĞLU Ömer; **Ortadoğu ve Türkiye**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2004

PEKER Bülent ve Mithat Sancar; **“Mülteciler ve İltica Hakkı Yaşamın Kıyısındakilere Hoşgeldin Diyebilmek”**, İnsan Hakları Derneği, Ankara, 2005.

PERTHES Volker; **“Syrian Regional Policy Under Bashar Al Asad Realignment Or Economic Rationalizatın”**, Middle East Report, No: 220, 2001, 37-40

PERTHESVolker; **“The Syrian Economy In The 1980s”**, Middle East Journal, Vol. 46, No: 1, 1992, p. 154– 155

POROY, M. A.; **“İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Başvurucu ve Mağdurluk Statüsü”**, TBB Dergisi, Sayı: 66, 2006, ss. 123

REİLLY – CAO Rachael; **Dünya Mültecilerinin Durumu Bir İnsanlık Sorunu**, Ankara 1997

SARAÇLI Murat; **Uluslararası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011

SARI Özgür; **Suriye’de Liberalleşme Hareketleri ve Sivil Toplum Örgütleri**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2011

SEALEPatrick;"**Asad:Between Intitutions And Autocracy**",(Ed. Richard T. Antoun, Donald Quatarert), Syria Society Culture And Policy,State Univercity Of New York Press,New York, 1991, p.98

SERTEL Engin; **Dini ve Etnik Kimlikleriyle Nusayrîler**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005

SEVER D.Ç.; **Yargı Kararlarında Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı**, (Ed.: K.A. Ertan, F. Kartal & Y.Ş. Atay), Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar, Ankara, Todaie, 2014, ss. 473

SEVİĞ Vedat Raşit; **Türkiye’nin Yabancılar Hukuku**, İstanbul, 1981

SOYSAL Abdullah ve Fedai Yağar; **“Suriyeli Sığınmacılar Konusunda Türkiye’nin Sağlık Hizmetleri Yönetimindeki Etkinliğinin Değerlendirilmesi”**, II. Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu’daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, 28-29 Nisan, 2016, ss. 447

SÜZEK Sarper; **İş Hukuku**, Beta yayıncılık, İstanbul, 2013

ŞAHİN Yeliz; **Küreselleşme Sürecinde İnsan Hakları; Sığınma Hakkı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004

ŞEKER Betül Dilara ve Murat Boysan; **“İranlı Geçici Sığınmacıların Kültürleşme Tercihlerinin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi”**,Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), 2013

ŞEN Sabahattin; **Ortadoğu’da İdeolojik Bunalım Suriye Baas Partisi ve İdeolojisi**, Bir Yayıncılık, Ankara, 2004

ŞENTÜRK Doğan; **Ortadoğu’da Arap birliği Rüyası Saddam’ın Baas’ı**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003

TALHAMY Yvette; "The Nusayrî Leader Ismail Khayr Bey and the Ottomans (1854–58)", **Middle Eastern Studies** ,Vol. 44,November 2008, p.895

TANÖR Bülent ve N. Yüzbaşıoğlu; **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014

TEKELİ İlhan; **“Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler”**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 1975

TOKSÖZ Gülay; **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006

TURTON David; **“Refugees and ‘Other Forced Migrants”**, Refugee Studies Centre Working Paper No. 13, Queen Elizabeth House International Development Centre, University of Oxford, October 2003

TÜRK Volker; **Vatansız kişilerin Korunmasına İlişkin Ek Kitabı**, Cenevre,2014

TÜRKMAN Sayim; **ABD Ortadoğu ve Türkiye**, Nobel Yayınları, Ankara, 2007

UĞURLU C.T.; **“Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Vatandaşlık Eğitimi”**, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2011,10 (37), ss.154

UĞURLU Celal Teyyar; **“Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Vatandaşlık Eğitimi”**, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, 10 (37). United Nations, Treaty Series, Vol.360, ss.117

ÜNAL Tahsin; **Türk Siyasi Tarihi (1700-1958)**, Emel Yayınları, Ankara, 1977

VAN DAM Nicolas; **Suriye’de İktidar Mücadelesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000

YALÇIN Cemal; **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004

YAVUZ Celalettin; **Geçmişten Geleceğe Suriye Türkiye İlişkileri**, Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 2005

YAVUZ E.B.; **“Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Haklara İlişkin Tartışmaların İdeolojik Arka Planı”**, (Ed.: K.A. Ertan, F. Kartal & Y.Ş. Atay), Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar, Ankara TODAİE, 2014, ss. 12

YILDIZ Tuğba ve İbrahim Yıldız; **“Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansıması olarak Türkiye’ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme”**, İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 2(3), 2017

YILDIZ Tuğba ve İbrahim Yıldız; **“Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye’ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme”**, İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, yıl:2017, 2(3) ss. 30-46

YILMAZ Halim; **Türkiye'de Suriyeli Mülteciler**, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği, İstanbul, 2013

YILMAZ Türel ve Mehmet Şahin; **Ortadoğu Siyasetinde Türkiye**, Platin Yayınları, Ankara, 2004

YURTSEVEN Yılmaz; **Uygulamalı Vergi Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2010

ZAIDEH Radwan, " **Power and Policy in Syria**", Intelligence Services Foreign Relations And Democracy In The Middle East, London, 2011, ss.63-75

ZISSER Eyal; " **In The Name Of The Father Is Bashar In Control Of Syria**", The Middle East The Impact Of General Change Der The Moshe Dayan Center For Middle Eastern And African Studies ,Tel Aviv University 2005, p. 52

İNTERNET KAYNAKLARI

"Göç İstatistikleri", İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi, <http://www.goc.gov.tr> (Erişim Tarihi: 08.06.2018)

"Migration and Development" , <http://www1.worldbank.org/wbiep/> (Erişim Tarihi: 17.06.2017)

"Representative of the Secretary-General on the Human Rights of Internally Displaced Persons", <http://www2.ohchr.org/english/issues/idp/mandate.htm> (Erişim Tarihi: 03.06.2017)

"The Under-Secretary General and Emergency Relief Coordinator", <http://ochaonline.un.org> (Erişim Tarihi: 09.04.2017)

1951 Cenevre Sözleşmesi, http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf (Erişim Tarihi: 12.07.2017)

1951 Cenevre Sözleşmesi, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (Erişim Tarihi: 02.05.2017)

1982 Anayasası Temel Metni, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (Erişim Tarihi: 23.07.2018)

1982 Anayasası, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf (erişim tarihi: 12.07.2017)

1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf> (Erişim Tarihi: 13.09.2018)

1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf> (Erişim Tarihi: 14.09.2018)

1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf> (Erişim Tarihi: 17.09.2018)

1994 Yönetmeliği, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf> (Erişim Tarihi:23.04.2018)

6.03.2003 ve 25040 sayılı Resmi Gazete <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4817.pdf> (Erişim Tarihi: 12.06.2018)

Alice Edwards, Temporary Protection, Derogation and the 1951 Refugee Convention, Melbourne Journal of International Law, S: 13, 2012, s. 5-6. http://law.unimelb.edu.au/data/assets/pdf_file/0005/1687379/Edwards.pdf (Erişim Tarihi: 08.02.2018)

Almanya'ya Türk Emek Göçü, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/817.pdf> (Erişim Tarihi:01.06.2017)

Arap Baharı'nın Başlangıcı, <http://www.ihh.org.tr/tr/main/region/misir/40/18-aralik-2010-arap-baharinin-baslangici/1975> (Erişim Tarihi: 12.09.2017)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf> (Erişim Tarihi: 12.04.2017)

BERKİ Osman Fazıl, Türkiye'de Yabancılar Hukuku, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/329/3315.pdf> (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

Beşar Esad: 2021 Yılına Kadar İktidardayım, <https://www.birgun.net/haber-detay/besar-esad-2021-e-kadar-iktidardayim-133950.html> (Erişim Tarihi: 23.05.2016)

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf (Erişim Tarihi: 27.09.2018)

BM-İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 20, 10 Mart 1992. İnternet erişimi: UN Human Rights Committee General Comment No. 20, International Human Rights Instruments, U.N. Doc. HRI/GEN/I/Rev.7, s. 150-3, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G04/413/02/PDF/G0441302.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 17.06.2018)

BMMYK “Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı”, (http://www.unhcr.org.cy/fileadmin/user_upload/Turkish_-_handbook_on_procedures_and_criteria_for_determining_refugee_status.pdf) (Erişim Hakkı: 10.08.2018)

BMMYK “Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında Elkitabı”, (http://www.unhcr.org.cy/fileadmin/user_upload/Turkish_-_handbook_on_procedures_and_criteria_for_determining_refugee_status.pdf) (Erişim Tarihi: 24.01.2017)

BOZDAĞLIOĞLU Yücel, Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları, TSA Yıl:18, Özel Sayı:3, Ocak 2014, S.10, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/200497> (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

Çocuk Hakları Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> (erişim tarihi: 13.05.2017)

Çocuk Hakları Sözleşmesi, <https://www.unicef.org/malaysia/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf>
Dinçer: Oyunun Kuralı Değişmemeli, <http://www.dunyabulteni.net/servisler/> (Erişim Tarihi: 03.05.2017)

Dünya’da En Çok Mülteci Türkiye’de, <http://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyada-en-%C3%A7ok-m%C3%BClteci-t%C3%BCrkiyede/a-39302017> (Erişim Tarihi: 26.01.2017)

Ersin Mahmut Kalaycıoğlu, Ali Çarkoğlu, Türkiye’de ve Dünyada Vatandaşlık, <https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2015/12/T%C3%BCrkiyede-ve-Dunyada-Vatandaslik-2014-1.pdf> (Erişim Tarihi: 23.07.2018)

Esad’a Eğitim Veren İngiliz Cerrah: “Doktor Olarak Kalmalıydı, <http://www.hurriyet.com.tr/esad-i-egiten-ingiliz-cerrah-doktor-olarak-kalmaliydi-24627897> (Erişim Tarihi: 25.05.2016)

European Convention on Extradition, Paris, 13 Aralık 1957, Council of Europe-Treaty Office , <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/024.htm> (Erişim Tarihi: 10.09.2018)

Federal Almanya’da Göç ve Entegrasyon Politikaları, <https://www.csgeb.gov.tr/media/1770/alihaksever.pdf> (Erişim Tarihi: 25.08.2017)

Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi”, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <http://www.calismaizni.gov.tr/calisma-izni> (Erişim Tarihi: 09.04.2017)

Geçici Koruma Yönetmeliği, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf (Erişim Tarihi: 09.02.2017)

Genel Gerekçe, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss310.pdf> (Erişim Tarihi: 12.09.2018)

Genel Sağlık Sigortası Tanımı, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/gss_tescil_sureci/gsskavrami (Erişim Tarihi: 12.12.2017)

GİGM tarafından belirlenen ve illere gönderilen karar çerçevesinde istenen belgeler ve şartlar ayrıltılı olarak da belirlenmiştir, <http://www.goc.gov.tr/files/files/ikamet-izni-icin-gerekli-belge.pdf> (Erişim Tarihi: 19.08.2018)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf (Erişim Tarihi: 12.05.2018)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik3/sartli-multeci_409_546_550 (Erişim Tarihi: 12.02.2017)

GÜNER Selda, “18.yy Şam’ına Dair Bazı Gözlemler”, www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr (Erişim Tarihi 17.04.2017)

<http://mesutiskenderoglu.av.tr/category/makaleler/> (Erişim Tarihi: 06.08.2018)

<http://Treaties.Un.Org/Doc/Publication/UNTS/Volume%201465/Volume-> (Erişim Tarihi: 02.06.2017)

<http://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20189/volume-189-I-2545-English.pdf> (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/19_1_1.pdf (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/02/120204_syria_homs.shtml (Erişim Tarihi: 17.07.2017)

<http://www.civicspace.eu/wp-content/uploads/2017/10/OrgutlenmeBilgiNotu.09.04.15.pdf> (Erişim Tarihi: 12.09.2017)

http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf (Erişim Tarihi: 13.08.2018)

http://www.goc.gov.tr/files/files/dikkat_edilmesi_gereken_hususlar_5%281%29.pdf (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

http://www.goc.gov.tr/icerik3/yabancilar-ile-ilgiliss_460_467_1157 (Erişim Tarihi: 15.08.2018)

http://www.goc.gov.tr/icerik6/ikamet-izni-belgesi---harc-miktarlari_409_414_901_icerik (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

<http://www.kasaroglu.av.tr/tr/28032/Yabanci-Gercek-Kisilerin-Turkiyede-Tasinmaz-Mal-Edinmesi> (Erişim Tarihi: 07.04.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 12.09.2018)

http://www.mfa.gov.tr/no_-34_-30-ocak-2014_-11-nisan-2014-tarihi-itibariyle-hudut-kapilarimizda-sinirda-vize-uygulamasi-ve-gecis-doneminde-alinacak.tr.mfa (Erişim Tarihi: 11.03.2017)

<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeligi.pdf> (Erişim Tarihi: 19.06.2018)

http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/aleviler_suriyenin_neresinde_5e0bbbed-a34d-4deb-b938-58e891af7f71.pdf (Erişim Tarihi: 12.05.2018)

<http://www.unhcr.org> (Erişim Tarihi: 06.05.2018)

<https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2017/12/sb-2107-yc3b6netici-c3b6zeti-06122017.pdf> (Erişim Tarihi: 23.07.2018)

<https://vizevatandaslik.com/turk-vatandasligi-nasil-kazanilir.html> (Erişim Tarihi: 23.03.2017)

<https://www.dernekle.gov.tr/tr/Mevzuat/kanun/5253-Dernekle-Kanunu.aspx> (Erişim Tarihi: 06.09.2018)

<https://www.evisa.gov.tr/tr/info> (Erişim Tarihi: 11.08.2018)

https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (Erişim Tarihi: 23.05.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> (Erişim Tarihi: 09.01.2018)

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss310.pdf> (Erişim Tarihi: 12.05.2018)

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km_00002024ss0053.pdf (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

https://www.unicef.org/turkey/pr_2010/pdf/CRC_General_Comment_No.7.pdf (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

IMPR (Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi) (2014). Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mülteciler, <http://imprhumanitarian.org/tr/infografik-rapor-turkiyede-bulunan-suriyeli-multeciler> (Erişim Tarihi: 21.08.2018)

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,
https://www.unicef.org/turkey/udhr_gil7.html (Erişim Tarihi: 23.07.2017)
İskan Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf> (Erişim Tarihi:04.07.2017)

İstisnai Vatandaşlık Başvuru Formu
https://www.nvi.gov.tr/PublishingImages/Lists/PageContents/NewForm/Vat-4_Istisnai_Olarak_Kazanma.pdf (Erişim Tarihi: 22.07.2018)

İzmir Geri Gönderme Merkezlerinde Adalete Erişim Hakkı Çerçevesinde Yaşanan Sorunlar, <https://www.asylumineurope.org/sites/default/files/resources/izmir-geri-gonderme-merkezlerinde-adalete-erisim-hakki-cercevesinde-yasanan-sorunlar2017713112147450.pdf> (Erişim Hakkı: 01.09.2018)

KINIK Kerem, “Göç, Sürgün ve İltica” , <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1538> (Erişim Tarihi: 12.08.2018)

Madde 1 – (Değişik: 7/1/2003-4783/1 md.) Gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tâbidir. Gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.193.pdf> (Erişim Tarihi: 19.08.2018)

MEB,
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/05142850_rehberlik_hizmetler_kilavuzu.pdf (Erişim Tarihi: 23.08.2018)

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme,
http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf (Erişim Tarihi: 16.09.2017)

Peter Stalker, “How People Migrate? Stalker’s Guide to International Migration”,
<http://www.pstalker.com/migration/index.htm> (Erişim Tarihi: 22.07.2017)

RG.29.08.2003,25214, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/08/20030829.htm> (Erişim Tarihi: 15.07.2018)

Sığınmacı mı, Mülteci mi, <https://tusiad.org/tr/yayinlar/gorus-dergisi/item/9213-tusiad-gorus-dergisi-no-88> (Erişim Tarihi: 24.07.2018)

SIHHAT Projesi, http://www.sihhatproject.org/proje-faaliyetleri_0-657 , (Erişim Tarihi:12/12/2017)

Siyasi partiler kanunu onaylandı, <http://www.ilkehaberajansi.com.tr/haber/siyasi-partiler-kanunu-onaylandi.html> (Erişim Tarihi:21.02.2017)

Suriye Cumhuriyeti Anayasası md.50,
<https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201702021027032657-suriye-cumhuriyeti-anayasasi> (Erişim Tarihi: 12.09.2018)

Suriye Siyasi Tarihi,
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye/2012/05/29/6619/suriye-siyasi-tarihi>,
(Erişim Tarihi:14.06.2017)

Suriye Tarihi <http://www.countrystudies.us> (Erişim Tarihi:12.08.2018)

Suriye'nin Siyasi Görünümü, <http://www.mfa.gov.tr/suriye-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
(Erişim Tarihi: 23.07.2018)

Suriye'nin Yeni Anayasası: Çok Küçük, Çok Geç,
<http://www.dunyabulteni.net/yazar/sami-mubayed/17404/suriyenin-yeni-anayasasi-cok-kucuk-cok-gec> (Erişim Tarihi: 24.06.2017)

Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge,
https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2311/files/Suriyeli_Misafirlerin_Saglik_ve_Diger_Hizmetleri_Hakkinda_Genelge_20138.pdf (Erişim Hakkı: 12.07.2018)

Suriyeliler vergi ödüyor mu?, <http://dusuncemektebi.com/d/159587/suriyeliler-vergi-oduyor-mu-> (Erişim Tarihi: 14.10.2017)

TDK,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ba daa00705a19.10300336 (Erişim Tarihi: 19.04.2017)

TDK,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b9 4ced3b8c962.18329859 (Erişim Tarihi:21.06.2018)

Tolga Şardan, “Suriyelilere ‘İstisnai Vatandaşlık’ Formülü”,
www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/suriyelilere--istisnai-vatandaslik-formulu-2278144 (Erişim Tarihi: 24.07.2018)

Türk Vatandaşlığı Kanunu,
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090612-1.htmv> (Erişim Tarihi: 02.05.2017)

Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar, <http://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> (Erişim Tarihi: 23.06.2017)

Türkiyedeki Suriyeli Sayısı, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
(Erişim Tarihi:08.12.2017)

Ulusötesi Göçler ve Mülteci Sorunu: Suriye Örneği,
<http://akademikperspektif.com/2014/09/12/ulusotesi-gocler-ve-multeci-sorunu-suriye-ornegi/> (Erişim Tarihi: 12.09.2017)

UN (2001a)., Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air Supplementing 2000 United Nations Convention on Transnational Organized Crime (UNTOC), G.A., Res, 55/25, annex III, U.N., GAOR, 55th Sess., Supp, No;49, at 65, U.N., Doc, A/45/49 (Vol. I), www.ohchr.org/english/law/ (Erişim Tarihi: 12.03.2017)

UNIFEM, <http://www.unifem.org/about/> (Erişim Tarihi: 04.08.2017)

United Nations High Commissioner for Refugees (“UNHCR”), Guidelines on Temporary Protection or Stay Arrangements, 2014, s.1, p.3, <http://www.unhcr.org/5304b71c9.pdf> (Erişim Tarihi: 15.09.2018)

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2001). UNHCR statistical yearbook 2001, <http://unhcr.org/3dcb7dba2.html> (Erişim Tarihi: 11.02.2017)

www.anayasa.gov.tr (Erişim Tarihi:12.08.2018)

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (Erişim Tarihi: 12.06.2017)

III. EK: TÜRKÇE-ARAPÇA ANKET

SURİYELİLERİN TÜRKİYEDEKİ HUKUKİ HAKLARI VE KONYADA SURİYELİLERİN HUKUKİ HAKLARININ FARKINDALIĞI ANKET

SAYIN KATILIMCI, NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SİYASET BİLİMİ VE BAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS YAPMAKTAYIM. KONYA DA SURİYELİ GÖÇMENLERİN HUKUKİ HAKLARI VE FARKINDALIKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA YAPMAKTAYIM. ÇALIŞMANIN GÜVENİLİR VERİLER ÜZERİNE İNŞA EDİLEBİLMESİ İÇİN AŞAĞIDAKİ SORULARA SAMİMİ CEVAPLAR VERMENİZ ARAŞTIRMANIN ÖNEMİNİ ARTTIRACAKTIR. ARAŞTIRMA KAPSAMINDA ELDE EDİLEN VERİLER BİLİMSEL AMAÇLAR DIŞINDA BAŞKA HERHANGİ BİR MAKSATLA KULLANILMAYACAKTIR. KATILIMINIZDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİM.

ÖZGE TEL SALLUM

**Necmettin Erbakan Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD
Yüksek Lisans Öğrencisi**

ANKET FORMU

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN;

D1. CİNSİYETİ

1( )ERKEK 2( )BAYAN

D2. YAŞI

1 ( ) 18-24 2 ( ) 25-34 3 ( ) 35-44

4 ( ) 45-54 5 ( ) 55 VE ÜSTÜ

D3. MEDENİ DURUM

1 ( ) EVLİ 2 ( ) BEKÂR 3 ( ) EŞİNDEN AYRI

D4. EĞİTİM DURUMU

1 ( ) OKUR-YAZAR 4 ( ) LİSE

2 ( ) İLKOKUL 5 ( ) ÜNİVERSİTE

3 ( ) ORTAOKUL 6 ( ) LİSANSÜSTÜ

D5. MESLEK

1 ( ) ÖĞRETMEN/ÖĞRETİM ÜYESİ

2 ( ) ÖZEL SEKTÖRDE ORTA/ÜST DÜZEY YÖNETİCİ

3 ( ) ÖZEL SEKTÖR ÇALIŞANI

4 ( ) İŞÇİ

5 ( ) KÜÇÜK ESNAF/ZANAATKÂR

6 ( ) TÛCCAR/İŞ ADAMI/SANAYİCİ

7 ( ) KAMUDA ORTA/ÜST DÜZEY YÖNETİCİ

8 ( ) DEVLET MEMURU

9 ( ) SERBEST MESLEK ERBABI (AVUKAT, DOKTOR, MÛHENDİS VB.)

10 ( ) ÇİFTÇİ/ZİRAATÇI/HAYVANCI

11 ( ) ÖĞRENCİ

12 ( ) EMEKLİ

13 ( ) EV HANIMI

14 ( ) İŞSİZ/İŞ ARIYOR

15 ( ) DİĞER (YAZINIZ).....

D6. GELİR DURUMU

1 ( ) 0- 2000 TL

2 ( ) 2001-4000 TL

3 ( ) 4001-6000 TL

4 ( ) 6001 TL VE ÜZERİ

1. SURİYEDEN TÜRKİYEYE SAVAŞ YÜZÜNDEN Mİ GELDİNİZ?

A.)EVET B.)HAYIR

2. TÜRKİYEYE GİRİŞ YAPARKEN NASIL GİRİŞ YAPTINIZ?

A.)YASAL OLARAK B.)MÛLTECİ OLARAK

3. TÜRKİYEDE İKAMET ETMEK İÇİN İZİNİNİZ VAR MI?

A.)EVET B.)HAYIR

4. ÇALIŞIYORSANIZ SİGORTANIZ DÜZENLİ OLARAK ÖDENİYOR MU?

A.)EVET B.)HAYIR

5. EĞER SİGORTANIZ ÖDENMİYORSA VEYA EKSİK ÖDENİYORSA BUNUN SEBEBİ SİZCE HANGİLERİ OLABİLİR?

A.)SURİYELİ OLDUĞUMUZ İÇİN HAKLARIMIZIN OLMAMASI

B.)DIŞLANMAK

C.)İŞVERENLERİN SURİYELİLERİ BİR GÜÇ OLARAK KULLANMASI

D.)PARA KAZANMAK İÇİN MECBUREN SİGORTASIZ ÇALIŞMAK ZORUNDA BIRAKILMAK

E.)YETERLİ DESTEK VE YARDIMI GÖREMEDİĞİMİZ İÇİN

6. TÜRKİYE'DE SURİYELİ ÇOCUKLARA VE GENÇLERE TÜRK DEVLETİ TARAFINDAN SAĞLANAN EĞİTİMİN YETERLİ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

A.)KESİNLİKLE KATILYORUM

B.)KATILYORUM

C.)KARARSIZIM

D.)KATILMIYORUM

E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

7. TÜRKİYE'DE HASTANELERDE SAĞLIK HAKLARINDAN YETERLİ YARARLANDIĞINIZI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

A.)KESİNLİKLE KATILYORUM

B.)KATILYORUM

C.)KARARSIZIM

D.)KATILMIYORUM

E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

8. SURİYELİLERE DÖNÜK YAPILAN KAMU POLİTİKALARININ YETERLİ OLDUĞU GÖRÜŞÜNE KATILYOR MUSUNUZ?

A.)KESİNLİKLE KATILYORUM

B.)KATILYORUM

C.)KARARSIZIM

D.)KATILMIYORUM

E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

9. KARŞILAŞTIĞINIZ PROBLEMLERDE HUKUKİ OLARAK TÜRK DEVLETİ TARAFINDAN KORUNDUĞUNUZU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

A.)KESİNLİKLE KATILYORUM

B.)KATILYORUM

C.)KARARSIZIM

D.)KATILMIYORUM

E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

10. SURİYEDE SAVAŞ SONA ERDİĞİNDE GERİ DÖNMEK İSTİYOR MUSUNUZ?

A.)EVET

B.)HAYIR

C.)KARARSIZIM

11. SAVAŞ BİTTİĞİNDE GERİ DÖNMEK İSTEMEZSENİZ BUNUN NEDENLERİ SİZCE HANGİLERİ OLABİLİR?

A.)TÜRKİYEDE YAŞAM KOŞULLARI ÇOK İYİ OLDUĞUNDAN

B.)İNSAN HAKLARI BAKIMINDAN DAHA ÇOK KORUNDUĞUMUZ İÇİN

C.)TÜRKİYE DE MADDİ OLARAK DAHA İYİ İŞ İMKANLARI

D.)SURİYENİN GELECEĞİNİN BELİRSİZ OLMASI VE SAVAŞ KORKUSU

E.)TÜRKİYENİN DAHA YAŞANILIR BİR ÜLKE OLMASI

12. SURİYE VATANDAŞI OLARAK TÜRKİYEDE YAŞARKEN EN ÇOK HANGİ SIKINTILARLA KARŞILAŞMAKTASINIZ?(BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

A.)TÜRKÇE KONUŞAMAMAK YÜZÜNDEN İLETİŞİM PROBLEMİ

B.)MADDİ PROBLEMLER

C.)SOSYAL BASKILAR NEDENİYLE DIŞLANMAK

D.)KÜLTÜREL ÇATIŞMALAR

E.)İŞSİZLİK

F.)HUKUKİ OLARAK HAKLARIMIZIN EKSİK OLMASI NEDENİYLE GÜVENSİZLİK

G.)GERİ GÖNDERİLME KORKUSU

H.)EĞİTİM KONUSUNDA YAŞANAN SIKINTILAR

J.)GELECEK KAYGISI

13. TÜRK VATANDAŞLIĞINA SAHİP OLMANIN TÜRKİYEDE YAŞAMAK BAKIMINDAN SİZE FAYDA SAĞLADIĞINI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

A.)KESİNLİKLE KATILYORUM

B.)KATILYORUM

C.)KARARSIZIM

D.)KATILMIYORUM E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

14. ÇALIŞAN SURİYELİLERİN SOSYAL YARDIM VE GÜVENCE BAKIMINDAN TÜRKİYE DEVLETİ TARAFINDAN YETERLİ KORUNDUĞU VE HAKLARIN SAĞLANDIĞI GÖRÜŞÜNE KATILYOR MUSUNUZ?

A.)KESİNLİKLE KATILYORUM

B.)KATILYORUM

C.)KARARSIZIM

D.)KATILMIYORUM

E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

15. HUKUKİ OLARAK TÜRKİYEDE ADİL YARGILANMA HAKKINA SAHİP OLDUĞUNUZ GÖRÜŞÜNE KATILYOR MUSUNUZ?

A.)KESİNLİKLE KATILYORUM

B.)KATILYORUM

C.)KARARSIZIM

D.)KATILMIYORUM

E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

16. DİN VE İBADETLERİNİZİ TÜRKİYE DE RAHATÇA YAPTIĞINIZI VE HUKUKİ OLARAK KORUNDUĞUNUZU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

A.)KESİNLİKLE KATILYORUM

B.)KATILYORUM

C.)KARARSIZIM

D.)KATILMIYORUM

E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

17. TÜRKÇE BİLİYOR MUSUNUZ?

A.)EVET

B.)HAYIR

18. TÜRKÇE ÖĞRENMENİZDE DEVLETİN KURUMLARININ YETERLİ YARDIMI VE EĞİTİMİ VERDİĞİ GÖRÜŞÜNE KATILYOR MUSUNUZ?

- A.)KESİNLİKLE KATILYORUM B.)KATILYORUM C.)KARARSIZI
D.)KATILMIYORUM
E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

19.TÜRKİYE'DE HAKLARINIZDAN YETERİ KADAR FAYDALANDIĞINIZI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

- A.)KESİNLİKLE KATILYORUM B.)KATILYORUM C.)KARARSIZIM
D.)KATILMIYORUM

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN			
----------------------	--	--	--

- E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

20. TÜRKÇE BİLMEYEN SURİYELİLERE YÖNELİK ONLARIN HAKLARINI DAHA İYİ ÖĞRENMESİ İÇİN ARAPÇA DİLİNDE SEMİNER VERİLMESİ GEREKTİĞİ GÖRÜŞÜNE KATILYOR MUSUNUZ?

- A.)KESİNLİKLE KATILYORUM B.)KATILYORUM C.)KARARSIZI
D.)KATILMIYORUM
E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

21.HAKLARINIZ KONUSUNDA DAHA BİLİNÇLİ OLMANIZ İÇİN KAMU POLİTİKASI OLARAK SURİYELİLERE YÖNELİK HUKUKİ DANIŞMANLIK NİTELİĞİNDE BİR KURUM OLUŞTURULMASI VE ARAPÇA HİZMET VERMESİ GEREKTİĞİ GÖRÜŞÜNE KATILYOR MUSUNUZ?

- A.)KESİNLİKLE KATILYORUM B.)KATILYORUM C.)KARARSIZIM
D.)KATILMIYORUM E.)KESİNLİKLE KATILMIYORUM

AD SOYAD		Anketörün; Adı Soyadı	ÖZGE TEL SALLUM
TELEFON		Saha Koord. Adı Soyadı	
İl / İlçe		Tarih	...../...../2018
Mahalle		Sokak	

**على الأراضي التركية ومدى وعي السوريين المتواجدين في قونيا
على وجه الخصوص بتلك الحقوق :**

عزيزي المشترك , أنا أدرس في كلية الإدارة العامة والعلوم السياسية في معهد العلوم الاجتماعية التابع لجامعة نجم الدين أربكان , وأنا بصدد إجراء بحث استقصائي يتناول الحقوق القانونية للمهاجرين السوريين ومدى وعيهم بها وإدراكهم لها .
ومن أجل بناء هذا البحث على حقائق و معطيات موثوقة , فإن تقديمكم لإجابات واقعية وصادقة سيكسب هذه الأطروحة أهمية وإثراءً , ويجدر بالذكر أن البيانات التي سيتم الحصول عليها في سياق البحث لن تُستخدم لأي أغراض خارج إطار البحث العلمي ... مع الشكر الجزيل على إسهاماتكم .

أوزجه تيل سلوم

إستمارة الإستبيان :

الشخص الذي سيتم استجوابه (المقَابَل) :

د1- الجنس :

1 - ذكر ( ) 2 - أنثى ( )

د2- العمر :

1 ( ) - 18 - 24 2 ( ) - 25 - 34 3 ( ) - 35 - 44

4 ( ) - 45 - 54 5 ( ) - 55 سنة فما فوق .

د3- الحالة الاجتماعية :

1 ( ) - متزوج 2 ( ) - أعزب 3 ( ) - منفصل عن زوجه (زوجته) .

د4- التحصيل العلمي :

1 ( ) - يقرأ - يكتب 4 ( ) - المرحلة الثانوية

2 ( ) - المرحلة الابتدائية 5 ( ) - المرحلة الجامعية

3 ( ) - المرحلة الإعدادية 6 ( ) - دراسات عليا

د5- المهنة :

1 ( ) - معلم - عضو هيئة تدريسية

2 ( ) - مدير ذو رتبة متوسطة / عليا في القطاع الخاص

3 ( ) - موظف في القطاع الخاص

4 ( ) - عامل

5 ( ) - صغار الكسبة / حرفي

6 ( ) - تاجر - رجل أعمال - صناعي

7 ( ) - مدير ذو رتبة متوسطة / عليا في القطاع الحكومي

8 ( ) - موظف حكومي

9 ( ) - أرباب العمل الحر (محامي - طبيب - مهندس)

10 ( ) - مزارع - فلاح - مُربّي حيوانات

11 ( ) - طالب

12 ( ) - متقاعد

13 ( ) - ربّة منزل

14 - ( ) عاطل عن العمل / يبحث عن عمل

15 - ( ) غير ذلك (أكتب) .....

د- الوارد الشهري:

1 - ( ) 0 - 2000 ليرة تركية

2 - ( ) 2001 - 4000 ليرة تركية

3 - ( ) 4001 - 6000 ليرة تركية

4 - ( ) 6001 ليرة تركية فما فوق .

1- هل أتيتم من سورية بسبب الحرب ؟

أ - ( ) نعم   ب - ( ) لا

2- كيف دخلتم إلى تركيا ؟

أ - ( ) بشكل رسمي   ب - ( ) كلاجئ

3- هل لديكم إذن بالإقامة على الأراضي التركية ؟

أ - ( ) نعم   ب - ( ) لا

4 - إذا كنتم ممن يعملون , هل يتم الدفع الإئتماني الخاص بكم بشكل منتظم ؟

أ - ( ) نعم   ب - ( ) لا

5 - إذا كانت المستحقات الإئتمانية لا تُدفع أو كانت تُؤدى بشكل

مُجتزأ , ما سبب ذلك برأيكم ؟

(أ) : عدم القدرة على التمتع بحقوقنا كوننا سوريون .

(ب) : التهميش الإجتماعي

(ت) : إستغلال السوريين كقوة عاملة من قبل أرباب العمل

(ث) : الاضطرار إلى العمل بدون تأمين من أجل كسب المال

(ج) : بسبب عدم تلقينا للدعم و المساندة المطلوبة

6 - هل تعتقدون أن مستوى التعليم الممنوح للأطفال و الشباب السوريين من قبل الدولة كافٍ؟

(أ) - أوافق بالتأكيد (ب) - أوافق (ت) : متردد بالإجابة (ث) : لا أوافق (ج) : لا

أوافق إطلاقاً

7- هل تعتقدون أنكم قد حصلتم على حقوقكم في الصحة و الطبابة في المستشفيات بالقدر الكافي ؟

أ) - أوافق بالتأكيد (ب) - أوافق (ت) : متردد بالإجابة (ث) : لا أوافق (ج) : لا أوافق إطلاقاً

8 - هل توافقون الرأي القائل بأن الإجراءات و السياسات الحكومية المُطبَّقة بخصوص اللاجئين السوريين كافية؟

أ) - أوافق بالتأكيد (ب) - أوافق (ت) : متردد بالإجابة (ث) : لا أوافق (ج) : لا أوافق إطلاقاً

9 - هل تعتقدون أن الحكومة التركية قد أمّنت لكم الدعم و الحماية المطلوبة تجاه المشاكل التي تواجهكم؟
أ) - أوافق بالتأكيد (ب) - أوافق (ت) : متردد بالإجابة (ث) : لا أوافق (ج) : لا أوافق إطلاقاً

10 - هل ترغبون بالعودة إلى سوريا عند انتهاء الحرب؟

أ) : نعم (ب) - لا (ت) : متردد بالإجابة

11 - إذا كنتم لاترغبون بالعودة عند انتهاء الحرب , ماالسبب في ذلك برأيكم ,تستطيعون اختيار أكثر من خيار واحد؟

أ) : نظراً لأن ظروف المعيشة في تركيا جيدة جداً

ب) : بسبب تمثُّعنا بأجواء من الحماية من حيث حقوقنا كبشر .

ت) : فرص وإمكانيات العمل في تركيا أفضل من الناحية المادية .

ج) : الخوف من الحرب والغموض الذي يلف مستقبل سوريا

ح) : نظراً لكون تركيا مكاناً أفضل للعيش .

12 - ماهي أكثر المشاكل التي تواجهونها أنتم كمواطنين سوريين على الأراضي التركية (بإمكانكم الإشارة إلى أكثر من خيار) ؟

أ) : مشاكل التواصل : بسبب عدم القدرة على التحدث باللغة التركية

ب) :المشكلات المادية

ت) : التهميش الناجم عن الضغوط الاجتماعية

ج) : الصدمات ذات الطابع الثقافي

ح) :البطالة

خ) :إنعدام الشعور بالأمن الناتج عن إنتقاص حقوقنا القانونية

د) : الخوف من إعادة الترحيل

ذ) : المشكلات التي نعيشها فيما يخص موضوع التعليم

ر) :الخوف من المستقبل

13 - هل تعتقدون أن الحصول على الجنسية التركية سوف يسهم في تهيئة ظروف معيشية أفضل لكم ؟

أ) - أوافق بالتأكيد (ب) - أوافق (ت) : متردد بالإجابة (ث) : لا أوافق (ج) : لا أوافق إطلاقاً

14 - هل توافقون الرأي القائل بأن الحكومة التركية قد قامت بما يكفي من اجل حماية حقوق العمال السوريين من حيث التأمين والدعم الاجتماعي ؟

(أ - أوافق بالتأكيد (ب - أوافق (ت : متردد بالإجابة (ث : لا أوافق (ج : لا أوافق إطلاقاً

15- هل تعتقدون بأنكم تعيشون في أجواء يسودها العدل والإنصاف من حيث المحاكمات القضائية ؟

(أ - أوافق بالتأكيد (ب - أوافق (ت : متردد بالإجابة (ث : لا أوافق (ج : لا أوافق إطلاقاً

16 - هل تعتقدون بأن حقوقكم بأداء الشعائر الدينية مُصانة في تركيا ؟

(أ - أوافق بالتأكيد (ب - أوافق (ت : متردد بالإجابة (ث : لا أوافق (ج : لا أوافق إطلاقاً

17- ها تتحدثون اللغة التركية ؟

(أ : نعم (ب : لا

18 - هل توافقون الرأي القائل بأن المؤسسات الحكومية التركية قد قَدّمت الدعم الكافي لتعليمكم اللغة التركية ؟

(أ - أوافق بالتأكيد (ب - أوافق (ت : متردد بالإجابة (ث : لا أوافق (ج : لا أوافق إطلاقاً

19 - هل تعتقدون بأنكم قد استفدتم بما يكفي من الحقوق القانونية الممنوحة لكم في تركيا ؟

(أ - أوافق بالتأكيد (ب - أوافق (ت : متردد بالإجابة (ث : لا أوافق (ج : لا أوافق إطلاقاً

20 - هل توافقون الرأي القائل بأنه ولكي يكون السوريون الذين لا يتحدثون اللغة التركية مدرّكين لحقوقهم القانونية فإن ذلك يتطلب عقد ندوات تثقيفية باللغة العربية ؟

(أ - أوافق بالتأكيد (ب - أوافق (ت : متردد بالإجابة (ث : لا أوافق (ج : لا أوافق إطلاقاً

21 - هل توافقون الرأي القائل بأن إدراكاً أفضل لحقوقكم وفهماً أعمق للسياسات الحكومية يستدعي تأسيس هيئة إستشارية تثقيفية ذات صفة رسمية وقانونية وتقديم خدماتها باللغة العربية ؟

(أ - أوافق بالتأكيد (ب - أوافق (ت : متردد بالإجابة (ث : لا أوافق (ج : لا أوافق إطلاقاً

الشخص المُستجوب			
الاسم والكنية	اسم السائل و كنيته	أوزجه تيل سلوم ÖZGE TEL SALLUM	

رقم الهاتف		اسم مُنسَّق فريق العمل وكنيته	
المدينة / الناحية		التاريخ	2018/-----/-----
الحي		الشارع	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim ve Soyisim: Özge SALLUM

Doğum Yeri ve Tarihi: Divriği/SİVAS / 02.05.1989

İkametgâh Ettiği İl: KONYA

Aile durumu: Evli, çocuklu

EĞİTİM DURUMU

İlk ve ortaöğretimini Sivas'da tamamlamıştır.

Lisans Eğitimi: Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde Kamu Yönetimi lisans programını 2012 yılında tamamlamıştır.

Yüksek Lisans Eğitimi: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD

Yabancı Dil: İyi seviyede İngilizce bilmektedir.

MESLEKİ KARIYERİ

2012 yılında Selçuk Üniversitesi Kamu Yönetiminden mezun olduktan sonra yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Ayrıca Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyoloji Bölümünü 2015 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesinde formasyon eğitimi almıştır. 2014-2016 yılları arasında özel bir bankada gişe sorumlusu olarak görev yapmıştır. 2016 yılında bankadan ayrıldıktan sonra çalışma hayatına ara vermiştir. Şu anda İstanbul Üniversitesi Çocuk Gelişimi Lisans Bölümü birinci sınıf öğrencisidir.